

II. ŹRÓDŁA

ROCZNIK PRZEMYSKI t. 57
HISTORIA z.1 (26) 2021

KS. JÓZEF WOŁCZAŃSKI (*Kraków*)
orcid.org/0000-0001-6210-1411

KORESPONDENCJA KS. DR. JANA KWOLKA Z KS. PROF. JANEM FIJAŁKIEM ZA LATA 1919–1936

Abstract

THE CORRESPONDENCE BETWEEN REV. PROF. JAN FIJAŁEK AND REV. DR JAN KWOLEK IN THE YEARS 1919–1936

This paper presents a collection of a few dozen letters written between 1919 and 1938. Their authors were two eminent representatives of the humanities and of the Polish Catholic Church at the turn of the 19th and 20th centuries. One of them, Reverend Professor Jan Nepomucen Fijałek, represented the Kraków Archdiocese, though professionally he was associated with the University of Lviv and the Jagiellonian University. As an outstanding scholar and expert on sources to the history of medieval Church and spiritual culture of Poland, as well as a distinguished pedagogue, he enjoyed great renown in the world of science. The other correspondent, Reverend Doctor Jan Kwolek, a lawyer, lecturer at the Theological Institute of the Latin rite in Przemyśl, chancellor of the Episcopal Curia, organizer and director of a Diocesan Archive, a model for the whole country, unceasingly developed his interests in canon studies, history of the Church, and showed great concern for preserving the archive heritage of the Przemyśl Diocese. The majority of the letters were written by Rev. Kwolek, though they are not complete; the addressee had collected them meticulously, sometimes adding brief commentaries. The Przemyśl priest must not have attached a lot of weight to collecting the letters of the Kraków mentor, as only over a dozen of them have been preserved.

The sources present very interesting material. The “supplicant” here is definitely Rev. Kwolek, seeking in the unquestionable scientific authority of Rev. Fijałek advice on organizing the Przemyśl archive but also methodological and factual guidelines for archive research and publications. In the course of time the distance between the two scholars was gradually decreasing, though it never crossed accepted social boundaries. What confirms that is the elaborate titles both correspondents addressed each other with.

The subject matter of the letters is rather diverse and includes several themes. The dominant one is Rev. Kwolek’s requests to be recommended relevant literature necessary to complete a reference library needed in research and scholarly work. Quite a lot of space is also devoted to the Przemyśl priest’s reports on the progressing work on completing and organizing the archive of the Episcopal

Curia in Przemyśl. Rev. Prof. Fijałek, apparently did not hide his sincere appreciation of the activity of the junior priest, indefatigable archive fanatic, encouraging him, providing him with expert instruction and warning him against naïve faith in the patronage of successive bishops. Another extensive motif is common and readily produced by church circles gossip on different Church dignitaries in Kraków and Przemyśl, as well as expectations of personal reshuffles and new careers with the start of every new pontificate.

Without a doubt, the presented material deserves publication, as it shows the effort of creating and then preserving pioneer initiatives on scholarly and religious ground, particularly in Przemyśl in the first half of the 20th century.

Keywords: Rev. Prof. Jan Nepomucen Fijałek, Rev. Dr Jan Kwolek, Polish Academy of Arts and Sciences, Diocesan Archive in Przemyśl, Theological Institute in Przemyśl, Archbishop Adam Stefan Sapieha, Bishop Józef Sebastian Pelczar, Bishop Anatol Nowak, Bishop Franciszek Barda

Słowa kluczowe: ks. prof. Jan Nepomucen Fijałek, ks. dr Jan Kwolek, Polska Akademia Umiejętności, Archiwum Diecezjalnego w Przemyślu, Instytut Teologiczny w Przemyślu, Arcybiskup Adam Stefan Sapieha, Biskup Józef Sebastian Pelczar, Biskup Anatol Nowak, Biskup Franciszek Barda

Wprowadzenie

Epistolografia stanowi cenne i ciekawe źródło dla historyka. Respondenci, wybierając tę drogę komunikacji, z reguły nie liczą się z możliwością lektury listów przez osoby trzecie, stąd zdobywają się na bezpośredniość, szczerłość a nawet dosadny ton wypowiedzi. Odślaniają nierzadko genezę i kulisy opisywanych wydarzeń, umożliwiając pełniejsze zrozumienie określonych zjawisk. Nic więc dziwnego, że zachowana korespondencja, zwłaszcza tzw. osób publicznych, cieszy się zawsze niesłabnącą popularnością.

Z takim nastawieniem należy traktować prezentowaną tu kolekcję listów dwóch duchownych rzymskokatolickich, uczonych i pasjonatów badań historycznych: ks. dr. Jana Kwolka¹ z diecezji przemyskiej oraz ks. prof. dr. hab. Jana

---

¹ Jan Kwolek (1885–1958), święcenia kapłańskie w 1910 r. w Przemyślu; 1 VIII–1 XII 1910 wikariusz, a potem administrator par. Cieklin, 1910–1912 wikariusz par. Dobromil; 1912–1914 studia z dziedziny prawa kanonicznego na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie uwieńczone doktoratem; 1914–1915 przebywał w domu rodzinnym; 1915–1924 urzędnik Sądu Biskupiego w Przemyślu; 1916–1934 pracownik Kurii Biskupiej tamże: sekretarz, notariusz i kanclerz; 1915–1918 katecheta gimnazjalny w Przemyślu; 1934–1958 oficjał Sądu Biskupiego; 1933–1958 kanonik gremialny Kapituły Katedralnej w Przemyślu; 1918–1958 wykładowca prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1934–1939 i 1949–1953 wykładowca sztuki kościelnej tamże; 1918–1955 organizator i dyrektor Archiwum Diecezjalnego w Przemyślu; współzałożycie i wiceprezes przemyskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, członek Zarządu Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu, współpracownik Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie, członek Polskiego Towarzystwa Teologicznego i Związku Zakładów Teologicznych w Polsce, członek korespondent Komisji Konserwatorskiej woj. lwowskiego, bibliofil, kolekcjoner malarstwa i grafiki, autor prac z dziedziny historii Kościoła oraz archiwistyki kościelnej; nie doszły do skutku z powodu braku zgody biskupów propozycje objęcia katedry prawa kanonicznego na Uniwersytecie Poznańskim i Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Należał do elitarnego grona najwybitniejszych duchownych diecezji przemyskiej. T. Śliwa, *Sylwetki wybranych duchownych przemyskich. Słownik biograficzny*, Przemyśl 2021, s. 114–123.

Fijałka² z archidiecezji krakowskiej. Pochodzili ze schyłkowej epoki zaboru austriackiego, ale ich dojrzała aktywność zawodowa przypadła na okres II Rzeczypospolitej. Obaj wywodzili się ze środowiska wiejskiego, choć społeczny status rodzinny ks. Fijałka przewyższał przemyskiego duchownego, bowiem jego ojciec pełnił prestiżową funkcję organisty. Odbyli gruntowne studia zagraniczne w Rzymie z tej samej dyscypliny – prawa kanonicznego – zwieńczone cenzurem doktora, jednak z tą różnicą, iż ks. Fijałek dodatkowo zdobył drugi doktorat z teologii w zakresie historii Kościoła. Potem ich losy potoczyły się odmiennym torem. Uzdolniony i pracowity młody krakowski duchowny wybrał drogę kariery naukowej na uniwersytecie najpierw we Lwowie, a potem w Krakowie, osiągając wszystkie szczeble awansu po godność rektora włącznie, natomiast przemyski kapłan, z woli przełożonych, mimo osobistych ambicji naukowych musiał zadowolić się skromniejszym statusem urzędnika kurialnego, wykładowcy lokalnego Instytutu Teologicznego i dyrektora Archiwum Diecezjalnego. Pomimo intratnych propozycji przejścia na Uniwersytet Poznański oraz Katolicki Uniwersytet Lubelski, jak i starań o habilitację, ks. Kwolek, obciążany licznymi obowiązkami w administracji kościelnej, sfrustrowany niezdrową atmosferą emocjonalną przemyskiego środowiska kościelnego, nie zdołał rozwinąć skrzydeł na szerszym forum, akceptując z czasem swoją rolę, jaką przyszło mu pełnić na prowincji. Niespełnione plany naukowe rekompensował na polu realizacji nowatorskiego projektu organizacji Archiwum Diecezjalnego w Przemyślu, które w latach międzywojennych uchodziło za wzorcową instytucję w ogólnopolskiej skali, zajmującą się gromadzeniem, opracowywaniem i udostępnianiem do celów naukowych źródeł archiwalnych. Na tym polu osiągnął bez wątpienia mistrzostwo.

Zaangażowany w różne agendy przemyskiej Kurii Diecezjalnej, Sądu Duchownego oraz Instytutu Teologicznego, ks. Jan Kwolek zdawał sobie w pełni sprawę z braku kompetencji, zwłaszcza na polu badań naukowych w dziedzinie historii,

---

² Jan Fijałek (1864–1936), święcenia kapłańskie w 1887 r. w Krakowie; w 1887 r. kilka miesięcy spędził na wikariacie par. pw. Świętego Salwatora Kraków–Zwierzyciec; 1887–1889 studia prawa kanonicznego na Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie uwieńczone doktoratem; absolwent rzymskiej Szkoły Paleograficznej; 1889–1891 penitencjarz w kościele Mariackim i katecheta szkół średnich w Krakowie; w 1891 r. doktorat teologii na UJ; w 1893 r. habilitacja tamże; 1896–1912 prof. historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego; w roku akad. 1901/02 dziekan fakultetu; w roku 1903/04 rektor uczelni; 1912–1930 profesor historii Kościoła w Polsce na Wydziale Teologicznym UJ; w roku akad. 1914/15 dziekan fakultetu; w 1919 r. członek czynny PAU; od 1927 r. dyrektor jej Wydziału Historyczno-Filozoficznego; od 1926 r. kanonik gremialny Kapituły Katedralnej na Wawelu; od 1922 r. przewodniczący Komitetu Słownika Łaciny Średniowiecznej w Polsce PAU; od 1932 r. przewodniczący Komitetu Ekspedycji Rzymskiej PAU; 1918–1921 założyciel i redaktor periodyku „Polonia Sarca”; 1926–1936 wydawca i redaktor pisma „Nova Polonia Sacra”; znakomity historyk, edytor źródeł archiwalnych, wymagający profesor, autor licznych prac głównie z okresu średniowiecza, wyróżniony doktoratem honoris causa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. P. Pałka, *Fijałek Jan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 178–180; J. Kracik, *Fijałek Jan Nepomucen*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich 1918–1981*, t. 5, red. L. Grzebiń, Warszawa 1983, s. 374–383; S. Piech, *Jan Nepomucen Fijałek (1864–1936)*, [w:] *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 373–382.

jak też archiwistyki. W poszukiwaniu autorytetu skierował się ku znakomitemu uczonemu o ugruntowanej już sławie, ks. prof. Janowi Fijałkowi, licząc na fachowe rady i wsparcie merytoryczne. Nie wiadomo, kiedy po raz pierwszy obaj duchowni poznali się osobiście; najlepiej udokumentowane są ich relacje epistolarne. Pierwszy dokument o charakterze biletu wizytowego ks. Kwołka pochodzi z lipca 1919 r., ostatni zaś list nosi datację 30 VI 1936 r., a więc trzy i pół miesiąca przed śmiercią ks. Fijałka. Do naszych czasów zachowało się łącznie 239 listów, kart pocztowych i biletów wizytowych, z czego 218 przemyskiego kapłana, a jedynie 21 jego krakowskiego respondenta. Jak z tego wynika, większą dbałość o zabezpieczenie cennych świadectw pisanych ks. Kwołka przejawiał ks. Fijałek, opatrując je nadto notatkami o fakcie odpowiedzi oraz niekiedy zdawkowymi komentarzami. Z pewnością nie jest to kompletna kolekcja dokumentów, na co wskazują liczne wątki świadczące o innych jeszcze, ale zaginionych egzemplarzach. Większość listów nie posiada kopert, a istniejące nieco śmieszą barokową wręcz tytulaturą. Skromna kolekcja listów ks. Fijałka przechowywana jest w Archiwum Archidiecezjalnym w Przemyśle w teczce bez sygnatury: Ks. Dr Jan Kwolek, Korespondencja 1931 (sic!)–1935, natomiast pisma przemyskiego archiwisty znajdują się w spuściźnie archiwalnej ks. Fijałka w Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, w zespole: Korespondencja ks. Jana Fijałka, sygn. 4685, t. 15–17.

Zachowane dokumenty zawierają liczne kręgi tematyczne, spośród których na uwagę zasługują zwłaszcza niektóre. Przede wszystkim dominuje w nich problematyka dotycząca wskazówek bibliograficznych, o które ks. Jan Kwolek prosi swego znakomitego interlokutora. Oczekuje też od niego praktycznych porad w kwestii metody organizacji struktury Archiwum Diecezjalnego, korzystając przy tym z konsultacji z innymi archiwistami krakowskimi. Wątek ten wzbogacają stałe raporty z Przemyśla o postępach w gromadzeniu archiwaliów ściąganych z parafii do centrali, ich inwentaryzacji oraz zabezpieczeniu przed zniszczeniem. Drugi blok tematyczny dotyczy kwestii badań naukowych w dziedzinie historii Kościoła i archiwistyki kościelnej: kwerend źródłowych, dyskusji nad kontrowersyjnymi wątkami, planów badawczo-edytorskich, uczestnictwa w ruchu naukowym na forum ogólnopolskim, niepokoju o losy erygowanej instytucji archiwalnej, a tym samym konieczności przygotowania swego następcy. Kolejny obszar zainteresowań obu duchownych obejmuje bieżące życie kościelne w Polsce i w macierzystych diecezjach interlokutorów: awanse funkcyjne, zmiany personalne na urządzie biskupów diecezjalnych i pomocniczych, charakterystykę niektórych urzędników kurialnych i dygnitarzy kościelnych. Niemało miejsca zajmuje zagadnienie troski o stan zdrowia: relacje z urlopów wypoczynkowych, kuracji zdrowotnych, ostrzeżeń przed zagrożeniami ze strony drobnoustrojów gromadzących się w zawilgoconych archiwaliach.

Niezwykle interesujących informacji dostarcza lektura listów na temat permanentnej formacji intelektualnej ks. Kwołka, a tym samym natury relacji łączącej go z wybitnym uczonym krakowskim. Godna podkreślenia jest niesłychana gotowość, przybierająca niekiedy formę zachłanności, zgłębiania nowych obszarów poznawczych,

relacje z doskonalenia warsztatu i metod naukowych, niekłamana radość z odnoszonych sukcesów badawczo-organizacyjnych, niekiedy tonowana brakiem zrozumienia w kręgach wyższego duchowieństwa przemyskiego, uparte pokonywanie przeszkód natury zdrowotnej w procesie kontynuacji formowania Archiwum Diecezjalnego. Ks. Kwolek jawi się tu jako dojrzały i ambitny badacz, świadomy swoich braków formacyjnych, korygowanych rzetelną pracą podejmowaną z pobudek idealistycznych, bez oczekiwania wymiernych korzyści. Na uwagę zasługuje też głęboki obustronny szacunek autorów listów; pierwotna czołobitność ks. Kwolka z biegiem lat przechodzi w formę swoistego partnerstwa, jednak bez pretensji do poufałości.

Prezentowana tu edycja źródeł stanowi świetny materiał poglądowy na zagadnienie organizacji badań naukowych w prowincjonalnych ośrodkach kościelnych, podejmowanych przez dobrze wykształconych duchownych, świadomych w pełni swej roli pionierów na gruncie ruchu naukowego w II Rzeczypospolitej, kiedy entuzjazm i pasja musiały zastąpić brak środków i warunków na uprawianie nauki. Tego typu postawa przynosiła znakomite rezultaty, kładąc podwaliny pod późniejsze inicjatywy badawcze.

***

Dokument 1

Oryg.: PAU, sygn. 4685, t. 15, **Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, Bilet wizytowy ks. Jana Kwolka z notą ks. Jana Fijałka, Przemyśl lipiec 1919 r.**

Nadruk^a: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemyśl”.

Dokument 2

Oryg.: PAU, sygn. 4685, t. 15, **Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, Bilet wizytowy ks. Jana Kwolka z notą ks. Jana Fijałka, Przemyśl październik 1919 r.**

Nadruk^a: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemyśl”.

Dokument 3

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, **Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 24 III 1920 r.**

^a Nota ks. Fijałka na awersie: „Obecnie uczy w Sem[inarium Duchownym] przem[yskim] prawa kanon[icznego] z rozkazu b[iskupa], u mnie po południu na moją kartkę: daję mu temat do pracy «Stosunki kościelne Przemyśla zwłaszcza katedra» 8/7 [1]919”.

^a Nota ks. Fijałka na awersie: „17/10 [1]919”.

Czcigodny^a Księżę Rektorze!

Barczo dziękuję za okazaną mi życzliwość i za cenne uwagi i rady odnośnie do mojej pracy przesłane mi za pośrednictwem D[okto]ra Kota³. Proszę nie uważać mojej pracy z klerykami⁴ za sprzeniewierzenie się planom posłanym już przez Ks. Rektora w swoim czasie, gdyż przeciwnie, mnie się wydaje, że tą drogą dojdę najpewniej do poznania i opracowania przedmiotu. Okreźną poniekąd drogę wybrałem i dlatego, by łatwiej wykorzystać tutejsze materiały archiwalne, a móc zaradzić ich brakom i dlatego uznałem za niezmiernie nagłą potrzebę pewnego oświecenia młodych kapłanów, by mogli zrozumieć, uszanować i wyzyskać należycie te resztki archiwów parafialnych, jakie jeszcze po diecezji ocalały od zniszczenia spowodowanego głównie ignorancją księży. Dzięki Bogu praca z klerykami nadspodziewanie mi się opłaca. Chciałbym zjawić się kiedyś wkrótce w Krakowie, aby osobiście pomówić z Ks. Rektorem i zasięgnąć Jego światłej rady w różnych kwestiach mej pracy dotyczących. Listownie spraw tych na razie nie będę przedstawiał, bo listu by na to nie starczyło. Co do wskazanych mi listownie przez Ks. Rektora dawniejszych wzorach prac o historii parafii, to nie znalazłem ich w Przemyślu ani nie miałem ich w rękach prócz dzieła Abrahama⁵, które przerażam. Za dobry punkt wyjścia uważam sobie króciutkie historie parafii w dawnym naszym schematycznie przez ks. Pawłowskiego⁶ opracowane. Zaleconych dzieł:

^a Tekst pisany czarnym atramentem na trzech stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ręką ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 26/3 [1]920”. Brak koperty.

³ Stanisław Kot (1885–1975), dr prawa, habilitację uzyskał na Uniwersytecie Jagiellońskim; 1920–1933 prof. i kierownik Katedry Historii Kultury tamże; działacz ruchu ludowego i polityk; 1939–1945 przebywał na obczyźnie – wicepremier w rządzie gen. W. Sikorskiego, 1941–1942 ambasador rządu RP na uchodźstwie w Związku Sowieckim, 1942–1943 minister stanu na Bliskim Wschodzie, 1943–1944 minister informacji; 1945–1947 po powrocie do kraju był ambasadorem Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej w Rzymie, od 1947 r. do śmierci ponownie na emigracji. Na polu naukowym zajmował się m.in. dziejami oświaty, biografistyką, historią reformacji. Pasjonował się działalnością organizatorską, pedagogiczną i społeczno–polityczną. Pozostawił po sobie dorobek pisarski w liczbie ponad 250 tytułów opublikowanych w Polsce i zagranicą. Z ks. dr. Janem Kwołkiem łączyły go liczne więzy: chłopski rodowód, Rzeszowszczyzna jako miejsce urodzenia, gimnazjum w Rzeszowie, pasja badawczo–naukowa. J. Dybiec, *Stanisław Kot (1885–1975)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000, s. 259–270.

⁴ Ks. Kwolek do pracy w organizacji zbiorów archiwalnych Kurii Biskupiej w Przemyślu zaangażował z dobrym skutkiem alumnów Seminarium Duchownego w Przemyślu.

⁵ W. Abraham, *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, Lwów 1890.

⁶ Franciszek Ksawery Pawłowski (1807–1876), święcenia kapłańskie w 1831 r. w Przemyślu; sekretarz i kapelan bp. J.A. Potoczkiego; 1832–1833 duszpasterz par. Wysoka k. Łańcuta; wykładowca bibliistyki w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1834–1839 członek redakcji czasopisma „Przyjaciel Chrześcijańskiej Prawdy”; 1842–1851 wicerektor Seminarium Duchownego w Przemyślu, 1851–1859 rektor tamże; kanonik gremialny przemyskiej Kapituły Katedralnej; autor m.in. prac: *Premislia sacra, sive series et gesta Episcoporum ritus latini Premisliensium* (Kraków 1869), *Psalterz, czyli księga psalmów z przydatkiem pieśni biblijnych* (t. 1–4, Kraków 1872), *Pralaci i kanonicy Kapituły Katedralnej obrządku łacińskiego w Przemyślu* (Przemyśl 2018) oraz notat historycznych dekanatów i parafii diecezji przemyskiej w lokalnych schematyzmach. E. Gigilewicz, *Pawłowski Franciszek Ksawery*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 15, red. zbior., Lublin 2011, kol. 164; informacje własne autora.

Łukaszewicza⁷, Korytkowskiego⁸, Jabczyńskiego⁹ i Hubego¹⁰, będę szukał poza Przemyślem. Na kupno mnie na razie nie stać. Mam jednak inne wydawnictwa „Ruiny” Szydłowskiego¹¹, „Źródła dziejowe” Pawińskiego¹², Jabłonowskiego¹³, wreszcie komplet 22 t[omów] A[kt] G[rodzkich i] Z[iemskich]¹⁴, z których wedle rady Ks. Rektora postaram się o rozpisanie materiału na karteczkach, ale już nie przed tegorocznymi wakacjami.

Z kleryków nawet mało pojętych przy pierwszej kontroli jak się przekonałem, jakiś podaj mechaniczny pożytek wycisnąć można. I to się przyda w pracy archiwalnej.

Pakiet zawierający po 4 egz[emplarze] „Polonia Sacra”¹⁵ otrzymałem. Pomału rozprzedają. Cieszył się będę, jeżeli wkrótce okaże się większe zapotrzebowanie na to wydawnictwo i jeżeli będę mógł poprosić o drugą podobną przesyłkę. Niestety, dziś także wśród duchowieństwa naszego dobrobyt rzadko idzie w parze z wymogami naukowymi. Inteligentniejszy kler miejski (katecheci, profesorzy) zbyt dziś zgnębieni troszkę o chleb powszedni, by mogli kupować książki. Wydawnictwo „Polonia Sacra” zalecono w tutejszej kronice diec[ezji] przem[yskiej]¹⁶ z ubiegłego roku (str. 186-188)¹⁷.

Dziękuję jeszcze raz z całego serca za tyle okazanej mi życzliwości i pomocy i życzę Wesołego Alleluja.

⁷ Mogły to być publikacje: *Krótki opis historyczny kościołów parafialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, Poznań 1863; *Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794*, Poznań 1851.

⁸ J.I. Korytkowski, *Pralaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od r. 1000 aż do dni naszych podług źródeł archiwalnych*, t. 1-4, Gniezno 1881-1883; idem, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od r. 1000 do 1821, czyli do połączenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego z biskupstwem poznańskim*, t. 1-5, Poznań 1887-1892.

⁹ J.N. Jabczyński, *Prawodawstwo i prawo Kościoła w Polsce od początku chrześcijaństwa aż do wieku XV*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznański”, 1860, t. 1, s. 93-158.

¹⁰ R.J. Hube, *Prawo polskie w wieku trzynastym*, Warszawa 1874; idem, *Księgi ziemskie i grodzkie wieku XIV w Polsce*, Praga 1884.

¹¹ T. Wyszkowski, *Ruiny Polski. Opis szkód wyrządzonych przez wojnę w dziedzinie zabytków sztuki na ziemiach Małopolski i Rusi Czerwonej*, Lwów 1919.

¹² A. Pawiński, *Źródła dziejowe*, t. 12-24: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, Warszawa 1883-895.

¹³ A. Jabłonowski, *Źródła dziejowe*, t. 1-11: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, Warszawa 1886-1915.

¹⁴ *akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Aleksandra hr. Stadnickiego*, t. 1-24, Lwów 1868-1935.

¹⁵ „Polonia Sacra” – periodyk naukowy wydawany nieregularnie przez ks. prof. Jana Fijałkę w latach 1918-1921 w Krakowie; na jego łamach zamieszczano rozprawy z historii Kościoła, prawa kanonicznego, patrologii, etyki, dziejów oświaty.

¹⁶ Właściwie: „Kronika Diecezji Przemyskiej o[brządku] l[acińskiego]” – miesięcznik kościelny powołany do życia w roku 1901 przez biskupa przemyskiego Józefa Sebastiana Pelczara, ukazujący się do obecnych czasów.

¹⁷ *Nowe wydawnictwa*. „Polonia Sacra”, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 19, 1919, z. 8-12, s. 186-188.

Kreślę się ze czcią głęboką. Sługa w Chryst[usie] P[anu]

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 24-III-1920

Dokument 4

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 30 IV 1920 r.

Przemyśl, 30 IV 1920

Czcigodny^a Księżu Rektorze!

Za miły list z d[nia] 17 IV [19]20 najserdeczniej dziękuję. Muszę się wymówić, że nie ja byłem winowajcą owej 700-markowej ofiary naszego Ks. Biskupa. Zrobił on to widać motu proprio¹⁸, może pomnąc na jakąś Waszą obietnicę, a może pod wpływem notatki recenzyjno-reklamowej, jaką tu umieściliśmy w grudniowym numerze „Kroniki Diecezjalnej” o wydawnictwie „Polonia Sacra” i Towarzystwie Bened[ykta] XV¹⁹. Podziękowanie, jakie zapewne p[an] Brzeziński²⁰ Ks. Biskupowi wysłał, było widocznie odpowiednio zreferowane, bo gdy wspomniałem przy stole o drukującym się zeszycie „Polonia Sacra” i kolosalnym długu, jaki ciąży na wydawnictwie, przyznał, że wie o tym i że posłał Towarzystwu pewną, wcale skromną ofiarę, która niewiele zaważy. Myślę przeto, że byłby wskazany pewien dalszy impuls, np. przy sposobności IV zeszytu celem uzyskania dalszej wydatniejszej subwencji. A może nie, jak Ks. Rektor uzna za stosowne...

Co do wyceny, przyznaję, że przeląknęłem się wyczytawszy, że podniesiona o 100%. Ale wnet przekonałem się, że księżyska i tak kupić potrafią. Nadesłane jednak przedtem 4 egzemplarze zeszytów I-III sprzedałem wcześniej po cenie pierwotnej. Z nowo nadesłanych 20 egzemplarzy I/III sprzedałem już 10 kompletów, pozostaje mi jeszcze 10 egz[emplarzy] z każdego zeszytu. Ponieważ spodziewam się w maju sprzedać jeszcze większą ilość, proszę przeto na wszelki wypadek wysłanie pod moim adresem jeszcze 10 egzemplarzy zeszytu I, 20 egzemplarzy zeszytu II i 10 egzemplarzy zeszytu III, ale tak, abym otrzymał najpóźniej do 10 maja. Aby zaś pieniędzy nie przetrzymywać u siebie przesyłam równocześnie pod adresem Ks. Rektora przekazem pocztowym należność za sprzedane:

^a Tekst pisany czarnym atramentem na trzech stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ręką ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 2/5 [1]920”. Brak koperty.

¹⁸ Łac.: z własnej inicjatywy.

¹⁹ Towarzystwo im. papieża Benedykta XV – instytucja funkcjonująca w Krakowie pod kierunkiem prezesa Antoniego Górskiego w latach 1917–1925. Funkcję protektora pełnił bp. Adama Stefan Sapieha.

²⁰ Osoba niezidentyfikowana.

4 egzemplarze zeszytów I/III po 47,60 M[arek] = M.[arek] 190,40
10 [egzemplarzy] po 92 [Marek] = ok. 920 [Marek]
Razem ok. 1110,40 [Marek].

Pozostają zatem u mnie niesprzedane i niezapłacone 10 kompletów, do których przybędą te, o które świeżo proszę. Nie wiem, czy dobrze cenę obliczyłem, bo np. rubryka kosztów przesyłki 2+3 marki wspomniana w liście Ks. Rektora nie jest mi całkiem jasna. Jeśli źle obliczam, proszę o łaskawą wskazówkę na przyszłość. Myślę, że najlepszymi komisjonerami²¹ dla wydawnictwa „Pol[onia] Sacra” powinny być wszystkie w Polsce konsystorze^b. Gdyby w każdej kurii biskupiej egzemplarze leżały na składzie, księży tak licznie przyjeżdżający w ważnych sprawach do konsystorza kupowaliby je łatwiej niż w księgarniach, które często nie wiedzą nawet o stanie wydawnictwa. Jeden z naszych księży zdziwił się widząc u mnie II zeszyt „Polonia Sacra”, bo niedawno na jego zamówienie Gebethner z Krakowa²² miał mu odpisać, że zeszyt ten już wyczerpany!^c Inny przykład: jakieś duchowne krakowskie konsorcjum wymogło na naszym Ks. Biskupie w ubiegłym roku, że pozwolił przysłać do naszej kancelarii arkuszami w miarę wydawania wcale liche „Szkice kazań na chwilę obecną”. Mieliliśmy sporo kłopotu i narzekania z rozsyłaniem tych arkuszy przy „Kronice diecezjalnej” i ze ściąganiem pieniędzy, ale w końcu kilkaset egzemplarzy w diecezji się rozeszło. Czy by nie warto było zaryzykować podobnej metody przymusowego wtłaczania w księży wydawnictwa „Pol[onia] Sac[ra]”? Myślę, że opłaciłoby się z okazji IV zeszytu wydrukować osobne, niewielkie pojedyncze kartki reklamowe, zawierające bez szerszych wywodów tylko: tytuł i adres, i redakcję wydawnictwa, treść i cenę, i ilość stronnic każdego z osobna zeszytu. Takie kartki można by łatwo i z pożytkiem przez konsystorz rozsyłać wszystkim księżom. Gdybyście uznali za wskazane drukować podobne kartki, proszę o przesłanie mi 1000 egzemplarzy.

Spodziewam się, że dopiero w II połowie maja będę mógł być w Krakowie i u Ks. Rektora. Bardzo bym się cieszył, gdyby Czcigodny Książd Rektor był łaskaw i mógł wstąpić do Przemyśla, bo wiele byśmy na tym skorzystali i ja osobiście, i moje ukochane archiwum. Spanie i jadło znalazłoby się w pałacu biskupim, wszyscy bylibyśmy tu Ks. Rektorowi bardzo radzi.

Dla informacji zaznaczam, że nasz Ordynariusz²³ już od 10 maja br. rozpoczyna wizytacje skombinowane z wakacjami, które przepędzi w Brzozowie²⁴, gdzie pod

²¹ Określenie to oznacza osoby kompletujące zamówienia.

^b Na marginesie nota ręką ks. Fijałka: „Tak jest”.

²² Przedsiębiorstwo wydawniczo-księgarskie „Gebethner i Wolff” funkcjonowało w latach 1857–1950 w Warszawie, z oddziałem m.in. w Krakowie. Zajmowało się edycją książek i nut, prowadziło hurt księgarski oraz księgarstwo sortymentowe.

^c Na marginesie nota ręką ks. Fijałka: „Bo tak jest”.

²³ Funkcję ówczesnego biskupa ordynariusza diecezji przemyskiej ob. łac. pełnił w latach 1900–1924 Józef Sebastian Pelczar (1842–1924).

²⁴ Brzozów – miasto w ówczesnej południowo-wschodniej Polsce na Pogórzu Dynowskim. W XIV–XVIII wieku stanowiło własność przemyskich biskupów ob. łac. W okolicach miasta istniała willa wypoczynkowa tychże hierarchów, rozbudowana później przez bp. Anatola Nowaka (1862–1933).

koniec lipca ma przyjechać na pewien czas Ks. Nuncjusz Ratti²⁵. Ja zaś uciekam z Przemysła na cały lipiec.

Dostałem właśnie II tom „Nauki Polskiej”. Z niemałym pożytkiem przeczytałem cenne wskazówki Ks. Rektora „O potrzebach wydawniczych w zakresie historii kościelnej w Polsce”²⁶. Niestety, nawał urzędowania w Konsystorzu opóźnia mi tempo wszelkiej pracy w archiwum. Z tej samej przyczyny spóźniam się z wysyłką materiałów do szkolnictwa, które już dla D[okto]ra Kota gromadzę, wedle obietnicy, jaką mu dałem.

Proszę wybaczyć tak długą i nieciekawą pisaninę i przyjąć ode mnie wyrazy głębokiej czci. Szczerze oddany

ks. Jan Kwolek

Dokument 5

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 1 VI 1920 r.

Przemyśl, 1/6 1920

Czcigodny^a Księżu Rektorze!

Równocześnie przekazem pocztowym przesyłam pod adresem J[aśnie] W[ielmożnego] Ks. Rektora kwotę Mp. 1065 – jako należność za sprzedane dalsze egzemplarze „Polonii Sacra”, a mianowicie:

10 egz[emplarzy] kompletów I – III za Mp. 92 = 920 (które sprzedałem zanim dostałem instrukcję, że można go sprzedawać tylko łącznie z t[omami I i III];

5 egz[emplarzy] tomu II za Mp. 29 = 145;

Razem Mp. 1065^b

Mam jeszcze u siebie 5 kompletów (I, II, III) i 5 egzemplarzy I i III tomów. Proszę zlecić łaskawie, aby wysłano znowu pod moim adresem dalsze 10 kompletów

²⁵ Achilles Ratti/Pius XI (1857–1939), włoski duchowny katolicki; 1888–1907 pracownik Biblioteki Ambrosiana tamże, od 1907 r. prefekt tej instytucji; 1912–1914 proprefekt Biblioteki Watykańskiej, 1914–1918 prefekt tamże; od 25 IV 1918 r. wizytator apostolski w Polsce i Litwie; 6 VI 1919 r. mianowany nuncjuszem apostolskim w Polsce; 20 IV 1920 r. Stolica Apostolska zleciła mu obowiązki wysokiego komisarza kościelnego na Górnym Śląsku. Polskę opuścił 4 VI 1921 r., po czym powierzono mu archidiecezję Mediolanu i godność kardynała; 1922–1939 papież. G. Schwaiger, *Pius XI*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 8, herausg. von J. Höfer, K. Rahner, Freiburg 1986, kol. 540–542.

²⁶ J. Fijałek, S. Zachorowski, *O potrzebach wydawniczych w zakresie źródeł historii Kościoła w Polsce*, „Nauka Polska”, 1919, t. 2, s. 227–240.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie noty: „J[aśnie] W[ielmożny] Ks. Rektor X. Dr Jan Fijałek, Prof[esor] Uniwer[sytetu] Jagiell[ońskiego], Kraków, ul. Wygoda 11” i pod nadrukiem „Adres wysyłającego”: „Ks. Dr Jan Kwolek, Przemyśl, Konsystorz łącz[niński]”. W prawym górnym rogu widnieją dwa znaczki pocztowe oraz nieczytelny stempel pocztowy. Na awersie, obok datacji nota ręką odbiorcy: „Otrzyma[łem] 4/6 [1]920”.

^b Nota ks. Fijałka: „Otrzymuję je 5/6 [1]920”.

I – III i jeżeli można jeszcze 5 egzemplarzy tomu II, abym mógł łatwiej puścić pozostałe I i III. Niestety, odwleka mi się możliwość jazdy do Krakowa. Jeżeli nie będę w czerwcu, to aż z początkiem lipca.

Łączę wyrazy czci głębokiej

Ks. Jan Kwolek

Dokument 6

Oryg.: BPAU, sygn. sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 9 VI 1920 r.

Czcigodny^a Księżu Rektorze!

Najserdeczniej dziękuję za miłą gratyskę w formie 1 egzemplarzu zeszytu 4 „Polonii Sacra”. Pakiet z 20 egzemplarzami tegoż zeszytu wczoraj otrzymałem, a dziś zostało mi już ledwie 6 egzemplarzy. Proszę przeto o nadesłanie mi nowych 20 egzemplarzy tegoż, możliwie rychło, aby mi nie uciekła okazja zaopatrzenia w ten pożyteczny tomik interesantów do Konsystorza przybywających. Należytość za 20 egzemplarzy z pierwszej przesyłki po ściągnięciu wkrótce odeślę.

Rozprawę ks. Grabowskiego²⁷ już z grubsza przeczytałem. Jest to wykład pożyteczny zwłaszcza dla początkujących prawników oraz dla zwyczajnych po naszych kuriach sędziów i innych urzędników. Szkoda, że autor nie chciał, czy nie mógł (może dla braku papieru: str. 2) traktować sprawy głębiej czy to pod względem historycznym, czy bodaj prawniczym. Wyżej pod tym względem stoi zarówno tak poważny komentarz ks. Gromnickiego²⁸, jak i dalsza rozprawka D[okto]ra Nowosielskiego²⁹ Wskutek zwyczajnej u ks. Grabowskiego metody jakoby szybkiego wykładu punkty niektóre w kodeksie ciemne, ciemnymi pozostały w jego streszczeniu. Z tym wszystkim szczerza wdzięczność należy się i jemu, i Ks. Rektorowi za tak pożyteczną i aktualną publikację. Popyt będzie z pewnością duży.

Do Staszka Kota od dawna zbieram się pisać, ale zwlekam, bo chcę równocześnie jemu przesłać obszerniejsze przedstawienie tutejszych materiałów do dziejów

---

^a Tekst pisany czarnym atramentem na trzech i pół stronicach papieru formatu zeszytowego. Niżej datacji nota ręką odbiorcy: „Otrzym[alem] 10/6 [1]920”. Na załączonej kopercie nota: „Jaśnie Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Prof.[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iełłońskiego], Kraków, ul. Wygoda 11 p[iętro] II”. Pomiędzy wierszami nota ręką ks. Fijałka: „Nr 4 Pol[onia] Sac[ra]. Rozprawa Grabowskiego doskonale scharakteryzowana”. W prawym górnym rogu ślad po wyciętym wraz z kopertą znaczku pocztowym i fragment stempla pocztowego: „Przemysł 1”, niżej w lewym, rogu koperty naklejka pocztowa: „R. Przemysł 1, 9980”. Na rewersie nota: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemysł” oraz nieczytelny fragment stempla pocztowego: „Kraków [...]”.

²⁷ I. Grabowski, *Proces kanoniczny w nowym Kodeksie*, „Polonia Sacra”, 1920, nr 4, s. 1–135.

²⁸ T. Gromnicki, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, „Polonia Sacra”, 1919, nr 2, s. 1–95.

²⁹ J. Nowosielski, *Usiłowanie przestępstw według nowego kodeksu prawa kanonicznego*, „Polonia Sacra”, 1920, nr 4, s. 136–167.

szkolnictwa. Wstyd mi, żem się z tym spóźnił z powodu rozlicznych innych zajęć. Ale w tych dniach już nareszcie napiszę, bo już dobijam do końca.

Na ręce ks. Bulandy³⁰ radziłbym wprost nie czekając w odpowiedzi przesłać paczkę egzemplarzy „Polonia Sacra” podobnie jak mnie Ks. Rektor przesłał pierwszą paczkę, bo zdaje mi się to najstosowniejsza metoda przełamania wątpliwości, skrupułów czy lenistwa (s.v.v.) w kwestii rozprzedaży przez pośrednictwo konsystorza. Bulanda zresztą chętnie się podejmie.

Co do zeszytu 2, to (jeśli mi wolno rzec słowo), ja za stosowniejsze bym uważał go sprzedawać osobno aż do wyczerpania I nakładu, ale w cenie 60-70 Mp. Zapłaćliby i opłaciłoby się dobić już na najbliższy rok szkolny nowe może uzupełnienie i przejrzane wydanie. Wśród wykładu w tutejszym seminarium wydawało mi się, że pewne szczególiki można by poprawić.

Pozostają ze wciąż głęboką i uniżonością

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 9 VI 1920

Dokument 7

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 19 VI 1920 r.

Czcigodny^a Księżu Rektorze!

Wynioskowałem z tutejszej dość chaotycznej książki odbiorców „Kroniki diecezji przemyskiej”, że pismo to było dawniej wysyłane do Ks. Rektora. Przesyłam przeto numery zaległe i obiecuję następne. Nieświatne to było zawsze, a dziś z różnych przyczyn całkiem podupało, ale może się kiedyś podźwignie.

Dzięki serdeczne za odbitkę z „Głosu Nar[odu]”³¹. Ponieważ teraz nie abonuję tego dziennika, dowiedziałem się poniewczasie od czytelników, że Ks. Rektor pisał tam „o jakichś historykach”, ale nie mogłem już tych numerów nigdzie dołapać. Bardzo dziękuję. Przyda mi się istotnie. Co do kosztów przesyłki za „Pol[onia] S[acra]”, to ja je sobie już od moich nabywców ściągam.

³⁰ Bulanda Stanisław (1887–1949), święcenia kapłańskie w 1909 r. w Tarnowie; dr prawa kanonicznego; wykładowca w Instytucie Teologicznym w Tarnowie; 1917–1922 kanclerz Kurii Diecezjalnej; od 1937 r. oficjał Sądu Biskupiego; 1922–1949 dyrektor Muzeum Diecezjalnego w Tarnowie. R. Banach, *Bulanda Stanisław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, red. zbior., Lublin 1985, k. 1190.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Niżej datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 21/6 [1]920”. Brak koperty.

³¹ „Głos Narodu” – dziennik polityczny, społeczny i literacki założony przez Józefa Rogosza w 1893 r. Wychodził w Krakowie w l. 1893–1939. *Polskie czasopisma religijno-społeczne w XIX wieku. Materiały do katalogu*, pr. zbior., Warszawa–Lublin 1988, s. 208.

Proszę o przyspieszenie wysyłki pod moim adresem zamówionych 10 kompletów I/III, bo już mi brakło, a może w tych dniach puściłbym kilka egzemplarzy.

Kłaniam się i pozdrawiam z czcią należną

Ks. Kwolek Jan

Przemyśl, 19-VI-1920

Dokument 8

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 7 X 1920 r.

Przemyśl 7/10 1920

Czcigodny^a Księżu Rektorze!

Dziś wysłałem przekazem M[arek] p[olskich] 472 za „Polonia Sacra” 1 komplet I/IV i po 5 egzemplarzy z I i III. Ponieważ ostatnie pakiety zawierały tylko 6 kompletów (nie zaś 10, jak prosiłem, czy co nie zaginęło?), więc pozostałem winnym za 10 kompletów I/IV. Teraz proszę o przysłanie mi jeszcze 5 kompletów I/IV i 5 egzemplarzy nr IV osobno. Zamówienie to zaznaczyłem już na odcinku przekazu. Rozsprzedaż tego cennego wydawnictwa sprawia mi rzetelną przyjemność, bo przez to choć w drobnej mierze czynię zadość uczuciu szczerzej wdzięczności dla Ks. Rektora za tyle okazanej mi życzliwości, a z drugiej strony przyszedłem do przekonania, że trzeba zwalczać niechęć do książek i czytania, jaka ogarnęła ogół duchowieństwa wiejskiego. Pieniądzy mają dużo, ale przeważnie poza dziennikiem nic nie czytają! Tą samą ideą powodowany wzięłem teraz w komis i propaguję broszurę „O opiece nad zabytkami i ich konserwacji” wydaną przez Ministerstwo Sztuki i Kultury (1920)³², napisaną niezłe, choć o wiele skromniej od znakomitej książki Muczkowskiego „Ochrona zabytków”³³. To dzieło stanowczo za mało jest znane wśród księży i mam ochotę pisać do autora (tylko nie znam adresu), czy by mi nie mógł ułatwić nabycia w większej ilości bez księgarskiego 20% dla celów propagandy wśród kleru, które – trzeba przyznać – przez nieumiejętność wiele względem starych zabytków zawiniło. Zamierzam w tym roku szkolnym, obok mojej „archiwistyki” w dalszym ciągu, urządzić dla tutejszych kleryków drugie publicum³⁴ właśnie na temat „ochrony zabytków”.

Za uderzenie mnie w sumienie ostatnią kartką jestem Ks. Rektorowi szczerze wdzięczny. Ależ ja od dawna tym się trapię, że czas mi tak schodzi bezowocnie, chociaż literalnie siedzę na skarbach archiwalnych. Marzyłem o tym dawniej, abym

^a Tekst pisany czarnym atramentem na czterech stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 10/10 [1]920”. Brak koperty.

³² *Opieka nad zabytkami i ich konserwacja*, Warszawa 1920.

³³ J. Muczkowski, *Ochrona zabytków*, Kraków 1914.

³⁴ Łac.: wykłady powszechnie, otwarte.

się zbliżyć do archiwum, a dziś przechodzę męki Tantala³⁵: zjada mnie zwykła kancelaryjna biurokratyczna robota w Konsystorzu naszym³⁶, w którym z powodu pewnego niedoboru ludzi wiele trzeba robić nie tylko za siebie, ale i za innych. Opuścić zaś Konsystorz i pozostać tylko przy katedrze prawa³⁷ nie mogę (choć radbym właśnie dla pracy naukowej), ponieważ 1°: obecna moja płaca profesora przynosi tylko 1100 Mp miesięcznie, co nie wystarczy na utrzymanie, 2°: nie ma tu dziś jeszcze nikogo, komu bym ze spokojem opiekę nad archiwum poruszyć mógł. Zdaje mi się jednak, że pomimo zmęczenia i braku czasu z powodu kancelarii, znalazłbym co dzień godzinę pracy – dwie na pracę naukową i szłoby mi to nieźle, gdybym nie był takim niedołągą, że nie mogę się zdecydować na wybór tematu i uchwycenie pierwszego wątku pracy. Historia kościołów i parafii zajmuje mnie, ale lat kilku pożre mi samo zbieranie materiału. Z klerykami w roku nadchodzącym przejrzę „Akta Grodzkie – Ziemskie” i nieco kwatremistrzowskich, ale dużego trzeba będzie przygotowania i wyszkolenia większej ilości pracowników, aby wykorzystać materiał leżący po parafiach. Geografię historyczną diecezji ze względu [na to,] że materiał mam już prawie gotowy i wszystek pod ręką, mógłbym obrobić łatwiej i prędzej, ale czy to nie za mało na pracę habilitacyjną, zwłaszcza, że w zarysach (choć z pewnymi błędami) zrobił to już Pawłowski w swojej twórczej „Premislia sacra”³⁸. Mam dokładne przed kilkunastu laty robione wypiski z majątkowych ksiąg konsystorskich przedtrydenckich, na podstawie których mógłbym obrobić sprawy małżeńskie w tutejszym trybunale przed soborem tryd[enckim] i temat ten bardzo mnie pociąga, ale wprzód muszę poznać lepiej historię prawa kanonicznego, więc to znowu sprawa na dalszy dystans.

Tak się spowiadam Ks. Rektorowi z moich braków i skrupułów w nadziei, że mi Ks. Rektor dobrą radą pomoże do podźwignięcia. Oto proszę wskazać mi na razie jakiś drobny temacik, „zadanie” do wyrobienia, o ile możliwości nawet z „dyspozycją”, byle z zakresu, który mógłbym i powinienem był opracować obszerniej. Takie „zadanie” terminowe wyrwałoby mnie z owego niezdecydowania w jakie popadłem i w dalszej pracy poszedłbym już może na własnych nogach i przezwyciężyłbym łatwiej moje trudności „biurokratyczne”.

Dodaję dla wyjaśnienia, że Archiwum nasze na wzór Krakowa nie ma. W bibliotece mojej mam m.in. bardzo dużo wydawnictw Akad[emii] Umiej[ętności] (te zwłaszcza, które tutejszej diecezji dotyczą), wszystkie Teki Gr[ona]

³⁵ Męki Tantala – cierpienie wynikające z niemożności zaspokojenia jakiejś potrzeby przy bliskości pożądanego, choć nieosiągalnego obiektu. Nawiązanie do mitycznego greckiego Tantala skazanego przez bogów na wieczne pragnienie i głód w sąsiedztwie obfitego pożywienia i napoju.

³⁶ Ks. dr Jan Kwolek w latach 1918–1932 zatrudniony był w Konsystorzu Biskupim ob. łac. w Przemysłu na stanowisku notariusza.

³⁷ Autor listu w latach 1918–1939 i 1945–1958 pełnił obowiązki wykładowcy prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym w Przemysłu.

³⁸ F. Pawłowski, *Premislia sacra, sive series et gesta episcoporum r. l. Premisliensium*, Cracoviae 1869.

Konserw[atorów Galicji Zachodniej]³⁹, Pawińskiego „Źródła dziejowe = Polska XVI w.”, Korzona „Dzieje wewn[ętrzne] za Stan[isława] Aug[usta]”⁴⁰. Na biblioteki tutejsze wiele liczyć nie mogę. Niestety, nigdzie znaleźć nie mogę dzieła Ks. Rektora „Chronologia biskupów włocławskich”⁴¹. Dostałem schematyzmy: chełmiński 1904 (nadzwyczajny) i gniezn[ieńsko-pozn[ański] 1888 (na wzór naszego Pawłowskiego).

Alem się rozpiśał! Proszę przyjąć wyrazy głębokiej czci i prawdziwego przywiązania

Ks. Jan Kwolek

Dokument 9

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 27 X 1920 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Najserdeczniej dziękuję za cenne wskazówki w dwóch ostatnich listach oraz za nowy, bardzo miły i pożyteczny podarek, który odebrałem wraz z ostatnią paczką „Polonii Sacra”. Studia Zachorowskiego⁴² przydadzą mi się jako komentarz do Encyklopedii, którą posiadam i jako wzór metody. Notatka o rozesłaniu Apostołów niemniej mię zainteresowała. „Sprawozdania z cz[ynności] i pos[iedzeń] P.A.U.”⁴³ ja prenumeruję, tylko jeszcze numerów ostatnich nie dostałem. Równocześnie przekazem przesyłam M[arek] p[olskich] 1060 za 5 egzemplarzy I-III i 10 egzemplarzy IV zeszytu „Polonii Sacra”, które istotnie idą już dzisiaj za psie pieniądze. Może niedaleko jestem od prawdy, gdy straszę nabywców, aby z zakupem się spieszyli, bo wydawnictwo podrożeje. Po otrzymaniu ostatnich paczek winien przeto pozostają za 10 kompletów I/IV „Polonii Sacra”. Do ostatniego (obecnie pod prasą) numeru „Kroniki” puściłem notatkę reklamową o IV-tym numerze.

Temat łaskawie mi wskazany, bardzo mi się podoba i najlepiej może odpowiada i moim siłom, i dotychczasowemu kierunkowi pracy. Nie całkiem rozumiem

³⁹ „Teki Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej”, Kraków 1900–1916.

⁴⁰ T. Korzon, *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764–1769)*, t. 1–6, Warszawa 1883–1897.

⁴¹ J. Fijałek, *Ustalenie chronologii biskupów włocławskich*, Kraków 1894.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na trzech i pół stronicach stronicach papieru formatu zeszytowego. Na kopercie adres odbiorcy: „Jaśnie Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek prof[esor] Uniw[ersytetu] Jagiel[lońskiego] Kraków ul. Wygoda 11”. Obok zniszczony znaczek pocztowy i naklejka: „R Przemyśl 1 1901”. Na rewersie adres nadawcy: „Wysyła: Ks. Dr Jan Kwolek Przemyśl – Konsystorz b[iskup]p[stwa] łacińskiego”.

⁴² J. Fijałek, *Ś.p. Stanisława Zachorowskiego studia do dziejów wieku XIII w pierwszej jego połowie*, Kraków 1920.

⁴³ Periodyk rejestrujący działalność naukowo-organizacyjną Polskiej Akademii Umiejętności, ukazujący się w latach 1896–1939, 1945–1952, od 1990 do chwili obecnej.

zalecony plan i sposób opracowania części bibliograficzno-krytycznej, ale ufam, że wyjaśni mi się to w szczegółowej dyspozycji, którą mi Ks. Rektor raczył przyrzec i że jeszcze nieco nauczę się w tej kwestii od Ks. Rektora, gdy osobiście wpadnę kiedy do Krakowa (może uda mi się teraz na WW. SS⁴⁴). Dlatego nie chcę na razie dłużej trudzić pytaniami w tej sprawie.

Do pergaminów kapitulnych już się dobrałem. Mam ich u siebie całą pakę, ponad 50. Chciałbym zredagować wszystkie do wiosny 1921 roku. Umówiłem się z kustoszem archiwum miejskiego, profesorem gimnazjalnym Smółką⁴⁵, że opracujemy wspólnie do tego czasu regenta dokumentów perg[aminów] przemyskich, on świeckie, ja duchowne, po czym w dalszym ciągu będziemy się starać o pełne skatalogowanie tutejszych archiwów. Pan Smółka ma pewne braki w archiwistyce, ale chętnie się uczy i jest pracowity. Byłem mu właśnie wzorcowe katalogi krakowskie (Kaczmarczyk⁴⁶, Długopolski⁴⁷). Będziemy mieli pewną trudność z dotarciem do archiwum ruskiej kapituły i konsystorza⁴⁸, ale może znajdzie się na to sposób.

Z niemiłym zdziwieniem czytam w liście Księdza Rektora, że Muczkowskiego „Ochrona zabytków” kosztuje już 72 Mp., bo niedawno od Gebethnera z Krakowa sprawdzałem 1 egzemplarz dla pewnego proboszcza i zapłaciłem wedle rachunku z dnia 29.9.1920 tylko Mp 28.80 wskutek czego zamówiłem zaraz 10 egzemplarzy, ale ich dotąd nie otrzymałem. Widocznie cena tak nagle podskoczyła po ukazaniu się broszury Min[isterstwa] Szt[uki] i Kul[tury] na ten sam temat w cenie 40 Marek polskich.

Zdumiony i jestem nadzwyczajną taniością wydawnictw Akad[emii] Umiej[ętności]. Wiele ich w tym miejscu nakupiłem. Zaczynam też śmieiej sprowadzać książki z zagranicy. Między innymi dostałem niedawno z Belgii nowości kanonistyczne: De-Smeta „Praxis matrimonialis”⁴⁹ (dla duszpasterzy świetne), Bargiliata „Prealectiones Iuris Canonici”, ed. 34! (1921), z Niemiec Eichmanna „Strafrecht”⁵⁰ (jakimś cudem via Wiedeń marek niemieckich 47.20 urosła na koron austriackich 9362!) – a z Rzymu Cerato „Matrimonium”⁵¹, Paglialunga „Il nuovo codice”⁵², Terttaz „De absoluteone...”.

Ceny, liczone w Rzymie na liry, dla zagranicy na t[ę] s[amą] ilość franków, czynią wydawnictwa włoskie droższymi od przeciętnych polskich wydawnictw. Dlatego ze spokojnym sumieniem będę zwlekał z zapłatą aż do pojawienia się naszej waluty.

⁴⁴ Skróc od Uroczystości Wszystkich Świętych.

⁴⁵ Właściwie: Jan Smółka (1882–1946), archiwariusz Archiwum Miejskiego w Przemysłu w latach 1920–1946, autor publikacji poświęconych tejże instytucji.

⁴⁶ K. Kaczmarczyk, G. Kowalski, *Katalog Archiwum Opactwa Cystersów w Mogile*, Kraków 1919.

⁴⁷ E. Długopolski, *Katalog kościoła N.P. Maryi w Krakowie*, Kraków 1916.

⁴⁸ Aluzja do zasobów archiwalnych instytucji eparchii greckokatolickiej w Przemysłu.

⁴⁹ A. Smet de, *Praxis matrimonialis ad usum parochi et confessarii*, Brugis 1920.

⁵⁰ E. Eichmann, *Das Strafrecht des Codex Iuris Canonici*, Paderborn 1920.

⁵¹ P. Cerato, *Matrimonium a Codice iuris canonici desumptum*, Patavii 1920.

⁵² A. Paglialunga, *Il Nuovo codice ecclesiastico nei riguardi del ministero parrocchiale*, Marsili 1918.

Proszę wybaczyć mi tyle pisaniny i przyjąć wyrazy głębokiej czci i szczerzej wdzięczności, oddany sługa

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl 27-X-1920

Dokument 10

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 19 XI 1920 r.

Dzięki^a za ostatni list. „Przyjaciela Chrześc[ijańskiej] Prawdy”⁵³, sem[inarium] na wakacjach wysłałem niekompletny, bo nie mogłem doszukać się kilku brakujących n[ume]rów. Teraz mam nadzieję, że znajdę wkrótce przynajmniej niektóre z tych n[ume]rów i doślę dodatkowo. Ptaśnika „Papiernie”⁵⁴ posiadam już – dziękuję serdecznie. Proszę uwzględnić łaskawie rychłą wysyłkę pod moim adresem 20 kompletów (I/IV) „Polonii Sacra”, bo wskutek reklamy w „Kronice” zaczynają napływać zamówienia^b.

Ze czcią głęboką kreślę się, sługa oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl 19-XI-1920

Dokument 11

Oryg.: PAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 4 XII 1920 r.

Przemyśl, 4-XII-1920

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Równocześnie moim czekiem PKO przesyłam kwotę 1520 Mp za 10 kompletów „Polonii Sacra” wyrównując tym samym cały dług za egzemplarze sprzedane wedle dawnej ceny. Winienem odtąd będę za zamówione 20 kompletów I/IV po 200 Mp [za] komplet. Otrzymałem z nich dotąd w 3 paczkach 5 kompletów I/IV po 15 egzemplarzy numerów 1, 2 i 4. Oczekuję jeszcze na brakujące 15 egzemplarzy

^a Tekst pisany na karcie pocztowej. Brak tytułatury. Na rewersie adres odbiorcy: „J[aśnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek Prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[ielońskiego] Kraków [ul.] Wygoda 11”. W lewej kolumnie adres nadawcy: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemyśl Konsystorz b[isku] p[i] o[brządku] łac[ińskiego]”. W prawym górnym rogu dwa znaczki i zamazany stempel pocztowy.

⁵³ „Przyjaciel Chrześcijańskiej Prawdy. Czasopismo teologiczne dla oświecenia i zbudowania kapłanów najprzód a potem katolickich chrześcijan” – kwartalnik drukowany w latach 1833–1940 w Przemyślu pod redakcją ks. Michała Korczyńskiego.

⁵⁴ J. Ptaśnik, *Papiernie w Polsce XVI wieku*, Kraków 1920.

^b Nota ks. Fijałka: „Napisałem 25/11 [1]920 by odtąd sprzedawał + 33% tj. po 200 marek komplet”.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na awersie adres odbiorcy „Jaśnie Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek Prof.[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iellońskiego] Kraków ul. Wygoda 1” i nadawcy: „Ks. Dr Jan Kwolek Konsystorz b[isku] p[stawa] o[brządku] łac[ińskiego]”. W prawym górnym rogu dwa znaczki pocztowe i zatarty stempel pocztowy. W dolnej partii kolumna cyfr, zapewne rozliczenie finansowe, sporządzona ręką ks. Fijałka.

numeru 3. Jeżeli nie zostały jeszcze wysłane, proszę o zarządzanie w tym kierunku. Ceny skombinowałem na własny domysł: prócz ewentualnych kosztów przesyłki etc.: nr 1, 2, 3 po 40 Mp., a nr 4 po 80 Mp. Ceny, mimo podwyższenia, nie są jeszcze wygórowane, ale z tej przyczyny i z powodu pewnego już nasycenia diecezji, dalsza rozprzedaż na pewien czas nieco się osłabi.

Łączę wyrazy głębokiego szacunku. Sługa oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Pakiet z kilkoma numerami „Przyj[aciela]” wysłałem niedawno.

Dokument 12

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 14 V 1921 r.

Czcigodny^a Księżę Rektorze!

Na dzień imienin proszę przyjąć i ode mnie, okolicznościowego ucznia, serdeczne życzenia czerstwego zdrowia i na długo jeszcze niespożytych sił do pracy dla chwały Kościoła naszego i Ojczyzny. Przesłał mi Kot odbitkę cennej rozprawki o Torczyłowiczu. Czyta mi się ją z prawdziwą przyjemnością i miałym pożytkiem, jako wzór tworzenia przy ubóstwie źródeł, niemal z niczego.

Wstyd mi i żal, że się spóźniam z moimi pracami. Już mnie za to proszę i nie łajać, choć może zasłużyłem. Główna przeszkoda w tym, że jak pod kamieniem młyńskim, wprost głowy podnieść nie jestem w stanie, ogłuszony i przemęczony codziennym hurgotem konsystorskiego biurokratycznego urzędowania. Może, da Bóg, rychło pod jakim takim uposażeniu profesorskim usunąć się z Konsystorza, a więcej czasu i sił poświęcić pracy naukowej.

Otrzymałem niedawno nowe na rok 1921 „Annuario pontificio” oficjalne watykańskie⁵⁵ i francuskie Battandiera⁵⁶. W tym ostatnim pozycje polskie opracowane bardzo starannie, ani porównania z tym, co bywało przed wojną. Za to wydanie włoskie robi wrażenie, że w Watykanie o Polsce nie mają lepszego pojęcia teraz niż przed wojną, gdy uważano nas za Moskali.

Łacińską mińską stolicę z B[isku]pem Łozińskim⁵⁷ nazywa się w „Annuario” „Minscen[sis] Ruthenorum”⁵⁸. Z galicyjskich stolic tylko Kraków zalicza się do

^a Tekst pisany czarnym atramentem na trzech i pół stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 17/5 [1]920”. Brak koperty.

⁵⁵ *Annuario Pontificio*, Roma 1921.

⁵⁶ A. Battandier, *Annuaire Pontifical Catholique*, Paris 1921.

⁵⁷ Zygmunt Łoziński (1870–1932), duchowny rzymskokatolicki archidiecezji mohylowskiej; 1898–1904 więziony przez władze carskie za działalność patriotyczną; wykładowca Seminarium Duchownego w Petersburgu; 1917–1925 biskup ordynariusz diecezji mińskiej rezydujący od roku 1921 w Polsce; 1925–1932 biskup ordynariusz diecezji pińskiej. J. Misiurek, Łoziński Zygmunt, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 11, red. zbior., Lublin 2006, k. 554–555.

⁵⁸ Łac.: mińska rusińska.

Polski. Lwowska metropolia to „Galizia e Bucovina”⁵⁹ o niezdecydowanej przynależności państwowej. Tak samo Poznań⁶⁰ z Chełmnem⁶¹.

My tu nieraz w Konsystorzu dostajemy z Rzymu reskrypty adresowane „Ungheria”⁶² albo ekspediowane przez „Collegio Boemo”⁶³, chociaż przy każdej sposobności, pisząc do Rzymu podkreślamy: „Praemisiae in Polonia”⁶⁴.

Nasz Ks. Biskup Pelczar⁶⁵ niebezpieczenie przechorował się po zjeździe Biskupów. Teraz znowu z wolna się dźwiga i gotuje się do wyjazdu na lato do Brzozowa.

Klienci moi dawno wypytują o 5-ty zeszyt „Polonia Sacra”. Pocieszam ich nadzieją. Temat budzi duże zaciekawienia u przyszłych nabywców.

Kreślę się z należąną głęboką czcią, wdzięczny

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 14-5-1921

Dokument 13

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 4 VI 1921 r.

Przemyśl, 4-6-1921

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Najserdeczniej dziękuję za łaskawy list i ofiarowaną mi w nim życzliwość, większą niż zasłużyłem. Ponieważ wnoszę z jego tenoru, że zapewne nie miał Ks. Rektor w rękach protokołów zjazdów biskupich, pozwałam sobie przesłać te, które mam w swoim archiwum, przechowane z mandatu Ks. Bp. Pelczara, do przegłądnięcia, z prośbą o zwrócenie mi ich w załączonej kopercie przed 20 b.m.,

⁵⁹ Łac.: Galicja i Bukowina.

⁶⁰ Poznań – miasto w Wielkopolsce, stolica archidiecezji.

⁶¹ Chełmno – miasto w dolinie Dolnej Wisły.

⁶² Łac.: Węgry.

⁶³ Łac.: Kolegium Czeskie.

⁶⁴ Łac.: Przemyśl w Polsce.

⁶⁵ Józef Sebastian Pelczar (1842–1924), święcenia kapłańskie w 1864 r. w Przemyślu; dr teologii, dr prawa kanonicznego; 1870–1877 wykładowca w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1877–1899 prof. Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego; dwukrotny dziekan fakultetu, prorektor i w roku akad. 1882/83 rektor uczelni; 1899–1900 biskup pomocniczy przemyski; 1900–1924 biskup diecezjalny tamże; autor licznych publikacji naukowych; beatyfikowany 2 VI 1991 r. w Rzeszowie, kanonizowany 18 V 2003 r. w Rzymie. *Święty Józef Sebastian Pelczar (1842–1924). Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. A. Kubiś, J. Wołczański, Kraków 2005, passim; K.M. Kasperkiewicz, *Józef Sebastian Pelczar*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. zbior., Lublin 2000, k. 159–160; informacje własne autora.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na czterech stronicach papieru formatu zeszytowego. Na kopercie adres odbiorcy: „,[a]śnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iellońskiego] Kraków”. Brak znaczka; list doręczono poza drogą pocztową. W górnej partii koperty nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 6/6 [1]9221. Odstępuję od zamiaru wyd[awania] Roczника Kośc[ielnego] w „Pol[onia] Sacra[?] [?] Ks. Lutosławski”.

gdyż wtedy po powrocie Ks. B[isku]pa Fischera⁶⁶ z wizytacji, a wnet po przyjeździe Ks. B[isku]pa Pelczara z wilegiatury⁶⁷ mogą być potrzebne, a miałbym kłopot, gdyby się wykryło, że komukolwiek protokołów tych udzielałem.

Wczoraj z nową „Kroniką Diecezjalną” wysłałem Ks. Rektorowi nowy nasz „Elenchus Cleri”⁶⁸ i dołączyłem 1 egzemplarz „Katalogu pergaminów miejskich” Smółki⁶⁹. Ponieważ w dalszej części planowanej zbiorowej pracy rejestrować na jesieni t[ego] r[oku] nasze drukowane pergaminy, byłbym Ks. Rektorowi wielce obowiązany, gdyby mi raczył zwrócić uwagę na zauważone błędy merytoryczne w katalogu Smółki. Sam widzę teraz, że rzecz ta mogła być lepsza, ale dobre i to nareszcie.

Co do rocznika statystycznego zjawia się niestety na widowni współzawodnik. Jest nim osławiony Ks. K[azimierz] Lutosławski⁷⁰. W Przemysłu będąc przyznał mi się, że od tego roku począwszy zamierza co rok w lecie wydawać taki rocznik, który by obok wiadomości kalendarzowych zawierał biografie i portrety biskupów żyjących, wykazy całego polskiego kleru i wszystkich kościołów z datami biograficznymi, ze statystyką ludności itd., mniej więcej w ramach, w jakich obracają się nasze dokładniejsze schematyzmy. Na rok bieżący myśli on już w sierpniu b. r. wydać tom ok. 1600 str[onicowy] w cenie 1000 Mp., zawierający obrobione w ten sposób 4-5 diecezji, głównie małopolskie i prawdopodobnie warszawską. Inne diecezje pójdą kolejno w latach następnych. Strona historyczna ograniczać się ma do podania na 1-2 stronach dziejów diecezji i do zanotowania lat erekcji parafii i lat budowy kościołów. Zamierza też podać bibliografię osobnej literatury historycznej. Miałem wrażenie, że ks. L[utosławski] czuje się na siłach do uskuteczenia tego planu, że ma po temu środki i zabezpieczył sobie rozprzedaż, opracuje zaś rzecz w najgorszym razie mechanicznie ze schematyzmów, o ile nie dopiszą mu współpracownicy, za którymi się rozgląda. Mnie od razu poprosił o pomoc co do mojej diecezji. Zrobiłem mu pewną nadzieję, ale nie dałem żadnej wiążącej obietnicy, gdyż związałem się już z Ks. Rektorem w tym względzie, nie

⁶⁶ Karol Józef Fischer (1847–1931), święcenia kapłańskie w 1869 r. w Przemysłu, 1870–1871 wikariusz par. Sanok, 1871–1782 analogicznie par. Drohobycz, 1872–1874 analogicznie par. Jasło, 1874–1888 proboszcz par. Tarnowiec, 1888–1889 analogicznie par. Dobrzechów; kanonik Kapituły Katedralnej w Przemysłu; 1894–1900 poseł do parlamentu wiedeńskiego; 1901–1931 biskup pomocniczy przemyski; społecznik, kaznodzieja i autor publikacji religijnych. T. Śliwa, *Fischer Karol Józef*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 302.

⁶⁷ Przeszarżałe: dłuższy pobyt wypoczynkowy na wsi.

⁶⁸ *Elenchus cleri dioeceseos rit[us] lat[in]i Premisliensis pro Anno Domini 1921*, Premisliae 1921.

⁶⁹ Właściwie: J. Smółka, *Katalog starożytnego Archiwum Miejskiego i Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu*, Przemysł 1921.

⁷⁰ Lutosławski Kazimierz (1880–1924), dr wszech nauk lekarskich i teologii; święcenia kapłańskie w 1912 r. we Fryburgu szwajcarskim; katecheta szkół warszawskich; animator ruchu harcerskiego i skautingu; uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.; 1919–1924 poseł na Sejm; redaktor czasopism: „Polak-Katolik”, „Wygnaniec”, „Sprawa”, „Bulletin catholique de Pologne”; autor publikacji poświęconych wychowaniu młodzieży. J. Dębiński, *Lutosławski Kazimierz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 11, red. zbior., Lublin 2006, kol. 242.

mówiąc już o tym, że osoba wydawcy politycznie nie jest mi sympatyczną⁷¹. Niech więc Ks. Rektor sprawę tego współzawodnictwa w aktualnej publikacji rozważy i mnie doradzi, jakie mam ostatecznie wobec Ks. Rektora zająć stanowisko w tej sprawie i zostawić go przy schematyzmach, czy dopomóc?

Czcigodnemu i drogiemu Ks. Rektorowi niech Bozia zapłaci stokrotnie za tak łaskawą o mnie pamięć. Gdybym się nie obawiał, że mogę zawieść pokładane we mnie nadzieje, z pocałowaniem ręki przyjąłbym łaskawe poparcie na stanowisko profesorskie czy w ogóle naukowe poza Przemyślem. Jedyna rzecz, jaka mnie tu wiąże to archiwum, do którego trudno by mi było znaleźć innego opiekuna. Bez większego żalu pozostawiłbym i konsystorskie urzędy nietrwałe, zależne od przypadku czy nawet intryg i tutejszą profesurę, o ile by nadal miała stanowić tylko dodatek do urzędowania.

Artykuł „Duch Possevina”⁷² istotnie świetny i w jak najlepszą rzucony porę. Dałby Bóg, aby Gasparri⁷³ poszedł w pensję, jak była pogłoska. Następca może by nieco przecież ukrócił przemożne w Sekretariacie Stanu wpływy germańsko-ukraińskie.

Cieszę się bardzo, że Battandiera dostał Ks. Rektor ode mnie prędzej niż zdążył wypożyczyć go sobie od kogo innego.

Ze czcią należną i serdecznym pozdrowieniem kreślę się

Ks. Dr J[an] Kwolek

Dokument 14

Oryg.: BPAU, 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 7 VII 1921 r.

Czcigodny^a Księżu Rektorze!

Wszystkie listy i ostatnią kartkę od Ks. Rektora otrzymałem. Dzięki serdeczne za świeże słowa otuchy.

Teraz dopiero mogę Ks. Rektorowi przesłać protokół obiecany. Chciałem go przepisać dla Ks. Rektora, czego śladem kilka kartek zapisanych, do których

⁷¹ Ks. Lutosławski identyfikował się z programem ideowym Związku Ludowo-Narodowego; z jego listy był posłem do Sejmu (1919–1924).

⁷² Artykuł niezidentyfikowany. Tytuł nawiązuje do osoby i dzieła o. Antonio Possevina SJ (1533–1611), włoskiego teologa, polemisty i dyplomaty; w relacjach polsko-rosyjskich nie uwzględniał racji stanu Rzeczypospolitej.

⁷³ Pietro Gasparri (1852–1934), święcenia kapłańskie w 1877 r. w Rzymie, od 1880 r. wykładowca prawa kanonicznego w Instytucie Katolickim w Paryżu; 1898–1901 delegat apostolski w Ekwadorze, Boliwii i Peru; sekretarz Kongregacji Nadzwyczajnych Spraw Kościelnych; współtwórca reformy Kurii Rzymskiej za Piusa X oraz autor w 1917 r. Kodeksu Prawa Kościelnego; 1914–1930 sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej, kardynał. J. Grzywacz, *Gasparri Pietro*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red zbior., Lublin 1989, kol. 877.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. Niżej datacji nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 11/7”. Brak koperty.

dołączam potrzebną ilość takich samych kartek białych na dokończenie. Żałuję bardzo, że czas nie pozwolił mi dokończyć.

Ponieważ obecnie na wakacjach puszczam się na wędrowniaka poza Przemysł, a nie powrócę tu aż do sierpnia, przeto, o ile wcześniej nie uda mi się odwiedzić Ks. Rektora w Krakowie, proszę przysłać mi łaskawie ten protokół na pierwsze dni sierpnia do Przemyśla, tak abym go to miał najpóźniej przed 7 sierpnia b. r.

Obecnie jadę na parę dni do rodziców. Potem zamierzam się puścić po Polsce. Może uda mi się przy tym spotkać Staszka Kota gdzie nad Bałtykiem.

Najserdeczniej Czcigodnego Ks. Rektora pozdrawiam i miłych, choć nie wątpię, że pracowitszych niż moje, wakacji życzę. Oddany sługa

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemysł 7-7-1921

Dokument 15

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 6 XI 1921 r.

Serdeczne^a dzięki za miłą karteczkę z Wilna. Ja byłem na WW. SS.⁷⁴ we Włocławku jako delegat na zjeździe założycielskim Związku Zakładów Teologicznych w Polsce⁷⁵. Opiszę to później Czcigodnemu Ks. Rektorowi. Ogólne wrażenie bardzo dobre. Zaimponował mi o. Jacek Woroniecki⁷⁶, choć dotąd niezupełnie go rozumiem.

Cześć i pozdr[owienia]

Ks. K[wolek]

^a Tekst pisany na rewersie biletu wizytowego. Brak tytułatury. Awers posiada nadruk: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemysł”. Obok nota ręką nadawcy: „6-XI-1921” i adresata: „Otrzym[alem] 8/11 [1]921, odpis[alem] 13/11 [1]921”.

⁷⁴ Skrót od Uroczystości Wszystkich Świętych.

⁷⁵ Związek Zakładów Teologicznych im. św. Jana Kantego w Polsce (ZZTP) – instytucja funkcjonująca w latach 1921–1939 z misją koordynacji procesu formacji ascetycznej oraz intelektualnej alumnów w Seminarjach Duchownych. W okresie międzywojennym odbyło się kilka zjazdów ZZTP: 30 X – 1 XI 1921 r. Włocławek, 3–5 VII 1923 r. w Lublinie, 15–17 IV 1925 r. w Łomży, 20–22 IV 1927 r. w Kielcach, 3–5 IV 1929 r. w Łodzi, 8–10 IV 1931 r. w Poznaniu, 19–21 IV 1933 r. w Wilnie, 15–17 IV 1936 r. w Częstochowie. K. Skoczylas, *Związek Zakładów Teologicznych im. św. Jana Kantego w Polsce*, „Studia Włocławskie”, 2018, nr 20, s. 25–42.

⁷⁶ Jacek Woroniecki (1878–1949), święcenia kapłańskie w 1906 r. w Lublinie; dr teologii; w 1909 r. wstąpił do Zakonu oo. Dominikanów; 1911–1913 we Fryburgu Szwajcarskim; 1914–1919 wykładowca w studium zakonnym w Krakowie; 1922–1924 rektor KUL; 1919–1929 wykładowca różnych dyscyplin na kilku fakultetach tejże uczelni; 1929–1933 wykładowca w rzymskim Angelicum, autor publikacji z dziedziny etyki, teologii moralnej, pedagogiki. Aktualnie trwa jego proces beatyfikacyjny. S. Brzozecki, *Woroniecki Jacek*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior. Lublin 2014, kol. 925–927.

Dokument 16

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 6 III 1922 r.

Czcigodny^a Księżę Rektorze!

Otrzymałem właśnie odbitki mego mizernego drobiazgu o abjuracjach⁷⁷ za Herburt⁷⁸. Pisał mi Kot, że Ks. Rektor był łaskaw sam robić korektę i pochwalić. Za jedno i za drugie niech Pan Bóg wynagrodzi. Przykro mi, że nie mogę jeszcze tak jakbym chciał odwdziżyć się Ks. Rektorowi za tyle niezasłużonej życzliwości. Dziękuję też za cenne poprawki, które zapewne nie kto inny, a Ks. Rektor wprowadził.

Chwilowo mam czas i głowę zajętą czym innym: około spirytyzmu wzięłem się do studiów filozofii Einsteina⁷⁹ i Bergsona⁸⁰ oraz nowszych teorii chemicznych o składzie materii, ale to naprawdę przejściowo! Potrzebowałem tego dla uspokojenia własnego sumienia i dla oświecenia innych bliźnich, bałamuconych szarlatanerią. Ale o tym pisać się jeszcze nie poważę, bo sprawa to cięższa niż nawet studia historyczne. W najbliższym czasie zabiorę się na dobre do mojego ukochanego archiwum.

Broszurę Dąbkowskiego⁸¹ proszę przyjąć łaskawie od naszego Towa[rzystwa] Przyj[aciół] Nauk. Niezła jest, jak mi się wydaje.

Proszę przyjąć wyrazy głębokiej czci i wdzięczności, oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl 6-3-1922

Dokument 17

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 22 III 1922 r.

Czcigodny^a Księżę Rektorze!

---

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 9/3 [1]922”.

⁷⁷ Abiuracja – publiczne wyparcie swoich poglądów.

⁷⁸ Walenty Herburt (1524–1572), święcenia kapłańskie ok. 1547 r.; kanonik Kapituły katedralnej w Przemyślu; 1560–1572 biskup przemyski; troszczył się o dyscyplinę moralną wśród duchowieństwa i jego poziom intelektualny; zaaprobował uchwały Soboru Trydenckiego, bronił Kościoła przez wpływami reformacji. T. Sliwa, *Walenty Herburt herbu Pawęza*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. zbior., Przemyśl–Rzeszów 2021, s. 83–91.

⁷⁹ Albert Einstein (1879–1955), fizyk, twórca teorii względności, laureat Nagrody Nobla w 1921 r.

⁸⁰ Henri Bergson (1859–1941), filozof, twórca intuicjonizmu, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1927 r.

⁸¹ Prawdopodobnie była to publikacja pt. *Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu*, Lwów 1921.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch i pół stronicach papieru formatu zeszytowego. W prawym górnym rogu pierwszej karty nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 23/3 [1]9020”. Brak koperty.

Z największą przyjemnością przesyłam żadaną odbitkę w dwóch egzemplarzach. Byłbym to zrobił już przy poprzednim liście, ale myślał, że mnie Kot w tym wyręczył. Tak że istotnie może krzywdę zrobiłem, trochę mi go żal, ale tak wygląda z Pawłowskiego i mam wrażenie, że taki właśnie posmak po nim czasy Dziaduskiego⁸² odziedziczyły. Szkoda, że akta tego biskupa należą właśnie do zagubionych (ów nieszczęsny tom XIII, którego winowajcą jest prawdopodobnie Ks. Sarna⁸³, bom go wyłapał, że on ostatni ten tom cytował w swojej mizernej kompilacji o biskupach przemyskich, ale cóż z tego, kiedy przyciśnięty przeze mnie nie poczuwa się do winy i co gorsza żadnych wyjaśnień dać nie umie).

Poprzedni list Ks. Rektora był dla mnie równie cenny jak i wszystkie inne. Zbyt długo odkładając nań odpowiedź, wstydziłem się już później odpisywać. Mosty nam istotnie zerwało, chodzimy teraz przez kładkę pontonową, która jest dla mnie nauką, jak musiało wyglądać chodzenie przez most w XVII wieku (załączam dla ilustracji kopię sztychu z dzieła Brauna „Civitates orbis terrarum”⁸⁴. Gdy przez wąski mostek pontonowy jedzie fura, bywa, że mijające ją osoby piesze muszą się ustępować, recte⁸⁵ wpadać do wody, skąd rękami wyławiają ich saperzy. Interesująca, godna spirytyzmu reinkarnacja dawnych stosunków kulturalnych.

Z nawiasu spirytystycznego jużem wyszedł, uświadomiwszy wprzód nieco o tych sprawach pewne sfery tutejszej inteligencji oraz duchowieństwo, które na ogół stosuje do tej sprawy strusią naturę odwracania oczu od niebezpieczeństwa walki o cuda, które nam bezpośrednio grozi, a z której nie wątpię wyjdziemy zwycięsko, poświęciwszy co najwyżej pewne niedogmatyczne opinie teologów i definicje.

Za poduszczeniem Zerta⁸⁶ zwracał się do mnie Prof[esor] Wędkiewicz⁸⁷ o artykuł o spirytyzmie, ale się wyprosił na razie, bo główne dla tej kwestii podstawy przyrodnicze za słabo dotąd opanowałem, a przedmiot to za trudny, aby

⁸² Jan Dziaduski (1496–1559), data święceń kapłańskich nieznana; dr obojga praw; sekretarz królewski; członek kapituł katedralnych we Włocławku, Łowiczu, Poznaniu i Kielcach; 1840–1842 bp pomocniczy włocławski, 1542–1543 biskup diec. Kamieniec Polski, 1543–1545 bp łowicki, 1545–1559 bp przemyski; zorganizował cztery diecezjalne synody kontrreformacyjne, nie wahał się stosować surowych kar kanonicznych za nadużycia, dbał o wysoki poziom moralny duchowieństwa, uporządkował materialną sferę diecezji, wydatnie swoimi funduszami wspierał budowę katedry. S. Szczeblewski, *Dziaduski Jan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 4, red. zbior., Lublin 1985, t. k. 458.

⁸³ Sarna Władysław (1858–1929), święcenia kapłańskie w 1883 r. w Przemyślu; 1883–1887 wikariusz par. Krosno, 1887–1890 wikariusz katedry w Przemyślu, 1890–1908 proboszcz par. Szebnie, 1908–1909 proboszcz par. Sanok; 1909–1929 kanonik Kapituły Katedralnej w Przemyślu; działacz społeczny, filantrop, autor publikacji historycznych z dziedziny historii Kościoła oraz regionalistyki. H. Borcz, *Sarna Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. zbior., Lublin 2012, k. 1122.

⁸⁴ G. Braun, F. Hogenberg, *Civitates orbis terrarum*, Colonia 1572–1618.

⁸⁵ Łac.: właściwie.

⁸⁶ Osoba niezidentyfikowana.

⁸⁷ Stanisław Wędkiewicz (1888–1963), romanista, w latach 1919–1921 profesor uniwersytetu w Poznaniu, 1921–1934 prof. Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1934–1939 prof. Uniwersytetu Warszawskiego, od 1923 r. członek PAU, od 1952 r. należał do PAN, w latach 1922–1939 redaktor „Przeglądu Współczesnego”, 1947–1960 kierownik Stacji Naukowej PAU i PAN w Paryżu. E. Bujwid-Kurek, *Stanisław Wędkiewicz (1888–1963)*, [w:] *Jubileuszowa księga nauk politycznych*, red. A. Zięba, Kraków 2015, s. 247–256.

go wolno było załatwić pogawędką a la Hortyński⁸⁸ bez obawy narażania się na opinię szarlatana.

Wdzięczny jestem Ks. Rektorowi za zwrócenie mi zawczasu uwagi na kwestię zbierania materiałów Achilles-Pius⁸⁹. Przeszukam zatem nasze archiwum. Szkoda, że nasz Ekscelencja ma zwyczaj niszczyć listy prywatne, więc do ich prywatnej korespondencji już pewnie nie dotrę, coś niecoś tylko pamiętam. Sam mam przyjemność posiadać list odręczny do mnie Achillesa dość dowcipny i bardzo serdeczny z podzięką za pewną przysługę. Pokażę kiedyś Ks. Rektorowi.

Dzięki za łaskawą propozycję wspólnej do Wilna wycieczki. Wilno mnie bardzo pociąga i o terminie II połowa sierpnia będę pamiętał, ale nie wiem, czy już tego roku będę mógł pojechać, choć biorę obecnie pokazną pensję 29 tysięcy M[arek] p[olskich] miesięcznie. Z monografii Wilna wydanej przez Prusaków, którą kupiłem właśnie, mam wrażenie jakiegoś bardzo mrocznego miasta. Rzekoma Dąbkowskiego poganka wydała mi się od razu nieprawdopodobna, ale nie umiałem sobie tego wyjaśnić. Dołączam jeszcze portrecik papieża osobisty, tu w Przemyślu z fotografii, którą zaraz po elekcji dostali z Rzymu Jezuici.

Pozostaję, kończąc na dziś, ze czcią należną i serdecznym pozdrowieniem, oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 22-3-[19]22

Dokument 18

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 14 V 1922 r.

Przemyśl, 14-5-1922

Czcigodny^a Księżę Rektorze!

W dniu Świętego Patrona proszę przyjąć i ode mnie serdeczne życzenia zdrowia i wszelkiej pomyślności.

Posyłam wedle obietnicy dubletowy XVII zeszyt „Mon[umenta] Wladisl[aviensia]”⁹⁰ Mnie brak zeszytów III i VI. Czy akurat którego z tych zeszytów nie posiada Ks. Rektor w dwóch egzemplarzach? Proszę ponadto podać mi łaskawie wykaz brakujących zeszytów, bo może w przemyskich bibliotekach coś znajdę.

Dołączam z prośbą o przyjęcie nową broszurę naszego T[owarzystwa] P[rzyjaciół] N[auk] o sztychu angielskim. Rzecz to pomimo pewnej snobistycznej

⁸⁸ Osoba niezidentyfikowana.

⁸⁹ Odniesienie do osoby ówczesnego nuncjusza Stolicy Apostolskiej w Warszawie abp. Achillesa Rattiego, późniejszego papieża Piusa XI.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 16/5”. Brak koperty.

⁹⁰ *Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis*, t. 1–25, Wladislaviae 1881–1910.

nadętości niezła jako wprowadzenie w przedmiot, w naszych szerokich kołach prawie nieznaną. Nie lepszą jest w tym zakresie bardzo pretensjonalna i droga (blisko 8000 Mp.) książka H. Wildera o grafice w ogóle⁹¹, którą jednak kupiłem, bo sam mam zbiory graficzne i szukam pouczenia w tym przedmiocie.

Ja teraz po skończeniu wykładów mając nieco więcej czasu, w chwilach wolnych od kancelarii, pracuję znowu więcej nad dokończeniem katalogu archiwum, co dodatkowo wpływa również na moją równowagę fizyczną i duchową, w ostatnich miesiącach, nie rozumiem dobrze dlaczego, zachwiana. Po wakacjach, które w tym roku wypadają mi na cały sierpień, obiecuję sobie bardzo wiele, także dla zdrowia. Zamierzam przejechać się na Pomorze, do Lublina⁹², Stanisławowa⁹³, a może i do Wilna⁹⁴, choć to nie po drodze.

Nasz Eksc[elencja] Pelczar jedzie jutro 15/5 [1]922 do Krakowa na jeden dzień, we wtorek z Metropolitą Bilczewskim⁹⁵ (będącym już w Krakowie u Wądołnego⁹⁶) po południu pojedą do Trzebini⁹⁷, by tam wsiąść do pociągu pielgrzymkowego⁹⁸. Z biskupami jedzie stąd Ks. Trzeciak⁹⁹, na własny koszt,

⁹¹ H. Wilder, *Grafika. Drzeworyt – miedzioryt – litografia*, Lwów 1922.

⁹² Lublin – miasto w środkowo-wschodniej ówczesnej Polski znane z Katolickiego Uniwersytetu powołanego tam do życia w roku 1918.

⁹³ Stanisławów – miasto stołeczne województwa w ówczesnej Małopolsce Południowo-Wschodniej.

⁹⁴ Wilno – miasto stołeczne ówczesnego województwa wileńskiego, znane m.in. z Sanktuarium Matki Bożej Miłosierdzia w Ostrej Bramie, relikwii św. Kazimierza Jagiellończyka w katedrze i Uniwersytetu Stefana Batorego.

⁹⁵ Józef Bilczewski (1860–1923), święcenia kapłańskie w 1884 r. w Krakowie; dr teologii; habilitacja w 1890 r. na UJ; 1891–1900 prof. teologii dogmatycznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego; w roku akad. 1896/97 dziekan fakultetu, w roku akad. 1900/01 rektor uczelni; 1900–1923 arcybiskup metropolita lwowski ob. łac., animator budowy kościołów, protektor akcji katolicko-społecznej, propagator kultu Najśw. Sakramentu i świętych; beatyfikowany w 2001 r., kanonizowany w 2005 r. „*Nic dla siebie, wszystko dla Boga i bliźniego*”. *Święty arcybiskup Józef Bilczewski we wspomnieniach*, oprac. J. Wołczański, Kraków–Lwów 2006, passim.

⁹⁶ Czesław Wądoły (1859–1925), święcenia kapłańskie w 1881 r. w Krakowie; dr teologii, 1881–1882 sekretarz bp. A. Dunajewskiego; 1882–1884 urzędnik Konsystorza Biskupiego w Krakowie; 1892–1896 wykładowca teologii moralnej na Wydziale Teologicznym UJ, w 1894 r. habilitacja tamże; 1896–1901 wikariusz par. pw. Wszystkich Świętych w Krakowie; 1901–1925 kanonik Kapituły Katedralnej; 1918–1925 archiprezbiter kościoła Mariackiego, przyjaciel abp. J. Bilczewskiego. M. Gawlik, J. Szczepaniak, *Księża katecheci diecezji krakowskiej 1880–1939. Słownik biograficzny*, Kraków 2000, s. 315–316.

⁹⁷ Trzebinia – miasto na terenie ówczesnego woj. krakowskiego.

⁹⁸ Pielgrzymka delegacji Kościoła polskiego po wyborze na Stolicę Piotrową 6 II 1922 r. dotychczasowego nuncjusza w Polsce kard. Achillea Rattiego.

⁹⁹ Stanisław Trzeciak (1873–1944), święcenia kapłańskie w 1898 r. w Krakowie, dr teologii, 1898–1900 wikariusz par. Chrzanów i Myślenice, 1901–1902 stypendysta w Europie Zachodniej, 1902–1903 wikariusz par. Wieliczka, 1903–1904 przebywał na Bliskim Wschodzie, 1907–1918 profesor Akademii Duchownej w Petersburgu; kilkakrotnie zmieniał przynależność diecezjalną: 1906–1910 inkardynowany do diecezji przemyskiej, 1910–1921 do archidiecezji mohylewskiej, 1921–1928 ponownie do diecezji przemyskiej, 1928–1944 do archidiecezji warszawskiej; 1928–1939 rektor kościoła pw. św. Jacka w Warszawie, 1939–1944 administrator par.; był autorem licznych prac naukowych i polemicznych na temat judaizmu, podczas II wojny światowej pomagał represjonowanym Polakom i Żydom. J. Wołczański, *Trzeciak Stanisław*, [w:] *Słownik Biograficzny Katolicyzmu Społecznego w Polsce*, t. 3, red. zbior., Lublin 1995, s. 146–148; J. Figiel, *Trzeciak Stanisław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, red. zbior., Lublin 2013, kol. 1111–1112.

nieproszony, a na koszt biskupa Ks. Tomaka¹⁰⁰, jako dotychczasowy kierownik podobnych wycieczek i Ks. Momidłowski¹⁰¹, jako przyszły (in voto Ep[iscop]i)¹⁰² II sufragan. Metropolita wziął ze sobą Ks. Dra Mieczysława Tarnawskiego¹⁰³, jako znawcę w sprawie ruskiej, którą zamierza w Watykanie nieco obrobić. Jadą nadto biskupi: Mańkowski¹⁰⁴, Przeździecki¹⁰⁵, Jabłrzykowski¹⁰⁶,

¹⁰⁰ Wojciech Tomaka (1875–1967), święcenia kapłańskie w 1899 r. w Przemyślu; 1899–1900 wikariusz par. Połomia i Łąka; 1900–1903 studia z prawa kanonicznego Rzymie uwieńczone doktoratem; w 1903 r. wikariusz par. Odrzykoń; 1903–1905 kapelan bp. J.S. Pelczara; 1905–1909 i 1923–1933 wykładowca w Instytucie Teologicznym w Przemyślu, 1911–1926 dyrektor prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego ss. Benedyktynek tamże; 1926–1934 wiceoficjał i oficjał Sądu Biskupiego; 1924–1967 kanonik Kapituły Katedralnej; od 1933 r. bp pomocniczy przemyski, działacz społeczno-religijny m.in. w ramach Akcji katolickiej. J. Wołczański, *Tomaka Wojciech*, [w:] *Słownik Biograficzny Katolicyzmu Społecznego w Polsce*, t. 3, s. 137–139.

¹⁰¹ Stefan Momidłowski (1872–1958), święcenia kapłańskie w 1894 r. w Przemyślu; 1894–1895 wikariusz par. Głogów; 1895–1900 studia w Rzymie uwieńczone doktoratem z teologii i filozofii; 1900–1940 wykładowca m.in. Nowego Testamentu w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1905–1949 organizator i dyrektor Muzeum Diecezjalnego; 1923–1958 kanonik Kapituły Katedralnej; 1913–1927 wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu; 1924–1928 rektor Seminarium Duchownego w Przemyślu; znakomity kaznodzieja i orator, autor licznych drukowanych kazań oraz rozbudowanych nekrologów przemyskiego duchowieństwa; w poglądach politycznych identyfikował się z Narodową Demokracją. A. Bodnarek, *Momidłowski Stefan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 13, red. zbior., Lublin 2009, k. 95.

¹⁰² Łac.: z mandatu.

¹⁰³ Mieczysław Tarnawski (1886–1928), święcenia kapłańskie w 1910 r. we Lwowie; dr teologii, habilitacja w 1913 r. na Uniwersytecie Lwowskim; 1913–1919 prefekt studiów w lwowskim Seminarium Duchownym; 1913/14–1916/17 zastępca prof. historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego; w 1916 r. prof. nadzwyczajny, w 1919 r. prof. zwyczajny, w roku akad. 1922/23 dziekan, w 1923/24 prodziekan fakultetu; był współzałożycielem Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Lwowie i autorem prac m.in. poświęconych dziejom najnowszym Cerkwi grekokatolickiej w Galicji. Za udział w wojnie 1920 r. otrzymał order *Virtuti Militari*. J. Wołczański, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1939*, Kraków 2002, *passim*.

¹⁰⁴ Piotr Mańkowski (1866–1933), święcenia kapłańskie w 1899 r. w Żytomierzu; w latach 1899–1902 wikariusz miejscowej katedry pw. św. Zofii; 1902–1911 proboszcz katedry pw. Apostołów Piotra i Pawła w Kamieńcu Podolskim; 1911–1914 urzędnik Kurii Biskupiej w Żytomierzu; 1914–1918 przebywał w Krakowie; 1918–1926 bp diecezji kamieniecko-podolskiej, którą porzucił w 1920 r. uciekając do Polski; 1920–1921 osiadł w Czotkowie – archidiec. lwowska; kwiecień–sierpień 1921 r. objął par. Puźniki k. Buczacza; 1921–1925 przebywał w Buczaczu; 1925–1933 zamieszkał we Włodzimierzu Wołyńskim wchodząc w skład Kapituły Katedralnej w Łucku – diec. łucka; w 1926 r. zrzekł się urzędu biskupa diecezjalnego uzyskując godność abp. tytularnego Aenus; był autorem i tłumaczem dzieł ascetyczno-religijnych. Zmarł w pociągu wracając z pogrzebu bp. A. Nowaka w Przemyślu 8 IV 1933 r. J. Wołczański, *Listy biskupa Piotra Mańkowskiego do arcybiskupa Józefa Bilczewskiego z lat 1912–1922*, [w:] *Pasterz i twierdza. Księga jubileuszowa dedykowana księdzu biskupowi Janowi Olszańskiemu ordynariuszowi diecezji w Kamieńcu Podolskim*, red. J. Wołczański, Kraków–Kamieniec Podolski 2001, s. 401–447.

¹⁰⁵ Henryk Przeździecki (1875–1939), święcenia kapłańskie w 1895 r. w Warszawie; dr teologii, w latach 1895–1897 praca duszpasterska; 1897–1901 studia w Akademii Duchownej w Petersburgu; 1901–1903 działalność duszpasterska, 1903–1910 wykładowca w Seminarium Duchownym w Warszawie; 1910–1918 proboszcz par. pw. św. Józefa w Łodzi; 1918–1939 biskup diec. podlaskiej. Z. E. Niebelski, *Przeździecki Henryk*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. zbior., Lublin 2012, kol. 719–721.

¹⁰⁶ Romuald Jałbzykowski (1876–1955), święcenia kapłańskie w 1901 r. w Petersburgu; 1902–1916 wykładowca Seminarium Duchownego w Sejnach; 1918–1925 biskup pomocniczy diec. sejneńskiej; 1925–1926 biskup łomżyński; 1926–1955 arcybiskup metropolita wileński, od 1945 r. w siedzibą w Białymstoku. K. Krasowski, *Biskupi katolicy II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny*, Poznań 1996, s. 99–102.

Ryx¹⁰⁷ i Kubicki¹⁰⁸. Audyencja dla biskupów w Watykanie w sobotę 20 maja po południu, dla reszty pielgrzymów (ok[óło] 100) podobno nazajutrz. Ja miałem wielką chęć jechać, bo zostawiłem w Rzymie kilka pak z książkami, ale mnie nie stać dziś na krociowe wydatki z podróżą połączone. Obiecuję sobie swobodniejszą wycieczkę w latach następnych, jeżeli Bozia da zdrowie.

Czy słyszał Ks. Rektor, że Matulewicz¹⁰⁹ z Wilna idzie? Taka pogłoska zaleciała mnie ze Lwowa. Jako następcę wskazują Jałbrzykowskiego. A za kandydatem na rektora Uniwersytetu Lubelskiego odbywa się szukanie po wszystkich niemal sąsiednich archidiecezjach i diecezjach (Lwów, Sandomierz, Poznań...), ale się wszyscy społecznie wymawiają. Podobnie niestety i z hospicjum polskim¹¹⁰ w Rzymie.

Z wyrazami głębokiej czci i wdzięczności, najserdeczniej Czciąg[odnego] Ks. Rektora pozdrawiam, oddany służa

Ks. Jan Kwolek

Dokument 19

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 26 IX 1922 r.

Przemyśl, 26-9-1922

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Bardzo dziękuję za łaskawą karteczkę z Wilna. Da Bóg i w przyszłym roku tam będę! Teraz sądząc, że już Ks. Rektor w Krakowie, przesyłam obiecany druk. Na zwrot

¹⁰⁷ Marian Ryx (1853–1930), sandomierski duchowny rzymskokatolicki, wykładowca i rektor Seminarium Duchownego w Sandomierzu; 1910–1930 biskup diecezji sandomierskiej. K. Krasowski, *Biskupi katolicy*, s. 214–215.

¹⁰⁸ Piotr Kubicki (1871–1944), święcenia kapłańskie w 1893 r. w Sandomierzu; w latach 1893–1896 duszpasterz; 1896–1904 katecheta w Radomiu; 1907–1918 rektor Seminarium Duchownego w Sandomierzu; 1918–1944 bp pomocniczy diec. sandomierskiej. K. Krasowski, *Biskupi katolicy*, s. 131–132.

¹⁰⁹ Jerzy Matulewicz (1871–1927), święcenia kapłańskie w 1898 r. w Petersburgu; dr teologii, 1902–1904 wykładowca Seminarium Duchownego w Kielcach; 1907–1911 profesor Akademii Duchownej w Petersburgu; 1911–1918 przebywał w Szwajcarii, USA i na Litwie; 1918–1925 biskup wileński; po rezygnacji z funkcji otrzymał godność arcybiskupa tytularnego Aduli i misję wizytatora apostolskiego na Litwę; doprowadził do odrodzenia Zakonu oo. Marianów; beatyfikowany w 1987 r. K. Krasowski, *Biskupi katolicy*, s. 166–171.

¹¹⁰ Hospicjum Polskie w Rzymie (później Polski Papieski Instytut Kościelny) powołali do życia rzymskokatolicki biskupi Galicji 19 III 1910 r. w trosce o zapewnienie opieki nad polskimi duchownymi, odbywającymi studia specjalistyczne w Wiecznym Mieście. Od 1928 r. instytucja ta nosiła nazwę Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie przy via Pietro Cavallini 38; współcześnie funkcjonuje jako Papieski Kościelny Instytut Polski. W 2012 r. patronem placówki został św. bp Józef Sebastian Pelczar. *Papieski Instytut Polski w Rzymie – Pontificium Institutum Ecclesiasticum Polonorum in Urbe. Historia i współczesność*, t. 3, red. Z. Kiernikowski, Rzym 2001, passim.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 28/9 [1]922”. Brak koperty.

czekać mogę miesiąc. O ile nagła potrzeba zaszłaby wcześniej, napiszę. Że niektórzy Ks. Ks. Biskupi nie robią z tego zbytnej tajemnicy, donoszą własnoręcznie na stronie 45-48 przypiski dla zecera, który te stronnice miał przedrukować w naszej „Kronice”. Dopiero przy sposobności korekty całą broszurę wyrwaliśmy z drukami (w której i socjalistów nie brak) i temu zawdzięczam zdobycie egzemplarza dla archiwum.

Spotkałem się w tych dniach z Pełkiniach k. Jarosławia¹¹¹ z o. Woronieckim. Uniwersytet sprawia mu wiele troski, bo i funduszków brak, i kolegium profesorskie chciałby wzbogacić, i zakres studiów rozszerzyć. Namawiał i on mnie do habilitacji. Aż mi wstyd o tym Ks. Rektorowi wspominać, bo na sumieniu mam tyle nieporadności, może i lenistwa. Muszę jednak wprzód zważyć z głowy sprawę uporządkowania tutejszego archiwum, w którym siedzę właśnie.

Posyłam jednocześnie panu Hałacińskiemu¹¹² grzeczne przypomnienie moich zamówień z wiosny.

Tymczasem z wyrazami głębokiej czci łączę serdeczne pozdrowienia, szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Dubletowy ostatni arkusz może Ks. Rektor sobie zatrzymać, o ile by przedstawiał jakąś wartość. Ojciec Święty odpowiedział przez Nuncjaturę warszawską na prośby B[isku]pów pod N[umerami] 10 i 12.

Na 12: zaaprobował B[isku]pa Krynickiego¹¹³ jako wizytatora.

Na 10: „Ojciec Św. sam należyście dba o zabezpieczenie odpowiednich rządów i pieczy duchowej na G[órnym] Śląsku”.

Nie dosłownie, bo nie mam tu teraz aktu, ale ściśle ten sens.

Dokument 20

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 3 XI 1922 r.

Czcigodny^a Księżę Rektorze!

¹¹¹ W Pełkiniach k. Jarosławia na Podkarpaciu istniała do 1944 r. rezydencja księżąt Czartoryskich; po II wojnie światowej uległa nacjonalizacji, a w 2012 r. zwrócona została prawowitym właścicielom.

¹¹² Osoba niezidentyfikowana.

¹¹³ Krynicki Władysław (1861–1928), święcenia kapłańskie 1885 r. w Petersburgu; w latach 1886–1902 wykładowca i wychowawca w Seminarium Duchownym we Włocławku; 1902–1910 duszpasterz; 1910–1918 ponownie w Seminarium Duchownym m.in. jako rektor; 1918–1927 bp pomocniczy diec. włocławskiej; 1927–1928 bp ordynariusz włocławski; autor publikacji z historii Kościoła. K. Krasowski, *Biskupi katolicki*, s. 129–130.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na trzech i pół stronicach papieru formatu zeszytowego. W prawym górnym rogu karty tytułowej nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] rano 6/11 [1]922 po głosowaniu wczoraj na 8–kę do Sejmu”. Brak koperty.

Nie umiem podziękować za tyle niezasłużonej życzliwości i zaufania, jakie mi Czcigodny Ks. Rektor od tak dawna okazuje. Bóg sam chyba stokrotnie zapłaci, do którego często o zdrowie dla Ks. Rektora się modłę.

Z lękiem siadam do tego listu, boję się bowiem, aby się Ks. Rektor nie odwrócił ode mnie jak od niewdzięcznika, gdy wyczyta, że na zaszczytną propozycję zmuszony odpowiedzieć jestem odmownie, a to z powodu kategorycznego zakazu Ks. Biskupa Ordynariusza. Gdy przedwczoraj (wraz z drukiem) otrzymałem łaskawy list Ks. Rektora z załącznikiem, uznałem za konieczne przede wszystkim zasięgnąć rady prof. Abrahama¹¹⁴ co do habilitacji i co do warunków w ogóle pracy na katedrze prawa kanonicznego. Byłem wczoraj (po raz pierwszy w życiu) u niego we Lwowie: przyjął mnie bardzo życzliwie, nie miał obaw, czy (będąc przywykły do traktowania prawa kanonicznego dla teologów z punktu widzenia potrzeb duszpasterskich) dam sobie radę z tym przedmiotem wobec innych zgoła potrzeb i podstaw studiów u słuchaczy świeckich, nie odstraszał mnie jednak zanadto, lecz raczej zachęcał do odważnego podjęcia się tego zadania. Dał mi przy tym cenne wskazówki, a do tematu pracy habilitacji (wziąć temat drobny, np. irreg. ex definitione libertatis – coelib., matrimonium conscientiae, iudices synodales¹¹⁵, małż[ęstwa] cywilne itp. i opracować go historycznie i jurystycznie), radził przy tym dla decyzji co do wyboru tematu zorientować się wprzód w źródłach, jakie w Poznaniu znajduję, a także naprzód osobiście poinformować się w Poznaniu co do terminów i warunków pracy. Wróciłem ze Lwowa podniesiony na duchu i niemal zdecydowany przyjąć ofertę, ale wprzód chciałem via Kraków pojechać do Poznania po szczegółowe informacje, zwłaszcza co do koniecznego terminu objęcia wykładów, co do planu wykładów itd. Wielką dla mnie pociechą było, gdy Senior naszego kolegium, a serdeczny mój przyjaciel Ks. Łabuda¹¹⁶, jedyny któremu się zwierzyłem poufnie, dodał mi i w tym względzie otuchy. Ale jak tu decydować się na odpowiedź, czy choćby na podróż do Poznania, nie wiedząc w końcu jak w sprawie tej zachowa się Ks. Biskup. Po dokładnej rozwadze zdecydowałem się więc dzisiaj na rozmowę z Eks[celencją] Ks. B[iskupem] Pelczarem, ponieważ to by mnie nie ominęło i później, a wiem, że Ks. Biskup gorzej traktuje niemiłe mu petycje udokumentowane, a więc przygotowane poza jego plecami. Nie wspomniałem mu przy tym o Ks. Rektorze,

¹¹⁴ Władysław Abraham (1860–1941), doktorat i habilitacja w zakresie prawa na UJ; 1888–1935 prof. prawa kanonicznego na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; w roku akad. 1899/1900 rektor uczelni; autor prac naukowych z historii Kościoła, prawa kanonicznego, historii Polski okresu średniowiecza. J. Sawicki, *Abraham Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 1, red. zbior., Lublin 1985, kol. 25.

¹¹⁵ Łac.: niereg. z definicji wolności – celibat, małżeństwo sumienia, sędziowie synodalni.

¹¹⁶ Jan Łabuda (1856–1926), święcenia kapłańskie w 1881 r. w Przemyślu; 1881–1882 wikariusz par. Jarosław; 1882–1885 studia specjalistyczne w Rzymie uwieńczone doktoratem teologii; 1885–1886 wikariusz par. Jarosław; 1886–1926 wykładowca w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1896–1904 i 1913–1918 redaktor „Echa Przemyskiego”, publicysta i kaznodzieja. T. Śliwa, Łabuda Jan, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 6, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 360–361.

ani o panu Kłodzińskim¹¹⁷, lecz ogólnie przedstawiłem treść otrzymanej od profesorów nieoficjalnie na razie propozycji, opinię w tej sprawie p[ro]f[esor]a] Abrahama oraz moje w zasadzie przychylnie stanowisko i zamiar jazdy w tych dniach do Poznania. Nie miałem czasu na obszerniejszą dyskusję, tak stanowczo mi zaoponował i nie dał mi nawet urlopu na wyjazd, aby mnie nie narazić na niebezpieczeństwo ostatecznego skaptowania. W swej argumentacji wielki kładł nacisk na to, że jako prof[esor] Wydziału świeckiego mógłbym być narażony na szykany ze strony poznańskich władz duchownych, przy czym powoływał się na swoje i śp. Ks. Spisa¹¹⁸ niemiłe stosunki w Krakowie; to mniej mi trafiło do przekonania, niż gdy wykazał mi na niezaprzeczone od lat objawy swej dla mnie życzliwości i zwłaszcza, gdy oświadczył mi, że ani z diecezji mnie nie zwolni, ani urlopu z prawem regresu na jakiegokolwiek stanowisko do Przemyśla mi nie udzieli. Wobec tego nie pozostało mi nic innego, jak skłonić przed władzą głowę i przyrzec, że wedle jego woli odpowiem odmownie.

Ze stanowczości, jaką objawił Ks. B[isku]p widzę, że do innego nie byłoby doszło rezultatu, gdybym rozmowę z nim odłożył na później, a nie mogę nie uznać jego racji, gdy sam niegdyś przy różnych okazjach czyniłem mu wyrzuty, że z diecezji zbyt łatwo puszczał księży potrzebnych. Teraz istotnie po mnie nie miałby kto w Przemyślu wykładać prawa, ani zaopiekować się archiwami, nie mówiąc już o Konsystorzu, z którego wkrótce spodziewam się wybronić, aby móc oddać się wyłącznie nauce. Wezmę się też teraz lepiej do pracy, aby na wszelki wypadek i odrobić to, co Przemyślowi jestem winien i wzbogacić swoje kwalifikacje dotąd naprawdę bardzo ubogie.

Obecna odmowa Ks. Biskupa daje mi wobec niego pewne moralne prawa badania przede wszystkim, aby z planem na dalszą przyszłość przygotowywać ludzi dla Przemyśla na wypadki wakansów oraz aby nie wiązał mnie tu więcej, gdy kiedyś znowu poproszę o zwolnienie mając już za sobą pewien naukowy dorobek. Obecnie wolę władzy uważać muszę za wolę boską i pogodzić się z nią tym chętniej, że do Przemyśla dość się przywiązałem, a Poznania nieco się boję. Trzeba by jeszcze z rok lub dwa popracować nad sobą, aby się zbyć obawy, bo mógłbym Czcigodnemu Ks. Rektorowi uczynić kiedyś zawód jak p[an] Bobke¹¹⁹ prof. Abrahamowi.

¹¹⁷ Adam Kłodziński (1877–1945), absolwent studiów historycznych uwieńczonych doktoratem na UJ; nauczyciel gimnazjalny w Krakowie, Cieszynie i Jarosławiu; 1922–1934 wykładowca dydaktyki historii w ramach Studium Pedagogicznego UJ; od 1920 r. współpracownik Komisji Historycznej PAU; specjalista od dziejów polskiego średniowiecza. K. Śreniowska, *Kłodziński Adam*, [w:] *Słownik historyków polskich*, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994, s. 231.

¹¹⁸ Stanisław Spis (1843–1920), święcenia kapłańskie w 1868 r. w Przemyślu; dr teologii, w latach 1873–1876 wykładowca Nowego Testamentu w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1876–1879 proboszcz par. Świlcza, 1879–1909 prof. Nowego Testamentu na Wydziale Teologicznym UJ; sześciokrotny dziekan fakultetu; w roku akad. 1887/88 rektor uczelni, kanonik gremialny Kapituły Katedralnej na Wawelu, działacz społeczny. S. Piech, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880–1939*, Kraków 1995, s. 66–67.

¹¹⁹ Osoba niezidentyfikowana.

Łatwiej mi dziś zdecydować się na niniejszy, zapewne przykry list. Ufam, że Ks. Rektor wyrozumie łaskawie moje stanowisko i nie weźmie mi za złe tej odmowy, której przyczyna nie we mnie leży, lecz w zewnętrznej vis maior¹²⁰. Gdyby to ode mnie było zależało, byłbym zapewne przyjął z ucałowaniem rączek. Teraz do odmiennej sytuacji robić muszę dobrą minę i Czcigodnego Ks. Rektora nudzić argumentacją po myśli mojej władzy. Niechże Ks. Rektor nie bierze mi za złe tego wszystkiego i nie pozbawia mnie nadal dotychczasowej iście ojcowskiej życzliwości, którą jest dla mnie naprawdę cenną podporą w życiu i pobudką do pracy.

Z głęboką czcią i wdzięcznością kreślę się, oddany szczerze

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 3 XI 1922

Dokument 21

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 27 III 1923 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Wraz z serdecznym życzeniem „Wesołych Świąt” pozwalam sobie przesłać najnowszy rocznik przemyski (z prośbą o pobłażliwość zwłaszcza dla jego zewnętrzności) i dołączyć oba poprzednie (I jest już wyczerpany, ale w nim jest rozprawa, o którą Ks. Rektor pytał). W braku czegoś lepszego proszę przyjąć łaskawie dla swego czy dla swych słuchaczy użytku tę mizerną oznakę winnego hołdu i wdzięczności.

Nigdzie na te święta tym razem nie jadę, prócz chyba na samą Wielką Niedzielę do mamusi. Do Krakowa też się teraz nie wybieram. Wstyd by mi było i pokazać się Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi wobec tego, że zwłaszcza po własnych staraniach, definitywnie pogrzebałem moje do Wielkopolski powołanie. Gdy jednak tę sprawę i tutejsze stosunki rozważam, sumienie nie wyrzuca mi, żem źle zrobił. Tu, w Przemyślu, trzeba komuś pilnować nie tylko archiwów, ale i różnych innych rzeczy, których pilnować nie ma kto na razie, tak w Seminarium, jak i w Konsystorzu.

Mamy tu teraz w Przemyślu o. Genocchiego¹²¹. Dypłomata ostrożny w obejściu i mowie jak rzadko^b. Ukraińcy pilnują go na każdym kroku przed obcymi

¹²⁰ Łac.: siłę wyższej.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na półtorzej stronie papieru formatu zeszytowego. Obok datacji noty ks. Fijałka: „Odpisałem” i „Otrzyma[łem] 29/3”. Brak koperty.

¹²¹ Giovanni Genocchi (1860–1926), święcenia kapłańskie w 1883 r. w Rawennie; misjonarz Najświętszego Serca Jezusa, wykładowca historii w miejscowym Seminarium Duchownym; pracował też w Syrii, Turcji, Nowej Gwinei i Kolumbii. Papież Benedykt XV mianował go wizytatorem apostolskim Ukrainy. J. Bazydło, *Genocchi Giovanni*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 966–967.

^b W interlinii nota ks. Fijałka: „Dzisiaj 29/3 na obiedzie u Księcia B[isku]pa Sapięhy”.

wpływami, ale zdaje mi się, że on sprytniejszy od nich. Trudno zresztą zorientować się co do celów i wyniku jego misji.

Śmierć Metropolity¹²² odczuliśmy^c i w Przemyślu boleśnie, bo każdy kochał go i cenił za wielkość duszy i serca. Niełatwo będzie o godnego następcę. Spóźnił się rząd z konkordatem, bo przy obsadzeniu tej tak ważnej stolicy nie będzie miał wpływu.

Kończąc, jeszcze raz życzę Czcigodnemu Ks. Rektorowi Wesołych Świąt i najlepszego zdrowia oraz wyrazy szczerzej i głębokiej czci i wdzięczności łączę

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 27-3-[19]23

Dokument 22

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 15 V 1923 r.

Czcigodny^a Księżę Rektorze,

Z okazji imienin pozwalam sobie przesłać Czig[odnemu] Ks. Rektorowi najserdeczniejsze życzenia przede wszystkim dobrego zdrowia i wytrwałości w pracy dla nauki polskiej oraz w ogóle szczęśliwego spełnienia wszelkich Jego życzeń i zamierzeń.

Dawno nie byłem w Krakowie i nie wiem czy mi się wnet uda tam dojechać, bo w przedwakacyjnej atmosferze, przy pewnej ociążałości duszy i ciała oraz zajęciach urzędowych trudno zdecydować się na podróż, a w ciągu kilkutygodniowych w sierpniu t. r. wakacji chciałbym dla odmiany zwiedzić nieco wschód Polski, do Wilna włącznie. Będzie to zależeć od stanu finansowego i innych okoliczności.

W pierwszych dniach lipca wybieram się na zjazd Związku Zakładów Teo[logicznych] do Lublina, gdzie mam mieć referat o metodzie wykładu prawa kanonicznego¹²³. Ponieważ mam zbyteczny 1 egzemplarz programu, posyłam go Ks. Rektorowi do wiadomości. Widać, jak Królewicy nie znają się na parlamentarzystwie, skoro mając formalnie wybrany i urzędujący Zarząd Związku, chcą zaczynać zjazd od „wyboru prezydium”.

W Przemyślu cicho i głucho. Ekscelencja Bp Pelczar pojechał tymczasem do Truskawca¹²⁴. Przygotowuje się na drugi rok synod, nie tyle dla

---

¹²² Nawiązanie do śmierci metropolity lwowskiego abp. Józefa Bilczewskiego, zmarłego 20 III 1923 r. we Lwowie.

^c W interlinii nota ks. Fijałka: „Bilczewskiego”.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

¹²³ J. Kwolek, *Zakres i metoda nauki prawa kanonicznego w seminarium duchownym*, [w:] *Pamiętnik drugiego zjazdu (Związku Zakładów Teologicznych w Polsce) odbytego w Lublinie 3–5 VII 1923*, Włocławek 1924, s. 161–162.

¹²⁴ Truskawiec – znane uzdrowisko położone na wschód od Przemyśla.

prawodawstwa, ile dla uświetnienia jego 25-lecia biskupstwa i 60-lecia kapłaństwa¹²⁵.

O lwowskiej sukcesji tyle już słyszano plotek, że szkoda ich powtarzać. Ostatnio od jezuitów wyszła pogłoska, że Ojciec Święty chce obsadzić Lwów Ks. Waisem¹²⁶. Daj mu Boże, ale prawdopodobnie o takich rzeczach Ojciec Święty z nikim dotąd spoza Watykanu nie mówił i taka to plotka jak i inne.

Wyrazy głębokiej czci i serdeczne pozdrowienia proszę przyjąć łaskawie od szczerze oddanego i wdzięcznego:

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 15-5-1923

Dokument 23

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 22 VII 1923 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Proszę mi wybaczyć łaskawie, że tak długo zwlekałem z obiecany i należnym listem. Licząc na wielką łaskawość Czcig[odnego] Ks. Rektora, chcę nareszcie choć teraz w przeddzień moich wakacji, zająć mu chwilkę drogiego czasu moim listem.

Otóż byłem na zjeździe w Lublinie. Uczestników przyjezdnych było ok. 40. Z Małopolski dobrze dopisał tylko Przemyśl (3), ze Lwowa był ks. Szurek¹²⁷,

¹²⁵ Bp Pelczar przyjął święcenia kapłańskie 17 VII 1864 r., a sakrę biskupią 19 III 1899 r.

¹²⁶ Kazimierz Wais (1865–1934), święcenia kapłańskie w 1889 r. w Przemyślu; 1889–1892 wikariusz par. Gorlice, Łańcut i Przemyśl; 1892–1894 studia specjalistyczne w Rzymie uwieńczone doktoratem filozofii; 1894/95 i 1904/05 podróż naukowa po Europie Zachodniej; 1895–1896 prefekt Seminarium Duchownego w Przemyślu, 1896–1909 wykładowca teologii fundamentalnej i 1897–1909 filozofii chrześcijańskiej w Instytucie Teologicznym tamże; 1909–1911 kierownik Katedry Teologii Fundamentalnej i Filozofii Chrześcijańskiej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego, 1911–1929 kierownik Katedry Filozofii Chrześcijańskiej tamże, dwukrotny dziekan fakultetu; w roku akad. 1917/18 rektor uczelni, w roku akad. 1918/19 i 1919/20 prorektor uczelni; 1913–1919 rektor Seminarium Duchownego we Lwowie, 1923–1927 prezes Polskiego Towarzystwa Teologicznego tamże; autor pionierskich podręczników akademickich w j. polskim z dziedziny neotomizmu. J. Wołczański, *Wydział Teologiczny*, passim; W. Gretka, *Wais Kazimierz*, [w:] *Encyklopedia Filozofii Polskiej*, t. 2, red. zbior., Lublin 2011, s. 775–776.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na sześciu i pół stronicach papieru formatu zeszytowego. Niżej datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 24/7”. Brak koperty.

¹²⁷ Stanisław Szurek (1885–1964), święcenia kapłańskie w 1908 r. we Lwowie; dr teologii; w latach 1908–1909 wikariusz par. Rohatyn; 1909–1913 studia w Wiedniu; 1913–1914 kapelan abp. J. Bilczewskiego; I wojnę spędził w Szwajcarii; 1914–1915 zastępca rektora Hospicjum Polskiego w Rzymie; w 1915 r. studiował we Fryburgu Szwajcarskim; 1915–1936 ojciec duchowny Seminarium Duchownego we Lwowie; w 1923 r. uzyskał habilitację z teologii pastoralnej; 1923–1939 był wykładowcą (w l. 1935–1939 prof. teologii pastoralnej) na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, 1939–1945 wykładowca Seminarium Duchownego tamże; 1945–1950 analogicznie we lwowskim Seminarium Duchownym w Kalwarii Zebrzydowskiej, a kolejne lata spędził tamże. J. Wołczański, *Szurek Stanisław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 49, red. zbior., Warszawa–Kraków 2014, s. 393–395.

ojciec duchowny, z Tarnowa nikt, z Krakowa tylko o. Lohn TJ¹²⁸ Z „Polski zachodniej” tylko Rektor Krzeszkiewicz¹²⁹ z Gniezna, z Poznania nikt, z Pelplina nikt. Z Kongresówki brakło tylko Podlasia, rzekomo dla jakiegoś równocześnie odbywanego przedsynodalnego zjazdu w Siedlcach¹³⁰. Ze Wschodu byli delegaci z Łucka¹³¹ i Wilna. (Poznałem Ks. D[okto]ra Wilanowskiego¹³² i jego naprawdę lepszy od lwowskiego „Kwartalnik Teologiczny”¹³³. Nie mogąc się doczekać nowego zeszytu „Polonia Sacra” jako przedmiotu do zatrudnienia propagandowego, łapię teraz ideowo abonentów dla „Kwartalnika Teol[ogicznego]”. Daj Boże tylko, aby wnet nie upadł, bo że nie przeżyje lat wielu tego jestem prawie pewny.

Czy Ks. Rektor zauważył Pechnikową recenzję w „Gaz[ecie] Koś[cielnej]” Nr 13 str. 128-129, której autor na pełnych dwóch szpaltach boryka się po żakowsku z pewnym wyrażeniem Ks. Rektora, życząc za to w jednym zdaniu powodzenia nowemu pismu?¹³⁴

¹²⁸ Władysław Lohn (1889–1961), święcenia kapłańskie w 1917 r. w Zakonie oo. Jezuitów; w latach 1919–1921 studia w Rzymie, 1922–1926 wykładowca w studium zakonnym w Krakowie; 1926–1928 rektor Bobolanum w Lublinie; 1928–1934 prof. Gregorianum w Rzymie; 1935–1947 prowincjał małopolski; 1948–1956 dyrektor Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie, autor prac teologicznych. *Lohn Władysław*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Jezuitach na Ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 370.

¹²⁹ Stanisław Krzeszkiewicz (1868–1944), święcenia kapłańskie w 1897 r. w Gnieźnie; licencjat filozofii; 1908–1927 wicerektor Seminarium Duchownego w Gnieźnie, kanonik Kapituły Katedralnej tamże, redaktor czasopism katolickich: 1913–1920 „Nowej Biblioteki Kaznodziejskiej”, „Studiów Katechetycznych” i „Studiów Homiletycznych”, autor publikacji katechetycznych. *Słownik katechetyków polskich XX wieku*, red. R. Czekalski, Warszawa 2002, s. 117.

¹³⁰ Siedlce – miasto na Podlasiu Południowym, ówczesna stolica diecezji podlaskiej.

¹³¹ Łuck – miasto stołeczne na Wołyniu, ówczesna stolica diecezji łuckiej.

¹³² Bolesław Wilanowski (1885–1952), święcenia kapłańskie w 1907 r. w Warszawie; dr teologii oraz prawa kanonicznego; w latach 1914–1919 katecheta szkół średnich; w 1919 r. uzyskał habilitację na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie; w latach 1920–1930 wykładał teologię fundamentalną na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; w roku akad. 1923/24 dziekan fakultetu; w roku 1929 został prof. zwyczajnym, w 1930 r. zrezygnował ze stanu kapłańskiego i przeniósł się na Wydział Prawa i Nauk Społecznych tamże; 1930–1939 prof. prawa kanonicznego na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych tamże, 1937–1939 dziekan tegoż fakultetu, okres wojenny niezanny; 1945–1950 prof. na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Łódzkiego; 1946–1948 dziekan fakultetu. W 1950 r. przeszedł na emeryturę. M. Przeniosło, *Profesorowie Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1919–1939*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 61(2016), nr 2, s. 7–32; eadem, *Profesorowie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1919–1939*, „Wrocławskie Studia Wschodnie”, 2016, nr 20, s. 85–99; E. Wilemska, *Wilanowski Bolesław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 585 (przemilczane fakty).

¹³³ Właściwie: „Kwartalnik Teologiczny Wileński” – periodyk naukowy wydawany w latach 1923–1926 w Wilnie przez ks. Bolesława Wilanowskiego; zawierał rozprawy z różnych dyscyplin teologicznych, przegląd życia religijnego na całym świecie, bibliografię piśmiennictwa teologicznego i nekrologii uczonych. J. Warmiński, „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior. Lublin 2004, kol. 292.

¹³⁴ [A. Pechnik], „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, „Gazeta Kościelna”, 30(1923), nr 134, s. 128–129.

Ale wróćmy do Lublina. W zjeździe uczestniczyło (i przewodniczyło w obradach na przemiany) trzech biskupów: Fulman¹³⁵, Jałbrzykowski, Godlewski¹³⁶. Złożenie prezesury i dzwonka w ręce biskupów uznał zarząd za konieczne wobec tego, że Episkopat już w ub[iegłym] roku myślał nad rozwiązaniem Związku, by nie wyglądało, że Biskupi sami za mało zajmują się seminariami, skoro obok nich powstaje osobna organizacja w tym celu. Z tejże przyczyny właśnie rozwiązano we Francji „Alliance des grands Seminaires”, który dla nas stanowił wzór. B[isku]p Sufr[agan] Lubelski¹³⁷ trzymał się na uboczu. Nie przyjechali na zjazd referenci Michalski¹³⁸ i Kobyłecki¹³⁹, a zachorował obłożnie Umiński¹⁴⁰ (mój z Rzymu kolega, zdolny i pracowity, ale może za śmiały i ja bym też się bał, aby nie wpadł w rolę Bobkego). Inne referaty odbyły się wedle planu, niektóre nawet doskonałe, będą znowu jak po I zjeździe publikowane (czy Ks. Rektor posiada „Pamiętnik I zjazdu”¹⁴¹)^b.

¹³⁵ Marian Fulman (1866–1945), duchowny rzymskokatolicki diecezji kujawsko-kaliskiej, wykładowca Seminarium Duchownego we Włocławku; w latach 1894–1907 carski zesłaniec w Niżnym Nowogrodzie; 1907–1918 proboszcz w Częstochowie; 1918–1945 biskup ordynariusz diecezji lubelskiej. K. Krasowski, *Biskupi katolicki*, s. 64–66.

¹³⁶ Michał Godlewski (1872–1956), święcenia kapłańskie w 1901 r. w Petersburgu; w latach 1901–1903 studia we Fryburgu szwajcarskim; 1903–1916 wykładowca w Akademii Duchownej w Petersburgu; 1916–1926 bp pomocniczy diecezji łucko-żytomierskiej (od 1925 r. łuckiej); 1927–1951 kierownik Katedry Historii Powszechnego na Wydziale Teologicznym UJ; w 1950 r. mianowany abp. tytularnym Frygii, autor prac naukowych z dziejów Kościoła m.in. w Rosji. K. Krasowski, *Biskupi katolicki*, s. 74–75.

¹³⁷ Funkcję ówczesnego biskupa pomocniczego diecezji lubelskiej pełnił w latach 1918–1937 Adolf Jełowicki (1863–1937).

¹³⁸ Prawdopodobnie: Wilhelm Michalski (1879–1943), święcenia kapłańskie w 1903 r. w Zgromadzeniu Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo; dr teologii; w latach 1918–1939 prof. Starego Testamentu na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego; w latach 1918/19 i 1927/28 dziekan fakultetu, autor publikacji naukowych. W. Rakocy, *Michalski Wilhelm*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 12, red. zbior., Lublin 2008, kol. 805.

¹³⁹ Stanisław Kobyłecki (1864–1939), święcenia kapłańskie w 1894 r. w Zakonie oo. Jezuitów; 1894–1899 wykładowca matematyki w Zakładzie Naukowo-Wychowawczym w Chyrowie; 1901–1902 redaktor „Przeglądu Powszechnego”; 1902–1909 studia specjalistyczne z psychologii w Europie Zachodniej zwieńczone w 1905 r. doktoratem; 1909–1912 nauczyciel matematyki, fizyki i psychologii w Chyrowie; w 1912 r. opuścił Zakon oo. Jezuitów; 1912–1918 pracownik naukowy w USA; 1918–1929 prof. filozofii na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego; w roku akad. 1925/26 dziekan fakultetu; 1929–1939 emeryt; autor prac naukowych z dziedziny psychologii, teorii poznania i logiki matematycznej. *Kobyłecki Stanisław*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Jezuitach*, s. 287–288.

¹⁴⁰ Józef Umiński (1888–1954), święcenia kapłańskie w 1911 r. w Płocku, w latach 1913–1918 studia w Rzymie i Fryburgu Szwajcarskim, dr teologii, 1918–1922 wykładowca Seminarium Duchownego w Płocku, w 1925 r. habilitacja z historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, 1922–1930 wykładowca KUL, 1930–1939 prof. historii Kościoła w Polsce i na Rusi na UJK we Lwowie, 1935–1937 dziekan fakultetu, 1939–1943 przebywał w Warszawie, 1943–1945 wykładał w Seminarium Duchownym w Kielcach, 1945–1947 analogicznie na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego, 1948–1952 zatrudniony był w Seminarium Duchownym we Wrocławiu; był autorem cenionych publikacji naukowych z historii Kościoła. A. Weiss, *Umiński Józef*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, red. zbior., Lublin 2013, kol. 1327–1328.

¹⁴¹ *Pamiętnik pierwszego zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego we Włocławku 30 X – 1 XI 1921 r.*, Włocławek 1922.

^b Na marginesie nota ks. Fijałka: „Nie”.

Ja miałem dwa referaty: na plenum – regulamin sekcji fachowych¹⁴², który przyjęto mi gładko, bo prawie nikt z fundatorów związku i sekcji nie zastanawiał się wiele nad organizacją tych ostatnich. Drugi referat „O metodzie pr[awa] k[anonicznego]”¹⁴³ na sekcji wygłosiłem wobec zespołu trzech kanonistów. (Niestety, nie udało mi się opracować go stylistycznie tak, by nadawał się do druku w całości. Do pamiętnika Zjazdu dałem tylko streszczenie. Może po wakacjach znajdę nieco więcej siły i czasu, aby opracować ten temat w myśl zachęty Czcig[odnego] Ks. Rektora^c.

Za karę wybrali mnie kierownikiem tej sekcji: awans nie mniej łatwy, jak w ormiańskiej metropolii^d. Zarząd na trzy lata wybrano: Ks. Kremer¹⁴⁴ z Lublina prezes, Ks. Kornilowicz¹⁴⁵, tamże sekretarz, Ks. Lutosławski z Warszawy skarbnik, Ks. Krzeszkiewicz z Gniezna wiceprezes, Ks. Szurek ze Lwowa, członek zarządu. Chciano prezesem wybrać o. Woronieckiego, ale on się wymówił i wskazał Ks. Kremera. Ks. Lutosławskiego wciągnęliśmy do Związku drogą wyjątkowej ekstensywnej interpretacji paragrafu statutu o członkach. Szkoda wielka, że nie było nikogo z naszych fakultetów teol[ogicznych] w Małopolsce. My, Małopolanie, odczuwaliśmy przykro tę absencję i w czasie wyborów, i w dyskusjach. Obawiam się, że ta absencja uniwersytetów [jest] szkodliwa dla Związku, może kiedyś zaszkodzić i fakultetom boć „radzi się” tam rozmaicie i o uniwersytetach, a może przyjsć czas, że Episkopat (a pośrednio rząd) w sprawach kształcenia kleru więcej zechce polegać na opinii Związku niż na opinii fakultetów^e. Wszak przy różnaitości stosunków uniwersyteckich w Polsce, możliwa reforma in minus¹⁴⁶, niekoniecznie in plus¹⁴⁷.

W dyskusji nad tym (podobnie jak na I zjeździe) uderzało mi uszy ciągle u królewianów wracanie do hasła, aby profesor był także wychowawcą, dawał dobry

¹⁴² [J. Kwolek], *Regulamin Sekcji przy Związku Zakładów Teologicznych w Polsce pod wezwaniem św. Jana Kantego*, [w:] *Pamiętnik drugiego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Lublinie 3 VII – 5 VII 1923*, Włocławek 1924, s. 103–104.

¹⁴³ Idem, *Zakres i metoda nauki prawa kanonicznego w seminarium duchownym*. [Streszczenie], [w:] *Pamiętnik drugiego zjazdu*, s. 161–162.

^c Na marginesie nota ks. Fijałka: „Bene”.

^d Na marginesie nota ks. Fijałka: „Pyszne”.

¹⁴⁴ Piotr Kremer (1878–1951), święcenia kapłańskie w 1906 r. w Petersburgu; dr teologii; 1907–1915 wykładowca w Seminarium Duchownym we Włocławku; 1915–1918 wykładowca w Akademii Duchownej w Petersburgu; 1918–1939 prof. zwyczajny teologii fundamentalnej KUL; 1939–1951 przebywał w Izabelinie; autor publikacji z teologii fundamentalnej. M. Rusecki, *Kremer Piotr*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. zbior., Lublin 2002, kol. 1262.

¹⁴⁵ Władysław Kornilowicz (1884–1946), święcenia kapłańskie w 1912 r. w Krakowie; 1916–1922 funkcje wychowawczo-katechetyczne w kuźnicach, Warszawie, Włocławku; 1922–1928 wykładowca KUL; 1930–1946 duszpasterz w Zakładzie dla Ociemniałych w Laskach; rekolekcjonista, animator odnowy liturgicznej, działacz Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży „Odrodzenie”. Z. Wit, *Kornilowicz Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, kol. 862–863.

^e Na marginesie nota ks. Fijałka: „Ładna perspektywa”.

¹⁴⁶ Łac.: na minus, ujemnie.

¹⁴⁷ Łac.: na plus, dodatnio.

przykład, modlił się i mieszkał z alumnami – w jednej rezolucji znalazło się nawet potępienie profesorów-niewychowawców, na szczęście skreślone, itp. Rzeczy dla nas, małopolan, niezrozumiałe. Przyszedłem do przekonania, że Królewiaków o coś sumienie gryzie w tej kwestii wychowania kleru.

Organizacja zjazdu była doskonała. Serdeczna gościnność B[isku]pa Fulmana i lubliniaków non plus ultra¹⁴⁸. Ogólne wrażenie i wspomnienia bardzo miłe. Na drugi rok w pierwszych dniach lipca zjazd w Łomży, na który oczywiście pojedę¹⁴⁹.

Zwiedziłem przy tej sposobności dużo pięknych kościołów w Lublinie, najciekawszy kościół św. Trójcy w zamku-więzieniu z cudnymi freskami z czasów Jagiełły¹⁵⁰, tego samego ruskiego typu, co freski w sandomierskiej katedrze¹⁵¹.

Uniwersytet restauruje się z rozmachem. Będzie gmach okazały. Różnie o nim mówią, obok poważnych są i mniej poważni profesory, wśród słuchaczy większość panien lubelskich i księża. Mam wrażenie, że powoli, ale stale podnosi się dobór sił i poziomu tego uniwersytetu. Póki Woronieckiemu zdrowia starczy, może i ofiarności nie braknie. Ale obawiam się, że jezuici dobiją ten uniwersytet, gdy wybudują i puszczą w ruch swoje „Bobolanum”¹⁵². Im nie dorównają organizatorzy uniwersytetu biskupiego ani pod względem doboru sił, ani do co zasobów materialnych.

Zresztą Lublin brzydki i brudny. Wolę już mój Przemysł, z którym jakoś i trudno, ale i żal mi się rozstać. Kraków co innego, to moje ciche marzenie od wielu lat. Niech Pan Bóg wynagrodzi Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi tyle dla mnie życzliwości. Ale boję się, że chcąc mnie podźwignąć ku sobie bliżej i wyżej, przecenia mnie Ks. Rektor, moje zdolności i pracowitość, i zdrowie. Ale zostawmy to na kiedy indziej.

Inna sprawę chcę zdradzić ex secretis¹⁵³: idzie w Kurii rzymskiej gra o prymasa Polski, do jakiej stolicy tę godność przywiązać, do Gniezna jak chce opinia i tradycja, czy do Warszawy jak chce sama Warszawa i Kogresówka. Rządy poprzednie forsowały Warszawę, nie wiem jak obecny. Papież uważa, że równie silne argumenty przywodzi na swą korzyść Arcybiskup warszawski, jak i Arcybiskup

¹⁴⁸ Łac.: nic nadto.

¹⁴⁹ Pomyłka autora; III Zjazd Związku Zakładów Teologicznych w Polsce odbył się w dniach 5–17 IV 1925 r. w Łomży.

¹⁵⁰ Kaplica zamkowa pw. Trójcy Świętej w Lublinie powstała w 2 poł. XIV w. Polichromię w stylu bizantyńskim wykonał mistrz Andrzej, kończąc prace 10 VIII 1418 r.

¹⁵¹ Malowidła bizantyńskie w sandomierskiej katedrze pochodzą z dwóch pierwszych dekad XV w. M. Smorąg-Różycka, *Bizantyńskie malowidła w prezbiterium katedry p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Sandomierzu – odkrycia niespodziewane i doniosłe*, „Modus. Prace z Historii Sztuki”, 2013, t. 12–13, s. 53–72.

¹⁵² Wydział Teologiczny „Bobolanum” – instytucja jezuicka powołana do życia w 1926 r. w Lublinie z myślą o współpracy z KUL; początkowe studium teologiczne zostało przekształcone w 1932 r. na Wydział Teologiczny. W 1952 r. przeniesiono tę instytucję do Warszawy, gdzie funkcjonuje do dziś jako papieski Wydział Teologiczny w Warszawie. *Wydział Teologiczny „Bobolanum”*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy*, s. 770–772.

¹⁵³ Łac.: ze spraw tajnych.

gnieźnieński. Dlatego nuncjusz Lauri¹⁵⁴ na polecenie z Rzymu zbierał niedawno opinie poufne niektórych biskupów w tej sprawie, m.in. naszego, stąd wiem o tym. Byłoby dobrze, gdyby na szalę tych rozważań rzucił jakiś poważny historyk dysertację wyjaśniającą prawa prymasowskie stolicy gnieźnieńskiej. Nie sądzę, żeby na dobre wyszło dla Polski przeniesienie z Gniezna do Warszawy punktu ciężkości naszego Kościoła. A może, niestety, gnieźnieńska kradzież głowy św. Wojciecha stanowi jakiś omen w tym względzie¹⁵⁵.

W Przemyślu nowina jedyna ważniejsza: umarł nam Ks. Rektor Łękawski¹⁵⁶. Rektorem po nim mianowany Ks. Stachyrak¹⁵⁷, ot taki sobie kołek w płocie. Nadto pomnaża Ks. B[isku]p ilość kanoników z sześciu do ośmiu i wprowadza do Kapituły Ks. prof. Momidłowskiego i Ks. Kanclerza Chciuka¹⁵⁸. Te przesunięcia i zmiany powodowały przyjazd tu Ekscelencji na kilka dni z Brzozowa. Jutro odjeżdża.

Ja też jadę jutro na razie do Kraczkowej pod Łańcut¹⁵⁹ na parę dni, a potem puszcze się na dalszy wояaż dla odświeżenia wyobraźni i przepłukania kieszeni. Obiecuję sobie Białowieżę¹⁶⁰, Wilno, Grodno¹⁶¹, w końcu Pomorze itd. Około 20 sierpnia wracam do Przemyśla.

---

¹⁵⁴ Lorenzo Lauri (1864–1931), święcenia kapłańskie w 1887 r. w Rzymie; dr teologii; 1887–1910 wykładowca na Urbanianum; 1910–1911 urzędnik penitencjarii Apostolskiej; 1911–1917 legat papieski w Hiszpanii; 1917–1921 abp nuncjusz w Peru; 1921–1927 nuncjusz w Polsce; w 1926 r. kreowany kardynałem; 1927–1941 zwierzchnik Penitencjarii Apostolskiej w Rzymie. S. Wilk, *Lauri Lorenzo*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior., Lublin 2004, kol. 575.

¹⁵⁵ Dnia 11 VII 1923 r. w południe nieznani sprawcy skradli ze skarbcy Katedry Gnieźnieńskiej ośmiokątny, złoty, bogato zdobiony relikwiarz głowy św. Wojciecha; nigdy go nie odnaleziono.

¹⁵⁶ Teofil Łękawski (1834–1923), święcenia kapłańskie w 1857 r. w Przemyślu; w latach 1857–1858 wikariusz par. Strzyżów i Dobrzechów; 1858–1862 katecheta gimnazjum w Drohobyczu; 1862–1866 wikariusz oraz katecheta i kierownik szkoły żeńskiej par. Leżajsk; 1866–1871 kierownik szkoły żeńskiej w Przemyślu; 1871–1888 kierownik Państwowego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego; 1888–1923 wykładowca Instytutu Teologicznego w Przemyślu, 1895–1923 rektor Seminarium Duchownego tamże; kanonik gremialny Kapituły Katedralnej; działacz społeczny, współzałożyciel Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu, odznaczony godnością protonotariusza apostolskiego. † Ks. Teofil Łękawski, „Ziemia Przemyska”, 9(1923), nr 10, s. 1; S. Momidłowski, *Wspomnienia pośmiertne o przemyskich kapłanach*, Przemyśl 2019, s. 209–214 (błąd w dacie śmierci).

¹⁵⁷ Józef Stachyrak (1850–1924), święcenia kapłańskie w 1874 r. w Przemyślu; w latach 1874–1877 wikariusz par. Jasienica; II–V 1877 r. wikariusz par. Pruchnik; 1877–1896 ojciec duchowny Seminarium Duchownego w Przemyślu; 1881–1882 kanclerz Kurii Biskupiej; od 1896 r. kanonik Kapituły Katedralnej; 1923–1924 rektor Seminarium Duchownego, protonotariusz apostolski. Archiwum Archidiecezjalne ob. łac. w Przemyślu, bsygn., Tabela służbowa ks. Józefa Stachyraka.

¹⁵⁸ Teofil Chciuk (1875–1936), święcenia kapłańskie w 1899 r. w Przemyślu; w latach 1899–1901 wikariusz par. Szebnie; 1901–1903 i 1905–1906 kapelan bp. J. S. Pelczara; 1903–1905 studia specjalistyczne w Rzymie; 1906–1918 notariusz Kurii Biskupiej w Przemyślu, 1912–1918 wykładowca w Instytucie Teologicznym tamże; 1918–1932 kanclerz Kurii Biskupiej; 1924–1934 kanonik gremialny Kapituły Katedralnej. Archiwum Archidiecezjalne ob. łac. w Przemyślu, bsygn., Tabela służbowa ks. Teofila Chciuka.

¹⁵⁹ Łańcut – miasto na obszarze dawnej Ziemi Przemyskiej.

¹⁶⁰ Białowieża – wieś nad rzeką Narewką w Puszczy Białowieskiej.

¹⁶¹ Grodno – ówczesne miasto powiatowe nad Niemnem w północno-wschodniej II RP.

Kończę tę przydługą pisaninę, bo już chyba cierpliwości Ks. Rektora nadużyłem i raz jeszcze dziękuję najserdeczniej za tyle okazanej mi życzliwości. Łącząc wyrazy głębokiej czci i życzenia miłych wakacji, wdzięczny i oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 22-7-1923

Dokument 24

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 16 IX 1923 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Udało mi się nareszcie złapać ostatni protokół częstochowski¹⁶², posyłam go przeto Ks. Rektorowi do przeczytania itd., z pewnym co prawda lękiem, bo jedyny ten w naszej kancelarii egzemplarz, jak z gloss sekretarza widać, jest ciągle w robocie i różni referenci chcą w nim szperać, postaram się ich jednak do października uspokoić. Na dłużej trudno by mi było pożyczyć, bo akurat 1. X. wraca z wilegiatury Biskup Ordynariusz i zjeżdżają się do reszty radcy i profesorzy, więc wtedy muszę na każde żądanie ów dokument z archiwum wydać. Myślę, że ten czas wystarczy Ks. Rektorowi, choćby dla zrobienia notatek. Potem proszę odesłać mi łaskawie w liście poleconym.

Za to u mnie na razie nic nowego. W Przemyślu z ważniejszych nowin chyba to zaznaczyć warto, że prepozyturę kapituły obejmuje Ks Bp Fischer już przez Stolicę Ap[ostolską] mianowany, a ponadto wchodzi do kapituły nowi trzej kanonicy (jeszcze nie instytuowani): Ks. prof. Momidłowski (zarazem wicerektor seminarium, in spe¹⁶³ sufragan?), Ks. Kanclerz Chciuk, Ks. prof. Tomaka. Natomiast Ks. Trzeciak, który chciał koniecznie wejść do kapituły lub do zarządu seminarium, gdy z jednej i z drugiej strony spotkał się z opozycją, nie chce podobno zadowolić się profesurą, którą mu zaofiarował Biskup i ucieka nam podobno do Łucka na rektora seminarium¹⁶⁴. Szczęśliwej drogi. Rektorem seminarium zrobił nam Biskup Ks. Stachyraka ze względu na starszeństwo, nie na kwalifikacje. Będzie oczywiście rektorem malowanym, poza którego plecyma rządu seminarium polegać będą na współpracy kierownika duchownego i profesorów, zwłaszcza młodych. Zdaje nam się też, że przy tym systemie poziom naszego zakładu od kilku lat zaczyna się nieco podnosić. Braknie nam jednak wkrótce profesorów, gdy paru starszych się usunie. Biskup stary o to się jednak mniej troszczy, jakby chciał następcy (Fischerowi?) zostawić więcej trosk i kłopotów.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

¹⁶² Odniesienie do protokołu zjazdu Episkopatu Polski w dniach 24–27 VI 1923 r. w Częstochowie.

¹⁶³ Łac.: w nadziei.

¹⁶⁴ Informacja ta okazała się nieprawdziwa.

Kończę tymczasem wyrazami głębokiej czci i szczerego przywiązania, oddany
sługa

Ks. Kwolek Jan

Przemyśl 16-9-[19]23

Dokument 25

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 10 X 1923 r.

Przemyśl, 10 X 1923

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Odsyłam druczek synodalny z serdeczną podzięką za udzielenie mi tegoż oraz za tak łaskawy list i miłą kartkę z Wilna. Naprawdę rozpieszcza mnie Czcig[odny] Ks. Rektor swoją nadzwyczajną dla mnie i niezasłużoną dobrocią i zaufaniem. Zazdroszczę pobytu w Wilnie: może tam teraz lepsza pogoda, bo tu na Podkarpaciu od dwóch tygodni rozpaczliwe jesienne wiatry, deszcze i chłody. Wilnem byłem zachwycony w czasie mojego 2-dniowego w sierpniu pobytu i zgodzę, że byłoby to najpiękniejsze i najmiłsze w Polsce miasto, gdyby nie jego czerń żydowska i brud ulic.

Co do Związku Zakładów Teologicznych: bardzo dużo racji Ks. Rektorowi przypisuję. Mam wrażenie zresztą, że to upadnie, bo nieufność i podejrzliwość episkopatu nie wygasła jak widać z ostatniego częstochowskiego zjazdu. I Pamiętnik zjazdu wrocławskiego prześlę Ks. Rektorowi do Krakowa, bo akurat mam duplikat. II Pamiętnik jeszcze nie wyszedł.

Spodziewamy się tu w tych dniach wizyty A[rcy]b[isku]pa Twardowskiego¹⁶⁵, który objeżdża swoich sufraganów przed ingresem¹⁶⁶. Bulli jeszcze nie dostał do rąk, chociaż wedle ostatniej noty „Acta Ap[ostolicae] Sedis” z daty 1 IX br., jeszcze dnia 3 Augustii¹⁶⁷ Papież mianował go dekretem Kongreg[acji] Konstyt[orialnej]. Przyjdą zapewne bulle razem z paluszem. Mam i ja wrażenie, że to święta dusza, ale rządca żaden. Bodaj czy przy decyzji co do jego nominacji nie zaważyła

---

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

¹⁶⁵ Bolesław Twardowski (1864–1944), święcenia kapłańskie w 1886 r. we Lwowie; dr prawa kanonicznego; dr honoris causa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie; 1895–1901 kanclerz Kurii Metropolitalnej we Lwowie; 1902–1918 proboszcz parafii Tarnopol; 1918–1923 biskup pomocniczy archidiecezji lwowskiej, 1923–1944 biskup ordynariusz tamże. G. Chajko, *Arcybiskup Bolesław Twardowski (1864–1944). Metropolita lwowski obrządku łacińskiego*, Rzeszów 2010, passim.

¹⁶⁶ Ingres abp. Bolesława Twardowskiego do Bazyliki Metropolitalnej ob. łac. we Lwowie miał miejsce 11 XI 1923 r.

¹⁶⁷ Łac.: sierpnia.

przychylnie dla niego opinia metrop[olity] Szeptyckiego¹⁶⁸, który mimo wszystko prawdopodobnie więcej w Rzymie znaczy niż przypuszczamy.

Pomysł kanonizacji Hozjusza¹⁶⁹ wydaje mi się całkiem nierealny. Przy całym szacunku dla tego wielkiego męża nie wyobrażam sobie, by ktoś potrafił się do niego modlić i uzyskać cuda, a bez tego kanonizacja nie pójdzie. Już Jadwiga¹⁷⁰ była nam uczuciowo bliższa, a i tak mimo gorącej akcji b[isku]pa Bandurskiego¹⁷¹, nie udało się obudzić kultu¹⁷².

W tej chwili wyczytałem w „Słowie Polskim”¹⁷³, że intronizacja A[rcy]b[isku]pa Twardowskiego naznaczona na 21 b[ieżącego] m[iesiąca]¹⁷⁴, więc widocznie bulla już przysłała.

Bardzo ucieszyłem się wyczytawszy w liście Ks. Rektora, że do Przemyśla ma przyjść na b[isku]pa Ks. Wais¹⁷⁵, mój ukochany profesor, dla którego z dawna żywię

¹⁶⁸ Andrzej Szeptycki (1865–1944), dr praw, dr teologii; po zmianie obrządku łacińskiego na greckokatolicki wstąpił w 1888 r. do nowicjatu oo. Bazylianów w Dobromilu, a potem odbył studia filozoficzno-teologiczne w Krakowie; święcenia kapłańskie w 1892 r. w Przemyślu w ob. grekokat.; w 1896 r. został ihumenem klasztoru św. Onufrego we Lwowie oraz wykładowcą teologii w bazylikańskim studium w Krystynopolu; 1899–1900 biskup w Stanisławowie; 1900–1944 arcybiskup metropolita lwowski. *Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały*, red. A. A. Zięba, Kraków 1994, passim; K. Korolewskyj, *Mytropołył Andrej Szeptyckij (1865–1944)*, Lwów 2014, passim.

¹⁶⁹ Stanisław Hozjusz (1504–1579), święcenia kapłańskie w 1543 r.; w latach 1549–1551 biskup chełmiński; 1551–1579 biskup warmiński i senator Królestwa Polskiego; w 1561 r. kreowany kardynałem, uczestnik Soboru Trydenckiego, autor dzieł teologicznych, Sługa Boży. J. Misiurek, *Hozjusz Stanisław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 1257–1260.

¹⁷⁰ Św. Jadwiga Andegaweńska (ok. 1373–1399), córka Ludwika Węgierskiego i Elżbiety Bośniaczki, w latach 1384–1399 król Polski; beatyfikowana w 1979 r., kanonizowana w 1997 r.

¹⁷¹ Władysław Bandurski (1865–1932), święcenia kapłańskie w 1887 r. we Lwowie; dr teologii; w latach 1889–1893 wikariusz w Kamionce Strumiłłowej; 1893–1895 wikariusz w katedrze lwowskiej; 1895–1896 sekretarz bp. Jana Puzyny w Krakowie, 1896–1906 kanclerz Kurii Biskupiej tamże; od 1899 r. kanonik Kapituły Katedralnej; 26 IX 1906 r. prekonizowany biskupem pomocniczym archidiec. lwowskiej; wikariusz generalny i rektor Seminarium Duchownego, działacz patriotyczno-społeczny. Po wybuchu I wojny światowej udał się do Krakowa, a stamtąd do Wiednia. Wskutek oskarżeń o nadużycia natury moralnej został zmuszony przez episkopat rzymskokatolicki Galicji do rezygnacji z funkcji biskupa pomocniczego; 16 IV 1917 r. otrzymał stosowny dekret Stolicy Apostolskiej. Po 1918 r. osiadł w Wilnie; był duszpasterzem Legionów, generałem dywizji, autorem licznych publikacji religijno-patriotycznych. Archiwum Archidiecezji Lwowskiej ob. łac. w Krakowie (dalej: AALK), bsygn., J. Bilczewski, *Dziennik*, passim; AALK, bsygn., Kopia pisma abp. J. Bilczewskiego do ministra Ludwika Cwiklińskiego, Lwów 29 III 1918 r., teczka: Korespondencja abp. J. Bilczewskiego; S. Rachwał, *Ks. biskup dr Władysław Bandurski. Wzór kapłana-Polaka*, Lwów 1913, passim; W. J. Wysocki, A. C. Żak, *Biskup Władysław Bandurski*, Pruszków 1997, passim.

¹⁷² Bp Bandurski wygłaszał liczne kazania oraz publikował utwory literackie propagujące kult królowej Jadwigi, np.: *Zbudźmy Jadwigę!* (Kraków 1906); *O najwyższy hold Królowej Jadwidze*, „Gazeta Kościelna”, 189(1910), s. 185–186; *Jadwiga święta królowa na tronie polskim. Opowieść dziejowa w 3 tomach* (Kraków 1910); Św. Jadwiga polska królowa... na scenę w 4 obrazach z Prologiem (Stanisławów 1911).

¹⁷³ „Słowo Polskie” – czasopismo ukazujące się dwa razy dziennie we Lwowie w latach 1895–1934 pod red. m. in. Zygmunta Wasilewskiego (1902–1915); politycznie identyfikowało się z programem ideowym endecji. Ewa Wójcik, *Organizacja i działalność lwowskiej Spółki Wydawniczej „Słowa Polskiego” (1895–1938)*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, 2014, z. 1, s. 25–44; J. Jarowiecki, *Prasa lwowska w latach 1864–1918. Bibliografia*, Kraków 2002, s. 382; informacje własne autora.

¹⁷⁴ Informacja błędna; zob. w tymże dokumencie poprawna data.

¹⁷⁵ Przewidywania ks. Fijałka nie spełniły się.

głęboki szacunek z pewnym ponadto rachunkiem wdzięczności. Daj to Boże. Będzie miał kiedyś w Przemyślu dużo do naprawienia i odrobienia. A zna doskonale stosunki i ludzi. Troszkę tylko wątpię, czy zechce, bo przecież sufraganii we Lwowie nie przyjął¹⁷⁶, a ostatnio podziękował też B[iskupowi] Pelczarowi za propozycję objęcia w Przemyślu stanowiska rektora semin[arium] z kanonią w kapitule¹⁷⁷.

Ale trzeba skończyć tę pisaninę, więc życzę Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi miłego pobytu i podróży, i pozostaję z głęboką czcią i wdzięcznością, oddany

Ks. Jan Kwolek

Dokument 26

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 24 X 1923 r.

Czcigodnemu^a Ks. Rektorowi przesyłam obiecane od dawna trzy drobiazgi z prośbą o ich łaskawe przyjęcia.

W Przemyślu nic nowego. Strajk kolejowy i w ogóle politycznie złe stosunki budzą przygnębienie. Ja osobiście tej jesieni jakoś też nie najlepiej się czuję.

¹⁷⁶ Na kartach „Pamiętnika” ks. Wais zanotował: „Z innych przeżyć osobistych owego czasu ciśnie mi się pod pióro fakt, który się zdarzył w dzień św. Teresy, tj. 15 października 1917 r. tego dnia przyszedł do nas ks. arcybiskup Bilczewski – jak to najczęściej bywało – podczas kolacji, a po niej okazał chęć pomówienia ze mną na osobności. Gdy inni przełożeni odeszli, udaliśmy się do salonu, gdzie arcybiskup oświadczył, że przyszedł z ważną sprawą i że dlatego, nim ją poruszy, pomodlimy się do Ducha św. Po modlitwie zaproponował mi sufraganię lwowską, nadmienając, że sufragani obejmie kanonię wakującą po ks. biskupie Bandurskim. Byłem oczywiście tą propozycją bardzo rozrzewniony, ale wymawiałem się od godności tym przede wszystkim, że nie mam zdrowia, że nie potrafiłbym jako sufragani odbyć ani jednej dłuższej wizytacji kanonicznej. Na to odparł arcybiskup, że zdrowie można przy odpowiedniej kuracji odzyskać; zresztą zamiarem jego jest starać się w przyszłości o drugiego sufragana, który by pracował na prowincji. O tych swoich planach mówił już z nuncjuszem wiedeńskim, który okazał się dla nich przychylnym. Mimo powyższych uwag ciągle się broniłem, a gdy arcybiskup oświadczył, że występuje z propozycją po długiej modlitwie, ośmieliłem się powiedzieć całując go w rękę: «Jeśli Ekscelencja będzie się modlił jeszcze dłużej, z pewnością dojdzie do innego przekonania». Dorzuciłem także, że powszechna opinia archidiecezji wysuwa na sufragana ks. infułata Twardowskiego. Na to arcypasterz [odparł]: «Miałem na myśli was trzech: Twardowskiego, Zajchowskiego i księdza. Ostatecznie sprawy nie decydujemy, lecz zostawiamy ją w zawieszeniu. Tymczasem niech się ksiądz stara o zdrowie». Propozycję powyższą ponawiał później ks. arcybiskup kilka razy, atoli za każdym razem bez skutku, bo sumienie nie pozwalało mi brać na siebie wraz z wielką godnością równie wielkiego obowiązku. Za ten głos sumienia dziękowałem nieraz Bogu w głębokim przekonaniu, że oszczędziłem wiele przykrości arcybiskupowi, diecezji i sobie”. Zbiory ks. Józefa Wołczańskiego w Krakowie, bsygn., K. Wais, Pamiętnik, Klimkówka 1931, s. 187–188, rps.

¹⁷⁷ W „Pamiętniku” ks. Kazimierz Wais zanotował: „Gdy zaś w parę lat potem, tj. w 1923 r. umarł w Przemyślu rektor tamtejszego Seminarium Duchownego ks. infułata Łękawski, natenczas ks. biskup Pelczar, znając moje przywiązanie do diecezji przemyskiej pragnął mnie powołać na jego następcę, zaproponował mi tedy listownie urząd rektora w swym Seminarium połączony z kanonią kapitulną. Lecz znowu łatwo mi było wymówić się od tej godności brakiem zdrowia”. Zbiory ks. Józefa Wołczańskiego w Krakowie, bsygn., K. Wais, Pamiętnik, s. 195–196.

^a Tekst pisany na jednej stronie karty formatu pocztówki. W górnej partii karty nota ks. Fijałka: „Otrzym[iałem] 8/11 [1]923”. Brak koperty.

Abp [Twardowski] jednak jeszcze bull i paliusza nie otrzymał, więc ingres odłożony. Do Wilna pisałem do Ks. Rektora list nierekomendowany, ale ufam, że doszedł.

Wyrazy głębokiej czci i przywiązania śle

Ks. Jan Kwolek

Przemysł 24-X-1923

Dokument 27

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 21 XII 1923 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Przy nadchodzących świętach niech mi wolno będzie przesłać Ks. Rektorowi wyrazy głębokiego przywiązania i serdeczne życzenia wszelkiego dobra wedle własnych, Czcigodnego Ks. Rektora, zamysłów i pragnień.

Wyjeżdżam na kilka dni z Przemysła, ale niestety i tym razem do Krakowa nie będę mógł osobiście zaglądnąć.

Mam nieco roboty i kłopotu, bo oto mój Eks[celencja] Bp Pelczar, chociaż latem chciał synod diecezjalny ogłaszać i zarządzenia, i przygotowania wszelkie cofnął, teraz w grudniu zdecydował się znowu na odbycie synodu w lecie 1924¹⁷⁸ z okazji swego jubileuszu i możliwej, jak przebąkuje, przynajmniej quoad spiritualia¹⁷⁹, abdykacji. Więc utworzone naprędce komisje różnych kanoników, profesorów itp. przygotowują materiał do synodu, a ja mam to szczęście czy utrapienie do wszystkich tych komisji należeć jako sekretarz. Korzyść na razie odnoszę tę, że muszę dość czytać i na nowo przegryzać się przez wszystkie kanony Kodeksu. Obawiam się jednak, że krótkość czasu i układ komisji uczynią ten nasz synod jednym ze słabszych.

Podlasie wydało grubą księgę swych statutów synodalnych. Jeszczem się w tym nie rozczytał. Mam wrażenie, że dużo tam będzie rzeczy pożytecznych, choć zaczynają od abecadła. Sandomierz dopiero drukuje swój synod. Czy krakowski synod w ogóle wyjdzie drukiem, trudno się dowiedzieć.

Z projektów episkopalnych ustaw o karności kleru, których egzemplarz biuro Episkopatu rozesłało do oceny, widoczne, że Biskupi Królestwa chcieliby na całą Polskę rozciągnąć bardzo ostre przepisy w różnych drobiazgach. Co chwile suspensy za różne wykroczenia przeciw zewnętrznym pozorom ascezy. Da Bóg, że nasza prowincja zapewne przy swoim pozostanie.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Odpisałem we środę 1923”. Brak koperty.

¹⁷⁸ Projektowany synod miał odbyć się w dniach 25–28 VIII 1924 r. w Przemysłu, ale przeszkodziła temu śmierć jego inicjatora bp. J. S. Pelczara 28 III 1924 r. J.R. Bar, *Działalność ustawodawcza biskupa przemyskiego J.S. Pelczara (1900–1924)*, „Prawo Kanoniczne”, 19(1976), nr 3–4, s. 91.

¹⁷⁹ Łac. co do sfery duchowej.

Nie wiem, czy słyszał Ks. Rektor jak to było z arcybiskupstwem lwowskim. Otóż, istotnie rząd polski przez posła przy Watykanie żądał, aby mianować Łukomskiego¹⁸⁰. Ojciec Święty niechętnie to przyjął, wskazując mu Kongregację Konsystorialną jako jedynie kompetentną (wobec braku konkordatu) w tej sprawie. Opowiadał to sub secreto¹⁸¹ Ks. Bp Pelczar.

Wernza „Ius Canonicum”¹⁸² gruntownie przerobione zaczęli w Rzymie na nowo od tomu II wydawać jezuita. Mam ten tom (De personis)¹⁸³ i podoba się więcej niż dawne jego nieco chaotyczne „Ius decretalium”¹⁸⁴. Zresztą niewiele kupuję, bo już i mnie za drogo.

Wyrazy głębokiej czci i serdeczne pozdrowienia śle oddany i wdzięczny

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 21-XII-[19]23

Dokument 28

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 14 III 1924 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Serdecznie dziękuję za łaskawy list i ciekawe wiadomości, które oczywiście w tajemnicy zachowam. Z niedomówień naszego Eksc[elencji] noszę, że sprawa biskupstwa Ks. Tarnawskiego, utraconego przez Szeptyckiego, nie jest może jeszcze uważana przez A[rcy]b[isku]pa [Twardowskiego] za zupełnie pogrzebaną¹⁸⁵. Ale zdaje się, że na teraz przyjdzie inny sufragan, jak to Ks. Rektor przewiduje.

Opowiem wreszcie o Laurim w Przemyślu, o czym prócz przemyskiego kleru wiedzą biskupi małopolscy. Otóż, jechał on przez Przemyśl ze Lwowa do Warszawy i zapowiedział tu swój przyjazd na południe 29/12, a odjazd t[ego] s[amego]

¹⁸⁰ Stanisław Łukomski (1874–1948), poznański duchowny rzymskokatolicki; kapelan abp. F. Stablewskiego; kanonik Kapituły Metropolitalnej w Poznaniu; w latach 1920–1926 biskup pomocniczy poznański; 1926–1948 biskup diecezji łomżyńskiej; 1926–1939 sekretarz Episkopatu Polski. K. Krasowski, *Biskupi katolicy*, s. 159–163.

¹⁸¹ Łac.: w tajemnicy.

¹⁸² F.X. Wernz, *Ius canonicum ad codicis normam exactum*, vol. 1–7, Romae 1927–1938.

¹⁸³ Łac.: o osobach.

¹⁸⁴ F.X. Wernz, *Introductio in ius decretalium*, Romae 1913.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na pięciu i pół stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 17/3 [1]924”.

¹⁸⁵ Zabiegi u Stolicy Apostolskiej o nominację ks. prof. Mieczysława Tarnawskiego na biskupa pomocniczego archidiecezji lwowskiej ob. łac. kilkakrotnie podejmował abp. Bilczewski. Starania te skutecznie bojkotował metropolita lwowski obrządku greckokatolickiego Andrzej Szeptycki, oskarżając kandydata o wrogość wobec Cerkwi unickiej. Na tę opinię wpłynęły publikacje ks. Tarnawskiego, m.in. *Cerkiew unicka we Wschodniej Małopolsce w czasie inwazji rosyjskiej (1914–1917). Fakty i refleksje* (Lwów 1920), w których autor demaskował słabość ideową unitów względem Cerkwi prawosławnej, a nade wszystko wrogość wobec Kościoła rzymskokatolickiego i Polaków. Starania abp. Bilczewskiego kontynuował jego następca abp. B. Twardowski, ale bezskutecznie.

dnia wieczór, więc bez noclegu. Wyraził sam życzenie, aby zaniechać oficjalnych przyjęć, pragnąc zjawić się incognito¹⁸⁶, odwiedzić b[isku]pa Kocyłowskiego¹⁸⁷ jako swego dawnego ucznia i u niego też stanąć kwaterą. Na podstawie takiej jego instrukcji Rusini oficjalnie proponowali, aby Polacy w ogóle nie trudzili się witaaniem gościa na kolei. Pomimo tego licznie (ok. [godz.] 15) księża nasi z b[isku]pem Fischerem byli w południe na dworcu, gdzie bp Fischer przemawiał. Rusinów tylko kilku przyszło na dworzec. Do dyspozycji gościa na dworcu i na cały dzień były oddane powóz i konie naszego Ekscelencji. Nuncjusz ze swoim sekretarzem zajechał do Kocyłowskiego, chociaż publiczną było tajemnicą, bo kanonicy ruscy z tym się nie kryli, że właściwym powodem jego przyjazdu są skargi kapituły ruskiej na biskupa i potrzeba zbadania słuszności jakichś zarzutów. Od uczestnictwa w obiedzie, jaki wydał Kocyłowski nasi biskupi i kapituła musieli się wymówić z powodu przypadającej właśnie na ten dzień żałoby narodowej z postem i odpowiednimi nabożeństwami ekspijacyjnymi. Nuncjusz nie okazywał z tego powodu żadnego strapienia. Do B[isku]pa Pelczara (który był w ten dzień nieco cierpiący i nie wychodził nigdzie) przyszedł wnet z wizytą i wtedy przysła tu nasza kapituła in gremio¹⁸⁸, aby złożyć nuncjuszowi homagium. Potem zwiedził nuncjusz katedrę oprowadzony przez dwóch kanoników. Wreszcie był w seminarium, gdzie znowu Bp Sufragan wobec kleryków w kaplicy go witał.

Wieczór nie wiadomo było, o której godzinie nuncjusz odjedzie, a to do tego była zawierucha, więc nikomu z naszych księży nie przyszło na myśl, aby go żegnać na dworcu. Żegnali go sami Rusini. Na ogół mieliśmy wrażenie, żeśmy aż za dużo honoru temu przyjacielowi Rusinów oddali. Ja nie miałem w tym względzie żadnych skrupułów, bom go w ogóle nie widział, anim się o to nie starał. Aż tu ok[o] 25 stycznia, więc w miesiąc blisko po wizycie, dostaje Biskup Pelczar list Lauriego po włosku pierwszy tej treści: dotknięty się czuje nuncjusz, że w czasie jego bytności w Przemyślu duchowieństwo tutejsze okazało mu swoją niechęć i stroniło od niego, i w jego miejscu zamieszkania nikt z łańciskiego kleru nie zrobił mu wizyty. Gdy się o to żalił ministrowi wyznał ten wytłumaczył mu, że pewnie dlatego kler polski go zignorował, że zamiast zajechać do Biskupa polskiego poważanego ogólnie i dobrego patrioty, stanął u b[isku]pa ruskiego, który był austriackim oficerem. Z tego tłumaczenia i z innych oznak widzi nuncjusz, że kler polski z nienawiścią nieuzasadnioną odnosi się do tych braci Rusinów, którzy

¹⁸⁶ Łac.: prywatnie, nieoficjalnie.

¹⁸⁷ Jozafat Kocyłowski (1876–1947), święcenia kapłańskie w 1907 r. w obrządku greckokatolickim; dr filozofii i teologii; wykładowca w Seminarium Duchownym w Stanisławowie; w 1911 r. wstąpił do Zakonu oo. Bazylianów; w latach 1917–1947 władca eparchii przemyskiej; dążył do wzmocnienia kondycji moralnej duchowieństwa unickiego, popierał idee ukraińskiego nacjonalizmu; aresztowany przez UB w 1945 r., po czym zwolniony rok później, ponownie aresztowany w 1946 r., deportowany do Związku Sowieckiego i skazany na 10 lat łagrów; zmarł w obozie karnym Czapajewka k. Kijowa, beatyfikowany w 2001 r. S. Nabywaniec, *Kocyłowski/Kocyło Józef*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. zbior., Lublin 2002, kol. 272–273.

¹⁸⁸ Łac.: w całości.

są dziećmi tego samego papieża i że tę nienawiść swoją kler polski przeniósł i na niego, reprezentanta Stolicy Apostolskiej, z czego wynika, że księżom polskim w Przemyślu brak należytego przywiązania i poważania dla papieża. Żąda przeto, aby B[isku]p to wytknął swoim księżom itd.

Cały list utrzymany w szorstkim tonie potępiającego wyroku. Jedno ma wszakże jeszcze zdanie: dziękuje nuncjusz biskupowi za konie i powóz. Szczęśliwe szkapy, że bodaj im pozostało uznanie sponiewieranego podróżnika!

Dowiedziawszy się o tym liście księża przemyscy zdębieli i żalowali swego trudu i zziębnięcia na dworcu przemyskim. Ja śmiać się z nich teraz mogłem, bo nie miałem czego żałować. Obaj zaś biskupi oburzyli się szczerze. Pelczar odpisał zaraz w formie grzecznej, ale godnie: wyliczył nuncjuszowi, ilu to naszych księży, gdzie i kiedy koło niego zabiegało, bronił ich prawowierności, złe stosunki z Rusinami przedstawił jako winę samych Rusinów, zwłaszcza Kocyłowskiego, zaciętego wroga Polski. Przyznał, że przykro było i Pelczarowi, i Księżom polskim, że nuncjusz u ruskiego biskupa zamieszkał, ale że do tego nie przywiązuje się wagi.

Radziliśmy i Bp Fischer był za tym, aby kopie korespondencji przesłać wprost papieżowi, bo na pewno już nas w Rzymie Lauri opisał, ale Pelczar nie zdecydował się na to. Teraz zaś słyszymy, że w Warszawie wygaduje na nas Lauri jako na antypapistów i na dowód pokazuje list Pelczara zawierający przyznanie, że mieliśmy pretensje, aby nuncjusz u nas zamieszkał, a gdy tego nie zrobił, okazaliśmy mu wzgardę. Dyplomatyczna logika godna Limy.

Na list oczywiście Pelczarowi nie odpisał. W następnych listach o innych sprawach nie szczędzi grzeczności.

Mam istne urwanie głowy z synodem. Referenci popisali rozmaicie. Ja sam zacząłem snuć różne pomysły, tymczasem przekonuję się, że Ekscelencja w całej pełni chce wykonać swoje prerogatywy jako jedyne na synodzie ustawodawcy i wysłuchawszy zaledwie naszych projektów sam formułuje statuta. Czy to dobre będzie, trudno mi teraz ocenić. Oby nie gorszy był ten nasz synod od królewiackich. Dostałem z Rzymu synod Clavarensis (Chiavari)¹⁸⁹, który uchodzi tam za wzorowy. Niezły jest, ale podlaski¹⁹⁰ moim zdaniem lepszy. Nareszcie mam i krakowski¹⁹¹, ubożuchny, jeszcze nie przeczytałem wszystkiego, ale widzę, że druk niedbały i trochę fatalnych błędów drukarskich. M.in. dostało się i Czci[odnemu] Ks. Rektorowi, bo go przechrzcili na Jakuba (str. 10) w liście członków Synodu.

Do tegorocznego „Annuaire pontifical” Litwini wsunęli parę istic litewskich informacji (np. że cała prawie diecezja wileńska leży w Litwie, że Sejneńska ze

¹⁸⁹ Chiavari – miasto we Włoszech, region Liguria, prowincja Genua.

¹⁹⁰ *Synodus Dioecesisana Podlachiensis sub [...] Henrico Przeździecki [...] episcopo Podlachiensi in ecclesia cathedrali SS. Trinitatis Janoviae A. D. MCMXXIII diebus 28, 29 et 30 Aug. celebrata, Siedlce 1923.*

¹⁹¹ *Synodus Dioecesisana Cracovia anno MCMXXIII celebrata, Cracoviae 1923.*

stolicą w Mariampolu¹⁹² także w Litwie prawie cała itp.). Posłałem sprostowanie, przyjęto i podziękowano, oby mi tylko uwierzyli.

Kupuję masę nowości kanonistycznych zagranicznych: włoskie, niemieckie, belgijskie, ale o tym już kiedy indziej, bo i tak moim pisaniem za wiele drogiego czasu Ks. Rektorowi zająłem.

Kończę tymczasem i łączę wyraz głębokiej czci i przywiązania, szczerze oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 14-3-[19]24

Dokument 29

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 29 III 1924 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Jestem pod strasznym wrażeniem tego ciosu¹⁹³. Byłem przy jego skonaniu. Ostatni jego wyraz był: „Błogosławię wam”. Agonię miał ciężką, ale umierał spokojnie, choć jeszcze w ostatni dzień spodziewał się wyzdrowienia. Złamało go zapalenie płuc, w które wpadł wskutek przeziębienia na swój jubileusz i imieniny. W sekrecie powiem, że w chorobie pisał do Metropolity [Twardowskiego], aby Cieplakowi¹⁹⁴ wyjednać na razie sufraganię przemyską, a potem Stanisławów¹⁹⁵. Czy co z tego będzie i czy by to dobrze było, nie umiem powiedzieć. Daj nam Boże pasterza dobrego, bośmy tu w Przemyślu biedni bardzo. Proszę o modlitwę za mojego nieodżałowanego Arcypasterza, od którego wiele doznałem łaski i serca.

Ze czcią głęboką kreślę się, oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 29-3-[19]24

¹⁹² Mariampol – miasto w południowej części Litwy.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

¹⁹³ Aluzja do faktu śmierci bp. J.S. Pelczara 28 III 1924 r.

¹⁹⁴ Jan Cieplak (1857–1926), święcenia kapłańskie w 1881 r. w Kielcach; dr teologii; wykładowca Akademii Duchownej w Petersburgu; w latach 1908–1925 biskup pomocniczy archidiec. mohylowskiej, aresztowany przez władze bolszewickie w 1920, 1922 i 1923 r.; skazany 21–25 III 1923 r. w procesie moskiewskim na karę śmierci zamienioną na 10 lat więzienia; zwolniony wskutek interwencji m.in. Stolicy Apostolskiej osiadł w Polsce: w latach 1924–1925 przebywał w Wilnie, Warszawie, Rzymie i USA; w 1925 r. arcybiskup nominat archidiecezji wileńskiej. K. Krasowski, *Biskupi katoliccy*, s. 42–44.

¹⁹⁵ Stanisławów – ówczesna stolica woj. stanisławowskiego w Małopolsce Wschodniej. Wypowiedź ks. Kwolka nawiązuje do międzywojennych planów erygowania diecezji rzymskokatolickiej z siedzibą w Stanisławowie. Nigdy do tego nie doszło.

Dokument 30

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 15 IV 1924 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Dziękuję najserdeczniej za łaskawe zlecenie wydania mi tomików z Bibliot[eki] Krak[owskiej]. Jeszcze ich nie otrzymałem, zapewne wkrótce, dziś lub jutro nadejdą. Co do „Polonia sacra” nr 4, sprzedałem już jeden egzemplarz za 6 milionów Mp i nie wiem, czy nie wziąłem za mało, gdyż trudno mi zwaloryzować 200 Mk z roku 1920. Jeżeli należy się więcej, i zwłaszcza jeżeli Gebethner więcej bierze, proszę mi donieść łaskawie, a zastosuję się przy dalszej rozprzedaży.

Portret b[isku]p[a] Pelczara skoro niepotrzebny Wszechnicy Jagiellońskiej, zawisnie w auli tutejszego seminarium, gdzie dotąd było tylko powiększenie z fotografii. Że nazwisko jego przodków brzmiało z końcówką -er o tym dawno sam myślałem, bo tego typu i zakończenia nazwisk niemieckich kolonistów mamy bardzo wiele w Ziemi Samborskiej i Przemyskiej.

Także i moje nazwisko wywodzi się wedle wszelkiego prawdopodobieństwa z niemieckiego Falk, które w XVI wieku pisano już z przedrostkiem Chfakl, Cwalk, Kwalk, Kwolk itp., jak tego dowody znalazłem w aktach konsystorskich.

Słyszy się tu ciągle pytania, kto będzie biskupem, na które trudno odpowiedzieć. Prawdopodobną wydaje się kombinacją: Fischer ordynariusz, a sufraganem Tomaka, kanonik najmłodszy i jedynie możliwy z całej tutejszej kapituły. Zdaje się, że za tym będzie Metrop[olita] Twardowski.

Wesołych Świąt i zdrowia życzę z serca. Czig[odnego] Ks. Rektora oddany sługa
Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 15-4-[19]24

Pozwalam sobie dołączyć swoją podobiznę z prośbą o łaskawe jej przyjęcie^b.
Ks. J[an] Kwolek

Dokument 31

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 14 V 1924 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Proszę mi łaskawie wybaczyć tak długą zwłokę w odpowiedzi. Niechcący dociągnąłem niemal do imienin Czig[odnego] Ks. Rektora. Niechże mi więc wolno

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

^b Brak fotografii.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronach papieru formatu zeszytowego. W prawym górnym rogu pierwszej karty nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 15/5 [1]924”. Brak koperty.

będzie z tej okazji wyrazić serdeczne życzenia: czerstwego przede wszystkim zdrowia oraz wszelkiego dobra od Boga i od ludzi.

List Ks. Ciemn[iewskiego]¹⁹⁶ zwracam. Żał mi go bardzo, bo obawiam się, że go zrobią modernistą, a będzie z tego i dla niego przykreść i dla katolickiej nauki w Polsce (i tak niezbyt bujnej) nowy hamulec. Bardzo możliwe, że w akcji tej przeciw Ks. C[iemniewskiemu] ogrywa rolę i motyw polityczny, w szczególności walka quasi¹⁹⁷ katolików z konserwy przeciw niby-katolikom z narodowej demokracji. O ile z pilnej lektury pism znam oba kierunki to zdaje mi się, że pod względem prawomyślności katolickiej wart Pac pałaca.... przynajmniej o ile chodzi o polityków świeckich.

Nie wiem, czy też wiadome Ks. Rektorowi, że w czerwcu przyjeżdżają do Polski oficjalnie biskupi francuscy, ale Ks. Bp Sapieha¹⁹⁸ właśnie na ten czas umyka do Rzymu, toteż w programie objazdu XX. B[isku]pów po Polsce zgola nie umieszczono Krakowa, ale za to coś tydzień w Poznaniu, tyleż w Warszawie, t[ak] s[amo] w Łodzi¹⁹⁹. Myślę jednak, że Francuzi sami się o Kraków upomną i sam Prymas to przewiduje.

Ciekawe, dlaczego książe biskup nie chce się z nimi spotkać. Lwów i w ogóle cały wschód Polski też nie leży w programie wizyty, ale tu mogą być względy polityczne.

Wreszcie chcę parę słów dodać o biskupstwie przemyskim, o ile my w Przemysłu w ogóle coś o tym wiedzieć możemy, bo tylko pogłoski sprzeczne chodzą. Otóż i rząd polski, i kard. Kakowski²⁰⁰ z B[isku]pem Gallem²⁰¹ są za tym, aby

¹⁹⁶ Jan Ciemniewski (1869–1947), święcenia kapłańskie w 1893 r.; od 1896 r. inkardynowany do archidiec. lwowskiej; dr teologii, dr filozofii; 1902–1931 katecheta gimnazjalny w Stanisławowie, Tarnopolu i Lwowie; pisarz publicystyczny, odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi, działacz abstynencki: współzałożyciel i 1907–1913 wiceprezes Związku Księży Abstynentów w Małopolsce, 1913–1922 prezes tegoż; 1922–1939 prezes Koła Księży Abstynentów Archidiecezji Lwowskiej; 1914–1939 członek ruchu odrodzeniowego „Eleusis”, po ekspatriacji 1945–1947 kapelan ss. Karmelitanek w Krakowie; autor prac z dziedziny wychowania katolickiego. M. Leszczyński, *Księża diecezjalni ekspatrianci archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Słownik biograficzny*, Warszawa 2020, s. 119–120.

¹⁹⁷ Łac.: niby, jakby.

¹⁹⁸ Adam Stefan Sapieha (1867–1951), święcenia kapłańskie w 1893 r. we Lwowie; dr prawa kanonicznego; w latach 1894–1895 wikariusz par. Jazłowiec; 1895–1897 studia w Rzymie; 1897–1901 wicerektor Seminarium Duchownego we Lwowie, 1902–1911 kanonik Kapituły Metropolitalnej tamże; 1906–1911 sekretarz osobisty Piusa X w Rzymie; 24 XI 1911 r. prekonizowany biskupem krakowskim, 14 XII 1925 i mianowany arcybiskupem, 18 II 1946 r. – kardynałem. *Księga Sapieżyńska*, red. J. Wolny, t. 1–2, Kraków 1982–1986, passim; J. Wólczanski, *Adam Stefan Sapieha w korespondencji z biskupami Galicji (Małopolski)*, s. 94–99; *Kardynał Adam Stefan Sapieha. Książę niezłomny*, red. J. Urban, Kraków 2014, passim.

¹⁹⁹ Łódź – miasto w środkowej Polsce; w latach 1920–1992 stolica diecezji, od 1992 r. – metropolii.

²⁰⁰ Aleksander Kakowski (1862–1938), święcenia kapłańskie w 1886 r. w Warszawie; dr prawa kanonicznego; od 1887 r. urzędnik warszawskiego Konsystorza Biskupiego; 1887–1898 wykładowca prawa kanonicznego i homiletyki w Seminarium Duchownego w Warszawie, 1899–1910 rektor tej instytucji; 1910–1913 rektor Akademii Duchownej w Petersburgu; 1913–1938 metropolita warszawski; w 1919 r. kreowany kardynałem; 1917–1918 członek Rady Regencyjnej i Rady Stanu. K. Krasowski, *Biskupi katolicki*, s. 112–118.

²⁰¹ Stanisław Gall (1865–1942), święcenia kapłańskie w 1887 r. w Warszawie; duszpasterz, wykładowca i rektor Seminarium Duchownego oraz kanonik Kapituły Katedralnej tamże; 1918–1919 biskup pomocniczy archidiec. warszawskiej; 1919–1933 biskup połowy Wojska Polskiego; w 1933 r. mianowany arcybiskupem tytularnym Carpathus; 1939–1940 wikariusz generalny i kapitulny archidiec. warszawskiej, 1940–1942 administrator apostolski tamże. K. Krasowski, *Biskupi katolicki*, s. 67–69.

ordynariuszem został Bp Fischer, a że to była myśl Pelczara i także Metropolity lwowskiego, więc uważamy za prawie pewne, że będzie Fischer, chociaż z kolegium polskiego w Rzymie doszła mnie pogłoska, że z powodu starości nie będzie ordynariuszem i chociaż Poznań prekonizuje Łukomskiego na tę stolicę. A teraz kwestie sufragana, który będzie pewnie koadiutorem i sukcesorem. W Przemysłu mają nadzieję 2 figurki z kapituły: Momidłowski i Tomaka, ale już nie dowierzam, by do ich głów dopasowano infulę. Ze Lwowa Wais podobno nie zechce bezwarunkowo. Szkoda. Tarnawski już pewnie nie wchodzi w rachubę. Może Łukomski przyjdzie na koadiutora? Dobry by był przy Fischerze. Spodziewają się niektórzy B[isku]pa Nowaka²⁰² z Krakowa. Ciepłak zapewne jako kardynał zostanie w Rzymie²⁰³. Na ogół nic nie wiemy.

Łączę wyrazy głębokiej czci i serdecznego przywiązania, oddany w Chrystusie
Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 14-5-[19]24

Dokument 32

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 19 V 1924 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Serdecznie dziękuję za łaskawy list i cenne w nim wiadomości. Bp Pelczar umarł 28 marca, data w „Kronice” mylna, co zresztą widoczne z jednego z następnych artykułów w tymże numerze.

Że Wasz Książę Pan istotnie chce uciec przed Francuzami do Rzymu wiem autentycznie z listu Prymasa²⁰⁴ do B[isku]pa Fischera i z rozmowy z księżmi w tej sprawie, którą mi Bp Fischer powtórzył. Nie rozumiem też tej polityki. Wspomniany prof. Ks. Kępiński²⁰⁵ to mój z Rzymu rówieśnik z tą odmianą, że ja z demokratycznego hospicjum, a on z Kolegium „Nobilium”²⁰⁶. Był długo, czy może i jest jeszcze kapelanem kardynała. Typowy Królewiczek, głowa arcysłaba.

²⁰² Anatol Nowak (1862–1933), święcenia kapłańskie w 1885 r. w Krakowie, 1885–1887 wikariusz par. Bolechowice i Podgórze; 1887–1900 urzędnik kurialny; 1900–1924 biskup pomocniczy diecezji krakowskiej; 1901–1912 rektor Seminarium Duchownego w Krakowie; 1924–1933 biskup diecezjalny przemyski. K. Krasowski, *Biskupi katolicy*, s. 177–179.

²⁰³ Rachuby te nigdy się nie spełniły.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego. Niżej datacji nota ks. Fijałka: „Otrzymalem] 21/5 [1]924”. Brak koperty.

²⁰⁴ Funkcję ówczesnego prymasa Polski pełnił w latach 1915–1926 kard. Edmund Dalbor (1869–1926).

²⁰⁵ Osoba niezidentyfikowana.

²⁰⁶ Właściwie: Academia dei Nobili Ecclesiastici – instytucja erygowana przez papieża Klemensa XI w 1701 r. w Rzymie jako szkoła kształcąca wyższych urzędników Stolicy Apostolskiej wywodzących się z katolickich rodzin szlacheckich, m.in. nuncjuszy. Aktualnie nosi nazwę Pontificia Academia ecclesiastica – Papieska Akademia Dyplomatyczna.

Klisza, z której w „Kronice” i „Schematyzmie” odbiliśmy B[isku]pa Pelczara jest w moich na razie rękach. Gdyby jej kiedy Czcig[odny] Ks. Rektor chciał użyć do jakiego wydawnictwa, mogę służyć. Zestawię też chętnie potrzebne daty biograficzne, trochę i bibliografię, o ile zajdzie potrzeba, byłem dokładnie wiedział co i wypisać. Memoriał o prymasostwie też odpiszę i wnet prześlę, choć brulion jest niekompletny, a daty zdaje mi się z encyklopedii wzięte.

Do wiadomości (nie żeby jeszcze Czcigodnego Ks. Rektora tym trudzić) donoszę, że dotąd nie doczekałem się tomików żądanych ani jakiejś wieści z Tow[arzystwa] Miłośników Krakowa, chociaż i Ks. Rektor interweniował i sam pisałem 3 razy. Jakaś tam ciężka biurokracja.

Wyrazy czci głębokiej i przywiązania śle szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl 19.5. [19]24

Dokument 33

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Toruń 10 VII 1924 r.

Czcigodnemu^a Ks. Rektorowi z wakacyjnej włości ukłony i serdeczne pozdrowienie śle szczerze oddany

Ks. J[an] Kwolek

Toruń 10-7-1924

Dokument 34

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 19 XII 1924 r.

Przemyśl 19-XII-[19]24

Czcigodny^{a'} Ks. Rektorze,

Na nadchodzące święta i bliski Nowy Rok przesyłam z całego serca życzenia zdrowia czerstwego i długich a szczęśliwych lat Ks. Rektorowi. Zarazem poczuwam się do obowiązku, zanim kiedyś osobiście dokładniej będę mógł opowiedzieć, podać garść pierwszych wrażeń, jakie robi zmiana na naszej stolicy.

Siedzę jeszcze na razie w pałacu i konsystorzu, ponieważ Ks. Biskup Nowak życzył sobie, aby wszyscy urzędnicy Kurii zostali nadal na tymczasowych

^a Tekst na karcie pocztowej. Adres odbiorcy: „Wielmożny Ks. rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Kraków, [ul.] Wygoda 11”. Niżej nota adresata: „Otrzyma[łem] 14/7”. Brak znaczka i stempla pocztowego. Na awersie graficzne przedstawienie kościoła pw. św. Jakuba w Toruniu.

^{a'} Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

stanowiskach. Miło zaś jest dla ukochanej diecezji coś dobrego zrobić. Prawdopodobnie jednak w roku przyszłym z konsystorza się wycofam albo może mnie wycofają, co pod pewnymi względami wyjdzie mi na dobre, bo będę mógł lepiej wziąć się do nauki. Na razie osobiście oddaję nowemu pasterzowi reverentiam ac oboedientiam²⁰⁷ i wzajemnie cieszę się jego życzliwością. Daje mi to możliwość bliższego poznania jego osoby, metod i zamiarów. Uderzająca zmiana po Pelczarze: Biskup, który nic nie pisze i mało czyta, ma wskutek tego wiele wolnego czasu dla wizyt interesantów. Sprawy administracji diecezji bada dokładniej niż poprzednik i jak się zdaje więcej uważa na prawo niż na względy personalne, co jest dodatnie. W sprawy seminarium zamierza wglądać dokładniej, a to może też na dobre wyjdzie dla zakładu, którym się poprzednik zbyt mało interesował. Chwałą go też za śmiałość, z jaką odważył się zrazić sobie bogatych proboszczów, którym odebrał pensje, aby wspomóc uboższych. Pelczar bał się tej sprawy ruszać. Zapowiada też hojniejszą od poprzednika rękę na cele humanitarne. Sufragana traktuje z wielką czcią, ale widzę, że i wobec niego, i wobec kapituły od początku w różnych sprawach potrafił zaznaczyć swoje odrębne zdanie, a że na kodeksie się oparł, więc go i za to chwalić muszę. Lubi wesołków, stąd sentyment dla Ks. Kaczmarczyka²⁰⁸, a duża nieufność do Ks. Rektora jako jego pogromcy, chociaż nowości Kaczmarczyka nie ceni (a tylko jego sztuki i sztuczki), a w krytyce Ks. Rektora uznaje merytoryczną rację, potępiając tylko niekapłańską metodę. Klasycznie raz śmiejąc się zacytował nam zdania Ks. Kaczmarczyka contra²⁰⁹ Fijałek: „Cóż mi on zarzuca, że ja odpisuję, a on (Ks. F[ijałek]) nie odpisuje? Tylko gdy on wypisuje ze starych szpargałów, ja odpisuję z nowszych książek”.

Wstrzymuję się z opisywaniem dalszych ujemnych stron naszego nowego pasterza, które na razie raczej przeczuwać niż stwierdzić mogę. Ważąc na ogół wszystkie plusy i minusy odnoszę wrażenie, że nie dorówna on Pelczarowi, zwłaszcza z lepszych tegoż lat, ale na pewno lepszym będzie rządcą niż byłby Ks. Bp Fischer, który jako wikariusz kapitulny zdał fatalny egzamin starczego niedołęstwa. Dodać muszę, że Przemysłowi i klerowi nowy pasterz bardzo przypadł do gustu i podbił serca swoją dużą serdecznością w obcowaniu z ludźmi, co po nieco oschłym i wyniosłym Pelczarze robi miłe wrażenie. Daj mu Boże rządzić dobrze diecezją.

Kończę na dziś to pisanie i jeszcze raz wszelkiego dobra życzę i najserdeczniej pozdrawiam, oddany szczerze Ks. Rektorowi

Ks. J[an] Kwolek

N[ota] B[ene]. Proszę o dyskrecję co do treści tego listu.

²⁰⁷ Łac.: szacunek i posłuszeństwo.

²⁰⁸ Józef Kaczmarczyk (1871–1951), święcenia kapłańskie w 1894 r. w Krakowie; dr teologii; w latach 1895–1901 kierownik szkoły w schronisku księcia Aleksandra Lubomirskiego w Krakowie; 1901–1910 wicerektor Seminarium Duchownego w Krakowie; w 1903 r. habilitacja z biblistyki; 1903–1948 wykładowca Nowego Testamentu na Wydziale Teologicznym UJ; czterokrotny dziekan fakultetu; 1939–1940 więziony przez Niemców w Sachsenhausen, pozostawił po sobie skromny pisarski dorobek naukowy. S. Piech, *Wydział Teologiczny*, s. 67–69.

²⁰⁹ Łac.: przeciwko.

Dokument 35

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwołka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 22 I 1925 r.

Przemyśl, 22-I-[19]25

Szanowny^a Ks. Rektorze,

Jeszcze nie zdążyłem odpowiedzieć na przedostatni, bardzo cenny dla mnie list, a otrzymuję już nowy dowód łaskawego i miłego zaufania w liście ostatnim. Książkę Ks. D[okto]ra Krzemienieckiego²¹⁰ wczoraj dopiero na zamówienie otrzymałem. Po przeczytaniu za jaki tydzień opiszę dokładniej wrażenia. Pierwsze wrażenie mało sympatyczne: dużo nieścisłości w zestawieniu źródeł, styl mętny, nieprawniczy, scholarska napuszystość. Może treść lepszą okaże się niż pozory.

Co do naszej Persony, dzięki za łaskawą przestrożę, posłuchałem jej i jestem ostrożniejszy. Widzę też i z drugiej strony zanik pierwszej serdeczności, nie tylko względem mnie. Widzę też powoli i inne cienie, niedostrzegalne w pierwszych chwilach. W ogóle obraz staje się mniej wyraźny. A jednak chciałbym wierzyć, że dobrze będzie, bo nie jest miło i pożytecznie wpadać w pesymizm wobec faktów, na które nie ma się wpływu. Raczej sperare contra spem!²¹¹ Nie chciałbym jednak, aby Ks. Rektor sądził, że w blasku dworu straciłem zmysł krytyczny. Owszem, patrzę, badam i chciałbym o wszystkich wyrobić sobie ogląd bezstronny. A jak tu wszystko pójdzie, o tym jeszcze nieraz Ks. Rektorowi napiszę.

Tymczasem wyrazy czci głębokiej i serdeczne pozdrowienia ślę, oddany szczerze
Ks. Jan Kwołek

Dokument 36

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwołka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 25 II 1925 r.

Przemyśl, 25-2-1925

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 24/1 [1]925”. Brak koperty.

²¹⁰ Jan Krzemieniecki (1887–1956), święcenia kapłańskie w 1910 r. w Krakowie; dr teologii; w latach 1910–1914 wikariusz par. Podgórze, Kęty, Trzebinia i katecheta w Białej; 1919–1921 studia prawa kanonicznego w Rzymie uwieńczone doktoratem; 1921–1932 urzędnik Sądu Biskupiego w Krakowie; 1921–1926 asystent na Wydziale Teologicznym UJ, 1926–1953 prof. prawa kanonicznego tamże; 1939–1940 więzień obozu Sachsenhausen; 1953–1956 wykładowca w Seminarium Śląskim i Częstochowskim w Krakowie; legitymował się skromnym pisarskim dorobkiem naukowym. S. Piech, *Wydział Teologiczny*, s. 110–112.

²¹¹ Łac.: mieć nadzieję wbrew nadziei.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 26/2 [1]925”. Brak koperty.

Miałem odpisać za tydzień, a piszę za miesiąc. Proszę się nie gniewać na mnie o to opóźnienie, ale naprawdę tyle w tym miesiącu miałem roboty, że nie wiedziałem czasem w co pędzej ręce włożyć!

A co do dzieła Ks. Krzemienieckiego to od początku nie lubiłem się co do tego, że Ks. Rektor gruntowniej je oceni niż ja, początkujący kanonista²¹². Przeczytałem z dużym zaciekawieniem, bo księga IV, a zwłaszcza te procesy skrócone to najmniej dotąd komentowana pozycja kodeksu. Eichmann²¹³ dał podręcznik doń pobieżny, Błat²¹⁴ tę jedną księgę pominął w swym komentarzu, Noval²¹⁵ wydał przed laty część I „De iudicis”, a dokończenie odkłada; inni komentatorzy nie zapowiadają nawet w bliskiej przyszłości komentarza do IV księgi. Z naszych Bączkowicz²¹⁶ i Grabowski²¹⁷ potraktowali tę księgę zbyt treściwie.

Wdzięczne więc zadanie miał Krzemieniecki i uznać się musi pożyteczność jego pracy ze względu na dokładność (aż czasem przesadną, np. przy rozbiórce ubocznym pojedynczych pojęć prawnych) opracowaniu przedmiotu. Łatwo też mu było (nie mając niemal poprzedników) wyłapać usterki pewne u Grabowskiego. Ma książka Krzemienieckiego wady początkującego kanonisty jak np. nieporadność w stosowaniu terminologii (kleryk zamiast duchowny, upomnienie itp.), ale wina to w ogóle nieustalenia terminologii kanonicznej w Polsce – pewna nadętość i scholastyzm przy formułowaniu pojęć ogólnych (wpływ profesorów i skryptów, z tego wyrośnie) – popisywanie się mnogością źródeł, czasem śmieszne (Codex Iuris canonici²¹⁸, Decretales Greg[orii] IX²¹⁹ obok Corpus I[uris] C[anonici]²²⁰, Błat „De Sacramentis” itp.), ale i to młodemu trzeba wybaczyć. Na ogół mam subiektywne i na pobieżnej lekturze jego książki oparte przekonanie, że jest to autor pracowity i sumienny, więc, choć nie jest orłem pod względem zdolności, będzie z niego dobry kanonista i profesor, nie gorszy w każdym razie np. od Ks. Grabowskiego, choć nie dorówna Ks. Gromnickiemu²²¹.

Dużo teraz wśród kleru mowy o konkordacie. Materialnie bardzo podupadnie duchowieństwo w Galicji, a polepszy się byt Królewaków ze względu na różnice opłat stuły.

²¹² J. Krzemieniecki, *Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Kraków 1925.

²¹³ E. Eichmann, *Das Strafrecht des Codex Iuris Canonici*, Paderborn 1920.

²¹⁴ A. Błat, *Commentarium textus codicis iuris canonici*, vol. 3: *De Rebus*; pars I: *De Sacramentis*, Romae 1923.

²¹⁵ I. Noval, *Commentarium Codicis Iuris Canonici, Lib. IV, De processibus, pars I, De iudiciis*, Romae 1920,

²¹⁶ F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1–2, Kraków 1923.

²¹⁷ I. Grabowski, *Prawo Kanoniczne według nowego Kodeksu*, t. 1–2, Lwów 1918.

²¹⁸ *Codex Iuris Canonici*, Romae 1917.

²¹⁹ *Decretales Gregorii IX* – zbiór prawa kanonicznego promulgowany przez papieża Grzegorza IX 1234 r.; autorem dzieła był Raymund z Penyafort.

²²⁰ *Corpus Iuris Canonici* – zbiór prawa kanonicznego z okresu XII–XV wieku.

²²¹ T. Gromnicki, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego o małżeństwie w zestawieniu z dotychczasowym prawem*, „Polonia Sacra”, t. 2, 1918, s. 1–95.

Arcypasterz nasz staje się milczący i nieufny, dość ma w diecezji kłopotów z księżmi i ludem. Więcej tu zawsze było niepokoju niż w Krakowskim, więc mądrych trzeba rządców i doradców. Daj mu Boże...

Ze czcią głęboką i serdecznym pozdrowieniem szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Dokument 37

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 22 III 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Znowu, niegrzecznie, dopiero po paru tygodniach, odpowiadam na łaskawy i cenny dla mnie list Ks. Rektora z dnia 1 marca. Zwlekałem w nadziei, że będę mógł przesłać pożądaną protokół ostatniego częstochowskiego zjazdu²²². Niestety, dotąd go nie miałem w rękach i nie wiem, czy kiedy uda mi się go wydostać. Bp Fischer pokazywał mi go raz na wakacjach, ale do rąk mi nie dał, lecz schował u siebie pod kluczem. Bp Nowak tym mniej chętny jest do oddawania takich rzeczy w cudze ręce. Przypuszczam, że B[isku]p[owi] Fischerowi specjalnie w Częstochowie zwrócono uwagę na konieczność sekretu co do protokołu i to zapewne z powodu materii konkordatowej. Tak samo w sekrecie chowają B[isku]pi protokół lwowskich obrad w tej sprawie ze stycznia, którego kopię przelotnie widziałem w rękach B[isku]pa Nowaka. Niestety, na nic im się ten sekret nie przydał. Konkordat istotnie zawarto ponad ich głowami i nie w jednym punkcie wbrew ich interesom, zwłaszcza wbrew interesom duchowieństwa z zaborów austriackiego i pruskiego, których papież Ratti nie zna i przeciw którym zwraca się opinia większość Kościoła z Polski środkowej.

Mam wrażenie, że co lepsze jest i fundamentalne w konkordacie to pochodzi jeszcze od Abrahama²²³, a St[anisław] Grabski²²⁴ względnie stojące za nim stronnictwa polityczne popsuły pierwotny projekt. Dlatego ogromnie jestem ciekaw na rewelacje Abrahama. Gdyby mi się kiedy udało dostać wspomniane protokoły

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. W górnej partii karty tytułowej nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 24/3 [1]925”. Na kopercie adres odbiorcy: „J[śnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek Prof[esor] Uniw[ersytetu] Jagiel[łońskiego] Kraków ul. Wygoda 11”, na rewersie dane nadawcy: „Ks. Dr J[an] Kwolek Przemysł”. W górnej części awersu koperty nota ks. Fijałka: „Ks. Dr Krzemieniecki, o konkordacie”.

²²² Odniesienie do zjazdu Konferencji Episkopatu Polski w dniach 2–4 VII 1924 r. w Częstochowie.

²²³ Nawiązanie do ustaleń badań naukowych prof. Władysława Abrahama.

²²⁴ Stanisław Grabski (1871–1949), dr filozofii; w 1902 r. habilitacja na UJ; w latach 1905–1910 prof. ekonomii w Akademii Rolniczej w Dublanach; 1910–1939 prof. Wydziału Prawa Uniwersytetu Lwowskiego; 1919–1927 poseł do Sejmu RP; czterokrotnie minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; 1939–1941 więziony przez Sowieców w Moskwie; 1942–1945 przewodniczący Rady Narodowej w Londynie; 1945–1949 przebywał w Polsce: wiceprzewodniczący Krajowej rady Narodowej i prof. Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. *Grabski Stanisław, [w:] Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J.M. Majchrowski, Warszawa 1994, s. 40.

zjazdów to oczywiście prześlę je Ks. Rektorowi. Na razie proszę przyjąć wydany świeżo ostatni nasz Rocznik T[owarzystwa] P[rzyjaciół] N[auk]. Nieraz w małym kółku wtajemniczonych wspominamy serdecznie Ks. Rektora jako jednego z głównych naszych protektorów i wysoko cenimy sobie łaskawe uwagi Ks. Rektora co do naszego towarzystwa i naszych wydawnictw.

Arcypasterzowi naszemu przypatruję się, ale naprawdę trudno mi się w nim zorientować. W każdym razie pierwsze wrażenia należy skorygować. Natura dość nierówna. Obok czułej serdeczności trafia się upór i zawziętość, obok rozumnej rozważliwej, arbitralne i nieprzemyślane decyzje. Robi czasem wrażenie bezsilnego miotania się w trudnościach, które zostały po poprzedniku, a do których rozwikłania nie dorosła też niedobrana Kuria. W każdym razie łatwiej teraz oceniać poprzednika, jego wady niezauważone przedtem i zalety niedocenione. Na ogół śp. Pelczar wydaje mi się lepszym pasterzem niż mi się dawniej wydało.

Wyrazy głębokiej czci i serdeczne pozdrowienia przesyła szczerze oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 22-3-1925

Dokument 38

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 4 IV 1925 r.

Serdeczne^a życzenia Świąt i najlepszego zdrowia w najdłuższe lata proszę przyjmując łaskawie od szczerze przywiązanego, choć mało pożytecznego prawie-ucznia.

Ze czcią głęboką

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 4/4 1925

Dokument 39

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 14 IV 1925 r.

Czcigodny^{a1} Ks. Rektorze,

Bardzo serdecznie dziękuję za przysłanie mi protokołu, który niniejszym odsyłam po zrobieniu sobie notatek z załącznika dotyczących rozgraniczenia diecezji, bo

---

^a Tekst pisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „J[aśnie] Wielmożny Ks. Dr Jan Fijałek Prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iełłońskiego], Kraków, Wygoda 11”. Brak znaczka pocztowego, w prawym górnym rogu fragment stempla pocztowego. Na awersie graficzne przedstawienia nawiązujące do Wielkanocy. Niżej datacji nota adresata: „Otrzyma[łem] 6/4”.

^{a1} Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 15/4”. Brak koperty.

ten punkt najwięcej mnie obchodzi. Otrzymałem łaskawy list tuż na wyjeździe na wieś, całe szczęście, bo w przeciwnym razie leżałby list w Przemyślu nieużytecznie w oczekiwaniu adresata, który dopiero wczoraj z wiejskich wywczaśów wrócił. Są tam w tym projekcie rozgraniczeń punkty zrobione widocznie w Siedlcach²²⁵ na kolanie, np. projekt przydzielenia części diecezji przemyskiej do Sandomierza²²⁶ (wbrew tutejszym zastrzeżeniom i wszelkiej logice) i projekt rozgraniczenia diecezji przemyskiej i tarnowskiej nie całkiem zgodny z wnioskiem przemyskim. Na szczęście konkordat takie większe dismembracje²²⁷ uzależnia od zgody rządu, więc wszystko będzie jeszcze rozważane.

Prymas gnieźnieński, jak słycać, gotuje się już do przenosin do Gniezna. W Stanisławowie też, mimo pominięcia sprawy w konkordacie, gotują rezydencję dla przyszłego biskupa, na razie lwowskiego sufragana, którym, jak spodziewają się na Lwowie i Stanisławowie, ma być mimo ruskich protestów Ks. Tarnawski²²⁸. W przyszłym tygodniu będzie we Lwowie zjazd popów galicyjskich w sprawie postulatów, które nasuwa konkordat. Zaś 27 b[ieżącego] m[iesiąca] jedzie do Rzymu pielgrzymka polska prowadzona przez Przemyśl właśnie, tj. Ks. Tomaka, obaj tutejsi B[isku]pi i Bp Łukomski. Inni B[isku]pi polscy, chociaż mieli jechać razem, jadą każdy indywidualnie, po polsku.

W Przemyślu mamy jeszcze tę nowinę, że Ks. Dr Prof. K[azimierz] Kotuła²²⁹ odchodzi na probostwo w Drohobyczu²³⁰. Oby był lepszym proboszczem niż był profesorem i kolegą. Wszyscy w Przemyślu księża i ja szczególnie szczerze się cieszymy, że sobie idzie nareszcie ten złośliwy i głupi pyszałek. Niemało tu narobił złego. I za to chwalimy Ordynariusza^b, że mu do tych przenosin zgrabnie dopomógł. Nie wiadomo jeszcze, kto po nim przyjdzie do

²²⁵ Aluzja do czynności bp. Henryka Przeździeckiego.

²²⁶ Projekt ten zrealizowano dopiero na mocy bulli Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae populus* w 1992 r.

²²⁷ Z łac.: podziały.

²²⁸ Nigdy do tego nie doszło.

²²⁹ Kotula Kazimierz (1880–1962), święcenia kapłańskie w 1905 r. w Przemyślu; dr teologii; w latach 1905–1906 wikariusz par. Rymanów; 1906–1907 katecheta w Przemyślu; 1907–1909 kapelan bp. J.S. Pelczara; 1909–1911 studia w Wiedniu; 1911–1916 urzędnik Konsystorza Biskupiego i katecheta gimnazjalny w Przemyślu; 1911–1913 redaktor „Echa Przemyskiego”, 1917–1925 wykładowca Instytutu Teologicznego tamże; 1919–1922 poseł do Sejmu RP; 1925–1939 proboszcz par. Drohobycz; 1939–1943 urlop; 1943–1951 proboszcz par. Harta; 1951–1962 kanonik Kapituły Katedralnej we Wrocławiu; dyrektor Wydziału Duszpasterskiego miejscowej Kurii, 1951–1955 wykładowca Seminarium Duchownego tamże; działacz Frontu Jedności Narodu we Wrocławiu, odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi w 1953 i 1954 r. oraz godnością szambelana papieskiego. *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, t. 3, red. G. Mazur, Warszawa 2005, s. 192 (kilka błędów); *Kotula Kazimierz*, [w:] *Kto był kim*, s. 326; J. Mandziuk, *Kotula Kazimierz*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 6, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 163–164; Archiwum Archidiecezji Przemyskiej, bsygn., Tabela służbowa ks. Kazimierza Kotuli.

²³⁰ Drohobycz – miasto powiatowe w ówczesnej Małopolsce Wschodniej; miejscowa parafia należała do diecezji przemyskiej ob. łac.

^b W interlinii nota ks. Fijałka: „Ordynariusz”.

historii. Chcielibyśmy, aby Ks. Dr J[an] Lasek²³¹, znany Ks. Rektorowi z pracy o witrykarskich.

Kończę tymczasem wyrazami głębokiej czci i serdecznym pozdrowieniem, szczerze oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 14-4-1925

Dokument 40

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 30 IV 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Zwracam się do Ks. Rektora z uprzejmą prośbą, aby uzbroiwszy się w cierpliwość, raczył przeczytać załączone 6 paragrafów królewiacko-biskupiego projektu uchwał na zjazd XX. B[isku]pów w Warszawie pod koniec maja. Sprawę tę wśród wielu innych z lekka przedyskutował w Warszawie komitet biskupów. Następnie Biskupi galicyjscy obradowali we Lwowie i uznali za potrzebne rozważyć w swoim kółku różne kwestie dotyczące wprowadzenia konkordatu w życie i zbadać dokładniej przed zjazdem warszawskim w tych sprawach pomysły. W tym celu powołano międzykurialną komisję doradczą, która ogólnikowo obradowała przed kilku dniami we Lwowie w składzie następującym: Ks. Zajchowski²³²,

²³¹ Jan Lasek (1886–1952), święcenia kapłańskie w 1908 r. w Przemyślu; 1908–1909 wikariusz par. Jeżowa; 1909–1910 wikariusz par. Dobromil, 1910–1912 wikariusz par. Łomna, 1910–1914 studia w Wiedniu uwieńczone doktoratem teologii; 1914–1918 kapelan wojskowy i więzień rosyjski; 1918–1921 ojciec duchowny Seminarium Duchownego i wykładowca Instytutu Teologicznego; 1921–1925 katecheta gimnazjalny w Samborze; 1925–1937 wykładowca historii Kościoła w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; 1937–1952? proboszcz par. Krasiczyn. T. Sliwa, *Lasek Jan*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 6, s. 300–301.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. W górnej partii karty tytułowej nota ks. Fijałka: „Otrzymałem] 2/5 [1]925, odpisałem 5–6/5”. Do listu dołączony aneks na dwóch stronicach formatu zeszytowego sporządzany przez ks. Kwolka. Na kopercie adres odbiorcy: „J[asnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iełłońskiego] Kraków [ul.] Wygoda 11”. W prawym górnym rogu dwa znaczki i nieczytelny stempel pocztowy. W lewym górnym rogu nota ks. Fijałka: „Warszawskie pomysły o Wydziałach Teolo[ogicznych]!”.

²³² Józef Zajchowski (1861–1939), święcenia kapłańskie w 1883 r. w Przemyślu; dr prawa kanonicznego; 1883–1887 wikariusz par. Jaworów; od 1887 r. kanclerz Konsystorza Biskupiego Przemyśkiego, w 1888 r. sędzia w Sądzie Biskupim tamże; 1889–1901 wykładowca historii Kościoła i prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym w Przemyślu oraz prefekt Seminarium Duchownego tamże; 1901–1939 kanonik Kapituły Metropolitalnej we Lwowie; członek Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego we Lwowie; należał do Rady Nadzorczej Kasy Oszczędności i Kredytu we Lwowie; angażował się w ruchu chrześcijańsko-społecznym; wchodził w skład Kresowego Biskupiego Komitetu Ratunkowego (KBK) we Lwowie. W 1925 r. został szefem komisji delegatów kurii biskupich prowincji kościelnych lwowskiej i krakowskiej powołanej w celu przygotowania materiałów na obrady biskupów w maju t. r. na temat konkordatu. W 1928 r. reprezentował abp. Bolesława Twardowskiego w pracach mieszanej komisji kościelno-rządowej w sprawie ustaw uchylonych przez konkordat. J. Wołczański, *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego z lat 1900–1923*, [w:] *Arcybiskup Józef Teodorowicz (1864–1938). Studia i materiały*, red. J. Wołczański, Kraków 2017, s. 118.

przewodniczący, Ks. Cieślik^{b233}, Ks. Mysor²³⁴ z Tarnowa, Ks. Krupiński^{c235} z Krakowa i ja z Przemysła.

Między innymi referatami, które przyjąć musiałem kazano mi ocenić te 6 paragrafów uniwersyteckich. Może rozmyślnie nie wziął tego nikt ze Lwowa, ani z Krakowa^d, aby się nie pokłócić ze swymi ordynariuszami, którzy obaj z Galicji będą w tej sprawie zabierać głos w Warszawie. Dziś po wmyśleniu się w te paragrafy zaczynam się poważanie obawiać, czy na tej drodze Episkopat wraz z rządem nie zdołają ukrócić autonomii i powagi uniwersyteckich fakultetów teologicznych i czy nie wprowadzą jakichś rosyjskich metod. Nie chciałbym obarczać się odpowiedzialnością za jakikolwiek ujemy wpływ w tym względzie, a przeciwnie chciałbym sprawnie dopomóc i zamiast tych (prawie we wszystkim, niestosownych paragrafów) zaproponować coś, co by nie umniejszając biskupich honorów (na których im tak zależy) nie stało się dla fakultetów szkodliwym lub niebezpiecznym. Dlatego zwracam się do Czci[odnego] Ks. Rektora o radę i pomoc w tej sprawie. Będę bardzo wdzięcznym za wszelkie wskazówki, byłem je otrzymał do dnia 9 maja, bo 11 maja mamy ostateczne posiedzenie we Lwowie. Osobę moją proszę łaskawie zachować w sekrecie jako informatora i tekstu załącznika nie komunikować na razie ludziom niedyskretnym. Czy by jednak nie było dobre, aby Ks. Rektor, jeżeli jest na dobrej stopie z Ks. B[isku]lpem Sapiehą^e, podał mu przed warszawskim zjazdem materiały potrzebne dla zrozumienia autonomii uniwersyteckiej i dla obrony powagi studium. Myślę, że przy tym nie byłoby bezpiecznym dawać Jaśnie Panu do zrozumienia, że zna Ks. Rektor tekst warszawskich pomysłów. W ten sposób działając na dwie strony: Ks. Rektor w Krakowie, a ja wedle rad Ks. Rektora we Lwowie, moglibyśmy może uchylić grożące niebezpieczeństwo.

^b Pod nazwiskiem nota ks. Fijałka: „Kan[onik] Lwow[ski]”.

²³³ Antoni Cieślik (1878–1937), święcenia kapłańskie w 1904 r. we Lwowie, dr prawa kanonicznego, 1905–1906 wikariusz par. Stryj, 1906–1907 wikariusz par. pw. Matki Bożej Śnieżnej we Lwowie i notariusz Konsystorza Metropolitalnego, 1907–1921 katecheta szkół powszechnych we Lwowie, 1921–1937 kanonik gremialny Kapituły Metropolitalnej we Lwowie, prałat papieski, wicefocjał Sądu Metropolitalnego. *Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus latini pro anno Domini 1905–1938*, Leopoli 1905–1938, passim.

²³⁴ Władysław Mysor (1871–1943), święcenia kapłańskie w 1894 r. w Tarnowie; dr obojga praw; wykładowca prawa kanonicznego w Seminarium Duchownym w Tarnowie; 1909–1917 kanclerz lokalnej Kurii Biskupiej; od 1917 r. kanonik gremialny Kapituły Katedralnej w Tarnowie; autor publikacji prawnych. A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786–1985*, t. 1: *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999, s. 137–139.

^c Pod nazwiskiem nota ks. Fijałka: „Infułat, ale sam jeden w tej kompanii bez stopnia doktorskiego”.

²³⁵ Jan Krupiński (1856–1926), święcenia kapłańskie w 1878 r. w Tarnowie; w 1881 r. inkardynowany do diecezji krakowskiej: wikariusz par. pw. Krzyża Świętego i Wszystkich Świętych w Krakowie, katecheta Gimnazjum św. Jacka tamże, później w Wadowicach oraz w krakowskiej I Szkole Relanej; 1892–1898 proboszcz par. Niegowić; 1898–1904 proboszcz par. pw. św. Szczepana w Krakowie; 1904/1926 kanonik gremialny Kapituły Krakowskiej; 1899–1909 wykładowca teologii pastoralnej na Wydziale Teologicznym UJ. S. Piech, *Wydział Teologiczny*, s. 96–97.

^d Pod wyrażeniem „ani z Krakowa” nota ks. Fijałka: „Co to, to nie”.

^e W interlinii nota ks. Fijałka: „Zleciłem to Ks. D[okto]rowi Grzelakowi, bo go Sapieha lubi”.

Bardzo proszę o łaskawą szybką odpowiedź i serdecznie pozdrawiam, oddany szczerze

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 30-4-1925

Fakultety teologiczne i Uniwersytet Katolicki Lubelski według art[ykułu] XIII Konkordatu

§ 1

W celu popierania fakultetów teologicznych przy uniwersytetach polskich i podniesienia poziomu nauk teologicznych w kraju, ordynariusze miejscowi starać się będą posyłać na studia do tych fakultetów przynajmniej 5% alumnów, którzy ukończyli studia seminaryjne^f.

§ 2

W obsadzaniu stanowisk: członków kapituł, prefektów szkół, urzędników kurialnych, profesorów seminariów, dziekanów, wizytatorów diecezjalnych szkół – ordynariusze miejscowi konferować^g będą te stanowiska ceteris paribus²³⁶ tym kapłanom, którzy prócz ukończenia studiów seminaryjnych, ukończyli nadto jeden z fakultetów teologicznych krajowych lub zagranicznych.

§ 3^h

Obsadzanie stanowisk profesorów, docentów i asystentów nauk kościelnych na fakultetach teologicznych dokona się w ten sposób, że proponowanego przez Dziekana Fakultetu wobec ordynariusza kandydata aprobuje Ordynariuszⁱ, tam gdzie potrzeba przedstawia Stolicy Apostolskiej i względnie po otrzymaniu aprobaty Stolicy Apostolskiej udziela veniam legendi²³⁷ oraz powiadamia o tym Dziekana^j Fakultetu. Gdy ordynariusz odbiera veniam legendi, profesor, asystent, docent przez to samo utracą prawo w ten sposób. Profesor, asystent, docent nie może bez pozwolenia swego ordynariusza przyjmować obowiązków profesora, asystenta lub docenta innych przedmiotów na tym lub innym uniwersytecie lub w innej szkole.

§ 4^k

Uniwersytet Katolicki w Lublinie istniejący i rządony na podstawie specjalnych przepisów nadawanych przez Stolicę Apostolską (c[anon]²³⁸ 1376), a mający

^f Dopisana nota ks. Fijałka: „Wybitnie uzdolnionych”.

^g Nad tym wyrazem nota ks. Fijałka: „Nadawać”.

²³⁶ Łac.: przy pozostałych warunkach równych.

^h Nota ks. Fijałka: „Inaczej”.

²³⁷ Łac.: prawo do prowadzenia wykładów w szkole wyższej.

ⁱ Nota ks. Fijałka: „Dziekan ma być żandarmem biskupim”.

^k Nota ks. Fijałka: „Ani mnie grzeje ani ziębi”.

²³⁸ Łac.: kanon.

na celu nie tylko pielęgnowanie wyższych studiów teologicznych, ale także szerzenie kultury katolickiej w społeczeństwie polskim, pozostaje pod kierownictwem miejscowego Ordynariusza, jako Kanclerza i Rady Uniwersyteckiej złożonej z czterech Biskupów, których wybiera ogólna Konferencja Biskupów Polskich¹. Uniwersytet stanowi własność Episkopatu i Episkopat łoży na jego utrzymanie, proporcjonalnie do liczby wiernych w każdej diecezji.

§ 5¹

Nad czystością nauki wykładanej na Fakultetach Teologicznych i w Uniwersytecie Lubelskim, czuwa miejscowy Ordynariusz, w tym też celu powinien on jak najczęściej sam lub przez swego delegata wizytować Fakultet (względnie Uniwersytet Lubelski) i być na wykładach^m.

§ 6ⁿ

Dziekani Fakultetów Teologicznych powiadają przynajmniej raz na rok właściwym Ordynariuszy o postępach w naukach studentów duchownych tych Fakultetów, a Rektorzy Konwiktów Teologicznych o sprawowaniu się mieszkających w konwiktach alumnów^o.

Dokument 41

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 8 V 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Niepomiernie wdzięczny jestem za tak rychłe przysłanie mi cennych wiadomości i wskazówek, które już zupełnie mi wystarczą do zrozumienia sprawy i należytej obrony. Obym tylko dał radę. Nie wiem, jakiego zdania będą inni członkowie komisji. Zamierzam omówić sprawę naprzód poufnie z profesorami Waisem i Tarnawskim, i pozyskać ich dla wszystkich przez Ks. Rektora podanych mi łaskawie myśli, aby móc na komisji w razie trudności powołać się na nich i aby wreszcie i lwowscy profesorowie wiedzieli, co im grozi i mogli zająć stanowisko wobec warszawskich pomysłów. Oczywiście, ani im, ani nikomu nie powiem, że od Ks. Rektora otrzymałem jakiegokolwiek wskazówki, tylko sam będę udawał mądrego. Dobrze by też może było (o czym zapomniałem

¹ Na lewym marginesie karty nota ks. Fijałka: „Toż zadanie mają i spełniają fakultety”.

¹ Nota ks. Fijałka: „Skreślić, nie dopuścić jak i § 3”.

^m Na marginesie nota ks. Fijałka: „Skandal”.

ⁿ Nota ks. Fijałka: „Także zbyt czyny”.

^o Na marginesie nota ks. Fijałka: „Są od tego egzaminy i świadectwa (indeksy).

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak miejsca wystawienia dokumentu. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 9/5”.

napisać), aby Ks. Grzelak²³⁹ mówił ze Sapieżą nie przed 12 bm, tylko nieco później, aby nie w porę nie obudzić czujności, czy podejrzliwości Ks. Krupińskiego, o którym nie wiem co myśleć, chociaż grzecznie i niby życzliwie zagadywał mnie o mego kolegę i przyjaciela prof. Kota (oczywiście, chwaliłem go i broniłem). Nawiasem dodaję, że otrzymałem od Kota kartkę z Rzymu. Do 15 b[ieżącego] m[iesiąca] tam przebywa, adres Legazione di Polonia, Piazza de Spagna 20.

W poniedziałek po południu lub na wtorek rano jadę do Lwowa na kilka dni. Przypuszczam, że ok. 15 b[ieżącego] m[iesiąca] będę mógł Ks. Rektorowi donieść o rezultatach i wtedy zwrócę numer Dziennika Ustaw, który posiadam, ale oprawiony w tom, a ten numer wygodnie mi będzie wziąć do Lwowa. Może św. Jan Kanty²⁴⁰ dopomoże i ochroni.

Z wyrazami głębokiej czci łączę serdeczne pozdrowienia, oddany w Chrystusie

Ks. J[an] Kwolek

8/5 1925

Dokument 42

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Lwów 12 V 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Proszę wybaczyć, że w tej chwili nie mając pod ręką atramentu ołówkiem zdaję sprawę w znanej kwestii. Otóż, w myśl życzeń Ks. Rektora przywiozłem do Lwowa referat, w którym z warszawskiego projektu zostawiłem z małymi zmianami § 1, 2 i 4, zaś 3 dałem z Waszego statutu niewiele tylko stylistycznie zmieniony, wykreśliłem wreszcie warsz[awskie §§] 5 i 6. Ks.Ks. Waisa i Tarnawskiego nie

²³⁹ Władysław Grzelak (1886–1944), święcenia kapłańskie w 1911 r. w Poznaniu; dr teologii; w latach 1911–1918 wikariusz par. katedralnej w Poznaniu; 1918–1923 wykładowca w Seminarium Duchownym w Gnieźnie; w 1923 r. habilitacja na Wydziale Teologicznym UJK we Lwowie; 1923–1944 pracował w Krakowie rzekomo na Wydziale Teologicznym UJ, choć źródła tego nie potwierdzają poza biogramami słownikowymi bez rzetelnej bazy materiałowej. S. Piech, *Wydział Teologiczny*, passim (brak wzmianki o angażu ks. Grzelaka na krakowskim uniwersytecie); J. Wołczański, *Wydział Teologiczny*, passim; K. Klauza, *Grzelak Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 356–357; zob.: Władysław Grzelak – Wielkopolscy Księża od XVIII do XX wieku, <http://www.wtg-gniazdo.org> › księza. Dostęp 18 VIII 2021 r.

²⁴⁰ Św. Jan Kanty (1390–1473), polski duchowny rzymskokatolicki; od 1429 r. wykładowca teologii w Akademii Krakowskiej; kanonik kolegiaty pw. św. Floriana w Krakowie, pochowany w kościele pw. św. Anny tamże; beatyfikowany w 1680 r., kanonizowany w 1767 r.; patron m.in. Krakowa, archidiecezji krakowskiej, profesorów i studentów. J. Swastek, *Jan Kanty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 7, red. zbior., Lublin 1997, kol. 793–795.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 14/5 rano”. Brak koperty.

szukałem, lecz zwróciłem się zrazu ostrożnie (bo nie znałem) do Ks. Gerstmann²⁴¹ w tej sprawie. Gdy zobaczyłem, że jest tej samej myśli co Ks. Rektor (o którym oczywiście nie wspominałem), oddałem mu mój elaborat z prośbą, aby on to przerobił i od siebie wniósł na Komisji. Tak też zrobił i świetnie. Nie darował żadnemu z §§ warszawskich, a w sformułowaniu stosunku fakultetu do Ordynariusza ujął sprawę całkiem zgodnie z Ks. Rektorem. Co więcej, obiecał dokładnie pouczyć w tej kwestii A[rcybiskupa] B[iskupa] Twardowskiego i Teodorowicza²⁴², i da im pisemne memorandum na uzasadnienie obrony fakultetów, tak samo pisemny memoriał prześle Ks. B[iskupowi] Sapieżę przez Ks. Krupińskiego. Komisja jednogłośnie uchwaliła jego wnioski i oczywiście lepiej się stało, że to on opracował i przedstawił niż ja. Być może, że będę mógł za 2-3 dni przesłać Ks. Rektorowi odpis uchwalonych wniosków. Sprawa więc na terenie naszym, tj. w Krakowie i Lwowie będzie dobrze postawiona, chodzi tylko o to, by biskupi nasi okazali w Warszawie dość energii i zrozumienia dla jej obrony. Będą mieli przeciw sobie większość z Królestwa oraz kresów zachodnich i wschodnich, a obawiam się, że i mój Ks. Bp N[owak] może w tym względzie pójść raczej z Warszawą niż z Krakowem.

Dla Gerstmann²⁴¹ i Zajchowskiego nabrałem szczerego respektu, tęgie to głowy. Robota nasza potrwa trzy pełne dni, do czwartku wieczora, po czym każdy z B[iskupów] galicyjskich obrządku łacińskiego otrzyma kopię uchwał Komisji. Wnioski warszawskie na ogół pomagają nam do uświadomienia sobie niesłychanej płytkości ich autorów: głupstwa i wiele rzeczy szkodliwych.

Gdybym z następnym do Ks. Rektora listem nie zdążył na Jego imieniny, to proszę łaskawie przyjąć już teraz szczerze i z serca płynące życzenia na ten dzień.

Oddany w Chrystusie sługa

Ks. Dr J[an] Kwolek

Lwów, 12/5 1925, wieczór

Wedle informacji Ks. Krupińskiego nie trzeba będzie wiele przekonywać w sprawie uniwersytetu Ks. B[iskupa] Sapieżę, który za nic ma warszawskie pomysły, wyraża tylko (Sapieża) obawę, czy nas nie przegłosują warszawiacy.

²⁴¹ Adam Gerstmann (1873–1940), święcenia kapłańskie w 1896 r. we Lwowie; dr teologii; w latach 1897–1899 wikariusz par. pw. św. Marii Magdaleny we Lwowie; 1899–1906 katecheta lwowskich szkół średnich; w 1900 r. habilitacja na Uniwersytecie Lwowskim, 1900–1902 i 1906–1907 zastępca prof. teologii pastoralnej z polskim językiem wykładowym tamże, w 1907 r. prof. nadzwyczajny, w 1910 r. prof. zwyczajny, 1919–1940 prof. teologii moralnej szczegółowej na Wydziale Teologicznym UJK we Lwowie, w latach 1912/13, 1914/15–1916/17, 1929/30, 1938/39–1939/40 dziekan fakultetu, w latach 1927/28 i 1932/33 rektor uczelni, w roku 1928/29 prorektor, znawca organizacji studiów uniwersyteckich i członek wielu instytucji naukowo-oświatowych. J. Wołczański, *Wydział Teologiczny*, s. 257 nn.

²⁴² Józef Teodorowicz (1864–1938), święcenia kapłańskie w 1887 r. we Lwowie w obrządku ormiańskokatolickim; w latach 1887–1890 wikariusz par. Stanisławów; 1890–1898 proboszcz par. Brzeżany; 1897–1901 kanonik Kapituły Katedralnej we Lwowie; 1901–1938 zwierzchnik ormiańskiej archidiecezji lwowskiej; 1902–1918 poseł do Sejmu Galicyjskiego we Lwowie oraz Izby Panów w Wiedniu; 1919–1922 poseł do Sejmu RP; 1922–1923 senator; 1908–1930 dokonał renowacji katedry ormiańskiej we Lwowie, filantrop, znakomity orator i kaznodzieja, patriota polski, autor publikacji teologicznych i ascetycznych. *Arcybiskup Józef Teodorowicz (1864–1938)*, passim.

Dokument 43

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 18 V 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Bardzo serdecznie dziękuję za przesłaną cenną monografię, za obietnicę przesyłania Instrukcji wydawniczej oraz za ostatni łaskawy list. Zwracam egzemplarz Dziennika Ustaw. Nic nie mam przeciw temu, że Ks. Rektor wtajemniczył we wszystko Ks. Likowskiego^b. Obawiam się tylko, by nie wskazywano na mnie jako na informatora, bo to mogłoby i mnie, i całej sprawie zaszkodzić. Ks. Gerstmann był nie mniej od Ks. Rektora oburzony na warszawiaków za ich projekt i od razu ocenił to tak, że: ani chwili nie ostałyby się fakultety teol[ogiczne] w uniwersytetach, gdyby coś podobnego Episkopat wprowadził. Wziął też na siebie obrobienie w tym względzie obu Ks. Ks. A[rcyb]i[sku]pów: Twardowskiego i Teodorowicza. Zachodził w głowę, kto był autorem proj[ektu] warszawskiego, podejrzewał Grabowskiego, ja podsuwałem Kantaka²⁴³. Opowiadano przy tym we Lwowie, że warszawiacy, a zwłaszcza Kard. Kakowski, Bp Gall i nuncjusz stale w ostatnich czasach judzą papieża i Rzym przeciw Galicji informując, że w Galicji kler i biskupi niechętni Rzymowi i kardynałom, że zwalczamy konkordat, że wykształcenie kleru o wiele niższe niż w Królestwie, że na obu fakultetach teol[ogicznych] we Lwowie i Krakowie panuje duch niezdrowy. Stąd ów projekt obliczony pewnie na to, że Rzym mu przykłaśnie. Stąd może i owa urzędowa oziębłość, z jaką u papieża spotkała się oficjalna polska pielgrzymka Ks. Tomaki i B[isku]pa Nowaka, w przeciwieństwie do niezwyklej serdeczności, z jaką papież przyjął warszawiaków. Niemile to i wprost brzydkie rzeczy. Słusznie powiedział o warszawiakach jakiś we Lwowie prałat, że warszawiacy tak przywykli byli do cara i do rosyjskich metod denuncjacji itp., że teraz w braku cara, carsko-rosyjskie metody stosują względem papieża, nuncjusza itd. Księża nasi, którzy wrócili z Rzymu po pielgrzymce, opowiadają dziwne rzeczy o niesłychanym braku wszelkiej kultury u księży-królewaków, którzy w pielgrzymce uczestniczyli.

Nie otrzymałem jeszcze z Lwowa kopii naszych uchwał, gdy otrzymam, zaraz prześlę Ks. Rektorowi odpis rozdziału o fakultetach teologicznych.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 19/5”.

^b Na marginesie nota ks. Fijałka: „Uspokoję go”.

²⁴³ Kamil Kantak (1881–1976), święcenia kapłańskie w 1904 r. w Gnieźnie; dr teologii; w latach 1909–1910 odbył podróż po Europie Zachodniej; 1910–1914 redaktor „Miesięcznika Kościelnego Unitas”; 1919–1923 wykładowca historii Kościoła w Seminarium Duchownym w Poznaniu; 1923–1926 rektor kościoła pw. św. Jacka w Warszawie; 1926–1939 wykładowca w Seminarium Duchownym w Pińsku; 1939–1941 więziony w sowieckich obozach; 1941–1943 kapelan Wojska Polskiego w Związku Sowieckim; 1943–1946 wykładowca Seminarium Duchownego w Bejrucie i kapelan studentów Uniwersytetu Katolickiego tamże, w Bejrucie przebywał do końca życia; autor utworów literackich i religijnych. A. Bednarek, *Kantak Kamil*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. zbior., Lublin 2000, kol. 623–624.

Napracowaliśmy się dość we Lwowie: trzy pełne dni od rana do wieczora. Ale też zdaje mi się, że jedyna nasza dzielnica będzie mogła na stół obrad biskupich wnieść coś konkretnego, bo B[isku]pi z Polski zachodniej pokpili sprawę gruntownie. Że może nas Warszawa et consortes²⁴⁴ przegłosować to pewne, a we Lwowie pocieszałyśmy się na ten wypadek tylko tym, że wrócą do naszych projektów, gdy po uchwaleniu głupstw znajdą się w sytuacji bez wyjścia. Ufajmy zresztą opiece św. Jana Kantego.

Jeszcze raz w oktawę imienin życzę Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi zdrowia i powodzenia wszelkiego, oddany sługa

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl 18-5-[19]25

Dokument 44

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 19 V 1925 r.

Z^a wyrazami należnej czci przesyła

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl 19-5-[19]25

Dokument 45

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl [przed 26 V 1925 r.]

Myślę^a też, że same uchwały Episkopatu niczego jeszcze nie przesądzą. Decyzja leży w rękach Rządu, który nosi się nawet z myślą wydania rozporządzeń wykonawczych bez porozumienia z Episkopatem, a w porozumieniu co najwyżej z papieżem wprost. Doświadczenie zaś z konkordatem pokazało, że papież prędzej się porozumie z rządem niż z Episkopatem polskim tak niezgodnym i ciężkim. Toż fatalne pod względem prawnym brzmienie niektórych artykułów konkordatu stąd pochodzi, że kardynałowie nie wyłączając Gasparriego, musieli na kolanie bez dyskusji załatwić się z tekstem konkordatu ustalonym już przez papieża i St[anisława] Grabskiego^b. Wyobrażam sobie, że na obecnym zjeździe w Warszawie

²⁴⁴ Łac.: i towarzyszy.

^a Nota sporządzona czarnym atramentem na bilecie wizytowym.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak początku pisma. U góry karty nota ręką archiwisty: „[Przed 26 V], [maj 1925], fragment listu”. Na kopercie adres odbiorcy: „J[aśnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek prof.[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iełłońskiego] Kraków [ul.] Wygoda 11”. W górnej partii nota ks. Fijałka: „Konkordat”. Na rewersie pieczętka z adresem nadawcy: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemyśl ul. Katedralna 20”

^b Na marginesie nota ręką autora listu: „Jeżeli zdanie kardynałów było zbyteczne: że tym mniej oglądał się papież na zdanie B[isku]pów”.

różnice zdań muszą być duże, a nuncjusz i kard. Kakowski, którzy bez wątpienia będą o wszystkim papieża dokładnie informować, przedstawią mu znowu opozycję galicyjską w swoistym świetle. Ale myślę, że wiele rzeczy pójdzie powolniejszym trybem, w tej liczbie i kwestie fakultetów, które naruszają przecież już na szczęście ustawy cywilne i różne prawa nabyte, choćby zwyczajowo. Zmiany w tym względzie nie mogą być podjęte bez wysłuchania opinii quorum interest[ibus]²⁴⁵.

Po warszawskim zjeździe dowiemy się coś pewnie od naszych biskupów. Oczywiście, doniosę zaraz Ks. Rektorowi, gdy dowiem się coś w materii fakultetów od B[isku]pa Nowaka.

Jeszcze jedno: rekurs do Stolicy Apostolskiej przeciw biskupowi odmawiającemu misji kanonicznej przysługuje fakultetowi jak każdej osobie fizycznej i prawnej z prawa ogólnego. Wygrać rekurs będzie trudniej.

Świeżo przyszedł tu dla Ks. B[isku]pa egzemplarz wydania konkordatu z komentarzem: „Concordatum cum R[e]p[ublica] Pol[ona] 10.2.1925 an[no] initum, brevissimo commentario auctum” – sumptibus²⁴⁶ Biuro Ep[isko]patu Pol[ski] 1925, drukarnia diec[ezjalna] we Włocławku (stamtąd rozesłano) zawiera na 114 stronach tekst fran[cuski] i polski konkordatu oraz komentarz łaciński niewiadomego autora, w każdym razie lepiej zrobiony niż warszawskie projekty rozporządzeń wykonawczych. Nie zawiera zresztą żadnej krytyki konkordatu ani projektów na przyszłość. Przypuszczam, że wydrukowano tę książeczkę nie tylko dla Episkopatu, ale że znajdzie się i w handlu. Gdyby Ks. Rektor nie mógł uzyskać egzemplarza w Krakowie, to w sposobnej chwili będę się starał przesłać tutejszy na jakiś czas.

W komentarzu do art[ykułu] XIII o fakultetach [teologicznych] wyłazi delikatnie warszawskie (może podlaskie?) szydło z worka, bo przedstawia jako typową procedurę nominacji profesora na fakul[tecie] warszawskim (kandydata Ordynariuszowi przedstawia dziekan, Ordynariusz do Papieża, Papież aprobuje, Ordynariusz udziela jednym dekretem veniam legendi! wraz z misją kan[oniczną], dziekan załatwia resztę z władzami uniwersytetu. Nie mówi wyraźnie, że ta procedura nadaje się do powtórzenia w innych uniwersytetach, ale między wierszami widać tę chętkę. Wszystko to niewesołe.

Kończę tymczasem wyrazami głębokiej czci i wdzięczności, oddany sługa

Ks. Jan Kwolek

Dokument 46

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 22 V 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

²⁴⁵ Łac.: zainteresowanych.

²⁴⁶ Łac.: nakładem.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. Przy dacie nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 23/5”. Brak koperty.

W tej chwili po otrzymaniu ze Lwowa przesyłam Ks. Rektorowi obiecany odpis projektu lwowskiej Komisji w sprawie fakultetów^b. Ma go już w rękach Ks. Bp Sapieha i inni B[isku]pi galicyjscy. Naszemu Ks. B[isku]powi Nowakowi odsyłam dziś do Warszawy, dokąd on jest już w drodze z Rzymu.

Osobno miał Ks. Gerstmann przesłać b[isku]pom lwowskim (Tward[owskiemu] i Teod[orowiczowi]) oraz krakowskiemu obszerniejsze uzasadnienie i przestrogi przed warszawskimi pomysłami. Kard. Dalbor²⁴⁷ dowie się o tym dopiero w Warszawie na zjeździe Episkopatu (26-28 maja br.)

Pozostają ze czcią należną, oddany w Chrystusie sługa

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 22-5-1925

Dokument 47

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 27 VI 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Trudno mi było dotąd dowiedzieć się coś o uchwałach warszawskiego zjazdu B[isku]pów, bo Bp Nowak od tego czasu prawie nie siedzi w Przemyślu, lecz wizytuje diecezję, a zagadnięty przeze mnie powiedział mi tylko, że lwowskie prace bardzo się przydały w Warszawie do wyjaśnienia i poprawienia poprzednich projektów. Nie mogłem wypytać go o szczegółach, bo widziałem, że krępuje się sekretarzem.

Nareszcie dziś przyszedł do B[isku]pa egzemplarz drukowanego protokołu tego zjazdu, który na poczekaniu przeczytałem od początku do końca. Wieczór, gdy B[isku]p wróci z pogrzebu Ks. Wądołnego muszę mu ten protokół oddać. Jeżeli wzorem poprzednika udzieli nam go do przechowania w archiwum, to nie omieszkam w ciągu wakacji przesłać go do przejrzenia Ks. Rektorowi. Na razie donoszę tyle: istotnie w uchwałach liczono się dość wiele z projektem lwowskim, ale na ogół podstawę nadal stanowi projekt prowincji warszawskiej. Wiadomo, że warszawiacy najmądrzejsi: gdzie by się dali przegłosować. Dobrze i to, że zrezygnowali z wielu głupstw swego pierwotnego projektu i przyjęli za swoje to i owo, choć nie wszystko, z galicyjskich pomysłów.

^b Brak owego dokumentu.

²⁴⁷ Edmund Dalbor (1869–1926), święcenia kapłańskie w 1893 r. w Rzymie; dr prawa kanonicznego; w latach 1894–1899 pełnił różnorakie funkcję duszpasterskie i urzędnicze w Poznaniu i Gnieźnie; 1909–1915 oficjał Sądu Duchownego; 1915–1926 arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański, prymas Polski; w 1919 r. kreowany kardynałem. M. Banaszak, *Dalbor Edmund*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, red. zbior., Lublin 1985, kol. 976–977.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak miejsca wystawienia dokumentu. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 29/6”. Brak koperty.

Komentarz Episkopatu do konkordatu, o którym wspomniałem poprzednio, dość słabiutki, ale nieszkodliwy, mamy w kurii w kilku egzemplarzach (Biuro Episkopatu w Warszawie sprzedaje po 6 zł) i mogę przesłać, jeżeli go Ks. Rektor jeszcze nie miał. O fakultetach teol[ogicznych] na uniwersytetach ani słówka! Widocznie przeważała opinia, że lepiej nie pchać nosa w nieswoje rzeczy. Za to na temat Lublina 16 stronic sprawozdania i samochwalstwa.

Ciekawy i groźny jest aneks 8 zawierający opinię rzeczoznawców w sprawie obrazu M[atki] B[ożej] Częstochowskiej, który wymaga na gwałt gruntownej restauracji. Opracowali: J. Rutkowski i W. St. Turczyński²⁴⁸.

Minister St[anisław] Grabski zobowiązał się liczyć z opinią Episkopatu przy rozporządzeniach wykonawczych do konkordatu. Episkopat wybrał w tym celu komisję: obaj kardynałowie, Ab[p] Twardowski, B[isku]pi Przeździecki i Szelażek²⁴⁹. Uchwały ich prawomocne będą przy obecności 3 członków. Abp Twardowski zapowiedział, że w razie niemożności przybycia do Warszawy wyręczy się którymś z b[isku]pów swej prowincji. (Z pewnych danych wnoszę, że nasz Nowak będzie za niego jeździł w ciągu wakacji).

Bp Przeździecki wypraszał się znowu od urzędu sekretarza Zjazdów B[isku]pich, oczywiście bezskutecznie. Cały protokół z aneksami ma 106 stronic.

Ogromniem ciekaw, czy w ogóle mówiono co o uniwersytetach, czy może zasadniczo utracono tę kwestię, czy może odłożono na później. Gdyby Ks. Rektor coś się dowiedział o tym, proszę mi donieść^b.

Tymczasem pozostaję ze czcią głęboką i serdecznie pozdrawiam

Ks. Jan Kwolek

27/6 1925

Dokument 48

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemysł 15 VII 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

²⁴⁸ W. St. Turczyński, J. Rutkowski, *Konserwacja cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej 1925–1926*, Częstochowa 1927.

²⁴⁹ Adolf Szelażek (1865–1950), święcenia kapłańskie w 1888 r. w Płocku; dr teologii; w latach 1893–1918 prefekt, później wykładowca i rektor Seminarium Duchownego tamże; w 1918 r. mianowany szefem sekcji a potem naczelnikiem jednego z wydziałów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie; 1918–1925 bp pomocniczy diecezji płockiej; 1925–1950 bp diecezji łuckiej; aresztowany w 1945 r. przez NKWD był więziony przez rok w Kijowie, po czym zwolniony i deportowany do Polski; aktualnie trwa jego proces beatyfikacyjny. K. Krasowski, *Biskupi katoliccy*, s. 233–236.

^b Nota ks. Fijałka: „Osobna komisja”.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. W prawym górnym rogu pierwszej karty nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 16/7 [1]925”. Brak koperty.

Zwlekałem z odpowiedzią na łaskawy list, bo myślałem, że opracować zdołam i przesłać na czas proponowany temat z archiwistyki. Niestety, taka masa roboty spadła mi na głowę wskutek konkordatu dla uporządkowania zabagnionych w diecezji stosunków z uposażeniem i systematyzowaniem nowych zwłaszcza parafii i ekspozytur, że rady sobie dać nie mogę i obawiam się, czy mi wakacje nie przypadną z tego powodu. Od roboty tej uchylić się nie mogę, nie tyle ze względu na Biskupa, ile ze względu na diecezję. Do archiwistyki będę się mógł zabrać dopiero w tej jesieni lub w zimie, gdy będziemy mieli kancelarię i archiwum odpowiednio ulokowane w nowym lokalu, w oficynach, które się teraz w tym celu przebudowuje i rozszerza.

Komentarz do konkordatu przesyłam i może go sobie Ks. Rektor zatrzymać. Protokół warszawskiego zjazdu B[isku]pów już mam w rękach i najdalej w sierpniu prześlę go Ks. Rektorowi, na razie nie mogę, ponieważ obracają się koło tego różne referaty. Proszę mi donieść, gdyby Ks. Rektor na wakacje zmieniał adres.

O fakultetach nie ma tam naprawdę żadnej wzmianki ani o komisji, która by miała tę specjalnie kwestię rozpatrzyć. Chyba by to miała być ogólna komisja konkordatu do pertraktacji z rządem, o której już Ks. Rektorowi pisałem.

Tymczasem proszę mi wybaczyć moją niezawinioną niemożność i przyjąć wyrazy czci głębokiej, oddany sługa

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 15-7-1925

Sufranem krakowskim chciał zrobić papież tego proboszcza, u którego w Warszawie mieszkał²⁵⁰, a Sapięha chciał Jełowickiego²⁵¹ swego kuzyna, w rezultacie Sapięha powiedział, że woli zostać sam. Tak mówią.

Niemczewski²⁵² ponoć nie wróci na stanowisko rektora hospicjum do Rzymu. Nie ma co żałować, bo ponoć administrator nieświeżny. Dobrze by było, aby następcę dał Kraków do Rzymu, bo gotów wziąć i zaprzepaścić ten instytut jakiś królewiczek²⁵³.

²⁵⁰ Aluzja do ks. prałata Eugeniusza Brzeziewicza (1858–1944), proboszcza parafii pw. św. Aleksandra w Warszawie, który przyjął wizytatora apostolskiego, późniejszego nuncjusza i papieża ks. Achillesa Rattiego do mieszkania na plebanii w kamienicy przy ul. Książęcej 21.

²⁵¹ Adolf Jełowicki (1863–1937), święcenia kapłańskie w 1890 r. w Warszawie; 1890–1892 wikariusz par. Łęczycza; 1892–1893 studia biblijne w Jerozolimie; 1893–1894 wikariusz par. pw. Narodzenia NMP na Lesznie w Warszawie; 1894–1904 katecheta gimnazjalny; 1904–1915 proboszcz par. Warszawa-Solec; od 1915 r. kanonik Kapituły Metropolitalnej w Warszawie; 1918–1937 bp pomocniczy diecezji lubelskiej. K. Krasowski, *Biskupi katoliccy*, s. 106–107.

²⁵² Bogdan Czesław Niemczewski (1885–1976), święcenia kapłańskie w 1907 r. w Krakowie; dr obojga praw; 1907–1908 wikariusz par. Ruscza, 1912–1916 notariusz Konsystorza Biskupiego w Krakowie, 1914–1918 wicerektor Seminarium Duchownego tamże; 1916–1925 katecheta gimnazjalny w Krakowie; 1923–1925 rektor Hospicjum Polskiego w Rzymie; 1926–1939 proboszcz par. pw. św. Floriana w Krakowie; 1936–1976 oficjał Sądu Metropolitalnego; od 1939 r. kanonik gremialny Kapituły Katedralnej. M. Gawlik, J. Szczepaniak, *Księża katecheci*, s. 232.

²⁵³ Tak też się stało; następcą ks. Niemczewskiego został duchowny archidiecezji krakowskiej ks. dr Franciszek Barda, pełniący funkcję rektora w latach 1925–1928.

Dokument 49

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 14 VIII 1925 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Nareszcie dopiero teraz mogę Ks. Rektorowi przesłać obiecany protokół tegoroczny i to na cały czas mego urlopu, tj. do dnia 14 września. Proszę uprzejmie o wysłanie mi go do Przemyśla tak, abym go otrzymał nie później jak 14 września. Gdyby list przyszedł tu w mojej nieobecności, doręczą mi go później, gdy przyjadę. W czasie urlopu będę w Przemyślu tylko 1 września i wtedy tylko może mi grozić niebezpieczeństwo, że mogą go tu potrzebować i szukać tego protokołu, ale spodziewam się jakoś wykręcić. Byłbym bardzo wdzięczny, gdyby Ks. Rektor potwierdził mi łaskawie bodaj kartką odbiór tego protokołu przed 1 września, gdyż nie wiem, czy Ks. Rektor jest w Krakowie i dlatego z pewną obawą list wysyłam.

Urlop miesięczny przepędzę częścią w Zakopanem, częścią na Pomorzu, częścią u rodziny i u kolegów. Może mi się uda znaleźć Ks. Rektora w Krakowie, to będę miał co do opowiedzenia.

U nas nowin niewiele. Nie przyjdą do Przemyśla ani Ks. Gołąb²⁵⁴, ani Ks. Jeź²⁵⁵, ani na razie inny krakowiak. Profesorem historii po Ks. Kotuli będzie Ks. Dr Jan Lasek, autor nieukończonej jeszcze pracy o wityrkuszach²⁵⁶, mój kandydat wbrew innym wnioskom. Mam nadzieję, że z nim razem ruszymy z miejsca nasze sprawy archiwalne.

Łączę dla Czcigodnego Ks. Rektora wyrazy najgłębszej czci i szczerego przywiązania, oddany sługa

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 14-8-1925

---

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu zeszytowego. W prawym górnym rogu pierwszej karty nota adresata: „Otrzym[alem] 22/8 [1]925”. Niżej datacji nota tegoż: „Odesłałem 31/8 [1]925”.

²⁵⁴ Julian Gołąb (1880–1963), święcenia kapłańskie w 1903 r. w Krakowie; w latach 1903–1905 wikariusz par. Niepołomice; 1905–1908 studia specjalistyczne w Rzymie uwieńczone doktoratem teologii; 1908–1910 podróż po Europie Zachodniej; 1910–1916 archiwariusz i prefekt Seminarium Duchownego w Krakowie; 1910–1912 wykładowca historii Kościoła na Wydziale Teologicznym UJ; 1912–1916 katecheta gimnazjalny w Krakowie; 1916–1932 proboszcz par. Łodygowice; 1932–1963 proboszcz par. pw. św. Mikołaja w Krakowie. S. Piech, *Wydział Teologiczny*, s. 130 (błędy); M. Gawlik, J. Szczepaniak, *Księża katecheci*, s. 143.

²⁵⁵ Mateusz Jeź (1862–1949), święcenia kapłańskie w 1885 r. w Krakowie; w latach 1885–1887 wikariusz par. Krzęcina; w 1887 r. w Choczni; 1887–1888 wikariusz par. Rudawa; w 1888 r. w Niepołomicach; 1888–1892 katecheta w Czernichowie; 1893–1895 wikariusz par. pw. Wszystkich Świętych w Krakowie; 1893–1919 katecheta Gimnazjum św. Anny w Krakowie; 1919–1925 ojciec duchowny Seminarium Duchownego w Janowie Podlaskim; 1925–1930 rektor Domu Kadłubka i kapelan ss. Wizytek w Krakowie, 1930–1938 dyrektor Domu Księży Emerytów tamże, 1938–1949 kapelan domu ss. Duszy Chrystusowej tamże; autor podręcznika i publikacji katechetycznych. M. Gawlik, J. Szczepaniak, *Księża katecheci*, s. 162–163.

²⁵⁶ Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu, Teczka personalna ks. Jana Laska, bsygn., „«Ojcowie» i panowie kościelni (wytrykusze) w diecezji przemyskiej. Rzecz o dozorze kościelnym w diecezji przemyskiej do końca XVIII w.”, Dobromil 1910, ss. 101, rps.

Dokument 50

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Toruń 9 IX 1925 r.

Z^a Torunia, gdzie kończę mój urlop wypoczynkowy, ślę Czcigodnemu Ks. Rektorowi ukłony i serdeczne pozdrowienia. Kopertę z protokołem i łaskawym listem otrzymałem 1 września, gdzie zatrzymałem się na 1 dzień w Przemyślu. Proszę wybaczyć, że nie mogłem zaraz odpisać i potwierdzić odbioru. Ja w tym miesiącu dość podróżowałem, byłem parę dni w Tatrach i na Spiszu²⁵⁷, i Orawie²⁵⁸, i do Morskiego Oka poszedłem sobie piechotą przez Zawrat²⁵⁹, wreszcie zwiedziłem piękny Sandomierz²⁶⁰, ciekawy Kazimierz²⁶¹ i brzydki Lublin.

Ze czcią

Ks. J[an] Kwolek

9/9 1925

Dokument 51

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 21 XII 1925 r.

Wesołych^a Świąt Ks. Rektorowi życzy szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 21-12-1925

Dokument 52

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, List ks. dr. Jana Kwolka do ks. prof. Jana Fijałka, Przemyśl 29 XII 1925 r.

Czcigodny^{a"} Ks. Rektorze!

^a Tekst napisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Brak miejsca wystawienia dokumentu. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 11.9 [1]1925”. Na awersie adres odbiorcy: „J[śnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Kraków, [ul.] Wygoda 11”. Na awersie pomnik Mikołaja Kopernika w Toruniu. Prawy górny róg uszkodzony mechanicznie przez odcięcie karty wraz ze znaczkim.

²⁵⁷ Spisz – region położony w Centralnych i Wewnętrznych Karpatach Zachodnich; sąsiaduje m.in. z Podhalem i Ziemią Sądecką.

²⁵⁸ Orawa – region w Europie Środkowej w dorzeczu rzeki Orawy.

²⁵⁹ Zawrat – wąska przełęcz w Tatrach Wysokich.

²⁶⁰ Sandomierz – miasto na Nizinie Nadwiślańskiej nad Wisłą.

²⁶¹ Włocławek: Kazimierz Dolny – miasto nad Wisłą w woj. lubelskim.

^a Tekst napisany na karcie pocztowej. Na awersie adres odbiorcy: „J[śnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Kraków, [ul.] Wygoda 11”. W prawym górnym rogu znaczek i stempel pocztowy. Na awersie graficzne przedstawienie herbu miasta Przemyśla.

^{a"} Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Brak koperty.

Zawstydził mnie Ks. Rektor swoim łaskawym listem zawierającym tyle ciekawych i miłych wiadomości, a stanowiącym przy tym nowy dowód tak cennej dla mnie, a zgoła niezasłużonej życzliwości. Proszę mi wybaczyć, że przed świętami tylko marną kartkę przesłałem w nadziei, że rychło list obszerniejszy napiszę. Spieszno mi było przed wilią uciekać na wieś, gdzie kilka dni w ciszy odpocząłem nieco z kancelaryjnego zdenerwowania. Teraz znowu w Przemyślu siedzę i wziętem się nareszcie do mozolnej pracy nad uporządkowaniem naszego archiwum w nowym lokalu.

Na zjazd w Poznaniu²⁶² nie mogłem jechać z powodu zajęć tutejszych, choć miałem chęć i ofiarował mi umieszczenie u siebie Ks. Majkowski Edmund²⁶³. Teraz nie żałuję, że nie pojechał, skoro musiałbym się tam spotkać z Ks. Kotulą, moim osobistym i złośliwym wrogiem. Podobno stara się on o katedrę w Lublinie, daj mu Boże, diecezja nasza puści go bez żalu. A dla Lublina może on i wystarczy²⁶⁴. Nie nauczył on tam nikogo metody badań ani żadnych nauk pomocniczych, ale potrafi wygzekwować wykucie historii kościelnej w ramach podręcznika Krynickiego²⁶⁵. Z Ks. Umińskim kolegowałem się w Rzymie. Ma dużo pracowitości i dosyć pilny, nie wiem, jakim on jest teraz profesorem. Ciekaw jestem bardzo księgi obrad zjazdu, o której już i w dziennikach były wzmianki, choć nie wiem, czy wyszła drukiem i gdzie ja można nabyć.

Pracuję teraz dużo w prawie kościelnym, nie tylko dla własnego i moich słuchaczy pouczenia, ale i dla diecezji, która potrzebuje różnych instrukcji prawnych. Przekonuję się coraz więcej, jak bardzo ludzkim, mimo wszystko dziełem jest kodeks, ile w nim wątpliwych i ciemnych punktów. Dla kanonistów to i lepiej, bo jest nad czym myśleć.

Jutro tu obchodzimy 25-lecie biskupstwa naszego Ordynariusza²⁶⁶. Może się trochę rozweseli, bo widzę, że go ciężar rządów zbyt przytłacza. Za dużo było w pierwszej chwili optymizmu, teraz zbyt wielkie rozczarowanie. Pod tym względem miał śp. Pelczar dużo mądrości życiowej i niczym się zbyt nie przejmował i jakoś szło.

Serdecznie Ks. Rektorowi dziękuję za łaskawe życzenia i proszę o przyjęcie wzajemnych szczerych życzeń na rok nowy: zdrowia czerstwego i mocnej pracy, i w ogóle lepszych czasów.

Szczerze oddany i wdzięczny

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 29/XII 1925

²⁶² IV Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Poznaniu 6 – 8 XII 1925 r.

²⁶³ Edmund Majkowski (1892–1951), święcenia kapłańskie w 1916 r. w Poznaniu; dr filozofii; w 1916 r. wikariusz par. Bnin; w latach 1916–1919 wikariusz par. Kórnik; 1919–1933 archiwariusz Archiwum Kurii Archidiecezjalnej w Poznaniu, bibliotekarz miejscowego Seminarium Duchownego i dyrektor Muzeum Archidiecezjalnego tamże; 1933–1934 zagraniczny urlop naukowy; 1934–1939 proboszcz par. Kopanica; 1939–1940 więziony przez Niemców; 1940–1945 wydalony do Generalnej Guberni; 1945 proboszcz par. Kórnik; autor rozpraw o tematyce religijnej i historycznej, członek kilku stowarzyszeń naukowych w Polsce i za granicą. Śp. ks. dr Edmund Majkowski, „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej”, 6(1951), nr 1–2, s. 250–251.

²⁶⁴ Przepuszczenia te jednak się nie sprawdziły.

²⁶⁵ W.P. Krynicki, *Dzieje Kościoła powszechnego*, Włocławek 1908.

²⁶⁶ Ówczesny biskup przemyski Anatol Nowak otrzymał sakrę biskupią 30 XII 1900 r. w Krakowie.

Dokument 53

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 30 I 1926 r.

Przemysł, 30-1-1926

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Aby z odpowiedzią nie zwlekać dłużej, odpowiadam na raty. Otóż, „Życie duchowne” VII wyd[anie] (2 t[omy], str. VIII + 594 + 489 + VI) wyszło 1912 w Przemysłu, nakład (niby) Sióstr Służebnic S[erca] J[ezusowego]. VIII wyd[anie] (3 t[omy] str. 554+771+253) w r. 1924 w Przemysłu, t[ym] s[amym] nakładem (już naprawdę)²⁶⁷.

„Religia Katolicka, jej podstawy...” wyd[anie] II w Przemysłu 1923, str. 588, nakł[adem] Autora²⁶⁸, I wydanie nosiło tytuł „Tajemnice religii katolickiej” i wyszło tu w r. 1918²⁶⁹ tylko w kilkuset egzemplarzach (sam nie wiem na pewno czy mam, miałem dawniej, teraz nie mogę znaleźć).

„Prawa małżeńskiego” były tylko 4 wydania, IV w r. 1898 w 3 tomach²⁷⁰. W r. 1918 wydał Czernecki „Dodatek” do tego wydania zawierający uzupełnienia z kodeksu (stron 33), opracowany przez Pelczara na kolanie i z błędami (kilka rażących błędów udało mi się poprawić poza plecami autora, gdyż wpadła mi w ręce korekta)²⁷¹. Wysyłam go Ks. Rektorowi równocześnie.

„Zarys dziejów kaznodziejstwa w P[olsce]” wyd[anie] II 1917, Kraków, druk[arnia] Uniw[ersytetu] Jag[iellońskiego], str. 477 + XV (dodatek)²⁷². Mógłbym Ks. Rektorowi pożyczyć w razie potrzeby. Jeżeli jeszcze gdzie znajdę, nie omieszkać przesłać gratis.

Niestety, wszystkie dzieła nieboszczyka, które walały się tu w pałacu w dużej ilości, zabrały po śmierci jego spadkobierczyni Służebniczki S[erca] J[ezusowego] i mają główny skład w Krakowie ul. Garncarska.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota adresata: „Otrzyma[łem] 1/2 [1]926, odpis[alem] 9/2”. Brak koperty.

²⁶⁷ J.S. Pelczar, *Życie duchowne czyli doskonałość chrześcijańska według najcelniejszych mistrzów duchowych*, Przemysł 1873; wyd. 8: t. 1–3, Przemysł 1924.

²⁶⁸ Idem, *Religia katolicka, jej podstawy, jej źródła i jej prawdy wiary. Rozprawy dogmatyczne dla ludzi wykształconych*, Przemysł 1923².

²⁶⁹ Idem, *Tajemnice religii katolickiej – rozprawy dogmatyczne dla ludzi wykształconych*, Przemysł 1917.

²⁷⁰ Idem, *Prawo małżeńskie katolickie z uwzględnieniem prawa cywilnego obowiązującego w Austrii, w Prusach i w Królestwie Polskim*, Kraków 1882; wyd. 4: t. 1–3, Kraków 1898.

²⁷¹ Idem, *Dodatek do czwartego wydania dzieła pt. Prawo małżeńskie katolickie z uwzględnieniem prawa cywilnego obowiązującego w Austrii, w Prusach i w Królestwie Polskim*, Kraków 1918, druk J. Czarnecki.

²⁷² Idem, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele katolickim*, cz. 1–3, Kraków 1896–1900; wyd. 2: Kraków 1917.

Co do „Masonerii” wyd[ania] I nie mogę dotąd się doszukać, kiedy wydano i gdzie, może tytuł był nieco odmienny²⁷³. I prawdopodobnie anonimowo wydano, podobnie jak I wydanie „Medycyny pasterskiej” (Lwów 1900, napisał „stary duszpasterz”)²⁷⁴. Gdy się doszukam, zaraz obowiązkowo doniosę.

Bardzo ciekaw jestem nowej jakiejś widocznie pracy Czcig[odnego] i niestrudzonego Ks. Rektora.

Ciekawym, czy Abp Sapieha już wykonał uchwałę Komitetu Episkopatu z dn[ia] 7/XI [1]925 co do odjęcia pozwolenia na wykłady Ks. Prof. Wójcicki[emu]²⁷⁵ rzekomo przez rząd bez współudziału b[isku]pa mianowanego. Byłaby to I próba po konkordacie ograniczenia autonomii wydziałów w myśl warszawskich planów²⁷⁶. Nie wiem zresztą jak się ten fakt przedstawia, bo tylko o treści uchwały Episkopatu się dowiedziałem. Najwięcej teraz kłopotu nastęrcza B[isku]pom sprawa temporalistów, od których rząd z opieką swą (jakże jednak dziś pożądaną) się usunął, rezerwując sobie tylko wykup gruntów na reformę rolną.

Nie wiem, czy wie Ks. Rektor, że papież (r[ecte])²⁷⁷ Gasparri przez nuncjusza zwrócił B[isku]pom uwagę, że nie wolno uważać za obowiązujące i ogłaszać uchwał powziętych na mocy konkordatu, a mających charakter stałego unormowania stosunków, dopóki Stol[ica] Ap[ostolska] nie zatwierdzi. Dostali nosa B[isku]pi z Królestwa głównie, którzy moc przegłosowali takich rzeczy np. o ochronie zabytków, radach parafialnych, kapelanach wojsk[owych] itp.

Ze czcią głęboką serdecznie oddany

Ks. J[an] Kwolek

²⁷³ Idem [pseudonim J.S. Korczyński], *Masoneria, jej początki, organizacja, ceremonial, zasady i działanie*, Przemysł 1905; wyd. 2: Lwów 1909; wyd. 3: Lwów 1914; wyd. 4: Kraków 1914.

²⁷⁴ Idem, *Medycyna pasterska czyli wiadomości potrzebne kapłanom z zakresu higieny, fizjologii i patologii z dodatkiem niektórych kwestii teologicznych z różnych dzieł i z własnego doświadczenia dla użytku duszpasterzy*, Lwów 1900; wyd. 2: Lwów 1907; wyd. 3: Lwów 1908.

²⁷⁵ Właściwie: Aleksander Wójcicki (1878–1954), święcenia kapłańskie w 1901 r. w Warszawie; w latach 1901–1906 duszpasterz par. Błonie, Fuflewo, Warka, Wiskitki, Kutno, Sobótka k. Krośniewic, Kiczki k. Mińska Mazowieckiego; 1906–1909 studia zagraniczne w dziedzinie prawa i nauk polityczno-społecznych uwieńczone doktoratem; 1909–1910 wikariusz par. Zgierz; w 1910 r. inkardynowany do archidiec. mohylewskiej; 1910–1917 prof. socjologii w Akademii Duchownej w Petersburgu; 1918–1924 prof. KUL w Lublinie; 1922–1927 poseł na Sejm RP; członek Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji; 1923–1939 prof. Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; 1937–1939 rektor uczelni; 1945–1948 prof. na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego, później wykładowca Seminarium Duchownego w Warszawie; autor licznych prac naukowych z dziedziny socjologii oraz katolickiej nauki społecznej. M. Nabożny, *Wójcicki Aleksander*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 941–942.

²⁷⁶ Abp Sapieha wyraził w 1925 r. zgodę na objęcie przez ks. prof. Aleksandra Wójcickiego wakującej Katedry Chrześcijańskich Nauk Społecznych na Wydziale Teologicznym UJ, ale był przeciwny przynależności kandydata do partii politycznej. Rada Wydziału Teologicznego UJ na posiedzeniu 19 VI 1925 r. wystosowała petycję do Ministerstwa WRiOP o nominację dla ks. Wójcickiego. Tego samego roku, 19 września, został on mianowany profesorem zwyczajnym, ale wykładów nie objął z powodu weta abp. Sapiehy. W rezultacie ministerstwo skasowało wspomnianą katedrę, która od roku akad. 1925/26 przestała istnieć. Szerzej na ten temat: S. Piech, *Wydział Teologiczny*, s. 49–50, 153.

²⁷⁷ Łac.: właściwie, poprawnie.

Dokument 54

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 30 III 1926 r.

Czcigodny^a i Kochany Ks. Rektorze,

Proszę się nie gniewać, że nie odpisałem zaraz na łaskawy list ostatni, z którego wiele ciekawych rzeczy się dowiedziałem. Przyczyna w tym, że z powodu przeziębienia leżałem trochę w lutym i z początkiem marca i dopiero teraz kończę z moim kaszlem, który odbierał mi ochotę do stykania się z ludźmi i do korespondencji. Czekam też od dawna na dogodną sposobność, by Ks. Rektorowi przesłać protokół zjazdów biskupich i komitetu biskupiego od maja u[biegłego] r[oku], ale trzeba by na to, aby obaj biskupi byli poza Przemysłem bodaj przez tydzień, bo na taki czas chciałbym tych aktów udzielić. Zdaje się, że dopiero w czerwcu lub w lipcu okazja się zdarzy, to Ks. Rektorowi prześlę.

Z ostatniego zaś zjazdu zreferuję pokrótce co ważniejsze. Otóż, uznano, że grozi poważne ze strony rządu niebezpieczeństwo zwijania fakultetów teologicznych na uniwersytetach i to na razie Lwowowi i Wilnu. Twardowski przywiózł obszerny memoriał dowodzący potrzeby zatrzymania fakultetu we Lwowie i niestosowności obniżania go na poziom seminarium²⁷⁸, i biskupi uchwalili interwencję u rządu w tej sprawie. Podniesiono, że zwinięcie 2 fakultetów byłoby początkiem zwinięcia wszystkich. Ja myślę, że do tego pomysłu redukcyjnego pomogli rządowi 2 arcypasterze, którzy ukazali, że im fakultet niepotrzebny: Szeptycki i śp. Dalbor. Że poza tym ma rząd w zanadru i inne plany oszczędnościowe względem Kościoła, mamy na to w kuriach dowody z korespondencji, jakie rząd z biskupami prowadzi na temat statystyki diecezjalnej, oraz z mętnej wieści z komisji budżetowej o skreśleniu 800 etatów duchownych przez referenta p[osła] Rymara²⁷⁹. Od finansowych dziwniejsze są inne poczynania rządu np. tajne policyjne wywiady wśród kleru parafialnego co do zażaleń i pretensji do Biskupów z racji uposażenia, dziwaczna interpretacja

^a Tekst pisany czarnym atramentem na czterech stronach papieru formatu zeszytowego. W prawym górnym rogu nota ręką adresata: „W[ielka] Środa 31/3/1926”. Na kopercie adres odbiorcy: „J[asnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek Prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iellońskiego] Kraków [ul.] Wygoda 11”. W prawym górnym rogu znaczek i zamazany stemplem pocztowy. W górnej partii koperty nota ks. Fijałka: „Chory był. Ostatni zjazd B[isku]pów otrzymałem W[ielką] Środę (31/3) 1926, odpisałem 18/4 [1]926”. Na awersie pieczętka z adresem nadawcy: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemysł ul. Katedralna 20”.

²⁷⁸ J. Wołczański, *Memoriał metropolity lwowskiego abpa Bolesława Twardowskiego w obronie Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie*, [w:] *Amico, socio et viro docto. Księga ku czci profesora Andrzeja Kazimierza Banacha*, red. T. Pudłocki, K. Stopka, Kraków 2015, s. 375–393.

²⁷⁹ Stanisław Rymar (1886–1965), członek Stronnictwa Demokratyczno-Narodowego, później Zarządu Głównego TSL i Związku Ludowo-Narodowego; w latach 1922–1927 i 1930–1935 poseł na Sejm RP; podczas II wojny światowej pracownik Rady Opiekuńczej m. Krakowa; 1945–1947 członek Komitetu Legislacyjnego Stronnictwa Narodowego; autor publikacji z historii Polski. C. Brzoza, *Rymar Stanisław*, [w:] *Kto był kim*, s. 419.

konkordatu (np. domaganie się terna dla patronów w każdym wypadku, choćby na probostwo nie było więcej niż 1-2 kandydatów – art. XXI). W ogóle mam wrażenie, że St[anisław] Grabski jest wprost wrogiem Kościoła mimo słodkich min, jakie stroi względem episkopatu. Było też na zjeździe w Warszawie 3 b[isku]pów ruskich i była zajawa ze strony b[isku]pa Bociana²⁸⁰ na temat niestosownego odsunięcia unitów galicyjskich od dzieła nawracania kresów prawosławnych. Bardzo o tej zajawie (niestety) krótko traktuje protokół.

Wspomniano o kanonizacji Hozjusza, którą B[isku]p Płocki²⁸¹ miał ruszyć z miejsca, a nie ruszył dla braku materiałów. Co było do przewidzenia: nic łatwiejszego jak uchwalić przeprowadzenie kanonizacji na zjeździe Episkopatu. Było wreszcie dość uchwał stwierdzających bezradność Episkopatu wobec rządu na punkcie różnic w interpretacji konkordatu. Co było też do przewidzenia wobec zbyt lekkiego potraktowania w maju wszystkich trudności i niebezpieczeństw, jakie konkordat nastęrcza. I nie pomoże tu odważna wobec rządu mina czy robienie rządowi trudności w kwestiach statystycznych, co proponują biskupi z Królestwa.

Czy mówiono co (chyba tajnie) o sukcesji na Poznań i Wilno, nie wiadomo. Z półsłówki B[isku]pa Nowaka widzę, że poważnie liczą się z możliwością przenosin Sapięhy do Poznania. Ale w plotkę o przenosinach Nowaka do Krakowa nie wierzę, choć bez wątpienia on by chętnie poszedł. Coś nam teraz zaniemogł z przeiębienia nabytego w Wilnie na pogrzebie Cieplaka. Był on tam jedynym biskupem łacińskim z Galicji. Byli też znowu Bocian i Kocyłowski na wyraźne ze strony Rutenii amerykańskiej²⁸² telegraficzne zalecenie.

Dostajemy w Przemyśle czwartego biskupa sufragana ruskiego Łakotę²⁸³. Oczywiście, nie jest on polonofilem, ale człowiek ostrożny i kanonista. Mówią między sobą ruscy księży, że to początek usunięcia się Kocyłowskiego ze stolicy do monastynu²⁸⁴.

Niedawno dopiero otrzymałem konkordat Ks. Wiślickiego²⁸⁵. Trudno mi ocenić wartość tego obszernego mędrwania. Szkoda, że nie spróbował puścić się na

²⁸⁰ Jozyf Bocian (1879–1926), święcenia kapłańskie w 1904 r. we Lwowie obrządku greckokatolickim; dr teologii; 1904–1910 prefekt Seminarium Duchownego we Lwowie, 1910–1914, 1917–1926 rektor tamże; w 1914 r. mianowany greckokatolickim biskupem nieistniejącej już diecezji łuckiej; 1914–1917 aresztowany przez Rosjan i więziony w głębi Rosji; 1925–1926 bo pomocniczy unickiej archidiec. lwowskiej. M. Szegda, *Bocian Jozyf*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszuk, Z. Sułowski, Lublin 1985, kol. 697–698.

²⁸¹ Funkcję biskupa diecezji płockiej pełnił w latach 1908–1941 Antoni Julian Nowowiejski.

²⁸² Określenie ukraińskiej diaspory w Ameryce Północnej.

²⁸³ Hryhorij Łakota (1883–1950), święcenia kapłańskie w 1908 r. we Lwowie w obrządku greckokatolickim; dr teologii, 1918–1926 rektor Seminarium Duchownego w Przemyśle oraz wykładowca tamże; 1926–1950 bp pomocniczy przemyski; w 1946 r. aresztowany przez NKWD i skazany na 10 lat łagrów; zmarł w obozie Abieź k. Workuty, beatyfikowany w 2001 r. we Lwowie. S. Stępień, Łakota Grzegorz, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 11, red. zbior., Lublin 2006, kol. 367–368.

²⁸⁴ Przewidywania te nie spełniły się; unicki przemyski władca Jozafat Kocyłowski pełnił swoją funkcję do chwili aresztowania w 1945 r.

²⁸⁵ J. Wiślicki, *Konkordat. Studium prawne*, Lublin 1926.

komentarz tekstu konkordatu, bo tego brak odczuwa się powszechnie. Ale może na to jeszcze czas.

Już też i na mnie czas, abym przestał nudzić Czcigodnego Ks. Rektora, więc – za wyjazdem do mojej mamusi – przesyłam Ks. Rektorowi serdeczne życzenia Wesołych Świąt i wszelkiej pomyślności, i powodzenia, i zdrowia przede wszystkim.

Szczerze oddany i wdzięczny

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 30-3-1926

PS. Nowy rocznik T[owarzystwa] P[rzyjaciół] N[auk] i schematyzm, i 2 listy pasterskie równocześnie pod opaską.

Dokument 55

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 28 IV 1926 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Bardzo serdecznie dziękuję za łaskawie ofiarowany mi egzemplarz „Nova Polonia Sacra” oraz za cenny list ostatni. Zawstydzają mnie doprawdy Czcig[odny] Ks. Rektor swoją dla mnie łaskawością i tym zaufaniem w moje siły i zdolności, w które sam powątpiewam coraz więcej. Może mi się jednak wreszcie uda znaleźć czasu na tyle, aby coś opracować, poza stosem konsystorskich referatów, które w tej chwili przytłaczają mnie swoim brzemieniem.

Specjalna wdzięczność z mojej strony i od diecezji należy się Ks. Rektorowi za tak piękny, głęboki i bogaty w treść (choć krótki) nekrolog Biskupa Pelczara²⁸⁶. Słusznie też na końcu monitum o obszerniejszy życiorys zmarłego. Myślmy o tym w Przemyślu. Do pisania wziął się Ks. Jałowy²⁸⁷ z Rzeszowa, ale spisał żywot zmarłego tak pod każdym względem niedołącznie, żeśmy przeczytawszy go w kilku wraz B[isku]pem Nowakiem odradzili mu drukowanie.

Co do protokołów, to mam w kancelarii protokół zjazdu B[isku]pów 8-9 września 1925, dwa protokoły komitetu B[isku]pów: 29-30 września i 7-8 listopada. Jest też, ale jeszcze u ordynariusza protokół zjazdu B[isku]pów z ubiegłego miesiąca. Czytałem go. Nie mniej ciekawy od poprzednich. Większa część protokołów zajmują kwestie konkordatowe. Wymienione protokoły spodziewam się móc przesłać Ks. Rektorowi już w maju br. Komisję papieską do uzgodnienia z rządem interpretacji konkordatu stanowią B[isku]pi: Przeździecki, Łukomski, Szelażek, z metropolii [lwowskiej] nikogo!

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

²⁸⁶ J. Fijałek, *Dwaj uczeni biskupi polscy. Wspomnienie pośmiertne*, „Nova Polonia Sacra”, 1926, t. 2, s. 226–230.

²⁸⁷ J. Jałowy, *Ks. dr Józef Sebastian Pelczar, biskup przemyski*, cz. 1: *Do objęcia biskupstwa*, Rzeszów 1926; cz. 2: *Życie wewnętrzne*, Rzeszów 1932.

Plotka o prymasie Brzeziewiczu²⁸⁸ wyszła z kurii warszawskiej, zdaniem B[isku]pa Nowaka jest wiarygodna. Bp Gall sam ją rozgłaszał na zjeździe niedawnym kapelanów W[ojska] P[olskiego]. Chwalił się też, że mu proponowano Wilno, ale podziękował. (Liczy ponoć na Warszawę po kardynale, któremu lekarze niedługie już rokują życie).

Jeszcze raz najserdeczniej dziękuję i ze czcią głęboką kreślę się, sługa oddany
Ks. J[an] Kwolek

Przemyśl, 28-4-[19]26

Dokument 56

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 14 V 1926 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Bardzo serdecznie dziękuję za łaskawy list ostatni, za tyle dobroci i zaufania do mnie, i za wskazanie tematu, stosunkowo łatwego. Zaraz po skończeniu wykładów zabiorę się do tego, obym tylko nie pokpił.

Teraz z powodu imienin ślę Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi szczere życzenia najlepszego zdrowia przede wszystkim i owocnej nadal dla nauki polskiej pracy, i większej nadal pociechy ze swoich duchownych wychowanków, do których i siebie pozwalam sobie zaliczać.

Miałem zamiar dołączyć już do tego listu kilka protokołów, ale odkładam to na kilka dni, obawiam się bowiem zagubienia w drodze tak ważnych dokumentów, niechaj wpieryw przeminą obecne awantury: strajk kolejowy, wojna domowa itd. Czasy niewesołe, ale ciekawe. Dałby Bóg, aby ta burza oczyściła w Polsce powietrze, nazbyt już w ostatnich czasach zatęchłe.

Co do prymasostwa widoczna teraz, że plotkę o Brzeziewiczu puściła kuria warszawska dla wybadania opinii, bo to widocznie ich kandydat. O. Woroniecki w sam raz (jak myślę) na tę godność. Ojciec Święty nie darmo zna Polskę. Podobno Bp Okoniewski²⁸⁹ wcale nie był przez Episkopat proponowany w liście kandydatów na biskupstwa.

---

²⁸⁸ Eugeniusz Brzeziewicz (1958–1944), duchowny archidiecezji warszawskiej, m.in. 1904–1944 proboszcz par. pw. św. Aleksandra w Warszawie, A. Żor, *Dom. Historia Przytułku św. Franciszka Salezego*, Warszawa 2028, s. 23–24; *Kronika kościoła i parafii św. Aleksandra w Warszawie*, Warszawa 1930, s. 50 nn.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. Brak koperty.

²⁸⁹ Stanisław Okoniewski (1870–1944), święcenia kapłańskie w 1895 r. w Poznaniu; w latach 1895–1900 wikariusz par. Bezdrowo; 1900–1905 penitencjarz katedry poznańskiej; od 1902 r. redaktor i wydawca „Przeglądu Kościelnego”; 1905–1916 proboszcz par. Bnin; 1916–1925 proboszcz par. Kościelec; 1925–1926 koadiutor a następnie 1926–1944 biskup diecezji chełmińskiej; 1939–1944 przebywał na emigracji w Rumunii, Włoszech, Francji, Hiszpanii i Portugalii, gdzie zmarł w Lizbonie 1 V 1944 r. K. Krasowski, *Biskupi katoliccy*, s. 184–188.

W Przemysłu mamy jeszcze inne strapienie. Lada dzień będziemy mieli 2 pogrzeby: Infulata Federkiewicza²⁹⁰ i Profesora Ks. Łabudy. Obaj są konający. Tego ostatniego zwłaszcza bardzo mi żal, wiele mu osobiście zawdzięczam jako mojemu wychowawcy, przyjacielowi, wreszcie koledze. Jako profesor pastoralnej wychował pół diecezji, człowiek wielkiego serca i rozumu. W moje ręce złożył teraz testament oraz dyspozycje i fundusze na pogrzeb.

Serdecznie Ks. Rektora pozdrawiam i pozostaję ze czcią głęboką, sługa w Chrystusie
Ks. J[an] Kwolek

Przemysł, 14-5-1926

Dokument 57

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 8 VI 1926 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Korzystając z wyjazdu B[isku]pa wywiązuję się z danej obietnicy i przesyłam 3 protokoły. Proszę uprzejmie o zwrot tychże około 20 bm. Ostatni protokół zjazdu zatrzymał Ks. Biskup u siebie.

Nie chcąc Ks. Rektorowi i sobie zajmować czasu, na razie kończę, łącząc wyrazy czci głębokiej i serdeczne pozdrowienia

Ks. Jan Kwolek

Przemysł, 8-6-1926

Dokument 58

BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 30 VI 1926 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Najserdeczniej dziękuję za łaskawy list ostatni (przy zwrocie protokołów) oraz za dołączone broszury, o których nabyciu nawet myślałem. Co do współpracy

---

²⁹⁰ Jakub Federkiewicz (1852–1926), święcenia kapłańskie w 1876 r. w Przemysłu; w latach 1876–1877 wikariusz par. Pruchnik; 1877–1878 studia w Wiedniu; 1879–1881 kapelan biskupi; 1878–1889 wykładowca historii Kościoła w Instytucie Teologicznym w Przemysłu; 1889–1926 kanonik Kapituły Katedralnej; proboszcz przemyskiej katedry; fundator kaplicy w Łuczycach k. Przemysła oraz w Witoszyńcach i Pikulicach; donator katedry i rodzinnego kościoła parafialnego w Rymanowie; członek Rady Miasta Przemysła; działacz społeczno-religijny, autor publikacji z dziedziny historii Kościoła. S. Momidłowski, *Wspomnienia pośmiertne*, s. 69–74; T. Śliwa, *Sylwetki wybranych duchownych przemyskich. Słownik biograficzny*, Przemysł 2021, s. 62–67.

^a List pisany czarnym atramentem na karcie formatu pocztówki. Brak koperty.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu zeszytowego. W górnej partii karty nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 1/7 [1]926”.

z „Nova Polonia Sacra”²⁹¹ chętnie ponawiam przyrzeczenie, ale proszę uprzednio nie dziękować, bo już sam sobie nie wierzę. Nad opisem bibliograficznym nowości kanonistycznych polskich już zacząłem pracować, teraz przerywam, bo jadę na miesiąc urlopu, dokończę w sierpniu lub wrześniu, i prześlę Ks. Rektorowi, ale czy to co[s] będzie wartać nie wiem.

Przesyłam teraz 3 akta Episkopatu z prośbą o odesłanie mi ich, ale dopiero na 1 sierpnia, bo wtedy dopiero i ja, i Biskup (który teraz jedzie via Kraków do Marienbadu²⁹²) będziemy w Przemyślu. Jest jeszcze u niego w przechowaniu protokół dość duży ostatniego zjazdu Episkopatu. Jeżeli go (może w jesieni) otrzymam, to nie omieszkać przesłać Ks. Rektorowi.

Miło mi też zakomunikować, że mam już zapewniony odbiór kilku na razie egzemplarzy „N[ova] Pol[onia] Sacra” II. Zamówię jednak dopiero w sierpniu, bo teraz wyjeżdżam. Gdyby Księgarnia Krakowska zdecydowała się przesłać mi ok. 1 sierpnia więcej (np. 20) egzemplarzy w komis, byłoby mi łatwiej rozsprzedać. Gdyby Ks. Rektor był tak łaskaw, proszę im to zaproponować. Nie wątpię, że puszczyć w diecezji nie mniej egzemplarzy niż poprzednich tomów, chociaż kler nasz obecnie będzie klepie gorszą niż dawniej i kupno książek traktuje już nałogowo jako zbytek.

Tymczasem kończę z wyrazami najgłębszej dla Ks. Rektora czci i przywiązania, oddany szczerze

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 30-6-1926

Dokument 59

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Krzemieniec 5 VII 1926 r.

Krzemieniec²⁹³, 5/7 1926

Z^a wycieczki do Krzemieńca serdeczne pozdrowienia i ukłony śle

Ks. Jan Kwolek

Ks. [...] ^b

Ks. Proboszcz

²⁹¹ „Nova Polonia Sacra” – periodyk ukazujący się w latach 1926–1939 w Krakowie nakładem i pod redakcją ks. Jana Fijałka, drukujący rozprawy o tematyce historii Kościoła, prawa kanonicznego i literatury teologicznej. Ukazały się zaledwie trzy tomy.

²⁹² Marienbad – popularny europejski kurort w Czechach; dziś Mariańskie Łaźnie.

²⁹³ Krzemieniec na obszarze południowo-wschodniego Wołynia w granicach II Rzeczypospolitej.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „J[a]śnie Wielmożny Ks. Rektor Dr J[an] Fijałek, Kraków, ul. Wygoda 11”. W prawym górnym rogu ślad po wyciętym znaczku pocztowym, niżej stempel pocztowy: „Krzemieniec”. Na awersie widok jednej z głównych ulic Krzemieńca z kościołem pofranciszkańskim, ówczesną cerkwią prawosławną.

^b Wyraz nieczytelny.

Dokument 60

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Lwów 12 IX 1926 r.

Czcigodnemu^a i Drogiemu Ks. Rektorowi z włączeni na targi wschodnie²⁹⁴ serdeczne ślę pozdrowienia i zarazem proszę o przebaczenie, że jeszcze nie odpisałem na łaskawy list ostatni i nie potwierdziłem odbioru odesłanych protokołów

Ks. Jan Kwolek

Lwów, 12/9 [19]26

Dokument 61

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 17 X 1926 r.

Przemysł, 17-10-1926

Czcigodny^{a1} Ks. Rektorze,

Serdeczne dzięki za łaskawą kartkę z Jasnej Góry, tym cenniejsza dla mnie, że wyznają i nie zaprzeczam, że miałyby Ks. Rektor powód raczej pogniewać się na mnie, niż tyle okazywać mi cennej życzliwości.

Bibliografię obiecaną opracowuję zwolna w wolnych od obowiązków chwilach. Mam zaś teraz na głowie ciężką na jakieś pół roku pracę, bo uporządkowanie i skatalogowanie nareszcie archiwum, w czym walnie pomaga mi i do wytrwałości pobudza zacny kolega Ks. Lasek. A trzeba pobudzenia do wytrwałości, bo robota to, zwłaszcza o ile chodzi o fascykuły aktów z XIX wieku, mało ciekawa, brudna i niezdrowa. Ale zrobić się musi.

Mieliśmy tu przed miesiącem ciekawego gościa z Rzymu: prałat i archiwista Propagandy, Mons. Giuseppe Monticone²⁹⁵. Włoch wcale inteligentny, korespondent jakichś pism włoskich, objeżdżał stolice polskie za paszportem i bezpłatnym biletem dyplomatycznym, pilnie sobie dużo rzeczy notował, m.in. wpadł i do Przemysła, i był tu jedną dobę. Wprzód zaś wyszukał B[isku]pa N[owaka] poza Przemysłem w Leżajsku²⁹⁶, więc przy tej sposobności i o głęboką prowincję zawadził. Stąd poje-

^a Tekst pisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „J[asnie] Wielmożny Ks. Rektor Dr Jan Fijałek, Kraków, ul. Wygoda 11”, znaczek i stempel pocztowy. Obok datacji nota ks. Fijałka; „Otrzyma[łem] 13/9”. Na awersie widok zabudowań Cerkwi św. Jura i unickiej Kurii Metropolitalnej we Lwowie.

²⁹⁴ Targi Wschodnie we Lwowie – coroczna wystawa osiągnięć przemysłu polskiego i zagranicznego organizowana w latach 1921–1939. W roku 1926 zorganizowano tam nadto pierwszą ogólnopolską Wystawę Budowlaną.

^{a1} Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 19/10 [1]926”. Brak koperty.

²⁹⁵ Giuseppe Monticone (1886–1972), włoski duchowny rzymskokatolicki, w latach 1923–1958 generalny archiwista Kongregacji Propagandy Wiary Stolicy Apostolskiej.

²⁹⁶ Leżajsk – miasto w dolinie Sanu na skraju dawnej Puszczy Sandomierskiej.

chał do Lwowa, a stamtąd miał już wracać do Rzymu. Okazywał niezwykle u Włocha zdolności lingwistyczne, gdy bardzo szybko nauczył się rozumieć po polsku, a najtrudniejsze zwroty i wyrazy polskie po pierwszym zasłyszaniu łatwo oddawał. Tłumaczył swą podróż jako wycieczkę turystyczną dla poznania Polski. Dał mi kilka praktycznych wskazówek co do porządkowania i konserwacji pergaminów i obiecał mi przysłać wykaz archiwaliów dotyczących naszej diecezji z Archiwum [Kongregacji] Propagandy. Jeżeli to zrobi, nie omieszka Ks. Rektorowi o tym zdać relacji.

Ja już teraz swoją tegoroczną turystykę zakończyłem (a byłem na wakacjach w lipcu parę tygodni nad morzem, do Krzemieńca wstąpiłem „po drodze”), jeszcze tylko kiedyś wkrótce przejadę się do Brzozowa autem biskupim, świeżo kupionym, aby stamtąd przywieźć tu portrety Biskupów przemyskich tam się poniewierające i zbadać brzozowskie archiwum parafialne.

Co do życzenia Ks. Rektora odnośnie t. XIII Ep[isco]paliów, nadzieja słaba, by mógł się znaleźć w mieszkaniu po Federkiewiczu, prędzej w bibliotece kapitulnej będącej w nieładzie, gdzie dostęp mam obiecany, tylko nieco później w związku z przesunięciami w stallach i mieszkaniach kanonickich. Stanowisko dziekana-infułata zajmie po zmarłym Ks. Sarna, a na kanonika przyjdzie do kapituły Ks. Sandałowksi²⁹⁷, proboszcz w Albigowej²⁹⁸, człowiek wielce kulturalny i dobry gospodarz, co zdecydowało o jego wyborze, bo kapituła jest na brzegu bankructwa.

W najnowszym numerze „Kroniki d[iecezji] p[rzemyskiej]”, którą Ks. Rektor otrzyma za parę dni, puściłem notatkę o „Nova Polonia Sacra”²⁹⁹. Proszę się nie gorszyć jej nienormalną formą, bo wybitnie praktyczny cel miałem na oku: zachęcić naszych księży do kupna. Rozmyślnie też nie wcześniej, lecz dopiero w tym numerze umieściłem, bo jesienią chętniej księża coś czytają i kupują.

Biskup nasz więcej teraz podróżuje niż bawi w Przemyślu. Cieszy się każdą okazją do ucieczki z Przemyśla, tak jakby mu tu coś nie smakowało. Okazuje za to po powrocie większą energię w rządach, by znowu po chwili opuścić skrzydła i okazywać pozory bezradności. Sam myślałem dawniej, że rządy diecezją to rzecz łatwiejsza niż w rzeczywistości się okazuje. Bardzo chwalebne ma Bp N[owak] poczynania w kierunku humanitaryzmu: w Brzozowie wystawił lotnisko i kąpielisko dla księży (otwarcie w przyszłym roku), w tym samym celu kupuje parcelę nad morzem w Jastrzębiej Górze³⁰⁰, a ma zamiar kupić w Krynicy³⁰¹. Przygotowuje też budowę domu wakacyjnego dla kleryków i budowę domu księży emerytów.

²⁹⁷ Edward Sandałowksi (1875–1945), święcenia kapłańskie w 1899 r. w Przemyślu; w latach 1899–1901 wikariusz par. Głogów, 1901–1903 wikariusz par. Łańcut, 1903–1907 wikariusz przemyskiej katedry, 1907–1912 proboszcz par. Sarzyna; 1912–1926 proboszcz par. Albigowa; 1926–1945 kanonik gremialny Kapituły Katedralnej w Przemyślu; działacz katolicko-społeczny. S. Momidłowski, *Wspomnienia pośmiertne*, s. 265–270.

²⁹⁸ Albigowa – wieś na Podkarpaciu k. Łańcuta.

²⁹⁹ [J. Kwolek], [Anons o edycji periodyku „Nova Polonia Sacra”, t. 2, Kraków 1926], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 26(1926), z. 10, s. 213–214.

³⁰⁰ Jastrzębia Góra – wieś letniskowa k. Władysławowa nad Morzem Bałtyckim.

³⁰¹ Krynica – znane uzdrowisko k. Nowego Sącza.

Daj mu Boże zdrowie, aby tych rzeczy dokonał. Wielki jego poprzednik te właśnie rzeczy całkiem lekcewał.

Z obecnego zjazdu poznańskiego spodziewam się móc kiedyś niedługo przesłać protokół do Krakowa. Żał mi Kantaka. Nie rozumiem, za co wyleciał.

Wyrazy głębokiej czci i przywiązania łączę

Ks. Jan Kwolek

Dokument 62

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 9 XII 1926 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Szczerze się ucieszyłem na wieść, że Ks. Rektor wszedł do grona przesławnej kapituły katedralnej krakowskiej³⁰². Pociąga to za sobą bez wątpienia jakieś obowiązki w katedrze czy w kapitulniku, ale z drugiej strony jak sobie naiwnie wyobrażam, będzie mógł Ks. Rektor pracować w archiwum kapitulnym nie jako gość, ale jako gospodarz, a przeto i dla samego archiwum, i dla swoich sukcesorów wydatniej. Dlatego serdeczną wyrażam radość i szczerze przesyłam gratulacje.

Inaczej w kapitule przemyskiej: nie sposób teraz nawet nam przemyskim nie-kanonikom dostać się do ich archiwum i biblioteki. Trochę pewnie kapitule wstyd, że tam nieład panuje, trochę się boją, by im co nie zginęło, zatem w myśl przysłowia „i sam nie zje i drugiemu nie da”, zamknęli swe zbiory na cztery spusty aż do czasu uporządkowania, które obiecują – *calendis graecis*. Na razie nie robię o to wielkiej kwestii, ale gdyby się zbyt przeciągało, to zrobię. Nie piszę też tego dla jakiejś chęci wejścia do tutejszej kapituły. Niech mnie Bóg zachowa.

Na święta muszę odwiedzić rodziców w Kraczkowej, ale o ile monety starczy, chciałbym wstąpić do Poznania, by tam wglądnać w organizację archiwum i kancelarii. Jeżeli jadąc przez Kraków będę mógł, to wstąpię na moment do Czcig[odnego] Ks. Rektora.

Tymczasem Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi najlepszego zdrowia życzę i kłaniam się, szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemysł, 9-XII-1926

Dołączam obrazek z mego mieszkania^b.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Odpisałem d[nia] 16/12”. Brak koperty.

³⁰² Ks. Jan Fijałek wszedł w skład Kapituły Katedralnej na Wawelu w roku 1926, obejmując funkcję archiwariusza.

^b Brak załącznika.

Dokument 63

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 19 XII 1926 r.

Dzięki^a serdeczne Czig[odnemu] Ks. Rektorowi za łaskawy list i wzajemnie życzę z serca Wesołych Świąt. Może uda mi się być w Krakowie i odwiedzić Ks. Rektora 27 bm. wieczór lub 28 bm^b.

Ze czcią należną

Ks. J[an] Kwolek

Przemysł, 19-12-[19]26

Dokument 64

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 16 I 1927 r.

Przemysł, 16-1-1927

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Jadąc 27 XII do Poznania przez Kraków z zamiarem przenocowania u Kota, cieszyłem się myślą, że będę mógł Ks. Rektora odwiedzić. Niestety, nieprzewidziane przeszkody udaremniły mi zamiar. Spodziewam się znowu, że jednak wiosną będę mógł Ks. Rektora odwiedzić, może już w nowym kanonicznym mieszkaniu.

Wiele, multum esset enarrare³⁰³ i o Przemysłu. Coraz więcej przekonuję się o trafności spostrzeżeń i przestróg Czig[odnego] Ks. Rektora. Żal mi nieraz naszego pasterza, gdy widzę trudności, jakie napotyka i nie może lub nie chce rozsądnie z nich się wywikłać. Lękam się, by przy tym diecezja nie poniosła szkody. Stanowisko moje też chwiejne, widzę że trzeba będzie się usunąć z kurii, obym tylko mógł zagwarantować sobie opiekę nad archiwum, którego uporządkowanie trzeba będzie dokończyć w przyspieszonym tempie.

Mam teraz do Czig[odnego] Ks. Rektora wielką prośbę. Na zjeździe Związku Zakładów Teologicznych polskich, który odbędzie się w b.r. w kwietniu w Kielcach, przedmiotem obrad będzie przygotowanie materiału dla ułożenia nowego jednolitego programu studiów w zakładach teologicznych w Polsce. Podjąłem się referatu na

---

^a Tekst sporządzony czarnym atramentem na karcie pocztowej. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 21/12”. Na awersie adres odbiorcy: „J[śnie] Wielmożny Ks. Rektor, Ks. Dr Jan Fijałek, Kraków, ul. Wygoda 11”. W prawym górnym rogu znaczek i stempel pocztowy. Na awersie fotografia kościoła parafialnego w Kraczkowej k. Rzeszowa z nadrukiem objaśniającym; dopisek ks. Fijałka z nazwiskiem architekta: „Talowski”.

^b Dopisek ks. Fijałka: „Grudnia”.

^a Tekst sporządzony czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu A4. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzymałem 18/1”. Brak koperty.

³⁰³ Łac.: wiele byłoby opowiadać.

temat „Organizacja studiów filozoficzno-teologicznych w byłym zaborze austriackim”³⁰⁴, przy czym prezes związku przysłał mi kwestionariusz niezbyt fortunnie ułożony z punktu widzenia królewskiego, z którym jednak choćby ze względu na audytorium liczyć się muszę o tyle, o ile. Załączam jego odpis i uprzejmie proszę, aby Czcig[odny] Ks. Rektor był łaskaw o studiach na fakultecie krakowskim dać mi krótkie informacje faktyczne. Nie zamierzam podawać szczegółów o pojedynczych fakultetach i zakładach, ale pragnę syntetycznie zobrazować nauczanie i wychowanie w naszej dzielnicy, a po trochu i bronić słuszności naszych metod, a do tego muszę mieć informacje o Krakowie przynajmniej takie, by nie wygłosić fałszów. Bardzo będę Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi wdzięczny za, choćby krótkie, ale rychłe informacje, które Czcig[odny] Ks. Rektor może na samym kwestionariuszu zaznaczyć. Po Związku Z[akładów] T[eologicznych] wiele pozytywnego pożytku spodziewać się trudno, ale od współdziałania myślę, że nie można się usuwać, aby nie narazić się na szkody.

Serdeczne Czcig[odnego] Ks. Rektora pozdrawiam i ze czcią głęboką pozostaję
Ks. Jan Kwolek

Dokument 65

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 29 I 1927 r.

Z^a serdeczną podzięką za łaskawe informacje w ostatnim liście

Ks. J[an] K[wolek]

29.1.[19]27

Dokument 66

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, [Przemyśl, koniec marca 1927 r.].

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Pozwalam sobie przesłać Ks. Rektorowi odpis mego referatu, jaki przygotowałem na zjazd kielecki z prośbą o łaskawe przyjęcie, pobłażliwe przeczytanie i może zwrócenie mi uwagi na jakies błędy lub niewłaściwości, które można by poprawić. Staralem się rzecz przedstawić w formie strawnej lekko dla królewskich uszu, kwestie, których nie mogłem stwierdzić starałem się pominąć. Wiele wyjaśniły mi cenne uwagi Ks. Rektora, a także wywiady, jakie czyniłem we Lwowie i Tarnowie,

³⁰⁴ J. Kwolek, *Organizacja studiów filozoficzno-teologicznych przy seminariach duchownych byłego zaboru austriackiego*, [w:] *Pamiętnik Czwartego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] w Kielcach 20 IV – 22 IV 1927*, Kielce 1927, s. 44–59.

^a Nota na rewersie biletu wizytowego. Na awersie nadruk: „Ks. Dr Jan Kwolek, Przemyśl”.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Brak miejsca wystawienia dokumentu i datacji; sporządzony w ostatnich dniach marca 1927 r. W prawym górnym rogu strony tytułowej nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 1/4 [1]927”. Brak koperty.

wreszcie nieliczne publikacje (Zschokke³⁰⁵, stare schematyzmy, zbiory ustaw itd.). Czytając to teraz wstydzę się sam marnego stylu i nienaukowego opracowania mojej elukubracji, ale już mi czasu i sił nie starczy na nowe opracowanie, mógłbym chyba jeszcze to i owo poprawić. Nie potrzebuje mi Ks. Rektor zwracać tego odpisu, bo mam u siebie drugi. Bardzo byłbym wdzięczny za wczesne (do Palmowej Niedzieli) nadesłanie mi łaskawie uwag.

Dużo mam teraz roboty w archiwum. Chciałbym je zorganizować, uporządkować i skatalogować wcześniej niż Poznań, który więcej krzyczy niż robił. Uzyskałem urzędowe rozporządzenie (v[ide] „Kronika d[iecezji] p[rzemyskiej]”, 1927, z. 2³⁰⁶) o obowiązkowym odesłaniu tu z parafii starych archiwaliów. Otrzymuję zwolna coraz nowe pakiety, przeważnie metryki-dutki, najstarsze z końca XVI wieku. Spodziewam się wyłowić z diecezji i coś pergaminów, choć niewiele. Pracę czysto techniczną nad uporządkowaniem archiwum mam już niemal ukończoną, katalogowanie w pełnym toku, dość mię to zajęło i animuje do dalszych prac naukowych z dziejów diecezji. Ale już nie chcę naprzód nic obiecywać, aby się na obietnicy nie skończyło.

Po Palmowej Niedzieli jadę na wieś do Kraczkowej na Święta, a stamtąd przez Sandomierz do Kielc³⁰⁷. Drogą powrotną może pojedę przez Kraków i wstąpię do Ks. Rektora.

Tymczasem proszę przyjąć wyrazy czci głębokiej, szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Dokument 67

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 7 IV 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Bardzo serdecznie dziękuję za łaskawy list i niezasłużone pochwały dla mojego referatu. Poprawki zalecone uwzględnię wraz z poprawkami innych błędów i nieścisłości, które zauważyłem i na które mi skądinąd zwrócono uwagę. O lwowskich stosunkach miałem informacje od Ks. Gerstmann. Aktów synodu wiedeńskiego [z roku] 1858 nie mam, a prawdopodobnie i w Przemyślu ich nie ma. Kiedyś później poszukam za tym.

Z różnych przyczyn tak mi się złożyło, że drogę do Kielc i z powrotem muszę odbić przez Tarnobrzeg³⁰⁸, a nie przez Kraków, tym mniej przez Częstochowę³⁰⁹.

³⁰⁵ H. Zschokke, *Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich*, Wien–Leipzig 1894.

³⁰⁶ *Rozporządzenie w sprawie archiwów*, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 2, s. 57–58.

³⁰⁷ Kielce – miasto nad rzeką Silnicą w Górach Świętokrzyskich.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 9/4 [1]927”. Brak koperty.

³⁰⁸ Tarnobrzeg – miasto na prawym brzegu Wisły w Kotlinie Sandomierskiej.

³⁰⁹ Częstochowa – miasto nad rzeką Wartą na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej.

Tymczasem więc muszę sobie odmówić przyjemności widzenia się z Ks. Rektorem. Odkładam to na cieplejszą porę. Pochwałę się też wtedy kolekcją moją fotografii portretów dawnych b[isku]pów przemyskich, które zbieram z myślą o jakiejś kiedyś publikacji ilustrowanej. Mam ich już połowę mniej więcej: 4 z wieku XVI (19-22), a od Gębickiego³¹⁰ (36) już wszystkich prócz: 37, 40, 47, 50 i 55. Dwa portrety dostałem z Brunsbergi³¹¹ od Brachvogla³¹² (42,46), inne też powoli ściągam ze świata.

Archiwum daje mi teraz wiele roboty arcymilej (choć niezbyt zdrowej), która mi pomaga zapomnieć o różnych tutejszych mniej miłych stosunkach i nastrojach. Opracowanie katalogu zaczynam od Ksiąg Konsystorskich jako działu najważniejszego w naszym archiwum. Przygotowuję też regulamin archiwum, gdy go opracuję, zanim poproszę Ks. B[isku]pa o urzędowe potwierdzenie, pozwolę sobie przedłożyć Ks. Rektorowi do oceny i poprawienia. Nie jest to dziś robota zbyt trudna wobec naprawdę dobrej w tym względzie instrukcji Sekretariatu Stanu dla B[isku]pów włoskich z dnia 15.4. [19]23.

W końcu wzajemnie życzę Ks. Rektorowi Wesołych Świąt i najlepszego zdrowia, i pozostaję ze czcią należną, szczerze oddany

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl, 7-4-1927

Dokument 68

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Kielce 21 VII 1927 r.

Kielce 21.7. [19]27

Z^a radością komunikuję Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi, że dobrze mi tu idzie³¹³. Bez trudu udało mi się przeprowadzić wnioski zmierzające do ratowania,

³¹⁰ Właściwie: Piotr Gembicki (1585–1657), święcenia kapłańskie w 1614 r. w Krakowie; piastował urzędy i godności kościelne w Krakowie, Gnieźnie, na Warmii, w Miechowie, w Tyńcu; 1632–1633 oficjał i wikariusz generalny diecezji krakowskiej; 1638–1643 kanclerz wielki koronny; 1636–1642 biskup przemyski; 1642–1657 biskup krakowski. H. Borcz, *Piotr Gembicki herbu Nałęcz*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi*, s. 124–128.

³¹¹ Brunsberg (Braniewo) – miasto na Warmii nad rzeką Pasłęką.

³¹² Eugen Brachvogel (1882–1942), święcenia kapłańskie w 1906 r. we Fromborku; w 1906 r. wikariusz par. Wilczek i Reszel; w latach 1906–1916 wikariusz katedry we Fromborku; 1917–1921 kapelan beneficjum św. Anny we Fromborku; 1921–1927 wicerektor; 1927–1930 rektor Seminarium Duchownego w Braniewie; 1931–1937 proboszcz par. Chruściel k. Braniewa; 1937–1942 proboszcz par. Jasna; autor kilkuset publikacji historycznych. A. Kopiczko, *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1821–1945*, cz. 2: Słownik, s. 34–35.

^a Tekst napisany na karcie pocztowej. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 22/4”. Na rewersie adres odbiorcy: „J[asnie] Wielmożny Ks. Dr Jan Fijałek, Prof[esor] Uniwers[ytetu] Jagiellońskiego, Częstochowa, Jasna Góra – Klasztor. Jeżeli adresat nie przyjechał lub już odjechał, odesłać kartkę do Krakowa, [ul.] Wygoda 11”. W prawym górnym rogu znaczek i stempel pocztowy.

³¹³ Aluzja do udziału w IV Zjeździe Związku Zakładów Teologicznych w Polsce, który odbył się w dniach 20–22 IV 1927 r. w Kielcach.

porządkowania i udostępnienia archiwów kościelnych oraz do szkolenia alumnów w archiwistyce. Uchwalono na sekcji hist[orycznej] pod wodzą Ks. B[isku]pa Godlewskiego. Na sekcji kanonicznej (której kierownictwo złożyłem w ręce Ks. Grabowskiego) omawiano też postulat publikacji prawa partykularnego kościelnego (obecnego i dawnego) w Polsce.

Serdeczne pozdrowienia

Ks. J[an] Kwolek

Dokument 69

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 14 V 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Przed wszystkim na dzień ś[w.] Patrona ślę serdeczne życzenia: na pierwszym miejscu zdrowia najlepszego i powodzenia w pracy, poza tym co Bóg da.

Korzystając z nieobecności tu na dwa tygodnie obu B[isku]pów-wizytatorów, przesyłam nareszcie protokół z grudnia u[biegłego] r[oku], ostatni jaki mam w archiwum. Następne zatrzymał u siebie Bp Ord[ynariusz]. Proszę o jego zwrot do 1 czerwca br.

Na zjeździe w Kielcach był i Ks. Glemma³¹⁴, i Ks. Skibniewski TJ³¹⁵ z Bobolanum, który referował na sekcji historycznej uchwałę zjazdu historyków w Poznaniu. O Księdzu Rektorze nieraz wspominało zwłaszcza na sekcji historycznej, ale też i na plenum, w sensie dodatnim, choć doszły mnie słuchy, że ktoś tam gdzieś w kącie użalał się na sławne pogńębienie Ks. Kaczmarczyka. Ks. Glemma jadąc potem do Krakowa miał zamiar odwiedzić Ks. Rektora, żałował, gdy mu

^a Tekst napisany czarnym atramentem na dwóch stronicach formatu A4. W prawym górnym rogu karty tytułowej nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 16/5 [1]927”. Brak koperty.

³¹⁴ Tadeusz Glemma (1895–1958), święcenia kapłańskie w 1918 r. w Pelplinie; w latach 1918–1921 wikariusz par. Wrzeszcz, Oliwa i Barłożno; 1921–1924 studia na Wydziale Teologicznym UJ zwieńczone doktoratem teologii; 1926–1930 wykładowca Seminarium Duchownego w Pelplinie; w 1929 r. habilitacja z historii Kościoła; 1930–1954 kierownik Katedry Historii Kościoła w Polsce na WT UJ; w roku akad. 1938/39 dziekan Wydziału Teologicznego; w czasie II wojny światowej więziony przez Niemców; 1954–1958 wykładowca Seminarium Duchownego w Krakowie; 1943–1958 kanonik gremialny Kapituły Katedralnej na Wawelu; autor publikacji historycznych głównie z dziejów Kościoła na Pomorzu. S. Wilk, *Glemma Tadeusz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 1106–1107.

³¹⁵ Mariusz Skibniewski (1881–1939), święcenia kapłańskie w 1906 r. w Zakonie oo. Jezuitów; w latach 1911–1915 studia historyczno-geograficzne na UJ; 1914–1915 kapelan wojskowy; 1915–1916 i 1917–1918 wykładowca historii Kościoła w jezuickim studium zakonnym w Czechowicach; 1918–1921 analogicznie w Starej Wsi; 1921–1926 analogicznie w Krakowie; 1926–1935 analogicznie w Lublinie; 1935–1937 analogicznie w Papieskim Instytucie Orientalnym w Rzymie; 1937–1938 ojciec duchowny domu w Czechowicach; 1938–1939 wykładowca j. niemieckiego w Starej Wsi, autor rozpraw historycznych. *Skibniewski Mariusz*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy*, s. 621.

powiedziałem, że musi chyba wstąpić do Częstochowy i wątpił, czy to będzie mógł zrobić. Z Krakowa był m.in. Ks. Wicher³¹⁶.

Związek nasz rozwija się pomyślnie i jest nadzieja, że stanie się czymś istotnie znaczącym. Już się go teraz B[isku]pi boją i różne tej obawy echa słyszeliśmy, choćby w telegramach, gratulacjach i błogosławieństwach. Sprawa udoskonalenia czy ulepszenia studiów teologicznych przeszła zaledwie wstępłą dyskusję. Uchwalono słusznie powołać ad hoc komisję fachową, która by z podanych materiałów sprawowała wnioski i projekty. Do komisji tej w Galicji my domyślnie zaproponowaliśmy Ks. Sieniatyckiego³¹⁷ i Ks. Gerstmanną. Chciał Ks. E[ugeniusz] Żukowski³¹⁸ proponować Ks. Rektora, alem go sam powściągnął w tym względzie, bo sam Ks. Rektor udział w tym zrzeczeniu uważa dla siebie za przedwczesny, a po wtóre nie chciałem kandydatury Ks. Rektora puszczać na mętne wody dyskusji i decyzji większości Królewiczek. Myślę, że Ks. Rektor nie weźmie mi tego za złe^b.

Następne dwa zjazdy będą kolejno w Poznaniu i Lwowie. Myślę, że będzie to przełomowy w sensie dodatnim okres w dziejach związku.

Co do praktycznego przeprowadzenia wniosków naukowych sekcji historycznej (o konieczności wykształcenia archiwalno-paleograficznego przynajmniej jednego fachowca księdza w każdej stolicy biskupiej, o tworzeniu nadzorowania i porządkowania archiwów diecezjalnych, o kształceniu w tym kierunku wszystkich kleryków, o przygotowaniu materiałów do oświetlenia roli Kościoła w Polsce w epoce powstania listopadowego) podjął się prezes sekcji Ks. Bp Godlewski zwrócić się do wszystkich Ks.Ks. Biskupów ordynariuszów.

³¹⁶ Władysław Wicher (1888–1969), święcenia kapłańskie w 1912 r. w Krakowie; w latach 1912–1915 studia teologiczne w Innsbrucku uwieńczone doktoratem teologii; w 1915 r. wikariusz par. Dziekanowice; 1915–1916 katecheta par. Lipnik k. Białej; 1916–1917 analogicznie w Białej i 1917–1918 analogicznie w Żywcu; 1919–1928 zastępca prof. teologii moralnej na Wydziale Teologicznym UJ; w 1923 r. habilitacja; 1929–1939 i 1945–1954 prof. teologii moralnej na UJ; w latach 1937–1939 dziekan fakultetu; 1939–1940 więziony przez Niemców; 1941–1945 administrator par. Dziekanowice; 1954–1957 wykładowca w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie; w 1951 r. mianowany kanonikiem gremialnym Kapituły Katedralnej na Wawelu; autor publikacji teologicznych. S. Piech, *Władysław Wicher (1888–1969)*, [w:] *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 475–481.

³¹⁷ Maciej Sieniatycki (1869–1949), święcenia kapłańskie w 1895 r. we Lwowie; dr teologii; 1893–1895 studia teologiczne w Rzymie; w 1901 r. habilitacja z teologii dogmatycznej na Uniwersytecie Lwowskim, 1902–1908 prof. dogmatyki tamże; 1908–1949 prof. na Wydziale Teologicznym UJ; w roku akad. 1911/12, 1915/16, 1921/22, 1925/26 dziekan fakultetu; w roku akad. 1918/19 rektor uczelni; autor podręczników uniwersyteckich z dogmatyki. J. Królikowski, *Sieniatycki Maciej*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 18, red. zbior., Lublin 2013, kol. 159–160.

³¹⁸ Eugeniusz Żukowski (1877–1951), święcenia kapłańskie w 1900 r. w Przemyślu; 1899–1903 studia teologiczne w Innsbrucku zwieńczone doktoratem; w 1903 r. wikariusz par. Odrzykoń; 1903–1904 wikariusz par. Szebnie; 1904–1912 prefekt Seminarium Duchownego w Przemyślu; 1911–1950 wykładowca filozofii w Instytucie Teologicznym w Przemyślu; od 1950 emeryt. T. Śliwa, *Syhwetki wybranych*, s. 332–334.

^b Na marginesie nota ks. Fijałka: „Owszem, b[ardzo] dziękuję, znakomicie”.

Bardzo pięknie ujął sprawę archiwów diecezjalnych dyr[ektor] Kaczmarczyk z Poznania w ostatnim numerze „Wiadomości diecezjalnych łódzkich”³¹⁹. Muszę tylko ująć się o honor Przemysła, bo już przecież archiwum diecezjalne mamy zorganizowane i (s.v.v) uporządkowane! Pracuję teraz nad jego opisem, regulaminem i katalogiem. Ściągam też z diecezji stare metryki (od końca XVI w.) i inne księgi i dokumenta. Plon przechodzi moje pesymistyczne pierwotne nadzieje. Pochlebiam sobie, że już w Przemysłu nie mamy powodu wstydzić się Poznania.

Elaborat mój o studiach galicyjskich uzupełniony nieco i poprawiony, mimo odmiennej rady Ks. Rektora, dałem Zarządowi Związku do ogłoszenia w roczniku. Niepodobna było od tego się uchylać. Nie zrobi to ujmy dalszym na ten temat pracom.

W końcu przepraszam, że tak długo nie dawałem odpowiedzi na łaskawą ostatnią kartkę Czcigodnego Ks. Rektora, a to z powodu „zahukania” tutejszymi moimi robotami i łącząc wyrazy należytą, głęboką cześć

Ks. Jan Kwolek

Przemysł, 14/5 [19]27

Mojego mizernego autorstwa są dwa kanonistyczne drobiazgi w n[ume]rze 3 „Kroniki d[iecezji] p[rzemyskiej]”³²⁰: instrukcja o temporaljach, [zaś] w n[ume]rze 20 „Gazety Kościelnej”³²¹ odpowiedź o ekspozytach i mszach za parafian^c.

Dokument 70

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 24 V 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Dzięki za list tak łaskawy i dla mnie cenny. Boję się, aby przedwczesną obietnicą nie sprowokować znowu pecha przeszkód i ospałości, ale tyle powiem, że za podniętą Ks. Rektora wziętem się tymczasem do gruntowniejszego studium pracy Ks. Krzemienieckiego. Widzę teraz dopiero jej całą lichotę i niekanonistyczną jego metodę. Robię notatki i spodziewam się w czerwcu przesłać Ks. Rektorowi recenzję. Obym tylko dostał jeszcze w Rzymie Cappella komentarz^b do „Maxima Cura”³²². Miałem to niegdyś, ale mi zginęło. Teraz w Przemysłu nie mogę nigdzie

³¹⁹ „Wiadomości Diecezjalne Łódzkie” – kościelny kwartalnik wydawany w Łodzi w latach 1921–1939. Od roku 1992 r. ukazują się „Wiadomości Archidiecezjalne Łódzkie”.

³²⁰ [J. Kwolek], *Instrukcja o temporaljach*, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 3, s. 84–87.

³²¹ Idem, „*Ekspozyty*” a msze pro parochianis, „Gazeta Kościelna”, 34(1927), nr 20, s. 230–231.

^c Obok nota adresata pisma: „Nie mam jej”.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronicy formatu A4. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 25/5”. Brak koperty.

^b Nota ks. Kwolka na marginesie: „(Zamówiłem dziś)”.

³²² F.M. Capello, *De administrativa amotione parochorum seu Commentarium in decretum „Maxima Cura”*, Roma 1911

znaleźć. Potrzebne mi to, bo coś mi się zdaje, że Ks. K[rzemieński] wielką część stamtąd odpisał bez wskazania źródła.

O zjeździe kieleckim ładną notatkę dał Ks. Skibniewski w najnowszym numerze „Ateneum kapłańskiego”³²³. Uchwałę w sprawach archiwalno-historycznych zapewne poda do „Kwartalnika Historycznego”³²⁴, bo mi tak obiecywał. Do dyr[ektora] Kaczmarczyka do Poznania napisałem.

Na nowym mieszkaniu oby się dobrze Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi powodziło i aby służyło zdrowie, tego z serca życzę i powodzenia łączę, szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 24-5-1927

Dokument 71

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 11 VI 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Dziękuję za miły list i łaskawe zaproszenie, z którego nie omieszkam skorzystać przy pierwszej nadarzącej się sposobności. Co do Cappella, już go mam, proszę się nie trudzić poszukiwaniem. Muszę też zwrócić honor Ks. Krzemienieckiemu, że nie odpisał swej pracy od niego, ani w ogóle z żadnego innego opracowania. Robota jest na ogół oryginalna, ale rzeczywiście licha. Moje o tym uwagi prześlę Ks. Rektorowi w przyszłym tygodniu, choć nie nadają się one do druku w tej formie, jakem to ułożył. Ale o tym jeszcze napiszę.

Byłem wczoraj we Lwowie i pół dnia spędziłem w Archiwum państwowym, a resztę w Bibliot[ece] Baworowskich³²⁵. W Archiwum chciałem zbadać, jakie oni tam mają materiały kościelne i jakie są warunki pracy: otóż są tam w komplecie, porządnie posortowane i spisane akta przede wszystkim majątkowe każdej parafii, biskupstwa, kapituł, seminariów itd. do roku 1792. Starsze dokumenty pergaminowe z archiwów kościelnych znajdują się na skutek dawnych rekwizycji, ale w bardzo małej liczbie. Książki konsystorskich ani innych kościelnych nie ma wcale wedle wszelkich poszlak. Katalogi przejrzyste. Usługa grzeczna i skrzętna. Godziny pracy od 9 do 14.

³²³ M. Skibniewski, *Ze Związku Zakładów Teologicznych w Polsce. O warunkach pracy nad historią Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie”, 13(1927), t. 20, s. 430–436.

³²⁴ W latach 1927–1928 na łamach tegoż periodyku nie ukazał się anonsovany materiał.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 12/6”. Brak koperty.

³²⁵ Biblioteka Baworowskich we Lwowie – instytucja mieszcząca się w dawnym arsenale Sienawskich z I poł. XVII wieku, przebudowanym na pałac w I poł. XIX w. przez Baworowskich. Wiktor Baworowski erygował tam zbiory sztuki i prywatną bibliotekę cieszącą się sławą jedną z największych placówek tego typu na ziemiach polskich. Po II wojnie światowej instytucja została przejęta przez Sowieców, a jej zbiory uległy rozproszaniu. Obecnie stanowi Oddział Sztuki Lwowskiej Biblioteki im. Wasyła Stefanyka (dawnego Ossolineum).

U Baworowskich szukałem materiałów ikonograficznych do dziejów diecezji z rezultatem całkiem ujemnym. Poza drzeworytem Gamrata³²⁶ z kroniki Zelnera³²⁷ nic ciekawszego nie znalazłem.

Życzę Ks. Rektorowi miłego i zdrowego w najdłuższe lata pobytu w nowej rezydencji i pozostaję ze czcią należną

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 11-6-1927

Dokument 72

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 13 VI 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Mam poczucie, że dłuższa praca nad tą recenzją doprowadziłaby mnie, przez skreślenia, uzupełnienia, poprawki do jej ulepszenia. Ale przyznam się, że w tej chwili szkoda mi na to czasu, którego gwałtownie potrzebuję do archiwum, a z drugiej strony nie chciałbym już dalej z tym zwlekać i zależy mi na posłyszeniu zdania o tym Ks. Rektora. Dlatego mimo poczucia, że plód jest niedonoszony, posyłam tę elukubrację na razie jako nienadającą się jeszcze do druku, a to z przyczyn następujących: nie mam pewności siebie, czy polemika w jaką wdałby się może ze mną zaczepony autor, dobrze by się dla mnie skończyła, boć komentowanie prawa jest dziś dyscypliną dość płynną, nietrudno o argumenty pro et contra³²⁸, zwłaszcza że i w Rzymie trafiają się decyzje w tym względzie niespodziewanie i zmienne; obawiam się też, że w razie wygranej, pomściłby się za na mnie autor i za honor Ks. Kaczmarczyka, a to z tytułu pewnej współodpowiedzialności Ks. Rektora jako wydawcy za moją recenzję. Ks. Krzemienieckiego całkiem nie znam osobiście i do polemiki z nim nie mam zapału. Stąd też ubrałem me twierdzenie w szatę możliwe najgrzeczniejszą. Z drugiej strony, chociaż widzę, że (poza przyjętymi skądinąd definicjami i twierdzeniami) autor na ogół swej rzeczy nie odpisał, jednak z kilku odbytych próbek widzę, że z innymi autorami nie obracał się dobrze. Będzie tam pewnie więcej pomyłek i przekręceń niż wskazałem, ale brak mi całej tej literatury,

³²⁶ Piotr Gamrat (1484–1545), duchowny rzymskokatolicki, po licznych funkcjach i urzędach kościelnych został mianowany biskupem: 1531–1535 ordynariusz diecezji kamieniecko-podolskiej; 1535–1537 bp przemyski, 1537–1538 bp płocki; 1538–1545 bp krakowski i jednocześnie 1541–1545 arcybiskup gnieźnieński oraz prymas Polski, kolekcjoner i bibliofil. P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000², s. 108–109.

³²⁷ *Groby królów polskich w Krakowie w kościele katedralnym na zamku poprzedza Kronika X. Krzysztofa Zelnera misjonarza kościoła Panny Maryi. Tę oraz inne pomniki historyczne z dawnych rękopisów wydał Ambroży Grabowski*, Kraków 1835.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na półtorej stronicy formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 15/6 [1]927”. Brak koperty.

³²⁸ Łac.: za i przeciw.

którą on tak szumnie na 4 stronicach zestawiał. Więc nie stać mnie na recenzję źródłową, godną poziomu wydawnictw Ks. Rektora. Więcej nabrałbym śmiałości i chętniej zaakceptował recenzję do druku, gdybym usłyszał miarodajne zdanie o jej wartości i o słuszności wypowiedzianych przeze mnie poglądów. Może Ks. Rektor, jeżeli to uzna za stosowne, udzielić jej sub secreto jakiemuś kanoniście, np. Ks. Grabowskiemu, którego honoru trochę bronię.

W trakcie pisania tego listu otrzymałem z Rzymu pakiet, otwieram i z radością stwierdzam, że to nowy komentarz Błata³²⁹ do IV księgi Kodeksu. Zaraz, przewrawszy list, przejrzałem cały komentarz do części trzeciej i na pociechę moją stwierdziłem, że we wszystkim zgadza się ze mną. Nie jest to komentarz tak lichy jakby z recenzji Ks. Wilanowskiego³³⁰ się wydawało, tylko za szczupły. Autor pominął z zasady studia prawne i podał tylko to, co całkiem pewnie z kodeku wynika, a do tego przyjął niefortunną formę parafrazy.

Niech więc Ks. Rektor łaskawie i wyrozumiale pisaninę moją przeczyta i potem swoje (a ewentualnie i cudze) uwagi wraz z rękopisem mi nadeśle, abym, jeżeli się to w ogóle do druku nadaje, mógł przerobić, poprawić, czy skrócić³³¹. Kopii rękopisu nie mam u siebie, tylko dość nieporządne notatki rzeczowe, z których rzecz, w tej formie jak ją posyłam, układałem.

Proszę przyjąć wyrazy czci należnej, oddany szczerze

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 13-6-1927

Dokument 73

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 18 VI 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Bardzo serdecznie dziękuję za tak łaskawy list i tyle pochwały naprawdę niezasłużonej. Skoro Ks. Rektor uważa, że to jest możliwe, to zgadzam się na drukowanie. Z góry mówię, że nie będę miał pretensji żadnych, gdyby po rozwazde lub czyjejs krytyce, okazało się, że recenzja nie nadaje się do druku. Zapewne wypada dać na końcu podpis, to proszę dopisać: „Ks. Jan Kwolek (Przemyśl)”. Na wykreślenie wyrazu „zdolność” (o Krzemienieckim) zgadzam się, wystarczy mu pracowitość i inne pochwały. Gdyby Ks. Rektor poza tym uznał, że jakiś wyraz lub zwrot trzeba poprawić lub wykreślić, zgadzam się

³²⁹ A. Błat, *Commentarium textus codicis iuris canonici*, vol. 4: *De processibus*, Romae 1927.

³³⁰ B. Wilanowski, *Dookoła nowego Kodeksu. Przegląd literatury kanonistycznej z ostatnich (1917–1925) lat*, „Przegląd Teologiczny Wileński”, 4(1926), s. 132.

³³¹ J. Krzemieniecki, *Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Kraków 1925, [rec.:] J. Kwolek, „Nova Polonia Sacra”, 1(1928), s. 368–377.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie formatu A4. Obok datacji nota adresata: „Otrzyma[łem] 20/6”. Brak koperty.

chętnie. Troszkę się lękam, czy wszystkie moje tezy utrzymają, ale nich tam. Gdyby coś wydało się podejrzanе, to można będzie opuścić lub przerobić, choćby w czasie korekty, o ile Ks. Rektor wcześniej nie uzna potrzeby przysłania mi jeszcze rękopisu.

Nie chciałem wytykać jednej rzeczy. Ks. Krzem[ieniecki] wprawdzie nie odpisuje dużych partii, ale poszczególne definicje, pojęcia, określenia, podziały itp. Przejmuje z innych autorów, często bez cytowania^b, zazwyczaj przy tym gorzej oddając myśl pierwowzoru. To stwierdziłem w kilku wypadkach odnośnie do Riveta³³², Novala, Cappella. Nie wyszczególniałem, bo trzeba by znać i inne jego źródła. To właśnie miałem na myśli wypominając mu „nonszalancję względem autorów, z których korzysta”. Nie czytuję „Głosu Narodu”, więc nigdy nie zetknąłem się z innymi utworami tego autora.

Otrzymałem nowe wydanie „Prawa kanonicznego” Grabowskiego³³³, gruntownie ulepszone i rozszerzone w dwójnasób. Teraz to wcale dobry podręcznik. Dam notatkę reklamową do „Kroniki”³³⁴, jak również o nowym wydaniu Cappella „De matrimonio”³³⁵ i o mapie kościelnej Pawłowskiego³³⁶, którą troszkę skrytykowałem w „Gazecie Kościelnej”³³⁷ (chodziło mi, aby zachęcić księży do poparcia tego wydawnictwa kartograficznego).

Wyrazy głębokiej czci i serdeczne pozdrowienie przyjmą proszę od szczerze oddanego Ks. Rektorowi

Ks. J[an] Kwolek

Przemyśl, 18.6.1927

Dokument 74

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 15, Oryg.: PAU, sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917-1925, Bilet wizytowy ks. Jana Kwolka z notą ks. Jana Fijałka, Przemyśl lipiec 1927 r.

Nadruk^a: „Ks Dr Jan Kwolek Przemyśl”.

^b Nota ks. Fijałka na marginesie: „Tak jest”.

³³² L. Rivet, *Institutiones iuris ecclesiastici private*, Romae 1914.

³³³ I. Grabowski, *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lwów 1927².

³³⁴ J. Grabowski, *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lwów 1927², [nota bibliograficzna: J. Kwolek], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 6–7, s. 167–168.

³³⁵ F.M. Capello, *De matrimonio*, vol. 3, Romae 1927², [nota bibliograficzna: J. Kwolek], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 6–7, s. 167.

³³⁶ S. Pawłowski, *Mapa Kościoła rzymsko-kat[olickiego] w Polsce*, Lwów–Warszawa 1927, [nota bibliograficzna: J. Kwolek], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 6–7, s. 167.

³³⁷ S. Pawłowski, *Mapa Kościoła rzymsko-kat[olickiego] w Polsce*, Lwów–Warszawa 1927, [rec.:] J. Kwolek, „Gazeta Kościelna”, 1927, s. 261–262.

^a Nota ks. Fijałka na awersie: „Kataloguje archiwum konsystorskie, myśli o inwentar[yzacji] archiwum para[fa]lnego] Zaprowadziłem go do D[okto]ra Kaczmarczyka. 18/7 [1]927”. W kolekcji BPAU błędnie podano datę 1917 r.

Dokument 75

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwołka do ks. Jana Fijałka, Brzozów Zdrój 24 VIII 1927 r.

Z^a kąpieliska biskupiego w lesie brzozowskim ślę Czycig[odnemu] Ks. Rektorowi serdeczne pozdrowienie. Z dała od rodzaju ludzkiego dłubię tu trochę w mojej archiwistyce, a po sąsiednich plebaniach przy sposobności szperam wychwytyjąc to i owo dla archiwum i muzeum diec[ezjalnego]. Wracam do Przemyśla i kończę wakacje 27 bm. Z początkiem sierpnia wędrowałem po Czechosłowacji (Spisz, Orawa, Praga³³⁸), a potem via Toruń zajechałem do Brzozowa na odpoczynek. Bardzo będę wdzięczny, jeżeli po otrzymaniu tej kartki doniesie mi Ks. Rektor do Przemyśla, gdzie przybywa.

Ze czcią należną

Ks. J[an] Kwołek

Brzozów Zdrój, 24-8-[19]27

Dokument 76

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwołka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 28 VIII 1927 r.

Po^a 12-dniowym wypoczynku w Zdroju brzozowskim (biskupiej fundacji, w biskupim lesie, którego wizerunek przesyłam), wróciłem dziś do Przemyśla i zastałem korektę, i łaskawy list Czycig[odnego] Ks. Rektora.

Korektę odeślę w poniedziałek jeszcze na plebanię do N[owego] Targu³³⁹, ale w razie opóźnienia poczty proszę zadysponować tam odsyłkę do Krakowa. W lesie dłubałem pewien referat archiwalny, o czym później.

Cześć i pozdrowienie serdeczne

Ks. J[an] Kwołek

Przemyśl, 28/8 1927

^a Tekst pisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „Jaśnie Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Kraków, ul. Kanonicza”. W prawym górnym rogu dwa znaczki i stemple: „Brzozów 25/27”. Na awersie fotografia kościoła i klasztoru oo. Jezuitów w Starej Wsi k. Brzozowa.

³³⁸ Praga – stolica ówczesnej Czechosłowacji.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „J[aśnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Kan[onik] kap[ituly] metrop[olitalnej] i prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iellońskiego], Nowy Targ, Plebania”. W prawym górnym rogu znaczek i stempel pocztowy. Na awersie fotografia zakładu wypoczynkowego z nadrukiem: „Brzozów. Zakład Kąpielowy. Dom Zdrojowy”. W górnej partii awersu nota ks. Fijałka: „Otrzymałem 29/8 [1]927 w Nowym Targu”.

³³⁹ Nowy Targ – miasto stołeczne Podhala.

Dokument 77

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 29 VIII 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Stawiam się w słowie i odsyłam korektę. Jestem szczerze wdzięczny Ks. Rektorowi za porobione poprawki, ale proszę też łaskawie zdecydować, czy nazwisko b[isku]pa Mańkowskiego na I stronie ma być drukiem rozstrzelonym, czy też w podkreśleniu go w rękopisie zaszła pomyłka i ewentualnie skreślić moją w tym miejscu poprawkę.

Miałem pewne obawy, czy metoda autora naciągania procesu administracyjnego ku formom procesu uroczystego nie opiera się na rzymskiej praktyce kurialnej (którą autor trochę badał na miejscu), ale dowiedziałem się od nowego naszego rzymskiego kanonisty Ks. D[okto]ra Mik[ołaja] Drużbackiego³⁴⁰, który właśnie w przedmiocie procesów administracyjnych świeżo w Kongregacji Soboru przeszedł roczną praktykę, że właśnie ta praktyka kurialna nie lubi obciążać procesów administracyjnych formalnościami sądowymi i metody zalecane przez autora uważa się tam wprost za błędne, chociaż podobną formalistykę, choć w mniejszej mierze (uczeń przeszedł mistrzów!) zalecają niektórzy rzymscy kanoniści, zwykła profesorska przesada. Więc niech już idzie ta moje recenzja. Na wypadek repliki lub napaści liczę na pomoc i obronę ze strony Redaktora.

Recenzję Ks. Bystrzanowskiego, mile i uczenie napisaną, czyta się z przyjemnością i z rosnącym respektem dla pracy Ks. Wichra tak, że aż budzi się podejrzenie, czy nie za dużo pochwał³⁴¹. Tylko biednemu drukarzowi dostały się cięgi, że takiego arcydzieła nie wydrukował bez błędu. Trzeba będzie sobie kupić i przeczytać tę książkę. Jeżeli można, to uprzejmie proszę o 10 nadbitek mojej recenzji, ewentualnie wystarczy i pięć.

Wykończam teraz parę rzeczy na temat naszego archiwum (statut, regulamin, opis, historia), bo zyskałem u B[isku]pa obietnicę, że statut zatwierdzi³⁴²

---

^a Tekst napisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. Pomiędzy autografem autora listu a datacją nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 20/6 [1]927 w Nowym Targu w zakrystii po mszy św. Tak się szczęśliwie złożyło, iż w obecności przybyłego z Bukowiny Tatrzańskiej do Now[ego] Targu (nie zastał Ks. Prof. Kobyłeckiego). Ks. D[oktora]ra Ignacego Grabowskiego, któremu w pierwszej chwili nie poznał tak zmężniał, dałem mu też zaraz kiedym robił gratiarum actionem do przeczytania”. Brak koperty.

³⁴⁰ Mikołaj Drużbacki (1895–1939), święcenia kapłańskie w 1921 r. w Przemysłu; 1921–1922 wikariusz par. Gorlice; 1922–1923 sekretarz Kurii Biskupiej w Przemysłu; 1924–1927 studia prawnicze w Rzymie zwieńczone doktoratem i praktyka w Rocie rzymskiej; 1927–1928 wikariusz katedry w Przemysłu; 1928–1930 dyrektor gospodarczy Seminarium Duchownego w Przemysłu; 1930–1935 ponownie wikariusz katedralny; 1936–1939 kanclerz Kurii Połowej w Warszawie; po wybuchu II wojny światowej udał się z bp. Gawliną do Łucka, gdzie zginął. S. Momidłowski, *Wspomnienia pośmiertne*, s. 48–49.

³⁴¹ W. Wicher, Ks. *Szymon Stanisław Makowski, teolog-moralista polski z XVII w.*, Kielce 1926, [rec.:] Bystrzanowski, „Nowa Polonia Sacra”, Kraków 1928, s. 377–383.

³⁴² J. Kwolek, *Archiwa diecezji przemyskiej ob. lac. Statut i regulamin Archiwum Diecezjalnego*, Przemysł 1927.

i archiwum w jesieni poświęci, co pro foro externo³⁴³ dopomoże mi do ściągania z diecezji resztę rękopisów oraz do zdobycia reduty kapitulnej, która jeszcze się broni przed archiwariuszem! W opracowaniu statutu i regulaminu dopomógł mi cennymi radami dyr[ektor] K[azimierz] Kaczmarczyk³⁴⁴.

Wróciłem też do urzędowania. Trzeba będzie ruszyć z miejsca piramidę referatów nagromadzoną na moim biurku w czasie mej nieobecności. Chodzi głównie o uporządkowanie stanu prawnego naszych ekspozytur samoistnych. Referenci przedwojenni wiele tu zaniedbali, zastój polityczny z czasów wojny i po wojnie dopełnił reszty i w rezultacie mamy w tej dziedzinie niebezpieczny chaos, który mogliby (gdyby umieli) łatwo wyzyskać wrogowie Kościoła. Więc też pro publico bono chętnie podjąłem się tej roboty, choć wchodzi ona w drogę moim planom i pracom archiwalnym. Da Bóg, zrobi się jedno i drugie.

Gdyby Ks. Rektor po 1 września zamierzał jeszcze opuścić Kraków i gdzieś wyjechać, to proszę mi donieść o tym, bo spodziewam się, że około 7 września będę mógł Ks. Rektorowi przesłać coś do przeczytania, a wysłałbym do Krakowa na [ul.] Kanoniczą.

Kończąc, życzę miłych wywczasów i najlepszego zdrowia, szczerze oddany
Czcig[odnemu] Ks. Rektorowi

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 29-8-1927

Dokument 78

Oryg.: AAP, bsygn., Ks. Dr Jan Kwolek, Korespondencja 1931 (sic!) – 1935, List ks. Jana Fijałka do ks. Jana Kwolka, Kraków 7 IX 1927 r.

W Krakowie, d[nia] 7 września 1927
ul. Kanonicza 20

Wielce^a Łaskawy Ks. Profesorze,

I powiadają, że się nie starzeje...! Proszę m i przebaczyć, iż zaraz jak należało nie podziękowałem za przysłanie korekty, a niemniej za list serdeczny i ciekawy, tudzież i za obie korespondentki, które mi stąd do chwilowego postoju u zbiegu

³⁴³ Łac.: na zewnątrz.

³⁴⁴ Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966), dr filozofii w zakresie historii; 1904–1919 pracownik Archiwum Akt Dawnych Krakowa; 1919–1920 pracownik Archiwum Skarbowego w Warszawie; 1920–1957 pracownik Archiwum państwowego w Poznaniu; 1925–1939 i 1945–1953 dyrektor tej instytucji, od 1953 r. kustosz; w 1957 r. mianowany prof. nadzwyczajnym Uniwersytetu Poznańskiego; autor licznych publikacji naukowych z archiwistyki i historii prawa polskiego, nazwany został jednym z twórców nowoczesnej archiwistyki polskiej. J. Matysiak, *Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966). Archiwista i historyk*, Poznań 2021, *passim*.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na trzech stronicach papieru formatu zeszytowego. Niżej autografu nadawcy nota ks. Kwolka fioletowym atramentem: „Odp[isałem] 10/9 [19]27, 1 statut, 1 regulamin, 1 prot[okół], 1 Smółka”. Brak koperty.

obu Dunajców przysłano. Faktycznie letnisko ono opus meritorium³⁴⁵. Szczęśliwa diecezja, iż ma dbającego o nią biskupa. Gdzie indziej, nie wskazując palcem, inaczej. Kiedy już o nich mowa, to doniosę, o czym konfratryz tutejsi głośno mówią na prowincji (bo tam się dopiero dowiedziałem), iż Wasz pasterz rządzi naszą diecezją, albowiem on to prymasowi Hlondowi³⁴⁶ w Piekarach³⁴⁷ na koronacji³⁴⁸ podsunął na 1-e miejsce podsunął jako kandydatów Rosponda³⁴⁹ z Liszek³⁵⁰ (na 2-gim miejscu był Hanuszek³⁵¹, ale ta pocziwina o żadnych godnościach nie chce słyszeć).

Donoszę, iż wyjeżdżam na parę dni – do 18 bm. – na Jasną Górę, gdzie mnie już oczekuje Dyr[ektor] Dr Kaczmarczyk i tam proszę nadsyłać rzecz swoją o archiwum, którą, jeśli Przew[wielebny] Ks. Profesor pozwoli, przedrutynuje dyr[ektor] Kaczmarczyk, fachowiec z łaski Bożej i czełek przy tym dobry. 18 i 19 muszę być tutaj i potem mimo przyjazdu P[ana] Prezydenta jeszcze wracam na 1-go października lub trochę przed nim, by być na kapitule i wykłady rozpocząć oraz wydanie „Nova Polonia Sacra” ukończyć (25 arkuszy) po napisaniu jeszcze 3-ch recenzji.

Wczoraj widziałem się z prof. Kotem, który po spinaniach się w Tatrach (także i po stronie słowackiej) wyjeżdża za parę dni na parę tygodni do Berlina i Paryża. Świetnie wygląda.

O losy Swojej recenzji proszę się nie obawiać, utwierdziłem się w tym jeszcze więc przy ponownym jej czytaniu: proszę wierzyć, więcej się z niej nauczyłem

---

³⁴⁵ Łac.: miejsce wypoczynku.

³⁴⁶ August Hlond (1881–1948), święcenia kapłańskie w 1905 r. w Zgromadzeniu Księży Salezjanów; dr teologii; kapelan schroniska dla młodzieży; 1907–1909 dyrektor Zakładu Wychowawczego w Przemyślu; 1909–1919 pracował w salezjańskich ośrodkach w Wiedniu; 1919–1922 przełożony austriacko-niemiecko-węgierskiej Prowincji Salezjanów w Wiedniu; 1922–1925 apostołski administrator polskiej części Śląska; 1925–1926 biskup diecezji katowickiej; 1926–1948 metropolita gnieźnieńsko-poznański i prymas Polski; w 1927 r. kreowany kardynałem; 1939–1945 przebywał w Europie zachodniej, do Polski powrócił 20 VII 1945 r. reorganizując administrację kościelną i życie religijne kraju; w 1992 r. zainicjowano jego proces beatyfikacyjny. S. Kosiński, *Hlond August*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 1088–1090.

³⁴⁷ Właściwie: Piekary Śląskie – miasto na Górnym Śląsku.

³⁴⁸ Koronacji obrazu Matki Bożej Piekarskiej koronami darowanymi i poświęconymi przez Piusa XI dokonał 15 VIII 1925 r. nuncjusz papieski w Warszawie abp. Lorenzo Lauri.

³⁴⁹ Stanisław Rospond (1877–1958), święcenia kapłańskie w 1901 r. w Krakowie; 1898–1904 studia w Innsbrucku zwieńczone doktoratem teologii; 1904–1905 wikariusz par. Wadowice; 1905–1909 prefekt Seminarium Duchownego w Krakowie i katecheta gimnazjalny; 1909–1920 prefekt Małego Seminarium i katecheta; 1920–1958 rektor Seminarium Duchownego; 1927–1958 krakowski biskup pomocniczy; 1952–1953 przebywał w areszcie domowym. K. Krasowski, *Biskupi katoliccy*, s. 210–211.

³⁵⁰ Liszki – wieś k. Krakowa.

³⁵¹ Szymon Hanuszek (1873–1940), święcenia kapłańskie w 1897 r. w Krakowie; 1895–1900 studia w Innsbrucku zwieńczone doktoratem teologii; 1900–1901 wikariusz par. Mogiła; 1909–1932 katecheta Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Krakowie; 1911–1935 wykładowca katechetyki i pedagogiki na Wydziale Teologicznym UJ; 1931–1939 rektor Seminarium Duchownego w Krakowie. M. Gawlik, J. Szczepaniak, *Księża katecheci*, s. 152.

aniżeli z książki Kaczyperdy³⁵² tak świetnie scharakteryzowanej i w słabiznę autora trafionej. Zwróci uwagę.

Z Ks. Prof. Grabowskim widziałem się i w N[owym][Targu, i tu był wczoraj – dziś u mnie (niecałe 2 tygodnie siedział w Bukowinie), przynosząc mi nowe swego „Prawa Kan[onicznego]” wydanie, które W[ielce] Ł[askawego] Ks. Profesora zadowoliło. Na recenzję mapy Pawłowskiego, której nie znam, jestem ciekawy.

Ukończenia prac przygotowawczych około urzędu i otwarcia Archiwum diec[ezjalnego] gratuluję i z pomyślnych zabiegów w sprawie jego urzędu cieszę się bardzo. Zakomunikuję to dyr[ektorowi] Kaczmarczykowi, a gdy je zobaczy, zda sprawę w „Archeion”³⁵³.

Kończąc, przesyłam serdeczne pozdrowienia z wyrazami rzetelnej czci, oddany
Ks. Jan Fijałek

Dokument 79

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 10 IX 1927 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Dziękuję serdecznie za łaskawy list ostatni i przesyłam kopię projektów statutu i regulaminu, które ok. 20 bm. przedłożyć zamierzam do zatwierdzenia Ks. B[i-sku]powi³⁵⁴. Opracowałem je na wzór regulaminów państwowych uwzględniając instrukcję papieską w tych sprawach dla B[isku]pów włoskich. Uwzględniłem poprawki zalecone mi już łaskawie przez p[ana] Dyr[ektora] Kaczmarczyka. Gdybyście jeszcze obaj zauważyli tam jakiś błąd lub niewłaściwość, proszę mi łaskawie do 20 bm. zwrócić uwagę. Egzemplarze może Ks. Rektor sobie zachować, bo mam odpis. Również do 20 bm. proszę uprzejmie zwrócić mi protokół z aneksami, który przy niniejszym dołączam.

Żałuję, że jeszcze nie zdołałem wykończyć dwu dalszych elaboratów archiwalnych: krótkie dzieje archiwum i opis obecnego stanu³⁵⁵. Będę się starał po wykończeniu a przed wydrukowaniem przesłać odpis Ks. Rektorowi. Wszystko muszę naprzód ogłosić w „Kronice” diecezjalnej, a potem uzyskać odbitki dla [za]interesowanych.

³⁵² Epitet odnoszący się do ks. Jana Krzemienieckiego.

³⁵³ „Archeion” – polskie czasopismo poświęcone tematyce archiwalnej; ukazywało się w latach 1926–1939, wznowione zostało w roku 1948 i wychodzi do dzisiaj.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. Obok datacji nota adresata: „Otrzymałem na Jasnej Górze 12/9 [1]927”. Brak koperty.

³⁵⁴ J. Kwolek, *Archiwa diecezji przemyskiej ob. łac. Statut i regulamin Archiwum Diecezjalnego*, Przemysł 1927.

³⁵⁵ Idem, *Archiwa diecezji przemyskiej obrz[ądku] łac[iniejszego]*, „Kronika Diecezji Przemyskiej” 27(1927), s. 223–227.

Dołączam za to egzemplarz dla Ks. Rektora uzyskany katalogu archiwum miejskiego^b. Niestety, dałem się uprzedzić. Ale katalog mego archiwum mam w robocie i może za rok-dwa wykończę także.

O tak dalekich wpływach naszego Pasterza nie miałem pojęcia. Nie jestem ja jego wielbicielem, choć go jako władzę szanuję i z lękiem patrzę czasem na jego rządy, dziś więcej nerwowe niż z początku, ale in plus zaliczam mu bez zastrzeżeń jego budownictwo (w Przemyślu pałac przerob[iony], kuria i archiwum całkiem nowe, schronisko dla sług kupione i zaadoptowane, dom dla rzemieślników odzyskany i przerobiony. W Brzozowie Zdrój na razie 3 budynki luksusowo urządzone, w zamiarze dalsze wille i kolej elektryczna do Rymanowa³⁵⁶. Obecnie chce B[isku] p kupić lub budować w Jaśle dom dla Księża emerytów. Daj Boże tak dalej: to była właśnie dziedzina przez Wielkiego jego poprzednika zaniedbana. Poprzednik pisał a pisał. Ten za to nie tylko nic nie pisze, ale i niewiele czyta. Jednak Duch Święty wie, kiedy jakiego biskupa potrzeba.

Mam jeszcze prośbę do Ks. Rektora. Chciałbym w następstwie powziętej w Kielcach uchwały podać do „Ateneum Kapłańskiego” krótkie wskazówki o metodzie nauki archiwistyki dla naszych alumnów w ramach zapotrzebowania naszych diecezji i archiwów³⁵⁷. Niestety, prócz własnej kilkuletniej praktyki żadnych nigdzie wzorów i wskazówek nie znajduję. W „Archejon” n[r] 2 jest wprawdzie, ale zbyt ogólnikowa relacja o nauce archiwistyki w Warszawie. Czy na którymś ze zjazdów naukowych w ostatnich latach tego nie mówiono, czy nie ma jakich podręczników, czy nie mógłby mi Ks. Rektor coś z tej materii na krótko pożyczyć. Chciałbym bowiem i swoje wykłady ulepszać i innym drogę wskazać.

Druga prośba osobista: proszę czasem we mszy świętej na Jasnej Górze westchnąć do Matki Bożej o zdrowie albo o lekki zgon dla mojego drogiego ojca Sebastiana³⁵⁸, który mi dogorywa. Nadziei nie mam wiele: lat 70, nerki, kiszki, opuchlizna, serce. Ale Pan Bóg łaskaw. Jest to dla mnie przedmiot ciągłej zgryzoty i hamuje mi zapał do pracy. Byłem u niego przed paru dniami. Teraz oczekuję już raczej zaproszenia na pogrzeb.

Wyrazy głębokiej czci i serdeczne pozdrowienie przesyła szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Dla przeznaczonego i kochanego p[ana] Dyrektora K. Kaczmarczyka pozwałam sobie dołączyć serdeczne pozdrowienia.

Przemyśl, 10-9-1927

^b Na marginesie nota ks. Kwolka: „Tu: osobno pod opaską”.

³⁵⁶ Planowane połączenie kolejowe Brzozowa z innymi miejscowościami nigdy nie zostało zrealizowane.

³⁵⁷ Nie doszło do anonsowanej publikacji.

³⁵⁸ Kwolek Sebastian (1857–1928), rolnik zamieszkały w Kraczkowej k. Łańcuta na Podkarpaciu, ojciec ks. Jana Kwolka.

Dokument 80

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 20 IX 1927 r.

Przemyśl, 20-9-1927

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Najserdeczniej dziękuję za łaskawą modlitwę na intencję mego ojca oraz za miłe słowa pociechy. Byłem u ojca przedwczoraj: jest źle i beznadziejnie. Spodziewam się zgonu w ciągu tygodnia. Dzięki Bogu, że duchowo jak najlepiej dysponowany i niewiele cierpi. Dobra śmierć to też łaska Boża.

Poprawki proponowane odpisałem sobie do mego egzemplarza, a oryginał odsyłam Ks. Rektorowi jako już mi niepotrzebny. Co do wypożyczania rękopisów poza archiwum nie mogę w ogóle pogodzić się z obecnym ultraliberalizmem, który wymaga, aby z archiwów wydawać a nawet wysyłać zagranicę cenne rękopisy. Oczywiście to przecież droga do roztrwonienia archiwów. Szkodę przy tym ponoszą uczeni, którzy chcieliby zbadać archiwalia na miejscu, gdy one wędrują sobie „światami”. Zawsze uważałem, że zbiór archiwalny jest większym panem niż badacz, który winien raczej pofatygować się do archiwum niż wymagać, aby mu archiwalia jak na półmisku w jego mieszkaniu podano. Ja tam czułbym się wielce zakłopotany i zatrwożony o los archiwaliów, które by mi ktoś z dała od domu miał przesłać. Więc też choć usłuchałem rady p[ana] Dyr[ektora] Kaczmarczyka, aby zostawić w regulaminie furtkę dla wypożyczania archiwaliów poza archiwum, nie jestem w tym względzie przekonany i bardzo się lękam, aby ordynariusz nie zaczął pozwalać na takie pożyczki.

Co do archiwum kapituły, uważam że w Krakowie nie ma obawy, aby w kapitule brakło znawców archiwum, ale na prowincji bywa różnie. Czasem w kapitule trafi się znawca, czasem w kurii, czasem w kolegium profesorskim, ale nigdy nie będzie ich za wielu. Dlatego choćby nie łączyć, ale w jednym ręku skupić chciałbym opiekę nad obu archiwami.

Co do podręcznika archiwistyki, mam tu dzieło holenderskie (Muller, Feith u[nd] Fruim – „Anleitung zum Orden u[d] Benkreibe bei der Archive”, L[ei]p[zig] 1905 nieświatne. Chodziło mi raczej o jakieś wskazówki „o metodzie nauczania archiwistyki”, zwłaszcza polskiej i kościelnej. Widocznie nic nie ma takiego. Trzeba będzie spróbować napisać.

Jeszcze raz dziękuję i pozdrawiam serdecznie Czcig[odnego] Ks. Rektora

Ks. Jan Kwolek

Panu Dyr[ektorowi] Kaczmarczykowi autor Smółka obiecał sam przesłać egzemplarz „Katalogu arch[iw]alnego”³⁵⁹.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ks. Fijałka: „Otrzyma[łem] 22/9 na Jasnej Górze”. Brak koperty.

³⁵⁹ J. Smółka, *Katalog Archiwum Akt Dawnych miasta Przemyśla*, Przemyśl 1927.

N[ota] B[ene]!³⁶⁰ Musiałem zrezygnować z wpływów na archiwum kapitulne, bo się kanonicy zaczęli za to obruszać. Ale za to ja ich zaczynam głaszać, aby wreszcie sami swoje archiwum odnaleźli (większość bowiem zaginęła w bibliotece i innych ruchomościach), uporządkowali i udostępniili. Sam im też wiele rzeczy odszukałem. Byłoby dobrze, aby co chwila jakiś badacz do kapituły się zwracał z żądaniem dopuszczenia do archiwum.

Czy nie mógłby mi Ks. Rektor wskazać, do kogo powinienem egzemplarz tej broszury przesłać gratis? Odbiłem w tym celu 200 egzemplarzy³⁶¹.

Serdeczne pozdrowienia

Ks. J[an] K[wolek]

Dokument 81

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, Bilet wizytowy ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 5/11 1927 r.

Nadruk^a: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemyśl”.

Dokument 82

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 8 XI 1927 r.

Przemyśl 8-XI-1927

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Bardzo serdecznie dziękuję za dobre słowa o mojej drobnej robocie, która mimo swych braków może się przecież czasem komuś przyda. Mnie samego razi ten zbytek kadzidła, którym moją pracę zasypałem, ale musiałem to zrobić, aby w diecezji niechętnych zachęcić, a obojętnych pobudzić do życzliwego traktowania spraw archiwalnych. Trzeba jeszcze dużo propagandy w tym względzie.

W tym dniach, po takim wstępie, rozsyłały z kurii już osobiste wezwania do proboszczów, aby resztę swych starych archiwów tu nadesłali. Co do furtki dla wypożyczenia a archiwum, zgadzam się z Ks. Rektorem i pisałem przed ostateczną redakcją jeszcze do p[ana] Kaczmarczyka w tej sprawie: w odpowiedzi podał kupę argumentów, aby tę furtkę w regulaminie zostawić. Możliwe że źle zrobił, ulegając mu, ale myślę sobie, że choćby się tego w regulaminie nie powiedziało,

³⁶⁰ Łac.: nawiasem mówiąc.

³⁶¹ J. Kwolek, *Archiwa diecezji przemyskiej obrz[ądku] łac[ińskiego]*, Przemyśl 1927.

^a Na awersie nota ks. Fijałka: „Prof. Kutrzeba, Dyr[ektor] Chmiel, Ks. Dr Tad[eusz] Glemma w Pelplinie, Dr Kaz[imierz] Tyszkowski we Lwowie, Prof. K. Chudyniecki [?] w Wilnie, Dr K. Dobrzański w Krakowie”.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 12/11 [1]927”. Brak koperty.

to i tak Biskup, jako władza archiwum i regulaminu, mógłby w każdej chwili od regulaminu dyspensować. Ja osobiście wszelkich dołożę starań, aby ta furka była w praktyce zamknięta. Mam też za sobą nie tylko regulamin, ale kodeks (Kanon 378). Obawiam się też, czy art[ykuły] XVI i XVII nie za hojnie określiły aż całą godzinę bezpłatnej pracy. W razie wielkiego zapotrzebowania, mógłby archiwariusz nie dać rady. Myślę, że praktyka, a także krytyczne rady innych archiwistów dopomogą z czasem do ulepszenia i zmiany statutu i regulaminu.

Osobom przez Ks. Rektora wskazanym częściowo już wysłałem, częściowo teraz wysyłam broszurę. Nie mam ochoty jej sprzedawać, chyba by chciał nabyć jakiś człowiek nieuczony i niezasługujący na to, aby mu dać darmo. Pobudzenie może innych diecezji do porządkowania archiwów (choćby przez zazdrość) lub odnalezienie choćby jednej z naszych ksiąg zagubionych, hojniej wynagrodzi nasze archiwum niż kilkaset złotych z rozprzedaży.

Jeszcze raz dziękuję i serdecznie pozdrawiam Ks. Rektora

Ks. Jan Kwolek

Dokument 83

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 13 XII 1927 r.

Przem[yśl], 13 XII [19]27

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Proszę wybaczyć, że kartkę zamiast listu piszę z powodu koniecznego pośpiechu. Otóż, chciałbym korzystając ze świąt po odwiedzeniu chorego ojca, którego choroba beznadziejna wprawdzie, ale przeciąga się, o ile nic niespodziewanego nie przeszkodzi, wpaść do Krakowa 26 bm. wieczór na jeden dzień i tegoż dnia albo nazajutrz odwiedzić Ks. Rektora w jego nowym mieszkaniu na pogawędkę. Gdyby Ks. Rektor zamierzał wyjechać z Krakowa na święta, to proszę się mną nie krępować, tylko łaskawie może donieść mi o tym.

Mam teraz moc roboty z furami archiwaliów parafialnych, które z diecezji otrzymuję. To właśnie było głównym zamierzeniem mojej broszury. Dostałem od odbiorców pochwał więcej niż zasługuję. Przekonuję się teraz, że w systemie przedstawionego w broszurze porządku archiwum trzeba będzie wiele zmienić, ale z decyzją i wykonaniem jeszcze parę miesięcy zaczekam. Tymczasem oprawiam, spisuję i w ogóle porządkuję i kontent jestem, że darmo chleba nie jem.

Ze czcią

Ks. J[an] K[wolek]

^a Tekst pisany na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „Najprzewielebniejszy Ksiądz Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Kanonik Kap[itulu] Metrop[olitalnej] i Prof[esor] Uniwer[sytetu] Jag[iellońskiego], Kraków, ul. Kanonicza 20”. W prawym górnym rogu dwa znaczki i stempel pocztowe. W lewym górnym rogu pieczętka: „Ks. Dr Jan Kwolek, Przemyśl, ul. Katedralna 20”. Obok adresu nota ręką adresata: „19/12 na przedsta[awienie] Kom[isji] Hist[orycznej] wybrany współpracownikiem Komisji Hist[orycznej]”.

Dokument 84

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 23 XII 1927 r.

Przemysł 23-XII-1927

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Dziękuję najserdeczniej za łaskawą kartkę i za tyle niezasłużonej życzliwości od Ks. Rektora doznawanej, a którą za najlepszą nagrodę i najwyższą zachętę do pracy dalszej sobie uważam. Coś mi znowu w przyjeździe przez Przemysł dziś przy pociągu prof. Kot naopowiadał o jakimś posiedzeniu komisji. Doprawdy, Ks. Rektor psuje mnie swoją dobrocią. Niechże przy tych świątach wolno mi będzie, na razie pisemnie, potem ustnie złożyć serdecznie życzenia zdrowia w najdłuższe lata i dobrych owoców pracy i jakiejś pociechy ze swoich w nauce wychowanków, do których i ja pozwalam sobie siebie zaliczyć.

Jadę jutro do Kraczkowej ad Łańcut, ale stamtąd chciałbym już w poniedziałek zajechać do Krakowa na wieczór tym pociągiem, który przyjechać tam powinien 17.05, a przyjechać może i o 3 godziny później. Otóż, o ile tam pociąg nie spóźni się więcej niż o 3 godziny, to zaraz po złożeniu walizki w mieszkaniu Kota ([ul.] Straszewsk[iego] 7), gdzie będę nocować, poszukam Ks. Rektora w mieszkaniu na [ul.] Kanoniczej 20. Oczywiście, gdybym przyjechał dopiero około 9-tej wieczór, to już nie będę Ks. Rektora ani siebie fatygował nocnymi gawędami tylko pójdę spać, a przyjdę nazajutrz. Nie będę całego dnia Ks. Rektorowi zajmował, bo chciałbym i w muzeum zbadać pewne rzeczy i do prof. Semkowicza³⁶² wstąpić, a może (gdyby było któreś otwarte) zaglądnąć i do jakiegoś archiwum, aby zobaczyć, jak wygląda wzorowe uporządkowanie pergaminów, bo ta sprawa nastęrcza mi pewne troski i skrupuły. Chcę mówić na lwowskim kwietniowym zjeździe „Tow[arzystwa] Teol[ogicznego]” o naukowej organizacji archiwów, więc chciałbym się niecoś poduczyć³⁶³.

W tych dniach podróżowanie nie jest miłe, ani łatwe, nie wiem też, co zastanę w rodzinie, ale nie tracę nadziei, że tymczasem w Krakowie będę, więc nie na długo przerywam pisemną rozmowę i serdecznie pozdrawiam ze czcią

Ks. J[an] Kwolek

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 26/12 [19]27”. Brak koperty.

³⁶² Władysław Semkowicz (1878–1949), dr prawa; w 1909 r. habilitacja z nauk pomocniczych historii; 1914–1916 wykładowca w Uniwersytecie Lwowskim; 1916–1939 i 1945–1947 prof. UJ; 1939–1940 więziony przez Niemców; 1941–1942 pracownik tzw. Ostinstit w Krakowie; w roku akad. 1928/29 dziekan Wydziału Filozoficznego UJ; członek PAU, autor publikacji naukowych z dziedziny nauk pomocniczych historii i wydawca źródeł. H. Wąsowicz, *Semkowicz Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. zbior., Lublin 2012, kol. 1404–1406.

³⁶³ J. Kwolek, *Naukowa organizacja archiwów diecezjalnych*, „Archeion”, 1928, t. 4, s. 15–35.

Dokument 85

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 31 XII 1927 r.

Czcigodnemu^a i Kochanemu Ks. Rektorowi

z Nowym Rokiem przesyłam serdeczne życzenia zdrowia w najdłuższe lata i powodzenia we wszelkich naukowych przedsięwzięciach. Zarazem dziękuję najserdeczniej jeszcze raz za tak niezwykle miłe i gościnne przyjęcie. Daj Boże, bym mógł bodaj w drobnej części odwdziżyć się Ks. Rektorowi za tyle serca i życzliwości.

Nazajutrz odbyłem po drodze na kolej dłuższą konferencję z p[anem] dyrektorem Chmiel³⁶⁴ i wiele od niego się nauczyłem. Szkoda, że nie istnieje w polskim języku jakiś podręcznik do konserwacji archiwaliów, podobny do podręcznika ochrony innych zabytków Muczkwowskiego. Gdyby się tego łatwiej można było nauczyć, nie brzmiałoby jako głos na puszczy nawoływanie uczonych do ochrony archiwów i ich porządkowania. Sprawę tę w Polsce walnie posunie naprzód przygotowywana przez Ks. Rektora instrukcja o katalogowaniu rękopisów. Ja osobiście wyglądał będę jej publikacji z utęsknieniem jak kania deszczu. Chmiela „Wskazówki do inwentaryzacji rękop[isów]” z r[oku] 1903³⁶⁵ są dobre, ale za szczupłe i bodaj czy nie przestarzałe trochę.

Ojciec mój biedny jeszcze walczy ze śmiercią. Czekam jego zgonu z godziny na godzinę. Niewesołe mam święta i rok nowy, ale ufam, że będzie lepiej.

Dołączam serdeczne pozdrowienie dla Pani i wyrazy czci głębokiej dla Ks. Rektora, oddany w Chr[ystusie]

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 31-XII-1927

Dokument 86

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 26 I 1928 r.

Przemyśl 26 I 1928

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

We czwartek zeszłego tygodnia skończył swój pracowity żywot (laboriosus) mój ojciec Sebastian^b. Pogrzebałem go w sobotę. Komunikując to, serdeczne

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 3/1 [1]928”. Brak koperty.

³⁶⁴ Adam Chmiel (1865–1934), polski historyk kultury, archiwista; 1898–1934 pracownik Archiwum Akt Dawnych w Krakowie, 1917–1934 dyrektor tejże instytucji; znawca dziejów i kultury Krakowa, dr honoris causa UJ; członek korespondent PAU, autor publikacji z dziedziny historii sztuki, kultury i urbanistyki, sfragistyki, paleografii, heraldyki, archiwistyki i bibliologii. *Biogramy uczonych polskich*, cz. 1: *Nauki społeczne*, z. 1, red. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1983, s. 199.

³⁶⁵ A. Chmiel, *Wskazówki do inwentaryzacji rękopisów*, Kraków 1903.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. Brak koperty.

^b Na marginesie nota ks. Fijałka z błędną datą roczną śmierci Sebastiana Kwolka: „19 I 1926”.

składałem dzięki Czcigodnemu Ks. Rektorowi za memento pro vivo³⁶⁶, a jeśli łaska proszę czasem w modlitwie wspomnieć o zmarłym^c. Umarł duchowo dobrze przygotowany, sprawy doczesne także uporządkowane, dzieci wszystkie jako tako wyposażone, matka wdowa ma dożywocie na domu i niewielkim gruncie. Cierpienia ostatniej choroby były nie tyle bolesne, ile nużące i przykre dla samego chorego i jego otoczenia: mądrze Pan Bóg przez taką chorobę przygotowuje ciało i duszę do przyjęcia śmierci jako wybawicielki z tego padołu dla lepszego życia.

Z pogrzebu wróciłem trochę niezdrów i dlatego nie mogłem być na pogrzebie śp. Ks. M[ieczysława] Tarnawskiego, kolegi mego z Rzymu. Był na pogrzebie we Lwowie sam ordynariusz i trzech księży profesorów od nas. Pogrzeb miał być okazały. Ten się biedny nacierpiał³⁶⁷.

Dłubię teraz i coraz głębiej wgrzynam się w archiwistykę. Brak niestety opracowań tego przedmiotu nie tylko po polsku, ale nawet i w niemieckim języku niewiele znajduję poza niewystarczającymi kompendiami Holtzingera (webers katech.) i autorów holenderskich (Muller etc.) w tłumaczeniach. Są jakieś włoskie podręczniki – Barone „Lezioni di archivistica”³⁶⁸ i Benigni: „Manuale di stile diplomatico”³⁶⁹. Szukam ich w Rzymie, ale boję się, czy niewyczerpane. Może Ks. Rektor ma którą z tych książek? Pożyczyłbym tylko na tydzień najwyżej.

Dużo roboty daje mi teraz referat w Kurii = układanie dokumentów erekcyjnych nowych parafii i porządkowanie dawnych erekcji niedokończonych. Nie żałuję tego trudu, boć to jest robota dla historii i dla prawa, ważna, wdzięczna i miła. Któż ma to uporządkować jak nie kanonista?

Łączę wyrazy głębokiej i serdecznie pozdrawiam

Ks. Jan Kwolek

Dokument 87

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 31 I 1928 r.

Wysyłam^a, ale z zastrzeżeniem, że za błędy nie odpowiadam, bo nie moja to robota. Najserdeczniej dziękuję za łaskawy list i za modlitwy za duszę mego ojca.

³⁶⁶ Łac.: za żyjącego, żywego.

^c Na marginesie nota ks. Fijałka: „Pro a[ni]ma Sebastiani saluta est a me missa de Requiem 30/1 [1]928”.

³⁶⁷ Pogrzeb ks. prof. dr. hab. Mieczysława Tarnawskiego odbył się 23 I 1928 r. we Lwowie; zmarł na nowotwora gardła.

³⁶⁸ N. Barone, *Lezioni di Archivistica*, Napoli 1914.

³⁶⁹ U. Benigni, *Manuale di stile diplomatico: specialmente ad uso del servizio ecclesiastico*, Firenze 1920.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na bilecie wizytowym. Na awersie nadruk: „Ks. Dr Jan Kwolek Przemysł”, dopisek ręczny ks. Kwola: „31/1 [19]28) i nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 1/2 [1]928”.

O Husowie³⁷⁰ będę pamiętał i może co znajdę, to doniosę. Pisałem nie o porządkowaniu starych erekcji, lecz o wypracowywaniu w dużej ilości dekretów erekcyjnych nowych parafii (dawnych ekspozytur), co mi daje dość roboty.

Łączę wyrazy głębokiej czci i wdzięczności dla Czci[odnego] Ks. Rektora, oddany sługa

Ks. Dr Jan Kwolek

Przemyśl 31/I [19]28

Dokument 88

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 7 III 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Korzystając z nieobecności naszego pasterza, który wyjedzie jutro na cały miesiąc do Rzymu, przysyłam w załączeniu do przejrzania: zjazd biskupi z dni 4-6-XII-1924 i Postulaty b[isku]pów galicy[skich] 15-1-1925 – oba ciekawe dokumenty konkordatowe, które nie na wiele się przydały. Zapytuję przy tej sposobności, czy już Ks. Rektor miał w swych rękach protokoły zjazdów b[isku]pich: 26-28-X-1922^b, 21-XI-1923^c, 29-30-IX-1925^d, 7-8-XI-1925^e, 18-X-1926^f, 2-5-III-1926^g, 15-17-III-1927^h. Mam już bowiem te rzeczy w archiwum, a nie wiem czy i które już są znane Ks. Rektorowi. Mógłbym je przywieźć Ks. Rektorowi osobiście w poniedziałek 12 bm. i zostawić nawet aż do Wielkanocy. Również załączone dwa dokumenty konkordatowe może sobie Ks. Rektor na takiż termin zostawić!

Dołączam też mój zamierzony a właśnie w tej chwili do końca wypracowany referat archiwistyczny. Chciałbym choć w nieudolnej formie sprawy te na forum duchownym przedstawić, obronić i pchnąć naprzód. Do Ks. Rektora zaś, z którego łaskawości i głębokiej nauki już tyle skorzystałem, zwracam się z uprzejmą prośbą o cierpliwe przeczytanie tego, a następnie zwrócenie mi uwagi na zauważone może błędy rzeczowe oraz o poradę, które ustępy można by bez szkody w czytaniu całkiem opuścić lub przejść „po łebkach”. Referaty bowiem nie mogą być dłuższe niż na pół godziny, gdy mój elaborat wymaga czytania przez godzinę i kwadrans. Nie

³⁷⁰ Husów – wieś w pow. Łańcut, woj. lwowskie.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na 1,5 stronie papieru formatu A4. Obok datacji nota ręką adresata: „[Otrzymałem] 8/3 [1]928”. Obok miejsca wystawienia dokumentu nota ks. Fijałka: „Ul. Katedralna 20 (Kuria Biskupia ob[rządu] lac[ínskiego])”. Brak koperty.

^b W interlinii nota ks. Fijałka: „Nie”.

^c W interlinii nota ks. Fijałka: „Nie”.

^d W interlinii nota ks. Fijałka: „Mam”.

^e W interlinii nota ks. Fijałka: „Nie”.

^f W interlinii nota ks. Fijałka: „Nie”.

^g W interlinii nota ks. Fijałka: „Nie”.

^h W interlinii nota ks. Fijałka: „Nie”.

mam niestety odpisu tego rękopisu, tylko liche notatki, z których trudno by mi było referat zestytuować w razie zguby, stąd z pewnym lękiem puszczam na pocztę ten list. Bardzo uprzejmie proszę, aby Ks. Rektor był tak dobry i zaraz po otrzymaniu niniejszego doniósł mi na załączonej kartce, że list nadszedł (ewentualnie też dodać swoje dezyderaty zjazdów, cytując tylko daty wyżej przytoczone). Bardzo by mi było na rękę, gdyby Ks. Rektor mógł mi oddać mój referat osobiście w dniu 12 lub 13 marca, bo w te dni zamierzam zajechać do Krakowa z pewnym kolegą – księdzem do lekarza względnie szpitala, więc prawdopodobnie będę mógł już 12 bm. wieczorem na momentik wstąpić do mieszkania Ks. Rektora, jeżeli będzie w domu. Czy nie mógłbym prosić o zaznaczenie mi informacji w tym względzie na karteczce, którą spodziewam się odebrać w sobotę 10 marca.

Przezacny p[an] Kaczmarczyk przysłał mi cenne wskazówki co do konserwacji archiwaliów. Jakże przydałby się polski podręcznik archiwistyki!

U nas tu nastrój powyborczy³⁷¹, tzn. minorowy u tych, którzy losy duchowieństwa i Kościoła uważali za stosowne wiązać ze zbankrutowanymi partiami dawnej ósemki³⁷². Tak większość kleru na wschód od Sanu. Ja przyznaję się, że idę z mniejszością: popierałem „jedynekę”³⁷³ w przekonaniu, że Kościół winien popierać raczej obecny możliwy rząd niż ryzykować jego obalenie na korzyść radykalizmu.

Łączę wyrazy głębokiej czci i serdecznego przywiązania, oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 7-3-1928

Dokument 89

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 15 III 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Przesyłam 6 fascykułów wedle umowy z prośbą o łaskawe odesłanie mi ich około 15 kwietnia br. Byłoby mi najdogodniej i najbezpieczniej, gdyby Ks. Rektor do ponownej przesyłki (w maju lub czerwcu) potrzebował raczej starszych protokołów niż najnowszego z r. 1927, który mógłby tu jeszcze kiedyś w niedługim czasie być potrzebny. Najnowszy więc protokół z 1927 (a możliwie też 1926) chciałbym odebrać na stałe już w kwietniu.

Bardzo serdecznie dziękuję Czcigodnemu Ks. Rektorowi za gościnę i naukę, z której wiele skorzystałem, choć wpadłem jak złodziej porywający na poczekaniu co się da.

³⁷¹ Wybory do Sejmu RP odbyły się 4 III 1928 r., do Senatu – 11 marca t.r.

³⁷² Podczas wyborów w roku 1922, listą nr 8 dysponował Chrześcijański Związek Jedności Narodowej.

³⁷³ Lista nr 1 należała do Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu A4. W prawym górnym rogu karty tytułowej nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 16/3 [1]928”. Brak koperty.

Dostałem właśnie program zjazdu krakowskiego i konstatuję z pewnym przestraszeniem, że sekcja historyczna zbyt zawałona mnogością referatów (10, gdy w innych sekcjach po 7). Niestety, dla prawa kanonicznego aktualnego tylko dwa referaty w gościnie sekcji historycznej, tj. mój i Ks. Żongołłowicza³⁷⁴ o kapitule sede vacante³⁷⁵ w zaborze rosyjskim.

Jeszcze raz dziękuję i ze czcią należną kreślę się, szczerze oddany

Ks. Jan Kwolek

Przem[ysł], 15/3 1928

Dokument 90

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 27 III 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze!

Dziś otrzymałem tak bardzo zaszczytny (a zgoła niezasłużony) dekret Akademii Umiejętności z nominacją na współpracownika Komisji historycznej³⁷⁶. Nie mam słów na wyrażenie Ks. Rektorowi podziękii za ten nowy dowód łaskawości i tak cennego dla mnie zaufania. Dałby Bóg odwdziżyć się za to przede wszystkim owocną współpracą w myśl życzeń Ks. Rektora jako mojego już teraz przełożonego, co uważam sobie za chlubę i zachętę.

Mój referat archiwalistyczny jeszcze po trochu uzupełniam i poprawiam, ale już nie chcę go rozszerzać, bo i w tych rozmiarach nie wiem, czy mi drukować zechcą.

³⁷⁴ Bronisław Żongołłowicz (1869–1944), święcenia kapłańskie w 1895 r.; mgr teologii; wykładowca prawa kanonicznego w Seminarium Duchownym w Kownie; 1915–1918 wykładowca prawa w Akademii Duchownej w Petersburgu; w 1917 r. doktorat; 1918–1919 wykładowca i dziekan Wydziału Prawa Kanonicznego KUL; 1919–1936 prof. prawa kanonicznego i organizator Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie; 1920–1922 prorektor uczelni; 1930–1936 wiceminister Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego; 1930–1935 poseł na Sejm RP; od 1936 r. na emeryturze w Wilnie. S. Brzozecki, Żongołłowicz Bronisław, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 1606–1607.

³⁷⁵ Łac.: nieobsadzona stolica.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. W prawym górnym rogu karty tytułowej nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 29/3 [1]928”. Na lewym marginesie drugiej strony kolejna nota tegoż autora: „Następny list z 3–4/4 1928 m.in. o archiwistyce i doskonałych podręcznikach włoskich ob. Józusia 22/3 [1]928, zawiadomiony przysłał kondolencje i mszę św. odprawił”. Na kopercie adres odbiorcy: „J[asnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek prof.[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iełłońskiego] Kraków [ul.] Kanonicza 20”. W prawym górnym rogu znaczek i zniszczony stempel pocztowy. Na rewersie pieczętka z adresem nadawcy: Ks. Dr Jan Kwolek Przemysł ul. Katedralna 20”.

³⁷⁶ BPAU, sygn. 4685, t. 16, Pudełko: Kwolek Jan, Pismo powołujące księdza Jana Kwolka na współpracownika Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie 1928: „Wielebny Ks. Dr Jan Kwolek Prof[esor] sem[inarium] diecez[jalnego] i Dyrektor Archiwum diec[ezjalnego] w Przemysłu. Polska^a Akademia Umiejętności Nr 379/28. Komisja Historyczna Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie postanowiła zaprosić Szanownego Pana do udziału w swoich pracach, co Wydział historyczno-filozoficzny zatwierdził uchwałą z dnia 20 lutego 1928 roku (&12 statutu). Zawiadamiając o tym, nadmieniamy zarazem, iż wskutek powyższej uchwały przysługiwać będzie Szanownemu Panu tytuł Współpracownika Komisji Historycznej Polskiej Akademii Umiejętności (& 21b Regulaminu Akademii) i prawo do odbierania wydawnictw tej komisji. W Krakowie, dnia 20 marca 1928”.

A materiału przybywa mi. Dostałem świeżo włoski podręcznik Barone: „Lezioni di archivistica”, Napoli 1914 (stron 230) wcale dobry. Inne dzieła archiwistyczne włoskie i francuskie zamówiłem, spodziewam się wkrótce otrzymać. Jakżeby się zdał ogólny podręcznik polskiej archiwistyki, który można by uzupełnić przez propria diecezji i świeckich archiwów, albo odwrotnie na opracowaniach archiwów diecezjalnych można by nadbudować syntezę archiwistyki kościelnej. Tak sobie różnie kombinuję i czasem nieśmiało o „Nova Polonia Sacra” myślę jako o możliwej pod najbardziej fachową redakcją prowadzonej centrali archiwistycznej. Ale przedwczesne to chyba pomysły. Wprzód trzeba wiedzieć jak sprawy stoją w diecezjach i rozbudzić zainteresowanie i zrozumienie.

Profesorowi Semkowiczowi już wkrótce prześlę odpowiedzi na kwestionariusz wedle informacji otrzymanych, które są zresztą bardzo ubogie, przeważnie ujemne.

Przygotowuje się w b[ieżącym] r[oku] zjazd biskupów w Częstochowie pod koniec czerwca lub w lipcu³⁷⁷. Prymas koresponduje w tej sprawie z b[isku]pami. Mogą tam być ciekawe sprawy. Wyłonił się ciekawy konflikt między rządem a Kościołem (papież z biskupami) o granice opieki i kontroli rządowej nad kościelnymi instytucjami dobroczynnymi. Tak piękna zasadnicza kwestia warta obrad i „postawienia się”.

Cały pakiet protokołów posłałem Ks. Rektorowi zaraz po powrocie z Krakowa, przypuszczam, że wszystko doszło, bo było rekomendowane. Około 15 kwietnia niech mi Ks. Rektor łaskawie wszystko zwróci ze wskazaniem, które winienem data occasione (np. od 13 maja do 24 maja albo od 19 maja do 23 czerwca) znowu przesłać.

W moim archiwum pracuję z wolną w miarę czasu rozporządzalnego nad inwentarzem. Przychodzę do przekonania, że nie miał racji Kutrzeba³⁷⁸ w Poznaniu degradując pojęcie katalogu archiwalnego do syntetycznych czy nawet tabelarycznych zestawień treści archiwaliów. Musi być jednak katalog podobny do inwentarza (choć nie taki sam) i z pewnymi dodatkami.

Czytając księgę pamiątkową zjazdu poznańskiego³⁷⁹ żałuję, że nie mogłem tam wtedy pojechać głównie dla prozaicznej przyczyny braku pieniędzy. A prawdopodobnie byłbym dał radę i przygotowaniu referatu w myśl zaleceń Ks. Rektora.

Ale już nie chcąc nudzić dłużej, kończę ten list wyrażeniem Ks. Rektorowi jeszcze raz głębokiej czci i wdzięczności, oddany

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl 27/3 1928

³⁷⁷ Konferencja Episkopatu Polski miała miejsce w dniach 25–27 VI 1928 r. w Częstochowie.

³⁷⁸ Stanisław Kutrzeba (1876–1946), ukończył studia prawnicze na UJ; dr prawa, habilitacja w zakresie historii prawa polskiego; 1906–1946 kierownik Katedry Dawnego Prawa Polskiego na UJ; w roku akad. 1913/14 i 1920/21 dziekan Wydziału Prawa; w roku akad. 1932/33 rektor uczelni; członek i od 1939 r. prezes PAU; 1939–1940 więziony przez Niemców; autor publikacji z dziedziny historii prawa polskiego, ustroju Polski, wydawca źródeł historycznych. A. Vetulani, *Kutrzeba Stanisław Marian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 16, Wrocław 1971, s. 314–318.

³⁷⁹ *Pamiętnik z IV Powszechnego Zjazdu Historyków w Poznaniu. Sekcja VI B*; t. 2, Lwów 1927.

Dokument 91

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwołka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 3 IV 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Czytałem w dziennikach nazwisko zmarłego i myślałem, czy też to krewny Ks. Rektora, a to brat rodzony³⁸⁰. Niechże Pan Bóg pocieszy Ks. Rektora w tym ciężkim smutku, udajmy, że mu tam lepiej niż tutaj, szczerze współczuję z czcigodnym Ks. Rektorem. Zaraz jutro odprowadzę mszę świętą na jego intencję i będę o nim wspominał we mszy obok mojego kochanego ojca.

Referat mój wedle wskazówek Ks. Rektora całkiem na nowo napisałem, przy czym całą część drugą informacyjną tylko stylistycznie i rzeczowo poprawiłem zostawiając ją w dawnych rozmiarach, zaś pierwszą (o potrzebie i historii organizacji oraz o prawie i instytucjach) streściłem na 3 stronice. W ten sposób zmieszczę się w pół godziny. Różne rzeczy, które Ks. Rektorowi się nie podobały (choć mi o tym nie mówił) inaczej ująłem. Do książki pamiątkowej (o ile drukowana) oddam chyba to, co odczytam, szersze opracowanie bardzo bym rad oddać Ks. Rektorowi do „N[ova] P[olonia] S[acra]”, ale trzeba by jeszcze nad tym posiedzieć. Dostałem z Rzymu nie tylko Barone: „Lezioni di archivistica”, ale 2 drukowane podręczniki z Manueli Hrepli, mianowicie, Taddei: „L'Archivista” (1906)³⁸¹, a drugi może jeszcze lepszy, Pecchiai: „Manuale pratico per gli archivisti” (II wyd. 1928)³⁸².

Między 15 a 18 kwietnia niech mi Ks. Rektor odeśle protokoły, ale tylko z r[oku] 1927 i 1926. Rzeczy wcześniejsze proszę zatrzymać i opracowywać je sobie spokojnie, bo jestem pewny, że tu potrzebne nie będą prędzej aż w czerwcu, chyba może przed zjazdem tegorocznym.

Wesołego Alleluja życzę z serca Ks. Rektorowi i łaskawej Pani, oddany w Chr[ystusie]

Ks. Jan Kwołek

Przemysł, 3/4 1928

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronie papieru formatu A4. W prawym górnym rogu karty tytułowej nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 4/4 [1]928”. Brak koperty.

³⁸⁰ Józef Waclaw Fijałek (1868–1928), do Zakonu oo. Bernardynów wstąpił w 1898 r., imię zakonne Waclaw; magister nowicjatu w Kalwarii Zebrzydowskiej; wicemagister kleryków w Krakowie; magister braci w Krakowie i w Kalwarii Zebrzydowskiej; duszpasterz w Kalwarii Zebrzydowskiej i w Leżajsku. Zmarł 22 III 1928 r. w Krakowie. J. Kachel, *Bernardyni 1453–2003. Kapłani i bracia zakonnicy prowincji polskich oraz kustodii św. Michała na Ukrainie*, cz. 2, Warta 2004, s. 96.

³⁸¹ P. Taddei, *L'Archivista – manuale teorico-practoci*, Milano 1906.

³⁸² P. Pecchiai, *Manuale pratico per gli archivisti delle pubbliche amministrazioni*, Milano 1911, Milano 1928².

Dokument 92**Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 15 IV 1928 r.**

Przemysł, 15-4-1928

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Nie wiem, czy otrzymał Ks. Rektor streszczenie referatów na zjeździe³⁸³, dlatego ja przesyłam i chcę dodać parę słów o zjeździe. Przede wszystkim zaś niech mi wolno będzie wyrazić szczerą radość z powodu nie tylko członkostwa honorowego, ale i innych licznych objawów głębokiej czci względem Ks. Rektora („potentata wiedzy” jak się Ks. Likowski³⁸⁴ wyraził), które się w toku obrad powtarzały. W kilku wypadkach decyzję brano wedle znanej lub domniemanej opinii Ks. Rektora. Członkiem honorowym mianowano również Ks. Hozakowskiego³⁸⁵, który także nie przyjechał, ale o nim, poza tym nie wspomniano. Zjazd się na ogół udał i robił wrażenie lepsze od zjazdów Związku Zakładów Teologicznych (dotychczasowych, bo wierzę, że od przyszłorocznego zjazdu poznańskiego³⁸⁶ i ze Związkiem będzie lepiej). Z biskupów zamiejscowych żaden nie przyjechał, niektórzy tylko (a także papież) przysłali telegramy i życzenia. Uczestników-gości mieszkało w seminarium 50, drugie tyle albo i więcej z zakonnikami, mieszkało w mieście. Na zebranie inauguracyjne w auli przyszli także 3 miejscowi arcybiskupi, wielu profesorów uniwersytetów świeckich, wojewoda, komisarz miasta, trochę pań. Wykład filozoficzny Ks. Michalskiego³⁸⁷ był wspaniały, choć dla filo-

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. Brak koperty.

³⁸³ Informacja o I Zjeździe Naukowym Polskiego Towarzystwa Teologicznego w dniach 11/12 IV 1928 r. we Lwowie.

³⁸⁴ Henryk Likowski (1876–1932), święcenia kapłańskie w 1899 r. w Gnieźnie; 1899–1901 studia na Uniwersytecie Wrocławskim; 1902–1904 wikariusz katedry w Gnieźnie; 1904–1916 duszpasterz w Biezdrowie; 1919–1922 bibliotekarz w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu; w 1922 r. doktorat z historii; w 1925 r. habilitacja; 1926–1927 wykładowca Seminarium Duchownego w Poznaniu, 1927 kierownik Katedry Historii Kościoła na Wydziale Teologii Katolickiej Uniwersytetu Warszawskiego; był autorem 29 publikacji naukowych. P. Gach, *Likowski Henryk Walenty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior., Lublin 2004, kol. 1066–1067.

³⁸⁵ Władysław Hozakowski (1869–1934), święcenia kapłańskie w 1893 r. w Gnieźnie; dr teologii; od 1896 r. wykładowca bibliistyki w Seminarium Duchownym w Poznaniu; w 1924 r. habilitacja; w 1915 r. mianowany kanonikiem gremialnym Kapituły Archikatedralnej w Poznaniu; 1920–1933 oficjał sądu duchownego; autor publikacji teologicznych. M. Wolniewicz, *Hozakowski Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 1256.

³⁸⁶ Pomyłka autora; w roku 1929 Zjazd Związku Zakładów Teologicznych w Polsce odbył się w Łodzi.

³⁸⁷ Konstanty Michalski (1879–1947), święcenia kapłańskie w 1903 r. w Zgromadzeniu Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo; 1903–1904 duszpasterz; 1904–1909 wykładowca w zakonnym Seminarium Duchownym; 1909–1911 studia w Lowanium zwieńczone doktoratem z filozofii; 1911–1921 kontynuował wykłady seminaryjne; 1914–1939 i 1945–1947 prof. filozofii na Wydziale Teologicznym UJ.; w roku akad. 1923/24, 1928/29 i 1935–1937 dziekan fakultetu, w 1931/32 rektor uczelni; 1939–1940 więziony przez Niemców; 1940–1945 przebywał w Sichowie, Rytwianach, Szwagrowie i Sandomierzu; członek PAU, autor prac naukowych z dziedziny średniowiecznej historii filozofii, historiozofii oraz teologii. E. Ziemann, *Michalski Konstanty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 12, red. zbior., Lublin 2008, kol. 802–804.

zofów ścisłych głównie przeznaczony, dla nie-filozofów mniej strawny³⁸⁸. Potem były 2 zebrania plenarne Towarzystwa i zebrania sekcji. Statut zmieniono tylko w tym punkcie, że członkiem T[owarzystw]a może być również „osoba prawna”.

Na sekcji historycznej siedziało nas stale ponad 30. Referowali osobiście: Cichowski³⁸⁹ (zdolny referent i ciekawa, i dobrze zrobiona praca³⁹⁰), Długosz³⁹¹, Kubik³⁹² (kontrolował mu silnie Ks. Wyszyński³⁹³), Skuszak³⁹⁴ (referat informacyjny dość słaby³⁹⁵),

³⁸⁸ Ks. prof. Konstanty Michalski podczas I Zjazdu Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Lwowie dnia 11 IV 1928 r. wygłosił wykład inauguracyjny „Augustynizm i tomizm w myśli chrześcijańskiej”. *Pierwszy Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Teologicznego*, „Przegląd Teologiczny”, z. 3, s. 94.

³⁸⁹ Henryk Cichowski (1892–1936), święcenia kapłańskie w 1917 r. w Warszawie; 1917–1918 wikariusz w Szymanowie i studia teologiczne na Uniwersytecie Warszawskim; 1918–1922 członek Zakonu oo. Jezuitów; w 1922 r. opuścił Zakon uzyskując inkardynację do archidiecezji mohylowskiej; 1923–1926 studia w Rzymie, UJ i KUL; 1928–1930 zastępca prof. historii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie; 1930–1931 wykładowca w Seminarium Duchownym w Lublinie; 1932–1934 wikariusz katedry lubelskiej; 1934–1936 członek Zakonu oo. Reformatów w Wieliczce i wykładowca seminarium zakonnego; autor kilku publikacji historycznych. B. Brzuszek, *Cichowski Henryk*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, red. zbior., Lublin 1985, kol. 459–460.

³⁹⁰ Ks. prof. Henryk Cichowski wygłosił referat: „Teolog moskiewski XVI w. Maksym Grek w walce z katolicyzmem”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 95.

³⁹¹ Teofil Długosz (1887–1971), święcenia kapłańskie w 1912 r. we Lwowie; dr teologii; 1912–1915 wikariusz par. Złoczów; 1915–1918 studia w Wiedniu; 1919–1930 katecheta we Lwowie; 1931–1939 wykładowca historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie; w 1937 r. habilitacja; 1939–1945 wykładowca Seminarium Duchownego we Lwowie; 1945–1949 analogicznie w Seminarium lwowskim w kalwarii Zebrzydowskiej; 1949–1954 analogicznie na Wydziale Teologicznym UJ; 1954–1957 prof. nadzwyczajny w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie; 1954–1968 wykładowca historii Kościoła w krakowskim Seminarium Duchownym; w 1923 r. współorganizator Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Lwowie i w 1920 r. „Przeglądu Teologicznego”; autor publikacji historycznych. J. Kracik, *Długosz Teofil*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, red. zbior., Lublin 1985, kol. 1357.

³⁹² Aleksander Kubik (1886–1939), święcenia kapłańskie w 1913 r. w Poznaniu; dr prawa; 1913–1915 wikariusz w Bninie; 1915–1918 wikariusz w Koźminie; 1918–1927 wikariusz w Poznaniu; 1919–1921 studia prawnicze i ekonomiczne w Poznaniu; 1922–1927 poseł na Sejm RP; 1927–1937 proboszcz w Konojadowie; 1932–1935 członek sejmiku wojewódzkiego w Poznaniu; 1937–1939 proboszcz w Chodzieży; działacz społeczno-polityczny i publicysta; zamordowany przez Niemców. M. Fijolek, *Kubik Aleksander*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior., Lublin 2004, kol. 135.

³⁹³ Stefan Wyszyński (1901–1981), święcenia kapłańskie w 1924 r. we Włocławku; 1924–1925 wikariusz tamtejszej katedry; 1925–1929 student KUL; dr prawa kanonicznego; 1929–1930 podróż po Europie Zachodniej; 1931–1939 wykładowca Seminarium Duchownego we Włocławku; od 1932 r. redaktor „Ateneum Kapłańskiego”; pracownik dykasterii kurialnych we Włocławku; 1939–1945 przebywał poza diecezją; 1946–1948 biskup lubelski; 1948–1981 arcybiskup gnieźnieński i poznański, prymas Polski; w 1952 r. kreowany kardynałem; 1953–1956 internowany przez komunistów; inicjator wielkich inicjatyw duszpasterskich o charakterze ogólnopolskim, obrońca Kościoła i wiernych przed samowolą władz państwowych, mąż stanu, kaznodzieja i autor licznych tekstów duszpasterskich i teologicznych; beatyfikowany 12 IX 2021 r. w Warszawie. Z. Zieliński, *Wyszyński Stefan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 1095–1099; informacje własne autora.

³⁹⁴ Osoba niezidentyfikowana.

³⁹⁵ Ks. Waław Skuszak (Frascati) wygłosił odczyt: „Nieznana apologia Savonaroli z XVI w.”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 96.

Umiński³⁹⁶ (w obu referatach masa wniosków, nawoływań i szlachetnego zapału), wreszcie Kwolek³⁹⁷. Zmieściłem się w 30 minutach, potem słyszałem komplementy i pochwały, co było mi tym bardziej miłe z ust takich powag jak Ks. Likowski i prof. Abraham, który umyślnie na mój referat przyszedł. Uchwaliliśmy przy tym znowu apel do B[isku]pów i kapłanów w sprawie organizacji archiwaliów. Cieszę się, że mój referat może tę sprawę znowu w Polsce o krok naprzód posunąć. Ponieważ Hozakowski³⁹⁸, Wichner³⁹⁹ i Żongołłowicz⁴⁰⁰ nie przyjechali, referaty ich (dla braku czasu) nieczytane przekazano do druku. Kantak ani nie przyjechał, ani referatu nie przysłał⁴⁰¹. Ks. Glemma⁴⁰² też się nie zjawił.

Na drugim zebraniu plenarnym bardzo mądrze i trafnie mówił Ks. Likowski o zadaniach i potrzebach teologii w Polsce. Była też dyskusja. Pamiętnik zjazdu wyjdzie jako osobny tom nakładu [Księgarni] św. Wojciecha. Następny zjazd w Warszawie za 5 lat⁴⁰³. Sekcję historyczną uchwalono ustalić jako organizację autonomiczną w ramach Towarzystwa celem organizowania i pchania naprzód badań historyczno-kościelnych. Tuśmy odczuwali bardzo nieobecność Ks. Rektora i ogólna była opinia, że bez Ks. Rektora sprawa ta nie pójdzie. Jest przeto prawdopodobne, że w niedługim czasie zwróci się do Ks. Rektora w sprawie tej organizacji czy to zarząd Tow[arzystwa] (któremu wykonanie uchwały poruczono), czy tymczasowy kierownik sekcji, którego zarząd wyznaczy. Chcieliśmy w ten urząd ubrać Ks. Likowskiego, on znowu chciał uhonorować Ks. Cichowskiego i mnie, aleśmy się społecznie wymówili.

Referat mój przynajmniej w tych rozmiarach, jakich czytałem musi być drukowany w księdze pamiątkowej ze względu na swój charakter propagandowy i na potrzebę uzasadnienia w tej księdze uchwalonych aktualnych wniosków co do archiwów. Dla „Nova Polonia Sacra” referat w tej formie się nie nadaje, trzeba będzie opracować coś naukowego i w formie poważniejszej z archiwistyki. Może np. o prawie kanonicznym w archiwistyce, może próbkę dać klasyfikacji archiwaliów kościelnych. Pomyślę nad tym, a gdy poczuję się na siłach zwrócę się do Ks. Rektora o łaskawą radę i decyzję.

³⁹⁶ Ks. dr Józef Umiński (Płock) zaprezentował referat: „O warunkach pracy nad historią Kościoła w Polsce”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 96.

³⁹⁷ Ks. dr Jan Kwolek (Przemyśl) przedstawił opracowanie: „Naukowa organizacja archiwów kościelnych”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 96.

³⁹⁸ Ks. dr Władysław Hozakowski zgłosił prelekcję: „Założenie kolegiaty w Środzie Wielkopolskiej”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 95.

³⁹⁹ Ks. dr Władysław Wichner nadał opracowanie: „Mikołaj z Mościsk teolog-moralista i pisarz ascetyczny z początku XVII w.”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 96.

⁴⁰⁰ Ks. prof. Bronisław Żongołłowicz doręczył referat: „Kapituła sede vacante w byłym zaborze rosyjskim”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 96.

⁴⁰¹ Ks. dr Kamil Kantak miał wygłosić odczyt: „Pogląd na działalność zakonów żebrzących w Polsce przedrozbiorowej, zwłaszcza u dominikanów i franciszkanów”. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 95.

⁴⁰² Ks. dr Tadeusz Glemma nie zaproponował żadnego referatu. *Pierwszy Zjazd Naukowy*, s. 95–96.

⁴⁰³ Drugi zjazd naukowy Polskiego Towarzystwa Teologicznego odbył się w dniach 18–20 VIII 1933 r. w Warszawie.

Jadę na 23 bm. do Płocka na poświęcenie tamtejszego archiwum diecezjalnego. Trzeba noworodkowi kumować. Potem napiszę. Z B[isku]psem Nowakiem (wraca tu 21/4) zobaczę się dopiero po moim powrocie 25/4. Wystarczy jak na ten dzień otrzymam od Ks. Rektora ostatnie z lat 1926 i 1927 protokoły.

Serdecznie pozdrawiam i ze czcią głęboką pozostaję oddany

Ks. J[an] Kwolek

Dokument 93

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 13 V 1928 r.

Przemyśl, 13.5.1928

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Ponieważ biskup wyjechał na wizytację, posiłam teraz Ks. Rektorowi zwrócone w swoim czasie 3 kawałki, a mianowicie: 26/28-IX-1922, 4/6-XII-1924 i 15-I-1925, i proszę o zwrot na 15-VI-1928, wtedy bowiem będzie biskup jechał do Lwowa na eucharystyczny kongres⁴⁰⁴ i może przypadkowo (choć w to wątpię) o to zapytać! Pod koniec czerwca będzie zjazd B[isku]pów w Częstochowie, daj Boże, aby co mądrego uradzili i uratowali honor, i niezawisłość Kościoła w Polsce, bo coś w tej materii zaczyna być ciężko i niebezpiecznie.

Przy tej sposobności zwracam się do Ks. Rektora z prośbą o łaskawe zaopiniowanie mi załączonej kartki inwentarzowej mojego pomysłu. Chciałbym wreszcie przystąpić do pisania inwentarza lege artis, literatura archiwalistyczna nie daje wzorów idealnych, które można by tu bez zastrzeżeń zastosować, instrukcji katalogowej Akademii Umiejętności jeszcze nie ma, wymyśliłem przeto taki wzór, a boję się czy nie okaże się niepraktycznym. Format byłby taki sam. Można by go stosować przy wszelkich gatunkach i działach. Układ inwentarza powinien by posłużyć do opracowania na tej podstawie katalogu do druku. Równocześnie piszę w tej sprawie i do dyr[ektora] Kaczmarczyka. Przy sposobności pracy nad inwentarzem chciałbym, o ile potrafię, opracować coś w rodzaju systematyki archiwaliów kościelnych. Byłbym Ks. Rektorowi bardzo wdzięcznym, gdyby mi data occasione wskazał już istniejące opracowania tego przedmiotu.

Byłem w Płocku na poświęceniu biblioteki i archiwum. Istotnie część należy się B[isku]powi Nowowiejskiemu⁴⁰⁵ za wystawienie gmachu wzorowego dla pomieszczenia biblioteki seminaryjnej (która objęła i inne biblioteki, i właściwie diecezjalną

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. Brak koperty.

⁴⁰⁴ Kongres Eucharystyczny we Lwowie miał miejsce w dniach 16–17 VI 1928 r.

⁴⁰⁵ Antoni Julian Nowowiejski (1858–1941), święcenia kapłańskie w 1881 r. w Petersburgu; 1882–wykładowca Seminarium Duchownego w Płocku; 1882–1908 rządcą kilku parafii diec. płockiej; 1901–1908 rektor płockiego Seminarium Duchownego; 1908–1944 biskup diecezjalny w Płocku; w 1930 r. mianowany arcybiskupem; rozwinął szeroką akcję społeczno-charytatywną w diecezji; 1940–1941 więziony przez Niemców; beatyfikowany w 1999 r. W. Graczyk, *Nowowiejski Antoni Julian*, w; *Encyklopedia Katolicka*, t. 14, red. zbior., Lublin 2010, kol. 81–82.

zawierać by powinna) i archiwum diecezjalnego (które również obejmuje archiwa: kurii, kapituły, m.in. bogate archiwum kolegiaty pułtuskiej i parafii). Organizacja archiwum jest w zaczątkach (w Przemyślu sprawa dalej zaszła), ale są widoki, że będzie dobrze urządzone, bo i lokal dobry, i opiekę należyta sprawuje na razie bibliotekarz Ks. Mękowski⁴⁰⁶, a później zapewne będzie młody Ks. Żywczyński⁴⁰⁷, który studiuje historię u Ks. Likowskiego w Warszawie.

W ogóle Płock robi dobre wrażenie, np. co do organizacji studium teologicznego i co do inwentaryzacji zabytków w diecezji przeprowadzanej wzorowo i z dużym nakładem. Zagadnął mnie tam Ks. Bp Okoniewski⁴⁰⁸ co do sposobu katalogowania archiwum diecezjalnego, które on chciałby wkrótce u siebie w Pelplinie przeprowadzić. Doradziłem mu, aby z tym zaczekał aż (może w czerwcu br.) Akademia Umiejętności wyda w tym względzie wzorową instrukcję. Nie wiem, czym dobrze doradził, jeżeli źle, niech Ks. Rektor łaskawie skoryguje może w jakimś liście przy sposobności do Ks. Glemmy lub do B[isku]pa Okoniewskiego, gdyby się on do Ks. Rektora zwrócił. Przy sposobności tego zjazdu nagawędziłem się do syta Ks. H[enrykiem] Likowskim. Chciałbym, aby z Przemyśla kogoś można było wysłać na studium historyczne do Warszawy i już o tym mówiłem z B[isku]pem N[owakiem], ale widzę, że z tym ciężko pójdzie. Coś nam biskup na historię niełaskaw. Czyżby jakieś osobiste doświadczenie lub obawa na przyszłość? Poznałem się też z czcigodnym i nader sympatycznym dyr[ektorem] Stanisławem Ptaszyckim⁴⁰⁹.

⁴⁰⁶ Osoba niezidentyfikowana.

⁴⁰⁷ Mieczysław Żywczyński (1901–1978), święcenia kapłańskie w 1926 r. w Płocku; 1926–1930 studia specjalistyczne na Uniwersytecie Warszawskim; 1930–1931 uczestnik kwerendy naukowej PAU we Włoszech; 1931–1932 nauczyciel historii w gimnazjum płockim; 1932–1933 ponownie w Rzymie na kwerendzie; dr historii Uniwersytetu Warszawskiego; 1935–1937 kwerenda zagraniczna; 1939–1945 przebywał m.in. w diec. kieleckiej i w Warszawie; 1945–1972 pracownik naukowy Wydziału Teologicznego, Filozoficznego i Humanistycznego KUL: w 1946 r. habilitacja, w 1966 r. prof. nadzwyczajny; autor publikacji z zakresu historii powszechnej i dziejów Kościoła, wielki autorytet naukowy. Z. Zieliński, Żywczyński Mieczysław, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin kol. 1661–1662.

⁴⁰⁸ Stanisław Okoniewski (1870–1944), święcenia kapłańskie w 1895 r. w Poznaniu; 1895–1900 wikariusz w Biezdrowie; 1900–1905 penitencjarz katedry w Poznaniu; 1905–1916 proboszcz w Bninie; 1916–1925 proboszcz w Kościelcu; 1925 bp koadiutor a później ordynariusz diec. chełmińskiej; w 1928 r. erygował Muzeum i Archiwum Diecezjalne, przeprowadził wiele nowych idei społeczno-religijnych; 1939–1944 przebywał na Zachodzie Europy; zmarł w 1944 r. w Lizbonie. J. Walkusz, *Okoniewski Stanisław Wojciech*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 14, kol. 471–473.

⁴⁰⁹ Stanisław Ptaszycki (1853–1933), absolwent studiów historyczno-filologicznych na Uniwersytecie Petersburskim, od 1877 r. asystent w Katedrze Filologii Słowiańskiej tamże; 1879–1918 lektor języka i literatury rosyjskiej w Seminarium Duchownym i Akademii Duchownej w Petersburgu; 1886–1890 członek Stałej Komisji Rewizyjnej przy kościele pw. św. Katarzyny w Petersburgu; od 1896 r. wykładowca historii literatury polskiej na Uniwersytecie Petersburskim; znawca zbiorów archiwalnych i bibliotecznych Petersburga, działacz polonijny tamże; 1918–1919 i 1921–1926 dyrektor Archiwum Państwowego w Lublinie; 1918–1919 i 1921–1929 prof. nauk pomocniczych historii KUL, 1918–1919 dyrektor biblioteki tejże uczelni; 1919–1920 wykładowca nauk pomocniczych historii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie i dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej; 1926–1931 naczelny dyrektor Archiwów Państwowych; od 1931 r. emeryt, autor licznych publikacji z dziejów piśmiennictwa polskiego XVI w., dziejów Litwy. S. Konarski, *Ptaszycki Stanisław Ludwik*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 29, red. zbior., Wrocław 1986, s. 294–297.

A teraz na zakończenie niech mi wolno będzie Czcigodnemu Ks. Rektorowi na dzień jego św. Patrona przesłać z serca płynące życzenia: aby Ks. Rektor przede wszystkim zdrow był i zdolny do wydatnej pracy w najdłuższe lata, aby Pan Bóg uchylał od niego troski i nieszczęścia, aby nauka polska, ojczyzna i Kościół z pracy i mądrości Ks. Rektora obfite jeszcze długo zbierały owoce.

Łączę wyrazy głębokiej czci, wdzięczny i oddany w Chr[ystusie]

Ks. Jan Kwolek

Dokument 94

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 18 V 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Cieszę się, że nareszcie mogę przesłać Ks. Rektorowi do kompletu dwa brakujące zeszyty naszego „Przyjaciela chrześcijańskiej prawdy”: VII 1 i VIII 3. Wraz z archiwaliami dostaję z diecezji niektóre druki. Z Milczyc koło Rudek⁴¹⁰ dostałem m.in. dzieła Szymona Makowskiego⁴¹¹ oprawne w duży foliał. Z wolna też kompletuję nasze kurendy drukowane, od roku 1719 poczynając; ciekawy to materiał historyczny, ale z epoki józefińskiej niezbyt pochlebny dla Kościoła i episkopatu.

W liście poprzednim prosiłem Ks. Rektora o rady co do inwentarza i co do systematyki (gatunków) archiwaliów, ale niepotrzebnie i przedwcześnie Ks. Rektora trudzę takim nagabywaniem, zanim sam wszedłem w głąb roboty w tej materii. Wtedy samo prze się wiele się wyjaśni i wystarczy mi uzupełnić wtedy nabyte doświadczenie wskazówkami Ks. Rektora, po które najlepiej zgłoszę się osobiście.

Interdykt na Putka⁴¹² był wymierzony znakomicie. Zabawny widok stanowi miotanie się tego warchoła.

Serdecznie Czcigodnego Ks. Rektora pozdrawiam i kłaniam się, oddany w Chrystusie sługa

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 19-5-1928

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu A4. Brak koperty. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 21/5”. Brak koperty.

⁴¹⁰ Rudki – miasto powiatowe, woj. Lwów.

⁴¹¹ Szymon Makowski (ok. 1612–1683), święcenia kapłańskie przed rokiem 1637 w Krakowie; absolwent i profesor teologii oraz filozofii w Akademii Krakowskiej; dr teologii, kanonik Kapituły Wawelskiej; w roku akad. 1668–1682 rektor uczelni, utalentowany pedagog, obrońca praw Akademii w sporach z krakowskim biskupem, czołowy krakowski teolog XVII w., autor zbiorów kazań świętecznych, kursu filozofii Arystotelesa, objaśnień do komentarzy św. Tomasza z Akwinu. L. Hajdukiewicz, *Makowski Szymon Stanisław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, red. zbior., Wrocław 1974, s. 244–246.

⁴¹² Józef Putek (1892–1974), dr prawa; członek PSL, 1923–1930 członek Zarządu Głównego PSL „Wyzwolenie”; 1919–1939 poseł na Sejm RP; publicysta czasopism ludowych, wydawca i redaktor „Chłopskiego Sztandaru”; podczas II wojny światowej więziony przez Niemców, po 1945 r. poseł do Krajowej rady Narodowej i Sejmu ustawodawczego. J. H[ampel], *Putek Józef*, [w:] *Kto był kim*, s. 407.

Dokument 95

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Przemysł 7 VI 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Serdecznie dziękuję za łaskawy list ostatni z 22 maja i przepraszam, że tyle opóźniłem się z odpowiedzią. Niemal równocześnie otrzymałem list od pana Kaczmarczyka. Kombinując uwagi jego i Ks. Rektora skomponowałem znowu wzór kartki inwentaryzacyjnej, który posyłam Ks. Rektorowi do zaopiniowania, gdyby tu coś wydało się nieodpowiednim. Wyjaśniam, że chodzi mi o wzór do wydrukowania (bo szablon drukowany bardzo ułatwi pracę i przejrzystość) i to o wzór, który by użyć można i dla ksiąg, i dla tek, i od biedy może dla luźnych zeszytów czy dokumentów. Rzecz jasna, że nie do druku, dopiero na to podstawie tych kart inwentarzowych zawierających wszystko opracowałbym katalog do druku z opuszczeniem lub skróceniem rzeczy objętych w katalogu.

Archiwum moje tak się obecnie rozrasta i w wzbogaca, że chociaż mam wielką pokusę wziąć się do jakiejś większej pracy naukowej z dziejów diecezji (synody, prawodawstwo) widzę, że muszę także we własnym interesie najpierw opracować inwentarz i katalog, a przy tej sposobności może coś zrobić z zakresem systematyki archiwaliów, oczywiście korzystając, o ile Ks. Rektor pozwoli, z łaskawych jego rad i wskazówek.

Chmiela „Wskazówki do inwentaryzacji rękopisów” posiadam. Instrukcji bibliotecznej⁴¹³ jego nie znam i nie mam. Gdyby Ks. Rektor uważał, że przyda się przy opracowaniu i inwentarza archiwalnego, proszę mi jej łaskawie pożyczyć, oddam po zrobieniu sobie z niej notatek.

We Lwowie byłem na Zielone Świątki, przywiozłem sobie też pakiet duży pięknych wydawnictw bibliofilskich, niektóre bardzo cenne także pod względem naukowym. Na stulecie Ossolineum⁴¹⁴ miałem też mówić imieniem Przemysła, ale tyle było przemówień i tak to już długo trwało, że nie wypadało zajmować czasu, więc oddałem wzorem innych tekst do sekretariatu, a Ks. Rektorowi przesyłam tu również tenże tekst, zreprodukowany w tutejszym tygodniczku^b.

Co do protokołów, które są u Ks. Rektora, taka tu jest koniunktura, że wystarczy, gdy Ks. Rektor odeśle mi je przed 25 czerwca, nie ma potrzeby spieszyć się.

---

^a Tekst pisany czarnym atramentem na jednej stronicy papieru formatu A4. Brak koperty. Obok datacji nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 8/6” oraz pieczęć z adresem nadawcy pisma: „Ks. Dr Jan Kwolka Przemysł ul. Katedralna 20”. Brak koperty.

⁴¹³ A. Chmiel, *Wskazówki do inwentaryzacji bibliotek*, Kraków 1921.

⁴¹⁴ Właściwie: Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie (Ossolineum) – ośrodek badań nad dziejami i kulturą polską erygowany z fundacji Józefa Naksymiliana Ossolińskiego w 1827 r. we Lwowie. Funkcjonował tamże w takim kształcie do roku 1939.

^b Brak owego dokumentu.

Wyczuwam z ostatniego listu Ks. Rektora pewne przygnębienie, przypuszczam po stracie brata. Niech Ks. Rektor trochę o tym zapomni, jemu „tam” lepiej niż tu, a po co zasmucać go własną zgryzotą. Niech Pan Bóg pocieszy Ks. Rektora i darzy go nadal pełnią sił i polotu do pracy. Tyle jeszcze na świecie jest do zrobienia...

Proszę przyjąć wyrazu czci głębokiej i serdeczne pozdrowienie od szczerze oddanego

Ks. J[an] Kwolek

Przemyśl, 7-6-1928
W dzień Bożego Ciała

Dokument 96

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, [Przemyśl, kilka dni przed 26 VI 1928 r.].

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

List z całą zawartością otrzymałem, bardzo zań dziękuję. Zwracam też zaraz z podzięką broszurę Chmiela, ponieważ już ją posiadam od dawna, tylko nie mogłem długo odnaleźć w swoich zbiorach. Co do zwróconych protokołów trzech, przechowam je u siebie do 1 lipca, a potem tj. może 2 lipca odeślę je znowu Ks. Rektorowi na cały miesiąc, tj. do początków sierpnia, chyba że Ks. Rektor inaczej zarządzi.

Ponieważ widziałem, że Ks. Rektor niewiele już posiada odbitek swych referatów poznańskich, a ja nie tylko mam dublety, ale i cały pamiętnik udało mi się nabyć, zwracam jeden egzemplarz wszystkich trzech referatów jako dla mnie zbyteczny, bo może więcej przyda się komuś innemu.

Biskup N[owak] jedzie teraz na 25-27 czerwca do Częstochowy na zjazd b[isku]pów, potem wraca tu na kilka dni i 3 lipca jedzie do Marienbadu na cały miesiąc. Ja mam wakacje na lipiec. Niestety, nie mogę się stąd ruszać aż do 3 lipca (powody są urzędowe i osobiste, i koleżeńskie), a 3 lipca muszę z kilku kolegami jechać razem na tydzień do Brzozowa, gdzie zabawię do 10 lipca, potem po drodze będę tu i ówdzie zaglądał na strychy archiwalne (Krosno⁴¹⁵, Blizne⁴¹⁶, Dukla⁴¹⁷ itd..) może zagładnę odetchnąć powietrzem do Zakopanego, a około 20 lipca będę mógł być w Krakowie albo i gdzie indziej Ks. Rektora poszukać, o ile to będzie możliwym, byłem wiedział, gdzie Ks. Rektora znaleźć wtedy będzie można. Żałuję bardzo, że 2 lipca nie mogę być w Krakowie, ale co się odwlecze, to nie uciecze, na dobre do katalogowania archiwum chcę się zabrać jesienią, we wrześniu br.

^a Tekst pisany czarnym atramentem na dwóch stronicach papieru formatu A4. W prawym górnym rogu pierwszej stronicy pisma nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 26/6 [1]928”. Brak koperty.

⁴¹⁵ Krosno – miasto powiatowe, woj. Lwów.

⁴¹⁶ Blizne – wieś w pow. Brzozów, woj. Lwów.

⁴¹⁷ Dukla – miasto w pow. Krosno, woj. Lwów.

Pocziwy Ks. Likowski napisał mi list pochlebny z zachętą do habilitacji z prawa kanonicznego. Jakżebym rad dopiąć tego zaszczytu, jakże mnie i wstyd, że tak życzliwemu dla mnie Ks. Rektorowi dotąd w tym względzie tylko zawód robiłem. Przyczyna prosta i jasna: chciałyby, ale nie umiem przemóc przeszkód: braku czasu i przy nawale pracy urzędowej (której mi znowu dla chleba rzucić trudno) oraz braku ufności w swoje siły i umiejętność potrzebną dla poważniejszej i odpowiedzialnej pracy naukowej. Wreszcie teraz okrężną drogą zaczynam odnajdywać temat dla siebie odpowiedni z dziejów prawodawstwa diecezji przemyskiej, bo i materiały dla tego mam pod ręką prawie w komplecie, i przedmiot ten jest mi lepiej znany niż historia właściwa, dlatego w obecnym czasie coraz więcej się przekonuję, jak mądrym jest kanon żądający od biskupa, aby był kanonistą. Chciałyby diecezji mojej zrobić przysługę nie tylko uporządkowania i zabezpieczenia archiwum, ale wskazania drogi prawa, tak pięknie budowanej przez dawnych biskupów. Robię w tej chwili notatki i zestawienia na temat działalności prawodawczej wcale wybitnej biskupa Pelczara, chciałyby i jemu spłacić dług wdzięczności. Trzeba by zbadać tak mało znaną epokę poprzednią z józefinizmem włącznie, a potem i do dawnych synodów się zabrać. Im więcej w nim dłubię, tym więcej mnie ten temat zaciekawia i pociąga, a i czasu trochę się znajduje. Ale przestrasza mnie ogrom przedmiotu i moje niedostateczne przygotowanie. Szkoda, że nie mogę częściej stykać się i pomówić z Ks. Rektorem lub prof. Abrahamem. Zanim zaś przyjdę do Ks. Rektora, aby go trochę wynudzić, a dla siebie trochę światła zyskać, byłbym bardzo wdzięcznym, gdyby Ks. Rektor w zakresie przedmiotu wyżej opisanego wskazał mi jakieś ciaśniejsze granice, okres lub temat, do którego by na razie na próbę ograniczyć się należało. Z Przemysłem wiąże mnie dziś tylko archiwum, myślę nad znalezieniem następcy, bo człek nie wieczny i całkiem tu niepewny, może mi się uda nareszcie uzyskać to, aby posłano kogoś na studium historii, wtedy z czystym sumieniem poszedłbym stąd, bo widzę, że tu się nie „uchowam”.

Rządy serca to są żadne rządy. Chodzą tu pogłoski, że mamy dostać nowego, drugiego sufragana, może spoza diecezji, może z Krakowa. Via⁴¹⁸ Rzym wskazano na Ks. Bardę⁴¹⁹, ale podobno to się rozbiło, ale coś innego się ponoć kłuje, choć Bp N[owak] wprost zaprzeczył.

Tymczasem ze czcią należną serdecznie Ks. Rektora pozdrawiam, oddany

Ks. J[an] Kwolek

⁴¹⁸ Łac.: drogą, poprzez.

⁴¹⁹ Franciszek Barda (1880–1964), święcenia kapłańskie w 1904 r. w Krakowie, dr teologii, 1907–1908 wikariusz par. pw. św. Anny w Krakowie, 1908–1909 katecheta gimnazjalny w Krakowie, 1909–1910 prefekt Seminarium Duchownego w Krakowie, 1910–1914 wicerektor tamże, 1914–1918 penitencjarz kościoła Mariackiego i katecheta Gimnazjum św. Anny w Krakowie, 1919–1922 wykładowca w Seminarium Duchownego w Poznaniu, 1922–1925 katecheta gimnazjalny w Krakowie, 1925–1928 rektor Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie, 1928–1930 katecheta gimnazjalny w Krakowie, 1930–1931 rektor Seminarium Duchownego tamże, 1931–1933 bp pomocniczy przemyski, 1933–1964 bp ordynariusz diec. przemyskiej. T. Sliwa, *Franciszek Barda*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. zbior., Przemysł-Rzeszów 2021, s. 230–237.

Dokument 97

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwołka do ks. Jana Fijałka, Przemyśl 1 VII 1928 r.

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

Przesyłam wedle obietnicy 3 protokoły z tym, że może je sobie Ks. Rektor zatrzymać aż do końca sierpnia br. Byłbym bardzo wdzięcznym, gdyby Czcig[odny] Ks. Rektor raczył donieść mi przed 10 lipca (adres: Brzozów Zdrój) gdzie będzie przebywał w II połowie lipca, abym wiedział, gdzie go szukać i znaleźć mogę. Muszę teraz odpocząć trochę w lesie biskupim, bo czuję się bardzo zmęczonym.

Łączę serdeczne pozdrowienie ze czcią należną

Ks. Jan Kwolek

Przemyśl, 1.7.1928

Dokument 98

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwołka do ks. Jana Fijałka, Brzozów Zdrój 6 VII 1928 r.

Czcigodnemu^a Ks. Rektorowi ukłony i serdeczne pozdrowienia ślę z biskupiego lasu, w którym używam dobrze zasłużonego spoczynku. Zabawię tu do 15 bm., a potem odwiedzić trzeba familię, niektórych kolegów i Zakopane przez Kraków, a na 1 sierpnia powrót do Przemyśla.

Cześć i pozdrowienie

Ks. Jan Kwolek

Brzozów Zdrój, 6.7.1928

Dokument 99

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwołka z lat 1926-1930, List ks. Jana Kwołka do ks. Jana Fijałka, Brzozów Zdrój 9 VII 1928 r.

Brzozów-Zdrój, 9-7-1928

Czcigodny^a Ks. Rektorze,

^a Tekst pisany czarnym atramentem na karcie formatu pocztówki. W prawym górnym rogu nota ręką adresata: „Otrzym[alem] 4/7 [1]928 po sumie [...]”.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Na rewersie adres odbiorcy: „J[ąśnie] Wielmożny Ks. Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, Prof[esor] U[niwersytetu] J[agiellońskiego] i Kan[onik] Kap[ituly] Metrop[olitalnej], Kraków, Kanonicza 20”. W prawym górnym rogu nota ręką odbiorcy: „Otrzym[alem] 9/7 [1]928” oraz ślad po wyciętym znaczku pocztowym oraz resztki stempla. Na awersie fotografia budynków z podpisem: „Brzozów. Zakład Kąpielowy Anatółówka”.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na dwóch kartach formatu pocztówki. Na pierwszej stronie, w drugiej od góry interlinii nota ks. Fijałka: „Otrzym[alem] 11/7 [1]928”. Brak koperty.

Dzięki za miłą karteczkę. Prepozyta [...] ^b znam z kilkukrotnej bytności w Prz[e-myśle]. Sądzę, że jest również sufraganabilis⁴²⁰. Nieprawdaż?

Powodzi mi się w Zdroju Brzozowskim dość dobrze i miło. Zostać tu zamierzam do 16 bm. Jakby to dobrze było, gdyby Ks. Rektor zechciał tu przyjechać na odpoczynek. Z pewnością by mu się cisza tutejsza po pracy ciężkiej spodobała. W tym wypadku zostałbym tu nieco dłużej, bo mam urlop do końca lipca, bez wyraźnych na II połowę lipca zobowiązań. Chciałbym tylko na parę dni wpaść do Zakopanego, do S[tanislawa] Kota i na dzień bodaj do Kraczkowej. Jest nas tu teraz tylko 6 księży w moim wieku mniej więcej i Ks. Exrektor Prałat Momidłowski. Poza tym kilkunastu kleryków i garstka świeckich osób. Warunki i dojazd były opisane w „Kron[ice] diec[ezji] przem[yskiej]” [w] ostatnim numerze⁴²¹ (stacja kolejowa Rymanów⁴²²). Można tu jak kto chce nagadać się z ludźmi albo też zamknąć się w pokoju i pracować naukowo. W domu zdrojowym wikt doskonały i mieszkania miłe, i nie ma ani nie będzie przepełnienia, bo się księża boją nadzoru biskupa, niesłusznie, bo tu biskup nie zagłada (siedzi zresztą przez lipiec w Marienbadzie, a na sierpień zjedzie do Brzozowa, ale do własnej osobnej willi odległej stąd 7 km).

Gości z innych diecezji widzi się tu bardzo chętnie. W zeszłym roku było ich wielu i teraz spodziewamy się kogoś z Tarnowa⁴²³ i Krakowa, ale nazwisk nie wiem. Naprawdę bardzo bym się cieszył, gdybym póki tu jestem mógł Ks. Rektorowi pokazać wszystkie tutejsze urzędnictwa i uroki przyrody. Gdyby to nie było możliwe, to ok. 20 b[ieżącego] m[iesiąca] jadąc do Zakopanego zawadzę o Kraków i spytam się na [ul.] Kanoniczej 20, czy Ks. Rektor w domu.

Serdeczne pozdrowienia

Ks. J[an] Kw[olek]

Dokument 100

Oryg.: BPAU, sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926–1930, List ks. Jana Kwolka do ks. Jana Fijałka, Brzozów Zdrój 16 VII 1928 r.

Już^a prawie na wyjeźdźnym Ks. Rektorowi Czcigodnemu i Kochanemu z brzozowskiego lasu ślę ukłony i pozdrowienie. Na przyszły tydzień, o ile co nie zajdzie,

^b Nieczytelny inicjał.

⁴²⁰ Łac.: kandydat na biskupa pomocniczego.

⁴²¹ W sprawie zdroju brzozowskiego, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 28(1928), z. 3–5, s. 108–109.

⁴²² Rymanów – miasto w pow. Sanok, woj. Lwów.

⁴²³ Tarnów – miasto powiatowe, woj. Kraków.

^a Tekst napisany czarnym atramentem na karcie pocztowej. Niżej datacji nota ręką adresata: „Otrzyma[łem] 17/7”. Na rewersie adres odbiorcy: „J[śnie] Wielmożny Ksiądz Rektor Ks. Dr Jan Fijałek, prof[esor] Uniw[ersytetu] Jag[iellońskiego] i Kanonik Kap[itulu] Metr[opolitalnej]”, Kraków, ul. Kanonicza 20”. Brak znaczka i stempla pocztowego. Na awersie fotografia gmachu z podpisem: „Brzozów. Zakład Kąpielowy. Dom Zdrojowy”. Brak znaczka i stempla pocztowego.

wybieram się via Przemyśl, Rzeszów, Kraków do Zakopanego na kilka dni. Nie wiem, czy będę mógł Ks. Rektora odwiedzić teraz, czy może później może w drodze powrotnej.

Ks. Jan Kwolek

Brzozów Zdrój, 16-7-1928

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Archiwum Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie

- sygn. 4685, t. 15, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1917–1925, rps.
 sygn. 4685, t. 16, Korespondencja Jana Fijałka. Listy Jana Kwolka z lat 1926–1930, rps.
 sygn. 4685, t. 17, Korespondencja ks. Jana Fijałka. Listy ks. Jana Kwolka z lat 1931–1936, rps.

Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu

- bsygn., Ks. Dr Jan Kwolek, Korespondencja 1931–1935.
 bsygn., Tabela służbowa ks. Józefa Stachyraka.
 bsygn., Tabela służbowa ks. Teofila Chciuka.
 bsygn., Tabela służbowa ks. Kazimierza Kotuli.
 bsygn. Teczka personalna ks. Jana Laska, „Ojcowie» i panowie kościelni (wytrykusze) w diecezji przemyskiej. Rzec o dozorze kościelnym w diecezji przemyskiej do końca XVIII w.”, Dobromil 1910, ss. 101, rps.

Archiwum Archidiecezji Lwowskiej ob. lac. w Krakowie

- bsygn., J. Bilczewski, Dziennik 1900–1923, Lwów 1900–1923, rps.
 bsygn., Kopia pisma abp. J. Bilczewskiego do ministra Ludwika Ćwiklińskiego, Lwów 29 III 1918 r.,
 teczka: Korespondencja abp. J. Bilczewskiego, rps.

Zbiory ks. Józefa Wolczańskiego w Krakowie

- bsygn., K. Wais, Pamiętnik, Klimkówka 1931, rps.

Źródła drukowane:

- Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Aleksandra hr. Stadnickiego*, t. 1–24, Lwów 1868–1935.
Codex Iuris Canonici, Romae 1917.
Corpus Iuris Canonici, Romae 1671.
Elenchus cleri dioeceseos rit[us] lat[in]i Premisliensis pro Anno Domini 1921, Premislae 1921.
Kronika kościoła i parafii św. Aleksandra w Warszawie, Warszawa 1930.
Monumenta Historica Dioeceseos Wladislaviensis, t. 1-25, Wladislaviae 1881-1910.
 „Nic dla siebie, wszystko dla Boga i bliźniego”. *Święty arcybiskup Józef Bilczewski we wspomnieniach*, oprac. J. Wolczański, Kraków-Lwów 2006.
Pamiętnik pierwszego zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego we Włocławku 30 X – 1 XI 1921 r., Włocławek 1922.
Pamiętnik z IV Powszechnego Zjazdu Historyków w Poznaniu. Sekcja VI B; t. 2, Lwów 1927.
Polskie czasopisma religijno-społeczne w XIX wieku. Materiały do katalogu, pr. zbior., Warszawa-Lublin 1988.
Rozporządzenie w sprawie archiwów, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 2, s. 57-58.
Schematismus archidioecesis Leopoliensis ritus latini pro anno Domini 1905-1938, Leopoli 1905-1938.
 Smółka J., *Katalog Archiwum Akt Dawnych miasta Przemyśla*, Przemyśl 1927.

Synodus Dioeciesana Cracovia anno MCMXXIII celebrata, Cracoviae 1923.

Synodus Dioeciesana Podlachiensis sub [...] Henrico Przeździecki [...] episcopo Podlachiensi in ecclesia cathedrali SS. Trinitatis Janoviae A. D. MCMXXIII diebus 28, 29 et 30 Aug. celebrata, Siedlce 1923.

Opracowania:

Abraham W., *Organizacja Kościoła w Polsce do połowy wieku XII*, Lwów 1890.

Arcybiskup Józef Teodorowicz (1864–1938). *Studia i materiały*, red. J. Wołczański, Kraków 2017.

Banach R., *Bulanda Stanisław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, red. zbior., Lublin 1985, kol. 1190.

Banaszak M., *Dalbor Edmund*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, red. zbior., Lublin 1985, kol. 976–977.

Bandurski W., *O najwyższy hold Królowej Jadwidze*, „Gazeta Kościelna”, 18(1910), s. 185–186.

Bandurski W., *Jadwiga święta królowa na tronie polskim. Opowieść dziejowa w 3 tomach*, Kraków 1910.

Bandurski W., *Św. Jadwiga polska królowa... na scenę w 4 obrazy z Prologiem*, Stanisławów 1911.

Bandurski W., *Zbudźmy Jadwigę!*, Kraków 1906.

Bar J.R., *Działalność ustawodawcza biskupa przemyskiego J.S. Pelczara (1900–1924)*, „Prawo Kanoniczne”, 19(1976), nr 3–4, s. 81–112.

Barone N., *Lezioni di Archivistica*, Napoli 1914.

Battandier A., *Annuaire Pontifical Catholique*, Paris 1921.

Bazydło J., *Genocchi Giovanni*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 966–967.

Bednarek A., *Kantak Kamil*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. zbior., Lublin 2000, kol. 623–624.

Benigni U., *Manuale di stile diplomatico: specialmente ad uso del servizio ecclesiastico*, Firenze 1920.

Biogramy uczonych polskich, cz. 1: *Nauki społeczne*, z. 1, red. A. Śródka, P. Szczawiński, Wrocław 1983.

Blat A., *Commentarium textus codicis iuris canonici*, vol. 3: *De Rebus*; pars I: *De Sacramentis*, Romae 1923.

Blat A., *Commentarium textus codicis iuris canonici*, vol. 4: *De processibus*, Romae 1927.

Bodnarek A., *Momidłowski Stefan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 13, red. zbior., Lublin 2009, kol. 95.

Borc H., *Piotr Gembicki herbu Nałęcz*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. zbior., Przemysł-Rzeszów 2021, s. 124–128.

Borc H., *Sarna Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. zbior., Lublin 2012, k. 1122.

Braun G., Hogenberg F., *Civitates orbis terrarum*, Colonia 1572-1618.

Brzoza C., *Rymar Stanisław*, [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Majchrowski, Warszawa 1994, s. 419.

Brzozecki S., *Woroniecki Jacek*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior. Lublin 2014, kol. 925–927.

Brzozecki S., *Żongollowicz Bronisław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 1606–1607.

Brzuszek B., *Cichowski Henryk*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, red. zbior., Lublin 1985, kol. 459–460.

Bujwid-Kurek E., *Stanisław Wędkiewicz (1888-1963)*, [w:] *Jubileuszowa księga nauk politycznych*, red. A. Zięba, Kraków 2015, s. 247–256.

Capello F.M., *De administrativa amotione parochorum seu Commentarium in decretum „Maxima Cura”*, Roma 1911.

Capello F.M., *De matrimonio*, vol. 3, Romae 1927², [nota bibliograficzna: J. Kwolek], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 6–7, s. 167.

Cerato P., *Matrimonium a Codice iuris canonici desumptum*, Patavii 1920.

Chajko G., *Arcybiskup Bolesław Twardowski (1864-1944). Metropolita lwowski obrządku łacińskiego*, Rzeszów 2010.

- Chmiel A., *Wskazówki do inwentaryzacji rękopisów*, Kraków 1903.
- Dąbkowski P., *Stosunki narodowościowe ziemi sanockiej w XV stuleciu*, Lwów 1921.
- Dębiński J., *Lutosławski Kazimierz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 11, red. zbior., Lublin 2006, kol. 242.
- Długopolski E., *Katalog kościoła N.P. Maryi w Krakowie*, Kraków 1916.
- Dybiec J., *Stanisław Kot (1885-1975)*, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Historycznego*, red. J. Dybiec, Kraków 2000, s. 259–270.
- Eichmann E., *Das Strafrecht des Codex Iuris Canonici*, Paderborn 1920.
- Bączkowicz F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1–2, Kraków 1923.
- Figiel J., *Trzeciak Stanisław*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, red. zbior., Lublin 2013, kol. 1111–1112.
- Fijałek J., *Dwaj uczeni biskupi polscy. Wspomnienie pośmiertne*, „Nova Polonia Sacra”, Kraków 1926, s. 226–230.
- Fijałek J., S. Zachorowski S., *O potrzebach wydawniczych w zakresie źródeł historii Kościoła w Polsce*, „Nauka Polska”, 1919, t. 2, s. 227–240.
- Fijałek J., *Ś.p. Stanisława Zachorowskiego studia do dziejów wieku XIII w pierwszej jego połowie*, Kraków 1920.
- Fijałek J., *Ustalenie chronologii biskupów włocławskich*, Kraków 1894.
- Fijołek M., *Kubik Aleksander*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior., Lublin 2004, kol. 135.
- Gach P., *Likowski Henryk Walenty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior., Lublin 2004, kol. 1066–1067.
- Gawlik M., Szczepaniak J., *Księża katecheci diecezji krakowskiej 1880-1939. Słownik biograficzny*, Kraków 2000.
- Gigilewicz E., *Pawłowski Franciszek Ksawery*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 15, red. zbior., Lublin 2011, kol. 164.
- Grabowski I., *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lwów 1927?, [nota bibliograficzna: J. Kwolek], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 6–7, s. 167–168.
- Grabowski I., *Prawo Kanoniczne według nowego Kodeksu*, t. 1–2, Lwów 1918.
- Grabowski I., *Prawo kanoniczne według nowego Kodeksu*, Lwów 1927?
- Grabowski I., *Proces kanoniczny w nowym Kodeksie*, „Polonia Sacra”, 1920, nr 4, s. 1–135.
- Grabski Stanisław*, [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J.M. Majchrowski, Warszawa 1994, s. 40.
- Graczyk W., *Nowowiejski Antoni Julian*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 14, red. zbior., Lublin 2010, kol. 81–82.
- Gretka W., *Wais Kazimierz*, [w:] *Encyklopedia Filozofii Polskiej*, t. 2, red. zbior., Lublin 2011, s. 775–776.
- Gromnicki T., *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego o małżeństwie w zestawieniu z dotychczasowym prawem*, „Polonia Sacra”, t. 2, 1918, s. 1–95.
- Grzywacz J., *Gasparri Pietro*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 877.
- H[ampel] J., *Putek Józef*, [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J. Majchrowski, Warszawa 1994, s. 407.
- Hajdukiewicz L., *Makowski Szymon Stanisław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 19, red. zbior., Wrocław 1974, s. 244–246.
- Hube R.J., *Księgi ziemskie i grodzkie wieku XIV w Polsce*, Praga 1884.
- Hube R.J., *Prawo polskie w wieku trzynastym*, Warszawa 1874.
- Jabczyński J.N., *Prawodawstwo i prawo Kościoła w Polsce od początku chrześcijaństwa aż do wieku XV*, „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznański”, 1860, t. 1, s. 93–158.
- Jabłonowski A., *Źródła dziejowe*, t. 1–11: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, Warszawa 1886–1915.
- Jałowy J., *Ks. dr Józef Sebastian Pelczar, biskup przemyski*, cz. 1: *Do objęcia biskupstwa*, Rzeszów 1926; cz. 2: *Życie wewnętrzne*, Rzeszów 1932.
- Jarowiecki J., *Prasa lwowska w latach 1864-1918. Bibliografia*, Kraków 2002.

- Kachel J., *Bernardyni 1453–2003. Kapłani i bracia zakonnicy prowincji polskich oraz kustodii św. Michała na Ukrainie*, cz. 2, Warta 2004.
- Kaczmarczyk K., Kowalski G., *Katalog Archiwum Opactwa Cystersów w Mogile*, Kraków 1919.
- Kardynał Adam Stefan Sapieha. *Książę niezłomny*, red. J. Urban, Kraków 2014.
- Kasperkiewicz K.M., *Józef Sebastian Pelczar*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 8, red. zbior., Lublin 2000, k. 159–160.
- Klauza K., *Grzelak Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 356–357.
- Kobylecki Stanisław, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Jezuitach na Ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 287–288.
- Konarski S., *Ptaszycki Stanisław Ludwik*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 29, red. zbior., Wrocław 1986, s. 294–297.
- Kopiczko A., *Duchowieństwo katolickie diecezji warmińskiej w latach 1821–1945*, cz. 2: Słownik, Olsztyn 2003, s. 34–35.
- Korolewskij K., *Mytropolyt Andrej Szeptyckij (1865–1944)*, Lwów 2014
- Korytkowski J.I., *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od r. 1000 do 1821, czyli do połączenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego z biskupstwem poznańskim*, t. 1–5, Poznań 1887–1892.
- Korytkowski J.I., *Pralacy i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od r. 1000 aż do dni naszych podług źródeł archiwalnych*, t. 1–4, Gniezno 1881–1883.
- Korzon T., *Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764–1769)*, t. 1–6, Warszawa 1883–1897.
- Kosiński S., *Hłond August*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 1088–1090.
- Kotula Kazimierz, [w:] *Kto był kim w Drugiej Rzeczypospolitej*, red. J.M. Majchrowski, Warszawa 1994, s. 326.
- Kracik J., *Długosz Teofil*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 3, red. zbior., Lublin 1985, kol. 1357.
- Kracik J., *Fijałek Jan Nepomucen*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich 1918–1981*, t. 5, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 374–383
- Krasowski K., *Biskupi katolicki II Rzeczypospolitej. Słownik biograficzny*, Poznań 1996.
- Królikowski J., *Sieniatycki Maciej*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 18, red. zbior., Lublin 2013, kol. 159–160.
- Krynicky W.P., *Dzieje Kościoła powszechnego*, Włocławek 1908.
- Krzemieniecki J., *Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Kraków 1925.
- Krzemieniecki J., *Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, Kraków 1925, [rec.:] J. Kwolek, „Nova Polonia Sacra”, 1(1928), s. 368–377.
- † Ks. Teofil Łękowski, „Ziemia Przemyska”, 9(1923), nr 10, s. 1.
- Księga Sapieżyńska*, red. J. Wolny, t. 1–2, Kraków 1982–1986.
- Kwolek J., „Ekspozycje” a msze pro parochianis, „Gazeta Kościelna”, 34(1927), nr 20, s. 230–231.
- Kwolek J., *Archiwa diecezji przemyskiej obr[ządku] łac[inińskiego]*, „Kronika Diecezji Przemyskiej” 27(1927), z. 10, s. 223–227.
- Kwolek J., *Archiwa diecezji przemyskiej obr[ządku] łac[inińskiego]*, Przemysł 1927.
- Kwolek J., *Archiwa diecezji przemyskiej ob. łac. Statut i regulamin Archiwum Diecezjalnego*, Przemysł 1927.
- Kwolek J., *Naukowa organizacja archiwów diecezjalnych*, „Archeion”, 1928, t. 4, s. 15–35.
- Kwolek J., *Organizacja studiów filozoficzno-teologicznych przy seminariach duchownych byłego zaboru austriackiego*, [w:] *Pamiętnik Czwartego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] w Kielcach 20 IV – 22 IV 1927*, Kielce 1927, s. 44–59.
- Kwolek J., *Zakres i metoda nauki prawa kanonicznego w seminarium duchownym*, [w:] *Pamiętnik drugiego zjazdu (Związku Zakładów Teologicznych w Polsce) odbytego w Lublinie 3–5 VII 1923*, Włocławek 1924, s. 161–162.

- [Kwolek J.], [Anons o edycji periodyku „Nova Polonia Sacra”, t. 2, Kraków 1926], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 26(1926), z. 10, s. 213–214.
- [Kwolek J.], *Instrukcja o temporaljach*, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 3, s. 84–87.
- [Kwolek J.], *Regulamin Sekcji przy Związku Zakładów Teologicznych w Polsce pod wezwaniem św. Jana Kantego*, w: *Pamiętnik drugiego Zjazdu [Związku Zakładów Teologicznych w Polsce] odbytego w Lublinie 3 VII – 5 VII 1923*, Włocławek 1924, s. 103–104.
- Leszczyński M., *Księża diecezjalni ekspatrianci archidiecezji lwowskiej obrządku łacińskiego. Słownik biograficzny*, Warszawa 2020.
- Lohn Władysław, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Jezuitach na Ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 370.
- Łukaszewicz J., *Historia szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim od najdawniejszych czasów aż do roku 1794*, Poznań 1851.
- Łukaszewicz J., *Krótki opis historyczny kościołów parafialnych, kościółków, kaplic, klasztorów, szkółek parochialnych, szpitali i innych zakładów dobroczynnych w dawnej diecezji poznańskiej*, Poznań 1863.
- Mandziuk J., *Kotula Kazimierz*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 6, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 163–164.
- Matysiak J., *Kazimierz Kaczmarczyk (1878–1966). Archiwista i historyk*, Poznań 2021.
- Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały*, red. A. A. Zięba, Kraków 1994.
- Misiurek J., *Hozjusz Stanisław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 1257–1260.
- Misiurek J., *Łoziński Zygmunt*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 11, red. zbior., Lublin 2006, k. 554–555.
- Momidłowski S., *Wspomnienia pośmiertne o przemyskich kapłanach*, Przemyśl 2019, s. 209–214.
- Muczkowski J., *Ochrona zabytków*, Kraków 1914.
- Nabożny M., *Wóycicki Aleksander*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 941–942.
- Nabywaniec S., *Kocylowski/Kocyło Józef*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. zbior., Lublin 2002, kol. 272–273.
- Niebelski Z.E., *Przeddziecki Henryk*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 16, red. zbior., Lublin 2012, kol. 719–721.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, Warszawa 2000².
- Noval I., *Commentarium Codicis Iuris Canonici, Lib. IV, De processibus, pars I, De iudiciis*, Romae 1920.
- Nowak A., *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1786-1985*, t. 1: *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999.
- Nowe wydawnictwa*. „Polonia Sacra”, „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 19(1919), z. 8-12, s. 186–188.
- Nowosielski J., *Usiłowanie przestępstw według nowego kodeksu prawa kanonicznego*, „Polonia Sacra”, 1920, nr 4, s. 136–167.
- Opieka nad zabytkami i ich konserwacja*, Warszawa 1920.
- Paglialunga A., *Il Nuovo codice ecclesiastico nei riguardi del ministero parrocchiale*, Marsili 1918.
- Pałka P., *Fijalek Jan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 178-180.
- Papieski Instytut Polski w Rzymie – Pontificium Institutum Ecclesiasticum Polonorum in Urbe. Historia i współczesność*, t. 3, red. Z. Kiernikowski, Rzym 2001.
- Pawiński A., *Źródła dziejowe*, t. 12–24: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, Warszawa 1883–1895.
- Pawłowski F.K., *Pralaci i kanonicy Kapituły Katedralnej obrządku łacińskiego w Przemyślu*, Przemyśl 2018.
- Pawłowski F.K., *Premislia sacra, sive series et gesta Episcoporum ritus latini Premisliensium*, Kraków 1869.
- Pawłowski F.K., *Psalterz, czyli księga psalmów z przydatkiem pieśni biblijnych*, t. 1–4, Kraków 1872.
- Pawłowski S., *Mapa Kościoła rzymsko-kat[olickiego] w Polsce*, Lwów-Warszawa 1927, [nota bibliograficzna: J. Kwolek], „Kronika Diecezji Przemyskiej”, 27(1927), z. 6–7, s. 167.

- Pawłowski S., *Mapa Kościoła rzymsko-kat[olickiego] w Polsce*, Lwów-Warszawa 1927, [rec.:] J. Kwolek, „Gazeta Kościelna”, 1927, s. 261–262.
- Pecchiai P., *Manuale pratico per gli archivisti delle pubbliche amministrazioni*, Milano 1911, Milano 1928².
- [Pechnik A.], „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, „Gazeta Kościelna”, 30(1923), nr 134, s. 128-129.
- Pelczar J.S. [pseudonim J.S. Korczyński], *Masoneria, jej początki, organizacja, ceremonial, zasady i działanie*, Przemysł 1905; wyd. 2: Lwów 1909; wyd. 3: Lwów 1914; wyd. 4: Kraków 1914.
- Pelczar J.S., *Dodatek do czwartego wydania dzieła pt. Prawo małżeńskie katolickie z uwzględnieniem prawa cywilnego obowiązującego w Austrii, w Prusach i w Królestwie Polskim*, Kraków 1918.
- Pelczar J.S., *Medycyna pasterska, czyli wiadomości potrzebne kapłanom z zakresu higieny, fizjologii i patologii z dodatkiem niektórych kwestii teologicznych z różnych dzieł i z własnego doświadczenia dla użytku duszpasterzy*, Lwów 1900; wyd. 2: Lwów 1907; wyd. 3: Lwów 1908.
- Pelczar J.S., *Prawo małżeńskie katolickie z uwzględnieniem prawa cywilnego obowiązującego w Austrii, w Prusach i w Królestwie Polskim*, Kraków 1882; wyd. 4: t. 1–3, Kraków 1898.
- Pelczar J.S., *Religia katolicka, jej podstawy, jej źródła i jej prawdy wiary. Rozprawy dogmatyczne dla ludzi wykształconych*, Przemysł 1923².
- Pelczar J.S., *Tajemnice religii katolickiej – rozprawy dogmatyczne dla ludzi wykształconych*, Przemysł 1917.
- Pelczar J.S., *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele katolickim*, cz. 1–3, Kraków 1896–1900; wyd. 2: Kraków 1917.
- Pelczar J.S., *Życie duchowne, czyli doskonałość chrześcijańska według najcelniejszych mistrzów duchowych*, Przemysł 1873; wyd. 8: t. 1–3, Przemysł 1924.
- Piech S., *Jan Nepomucen Fijałek (1864–1936)*, [w:] *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 373–382.
- Piech S., *Władysław Wicher (1888–1969)*, [w:] *Złota Księga Papieskiej Akademii Teologicznej*, red. S. Piech, Kraków 2000, s. 475–481.
- Piech S., *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1880–1939*, Kraków 1995.
- Pierwszy Zjazd Naukowy Polskiego Tow[arzystwa] Teologicznego*, „Przegląd Teologiczny”, 1928, z. 3, s. 94–96.
- Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919–1939. Słownik biograficzny*, t. 3, red. G. Mazur, Warszawa 2005.
- Przeniosło M., *Profesorowie Wydziału Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1919–1939*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, 61(2016), nr 2, s. 7–32.
- Przeniosło M., *Profesorowie Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 1919–1939*, „Wrocławskie Studia Wschodnie”, 2016, nr 20, s. 85–99.
- Ptaśnik J., *Papiernie w Polsce XVI wieku*, Kraków 1920.
- Rakocy W., *Michalski Wilhelm*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 12, red. zbior., Lublin 2008, kol. 805.
- Rivet L., *Institutiones iuris ecclesiastici private*, Romae 1914.
- Rusecki M., *Kremer Piotr*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. zbior., Lublin 2002, kol. 1262.
- Rachwał S., *Ks. biskup dr Władysław Bandurski. Wzór kapłana-Polaka*, Lwów 1913.
- Sawicki J., *Abraham Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 1, red. zbior., Lublin 1985, kol. 25.
- Schwaiger G., *Pius XI*, [w:] *Lexikon für Theologie und Kirche*, Bd. 8, herausg. von J. Höfer, K. Rahner, Freiburg 1986, kol. 540–542.
- Skibniewski M., *Ze Związku Zakładów Teologicznych w Polsce. O warunkach pracy nad historią Kościoła*, „Ateneum Kapłańskie”, 13(1927), t. 20, s. 430–436.
- Skibniewski Mariusz, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Jezuitach na Ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 621.
- Skoczylas K., *Związek Zakładów Teologicznych im. św. Jana Kantego w Polsce*, „Studia Włocławskie”, 2018, nr 20, s. 25–42.

- Słownik katechetyków polskich XX wieku*, red. R. Czekalski, Warszawa 2002.
- Smet A. de, *Praxis matrimonialis ad usum parochi et confessarii*, Brugis 1920.
- Smółka J., *Katalog starożytnego Archiwum Miejskiego i Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu*, Przemyśl 1921.
- Smorań-Różycka M., *Bizantyńskie malowidła w prezbiterium katedry p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Sandomierzu – odkrycia niespodziewane i doniosłe*, „Modus. Prace z Historii Sztuki”, 2013, t. 12-13, s. 53–72.
- Stępień S., *Łakota Grzegorz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 11, red. zbior., Lublin 2006, kol. 367–368.
- Swastek J., *Jan Kanty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 7, red. zbior., Lublin 1997, kol. 793–795.
- Szczęblewski S., *Dziaduski Jan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 4, red. zbior., Lublin 1985, t. k. 458.
- Szegda M., *Bocian Jozyf*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 2, red. F. Gryglewicz, R. Łukaszuk, Z. Sułowski, Lublin 1985, kol. 697–698.
- Śliwa T., *Fischer Karol Józef*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 302.
- Śliwa T., *Lasek Jan*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 6, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 300-301.
- Śliwa T., *Łabuda Jan*, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, t. 6, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 360–361.
- Śliwa T., *Sylwetki wybranych duchownych przemyskich. Słownik biograficzny*, Przemyśl 2021.
- Śliwa T., *Walenty Herburt herbu Pawęza*, [w:] *Arcybiskupi i biskupi przemyscy. Słownik biograficzny*, red. zbior., Przemyśl-Rzeszów 2021, s. 83-91.
- Śp. ks. dr Edmund Majkowski, „Miesięcznik Kościelny Archidiecezji Poznańskiej”, 6(1951), nr 1-2, s. 250-251.
- Śreniowska K., *Kłodziński Adam*, [w:] *Słownik historyków polskich*, red. M. Prosińska-Jackl, Warszawa 1994, s. 231.
- Święty Józef Sebastian Pelczar (1842–1924). *Rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego i biskup przemyski*, red. A. Kubiś, J. Wołczański, Kraków 2005.
- Gromnicki T., *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, „Polonia Sacra”, 1919, nr 2, s. 1-95.
- Taddei P., *L'Archivista – manuale teorico-practico*, Milano 1906.
- Turczyński W. St, Rutkowski J., *Konserwacja cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej 1925-1926*, Częstochowa 1927.
- Vetulani A., *Kutrzeba Stanisław Marian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 16, Wrocław 1971, s. 314–318.
- Walkusz J., *Okoniewski Stanisław Wojciech*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 14, red. zbior., Lublin 2010, kol. 471–473.
- Warmiński J., „*Kwartalnik Teologiczny Wileński*”, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior. Lublin 2004, kol. 292.
- Wąsowicz H., *Semkowicz Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 17, red. zbior., Lublin 2012, kol. 1404–1406.
- Weiss A., *Umiński Józef*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 19, red. zbior., Lublin 2013, kol. 1327–1328.
- Wernz F.X., *Ius canonicum ad codicis normam exactum*, vol. 1–7, Romae 1927-1938.
- Wernz F.X., *Introductio in ius decretalium*, Romae 1913.
- Wicher W., *Ks. Szymon Stanisław Makowski, teolog-moralista polski z XVII w.*, Kielce 1926, [rec.:] Bystrzanowski, „Nowa Polonia Sacra”, Kraków 1928, s. 377–383.
- Wilanowski B., *Dookoła nowego Kodeksu. Przegląd literatury kanonistycznej z ostatnich (1917–1925) lat*, „Przegląd Teologiczny Wileński”, 4(1926), s. 132.
- Wilder H., *Grafika. Drzeworyt – miedzioryt – litografia*, Lwów 1922.
- Wilemska E., *Wilanowski Bolesław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 585.
- Wilk S., *Glemma Tadeusz*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 5, red. zbior., Lublin 1989, kol. 1106–1107.

- Wilk S., *Lauri Lorenzo*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 10, red. zbior., Lublin 2004, kol. 575.
- Wiślicki J., *Konkordat. Studium prawne*, Lublin 1926.
- Wit Z., *Kornilowicz Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, red. zbior., Lublin 2002, kol. 862–863.
- Wolniewicz M., *Hozakowski Władysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 6, red. zbior., Lublin 1993, kol. 1256.
- Wołczański J., *Adam Stefan Sapieha w korespondencji z biskupami Galicji (Małopolski)*, [w:] *Kardynał Adam Stefan Sapieha. Środowisko rodzinne, życie i dzieło*, red. S. Stępień, Przemysł 1995, s. 93–141.
- Wołczański J., *Listy abp. Józefa Teodorowicza do abp. Józefa Bilczewskiego z lat 1900–1923*, [w:] *Arcybiskup Józef Teodorowicz (1864–1938). Studia i materiały*, red. J. Wołczański, Kraków 2017, s. 93–243.
- Wołczański J., *Listy biskupa Piotra Mańkowskiego do arcybiskupa Józefa Bilczewskiego z lat 1912–1922*, [w:] *Pasterz i twierdza. Księga jubileuszowa dedykowana księdzu biskupowi Janowi Olszańskiemu ordynariuszowi diecezji w Kamieńcu Podolskim*, red. J. Wołczański, Kraków-Kamieniec Podolski 2001, s. 401–447.
- Wołczański J., *Memoriał metropolity lwowskiego abpa Bolesława Twardowskiego w obronie Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie*, [w:] *Amico, socio et viro docto. Księga ku czci profesora Andrzeja Kazimierza Banacha*, red. T. Pudłocki, K. Stopka, Kraków 2015, s. 375–393.
- Wołczański J., *Szurek Stanisław*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 49, red. zbior., Warszawa-Kraków 2014, s. 393–395.
- Wołczański J., *Tomaka Wojciech*, [w:] *Słownik Biograficzny Katolicyzmu Społecznego w Polsce*, t. 3, red. zbior., Lublin 1995, s. 137–139.
- Wołczański J., *Trzeciak Stanisław*, [w:] *Słownik Biograficzny Katolicyzmu Społecznego w Polsce*, t. 3, red. zbior., Lublin 1995, s. 146–148.
- Wołczański J., *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918–1939*, Kraków 2002.
- Wójcik E., *Organizacja i działalność lwowskiej Spółki Wydawniczej „Słowa Polskiego” (1895–1938)*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej”, 2014, z. 1, s. 25–44.
- Wydział Teologiczny „Bobolanum”*, [w:] *Encyklopedia Wiedzy o Jezuitach na Ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień, Kraków 1996, s. 770–772.
- Wysocki W.J., Żak A.C., *Biskup Władysław Bandurski*, Pruszków 1997.
- Wyszkowski T., *Ruiny Polski. Opis szkód wyrządzonych przez wojnę w dziedzinie zabytków sztuki na ziemiach Małopolski i Rusi Czerwonej*, Lwów 1919.
- Zieliński Z., *Wyszyński Stefan*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin 2014, kol. 1095–1099.
- Zieliński Z., *Żywczyński Mieczysław*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 20, red. zbior., Lublin kol. 1661–1662.
- Ziemann E., *Michalski Konstanty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 12, red. zbior., Lublin 2008, kol. 802–804.
- Zschokke H., *Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich*, Wien-Leipzig 1894.
- Żor A., *Dom. Historia Przytułku św. Franciszka Salezego*, Warszawa 2028.

Netografia

źródło: Władysław Grzelak - Wielkopolscy Księża od XVIII do XX wieku, <http://www.wtg-gniazdo.org>
» księza. Dostęp 18 VIII 2021 r.

Ks. Jan Kwolek – lata 20. XX w. Ze zbiorów Muzeum Archidiecezjalnego im. św. J. S. Pelczara w Przemyślu